

**ПРОСТОРЕН ПЛАН
НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
2002 - 2020**

АВТОПАТ
„КИЧЕВО - ОХРИД“

АВТОПАТ
„МИЛАДИНОВЦИ - СВ. НИКОЛЕ“

ПРОСТОРЕН ПЛАН НА
ИСТОЧЕН ПЛАНСКИ РЕГИОН

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ

ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРОСТОРНИОТ ПЛАН
НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2017 ГОДИНА

АВТОПАТ
„ДЕМИР КАПИЈА - СМОКВИЦА“

ПРОСТОРЕН ПЛАН
НА НП „ПЕЛИСТЕР“

МИНИСТЕРСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ
АГЕНЦИЈА ЗА ПЛАНИРАЊЕ НА ПРОСТОРОТ

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ
ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРОСТОРНИОТ ПЛАН
НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2017 ГОДИНА

Технички број I1018

НАРАЧАТЕЛ: **МИНИСТЕРСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА**
 И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ

МИНИСТЕР: **Садула Дураки**

ИЗВРШИТЕЛ: **АГЕНЦИЈА ЗА ПЛАНИРАЊЕ НА ПРОСТОРОТ**

ДИРЕКТОР: **Огнен Апостолски**

СКОПЈЕ, 2018

МИНИСТЕРСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ

*Координатор на Годишен извештај за спроведување на Просторниот план
на Република Македонија во 2017 година*

м-р Соња Фурнаџиска, дипл.инж.арх.

АГЕНЦИЈА ЗА ПЛАНИРАЊЕ НА ПРОСТОРОТ

Раководител на тимот

д-р Христина Оџаклиеска, дипл.инж.зашт.жив.сред.

Советник

Соња Манасова, дипл.ек.

Асистент

Срѓан Дурлевиќ, дипл.шум.инж.

Членови на синтезен тим

д-р Душица Трпчевска Ангелковиќ, дипл.инж.арх.

д-р Лидија Трпеноска Симоновиќ, дипл.град.инж.

д-р Христина Оџаклиеска, дипл.инж.зашт.жив.сред.

м-р Соња Георгиева Депинова, дипл.град.инж.

м-р Весна Мирчевска Димишковска, дипл.инж.зашт.жив.сред.

м-р Мелита Јанчевска, дипл.ел.инж.

Соња Манасова, дипл.ек.

Лидија Петковска, дипл.инж.арх.

Благој Јанков, дипл.ел.инж.

Членови на работен тим

д-р Лидија Трпеноска Симоновиќ, дипл.град.инж.

д-р Христина Оџаклиеска, дипл.инж.зашт.жив.сред.

м-р Соња Георгиева Депинова, дипл.град.инж.

м-р Весна Мирчевска Димишковска, дипл.инж.зашт.жив.сред.

м-р Звонко Бошев, дипл.геогр.

м-р Мелита Јанчевска, дипл.ел.инж.

м-р Андријана Андреева, дипл.инж.арх.

Соња Манасова, дипл.ек.

Лидија Петковска, дипл.инж.арх.

Благој Јанков, дипл.ел.инж.

Срѓан Дурлевиќ, дипл.шум.инж.

Александар Ивановски, дипл.инж.арх.

Ана Лукиќ Коробар, дипл.инж.арх.

Ана Пижула Ефкоски, дипл.инж.арх.

Ивана Граматикова, м-р дипл.инж.арх.

Билјана Темелковска, дипл.инж.арх.

СОДРЖИНА

Вовед	1
1. Методолошки пристап	3
2. Инструменти за спроведување на Просторниот план на Република Македонија	9
2.1. Регионални просторни планови	10
2.2. Услови за планирање на просторот	13
2.3. Програма за спроведување на Просторниот план на Република Македонија	16
2.4. Просторна согласност	16
3. Евидентирани промени во просторот јануари - декември 2017 година	18
3.1. Економски основи на просторниот развој	18
3.1.1. Економски перформанси на просторот	18
3.1.2. Состојби во просторниот развој на економските дејности	21
3.2. Користење и заштита на природните ресурси	31
3.2.1. Земјоделство и земјоделско земјиште	31
3.2.2. Шуми и шумско земјиште	36
3.2.3. Минерални ресурси	40
3.2.4. Водостопанство и водостопанска инфраструктура	43
3.2.5. Енергетски извори и енергетска инфраструктура	50
3.3. Население и организација на населбите и дејностите	54
3.3.1. Демографски развој	54
3.3.2. Урбанизација и систем на населби	58
3.3.3. Уредување на селските населби и подрачја	65
3.3.4. Домување	66
3.3.5. Јавни функции	82
3.3.6. Развој и разместеност на индустријата	88
3.4. Сообраќај и врски	93
3.4.1. Сообраќајна инфраструктура	93
3.4.2. Комуникациски и доставни системи	99
3.5. Заштита и унапредување на животната средина, природното и културното наследство и развој на туризмот	102
3.5.1. Животна средина	102
3.5.2. Природно наследство	110
3.5.3. Културно наследство	111
3.5.4. Развој на туризмот и организација на туристичките простори	116
3.6. Заштита од воени разурнувања, природни и техничко-технолошки катастрофи	124
3.6.1. Заштита од воени разурнувања	124
3.6.2. Заштита од природни и елементарни катастрофи	125
3.6.3. Заштита од техничко-технолошки катастрофи	130
3.7. Информациски систем за просторно планирање	132
4. Европска рамка за планирање на просторот	146
5. Заклучни согледувања за 2017 година	152
5.1. Економски основи на просторниот развој	152
5.2. Користење и заштита на природните ресурси	153
5.2.1. Земјоделско земјиште	153
5.2.2. Шуми и шумско земјиште	154
5.2.3. Минерални суровини	154
5.2.4. Водостопанство и водостопанска инфраструктура	154

5.2.5.	Енергетика и енергетска инфраструктура	157
5.3.	Население и организација на населбите и дејностите	158
5.3.1.	Демографски развој	158
5.3.2.	Урбанизација и мрежа на населби	158
5.3.3.	Уредување на селските населби и подрачја	160
5.3.4.	Домување.....	160
5.3.5.	Јавни функции	161
5.3.6.	Индустија.....	163
5.4.	Сообраќај и врски	165
5.4.1.	Сообраќајна инфраструктура.....	165
5.4.2.	Комуникациски и доставни системи	165
5.5.	Заштита и унапредување на животната средина, природното и културното наследство и развој на туризмот	166
5.5.1.	Животна средина	166
5.5.2.	Природно наследство	166
5.5.3.	Културно наследство	167
5.5.4.	Развој на туризмот и организација на туристичките простори	167
5.6.	Заштита од воени разурнувања, природни и техничко-технолошки катастрофи	168
5.6.1.	Заштита од воени загрозувања	168
5.6.2.	Заштита од природни катастрофи	169
5.6.3.	Заштита од техничко-технолошки катастрофи.....	169
5.7.	Информациски систем за просторно планирање	170
6.	Препораки.....	171

КРАТЕНКИ

АКН	Агенција за катастар на недвижности
БДП	Бруто домашен производ
ГИС	Географски информациски систем
ГУП	Генерален урбанистички план
ДЗС	Државен завод за статистика
ДУП	Детален урбанистички план
ДУПД	Државна урбанистичко-планска документација
ЕБОР	Европска банка за обнова и развој
ЕЛС	Единица на локална самоуправа
ЕУ	Европска Унија
ИПР	Источен Плански Регион
ЛЕР	Локален економски развој
ЛУПД	Локална урбанистичко-планска документација
МВР	Министерство за внатрешни работи на РМ
МЖСПП	Министерство за животна средина и просторно планирање
МОН	Министерство за образование и наука на РМ
МХЕЦ	Мала хидроелектрична централа
НИПП	Национална инфраструктура на просторни податоци
НТЕС	Номенклатура на територијалните единици за статистика
ОИЕ	Обновливи извори на енергија
ПИС	Просторен информациски систем
ПО	Подрачно одделение
ПП	Просторен план
ППРМ	Просторен план на Република Македонија
РМ	Република Македонија
ТЕЦ	Термоелектрична централа
ТИРЗ	Технолошко-индустриска развојна зона
ТРЗ	Туристичка развојна зона
УБ	Урбанистички блок
УЈП	Управа за јавни приходи
УЗКН	Управа за заштита на културното наследство
УПВНМ	Урбанистички план за вон населено место
финки	Факултет за информатички науки и компјутерско инженерство
ФФОСЗ	Факултет за физичко образование, спорт и здравје
ХЕЦ	Хидроелектрична централа
ЦУК	Центар за управување со кризи
CaTV	Кабелска телевизија
DVB-T	Дигитална терестријална телевизија
ESDP	Перспектива на просторниот развој на Европа
ESPON	Европска мрежа за следење на просторното планирање
ESTIA	Алтернативи на европската просторна и територијална интеграција
GSM	Стандард за дигитална целуларна комуникација
IP	Интернет протокол
IPTV	Интернет протокол телевизија
JICA	Јапонска агенција за меѓународна соработка
LAN	Локална мрежа
LTE	Безжична телекомуникациска технологија од четврта генерација за размена на податоци со голема брзина и капацитет
MKFFIS	Македонски информативен систем за шумски пожари (МИСШП)
OSPE	Опсерваторија за просторно планирање во Југоисточна Европа
xDSL	Конекција на интернет преку бакарен телефонски вод со зголемена брзина на пренос на податоци

ТАБЕЛИ

Табела 1 Земјоделска површина по категории на користење во 2017 година (ha)	34
Табела 2 Пошумени површини и биланс на површината под шуми во 2017 година	37
Табела 3 Реализирано пошумување во шума и вон шума во 2017 година	37
Табела 4 Површина под шуми во Република Македонија во 2017 година	38
Табела 5 Површина под шуми по региони за 2017 година (ha)	38
Табела 6 Пошумување по видови дрвја по региони во 2017 година (ha)	39
Табела 7 Исечена бруто-дрвна маса во шума и вон шума 2017 година (m ³)	40
Табела 8 Шумски штети по региони 2017 година	40
Табела 9 Издадени концесии за детални геолошки истражувања на минерални сировини во 2017 година	42
Табела 10 Експлоатација на минерални сировини по општини	43
Табела 11 Преглед на промените настанати во областа на водостопанство и водостопанска инфраструктура во 2017 година	45
Табела 12 Потрошувачка на финална енергија (ktoe)	50
Табела 13 Потребна енергија по енергенти (ktoe)	50
Табела 14 Финална енергетска потрошувачка по сектори (ktoe)	51
Табела 15 Природно движење на населението во Р Македонија во 2017 година	55
Табела 16 Витална состојба на населението по региони во 2017 година	55
Табела 17 Миграциони движења во Р Македонија во 2017 година	56
Табела 18 Општини групирани по број на жители	57
Табела 19 Урбанистичко-планска документација усвоена во текот на 2017 година	61
Табела 20 Новоурбанизирани површини во 2017 година	62
Табела 21 Урбанистичко-планска документација во тек на изработка/ донесување во 2017 година	63
Табела 22 Реализирани активности во 2017 година	66
Табела 23 Изградени станбени објекти во Република Македонија во 2017 година	68
Табела 24 Довршување на станови во градба од претходни програми, наменети за продажба (изградени, во изградба и предвидени со Годишна програма 2017)	74
Табела 25 Изградба на објекти со станови за продажба за 2017 година	74
Табела 26 Повеќегодишни проекти за изградба на објекти со станови за продажба	74
Табела 27 Станови за станбено необезбедени лица (млади брачни двојки, инвалидизирани лица, самохрани родители, самци и др. станбено необезбедени лица)	77
Табела 28 Изградба на објекти за индивидуално домување	77
Табела 29 Изградба на станови за лица во социјален ризик и други ранливи групи	78
Табела 30 Основни показатели на стандард на домување	80
Табела 31 Станови по број на соби	80
Табела 32 Изградба на училишни објекти	83
Табела 33 Опис на градежни интервенции во основните училишта	83
Табела 34 Училишта, ученици и наставници по учебни години во основно образование	84
Табела 35 Опис на градежни интервенции во средните училишта	84
Табела 36 Училишта, ученици и наставници по учебни години во средно образование	85
Табела 37 Изградба на објекти од високо образование	85
Табела 38 Високо образовни институции, студенти и професори	86

Табела 39	Опис на градежни интервенции на фискултурни сали за потребите на основното образование - Проект – Изградба и опремување на 145 училишни спортски сали и рехабилитација на средни и основни училишта во РМ	88
Табела 40	Опис на градежни интервенции на Фискултурни сали за потребите на средното образование – Проект – Изградба и опремување на 145 училишни спортски сали и Рехабилитација на средни и основни училишта во РМ	88
Табела 41	Реализација на сообраќајници во 2017 година	94
Табела 42	Количество на собран и создаден комунален отпад во 2017 година, по региони	108
Табела 43	Заштитно-конзерваторски основи за недвижно културно наследство на подрачје на плански опфат.....	116
Табела 44	Евидентирани пожари по тип, број и зафатена површина во 2017 година	127
Табела 45	Евидентирани свлечишта во 2017 година	130
Табела 46	Преглед на промените настанати во областа на информациски системи за просторно планирање на РМ во 2017 година	134

ГРАФИКОНИ

Графикон 1	Работна сила во 2017 година	19
Графикон 2	Структура на вработени по сектори на дејност во 2017 година	20
Графикон 3	Земјоделска површина по категории на користење во 2017 година (ha)	32
Графикон 4	Структура на обработлива површина во 2017 година (ha)	32
Графикон 5	Производство на житни растенија во 2016 и 2017 година (t).....	34
Графикон 6	Производство на индустриски растенија 2016 и 2017 година (t)	35
Графикон 7	Производство на овошје (t)	35
Графикон 8	Број на добиток и живина	36
Графикон 9	Финална енергетска потрошувачка по сектори (ktoe)	51
Графикон 10	Новоизградени станбени објекти	72
Графикон 11	Структура на изградени објекти со и без одобрение за градење (%).....	73
Графикон 12	Станови по број на соби (%) во 2017 година	80
Графикон 13	Квалитет на подземни води во Скопската Котлина и Град Скопје во 2017 година	105
Графикон 14	Квалитет на подземни води во Полошката Котлина во 2017 година	105
Графикон 15	Собран и создаден комунален отпад во 2017 година (t).....	108
Графикон 16	Количество на собран комунален отпад по видови, во 2017 година	109
Графикон 17	Број на туристи во 2017 година	118
Графикон 18	Структура на вкупниот број туристи во Република Македонија во 2017 година	118
Графикон 19	Број на ноќевања по видови објекти за сместување во 2017 година	119
Графикон 20	Број на легла и соби во Република Македонија во 2017 година	120
Графикон 21	Број на легла по видови објекти за сместување во 2017 година	121

СЛИКИ

Слика 1	Шематски приказ на инструментите за спроведување на ППРМ	10
Слика 2	Статус на регионалните просторни планови во 2017 година	13
Слика 3	Изработени Услови за планирање на просторот по општини во 2017 година	14
Слика 4	Новоизградени објекти и објекти во градба со производна и услужна намена по општини во 2017 година	30
Слика 5	Процентуална застапеност на обработливите површини по статистички региони во 2017 година.....	33

Слика 6 Процентуална застапеност на површините под шуми по статистички региони во 2017 година.....	39
Слика 7 Издадени концесии за детални геолошки истражувања на минерални сировини во 2017 година.....	42
Слика 8 Просторна разместеност на поставената енергетска инфраструктура во 2017 година	53
Слика 9 Витални карактеристики на населението по региони во 2017 година	56
Слика 10 Просторна разместеност на проценето население по општини според групна класификација, 2017 година.....	58
Слика 11 Планска документација, 2017 година	64
Слика 12 Изграден станбен фонд во 2017 година	81
Слика 13 Просторна разместеност на индустриските објекти по општини во 2017 година	92
Слика 14 Покриеност на Р Македонија со мрежа на операторот оне.ВИП.....	99
Слика 15 Покриеност на Р Македонија со мрежа на операторот Македонски Телеком.....	99
Слика 16 Покриеност на Р Македонија со DVB-T мрежа на операторот оне.ВИП.....	100
Слика 17 Просторна разместеност на поставената комуникациска инфраструктура во 2017 година	101
Слика 18 Собран и создаден комунален отпад во 2017 година	109
Слика 19 Туристи и ноќевања по региони во 2017 година	122
Слика 20 Епицентри на земјотресите во епицентралното подрачје Пештани-Охрид-Струга во периодот 18 јуни–12 јули 2017 година, заедно со механизмот на жариштето на земјотресот (BeachBalls).....	126
Слика 21 Пожар во Општина Чашка (состојба на 06.08.2017)	128
Слика 22 Пожар с.Кондово од патот кон Скопје (состојба на 27.08.2017)	128
Слика 23 Застапеност на евидентираниите непогоди во 2017 година.....	132

Вовед

„Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија во 2017 година“ е изработен согласно Законот за спроведување на Просторниот план на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 39/04).

Спроведувањето на „Просторниот план на Република Македонија“ со плански временски хоризонт до 2020 година, го обезбедува министерството надлежно за работите на просторното планирање.

Просторниот план на Република Македонија се спроведува со изработка и донесување на просторни планови на региони, просторни планови на подрачја од посебен интерес, просторен план на општина, на општините во Градот Скопје и на Градот Скопје, како и со урбанистички планови и друга документација за планирање и уредување на просторот, предвидена со Законот за просторно и урбанистичко планирање („Службен весник на Република Македонија“ број 199/14 и измена и дополна бр. 44/15, 193/15, 31/16, 163/16, 64/18 и 163/18).

Заради континуирано следење на состојбите во просторот и спроведување на „Просторниот план на Република Македонија“, органите на државната управа, единиците на локалната самоуправа, јавните служби, организациите, претпријатијата, установите, институциите и другите правни лица (извештајни единици) се должни да изготвуваат годишни извештаи за состојбите и промените во просторот од својата област и истите да ги доставуваат до министерството надлежно за работите на просторното планирање.

Постапката и начинот на изготвување, содржината на извештаите, како и роковите за доставување, ги пропишува министерот надлежен за работите на просторното планирање, согласно Правилникот за постапката, начинот на изготвување, содржината на извештаите за состојбите и промените во просторот и рокови за нивно доставување („Службен весник на Република Македонија“ број 42/05, 111/06 и 17/10).

Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија, Владата на Република Македонија, на предлог на министерството надлежно за работите на просторното планирање, го доставува до Собранието на Република Македонија.

Извештајот за состојбите и промените во просторот во 2017 година претставува интегрален сеопфатен документ, со кој Владата на Република Македонија и Македонскиот парламент се известуваат за состојбите и промените во просторниот развој на Република Македонија во текот на една календарска година, за сите релевантни области во македонскиот простор: демографија, користење на земјиштето (земјоделско, шумско, минерални ресурси), урбанизација, селски населби, инфраструктурни системи (енергетика, управување со водите, сообраќајот, комуникациите), економски основи на просторниот развој, развој и дистрибуција на индустријата, туризмот, домувањето, јавните функции, природното и културно наследство, заштитата на животната средина, просторен информативен систем, заштита од воени разурнувања, природни и техничко-технолошки катастрофи итн.). Со аналитички осврт на состојбите, промените, проблемите, интересите,

конфликтите и условите на развој, согласно методолошкиот пристап на изработка, Извештајот дава оценка на реализацијата и разработката на планските поставки дефинирани во соодветните области во „Просторниот план на Република Македонија“.

Флексибилната методологија за изработка на Годишниот извештај со проактивниот пристап насочен кон разработка и унапредување на информативноста и употребливоста на Годишниот извештај во креирањето на соодветните политики, резултира со постојано негово квалитативно дополнување со цел постигнување поголема сеопфатност и актуелност согласно тековните промени во развојот на областите опфатени со Просторниот план.

Комплексниот процес на следење на спроведувањето на Просторниот план на Република Македонија ги сублимира активностите на сите релевантни субјекти во државата со цел согледување на состојбите и промените во развојот на секој сегмент на просторниот систем. Токму заради тоа методологија за изработка на Извештајот се карактеризира со флексибилност и прилагодливост во однос на обезбедувањето и користењето на оние податоци кои во моментот на изработка се единствено расположиви како индикатори на состојбите и промените во просторот на државата. Интенцијата е постигнување целовитост и сеопфатност на Извештајот со осврт на сите области вклучително и оние за кои во периодот на изработка на Извештајот не постојат податоци за годината за која се изработува Извештајот. Заради тоа, освртот во годишната анализа за тие области базира на обработка на расположивите податоци кои се однесуваат на претходната година, а кои се објавени од релевантни институции.

Со изработката на Извештајот се обезбедува континуитет во планерскиот процес, согледување на остварувањата на планските определби и повратна спрега со интенција на измена и дополнување на Просторниот план или подготовка за изработка на нов Просторен план согласно настанатите промени и актуелни тенденции во соодветните области во просторот.

Основа за изработка на Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија во 2017 година се доставените информативни листови за годишните состојби и промени во просторот во соодветната област добиени од извештајните единици и сите расположиви публикувани документи програми, стратегии, податоци, развојни и урбанистички планови релевантни за секоја област опфатена во Просторниот план.

Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија во 2017 година е изработен врз основа на доставени информативни листови од извештајните единици за 2017 година (од почетокот на месец јануари до крајот на месец декември).

Годишниот извештај е составен од 6 (шест) поглавја.

1. Методолошки пристап

Методологијата претставува збир на сознанија, средства и начини за водење на истражувачките процеси и процесите на синтеза, заклучување, конципирање и експликација.

Општата методолошка матрица ја сочинуваат интердисциплинарноста во истражувањето, диференцијалниот третман во зависност од сферите на истражувањето, системски пристап и комбинација на разни методи, постапки и техники на работа.

Методологијата за изработка на „Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија“, базира на следните основни начела:

- јавен интерес на „Просторниот план на Република Македонија“;
- единствен систем во планирањето на просторот;
- јавност во спроведувањето на Просторниот план;
- стратешкиот карактер на просторниот развој на државата;
- следење на состојбите во просторот;
- усогласување на стратешките документи на Државата и сите зафати и интервенции во просторот;
- координација на „Просторниот план на Република Македонија“ со другите просторни и урбанистички планови и другата документација за планирање и уредување на просторот, со субјектите за вршење на стручни работи во спроведувањето на Планот.

Врз основа на овие начела, со Годишниот извештај се валоризира имплементацијата на поставените плански концепции во сите области утврдени со Просторниот план, што претставува една од алките во спрегата на подготовка, донесување и спроведување на „Просторниот план на Републиката до 2020 година“. Годишниот извештај за промените во просторот е дел од интегралниот систем на планирање на просторниот развој со кој се воспоставува политика на планирање, организирање, уредување и управување со просторот. Поставен врз принципите на информативност, кооперативност и транспарентност, овој систем обезбедува поголема флексибилност и проактивност на Просторниот план на Државата преку негово иновирање, прилагодување и усогласување со стратешките промени, со цел рационално користење и организирање на сите активности во просторот насочени интегрално кон главната развојна определба на XXI-от век, кооперативност и одржлив развој со рационално користење на сите природни ресурси, човековиот потенцијал, создадените вредности и примена на принципите на заштита на животната средина.

„Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план“ претставува комплексен проект во кој се согледува развојот во 2017 година во поделните сфери на просторот опфатени со Просторниот план на Република Македонија: демографија, користење на земјиштето, земјоделство, шумарство, минерални сировини, економија, индустрија, туризам, урбанизација и систем на населби, уредување на селските подрачја, сообраќај, енергетика и телекомуникации, водостопанство, културното наследство, природни карактеристики, природното наследство, заштита на животната средина и

заштита од воени разурнувања, јавните функции, домувањето, природни и техничко-технолошки катастрофи и просторен географски информациски систем.

Процесот на изработка на Годишниот извештај базира на темелна подготовка, прибавување и средување на обемна и разновидна документациона основа, голем опсег на експертски анализи во соодветните сектори и области, меѓусекторска комуникација, интерна и екстерна, координација и синхронизација на активностите во спрега со сите извештајни единици, надлежното министерство и изработувачот на Извештајот, Агенцијата за планирање на просторот. Целта е евалуација на реализацијата на концепциите и определбите утврдени со Просторниот план во релевантните области и нивна операционализација во просторот.

При изработката на Годишниот извештај се воспоставува интензивна соработка помеѓу разни институции, локални и централни органи, а во прв ред локалната самоуправа и надлежното Министерство за животна средина и просторно планирање, јавните претпријатија и агенции, потоа секторски институции и други органи во сите области (сектори, подрачја и сл.) кои се опфатени со развојните документи на поединечните ресори (земјоделство, шумарство, водостопанство, сообраќај, енергетика, заштита на животната средина, домувањето, јавните функции, заштита на природата и биодиверзитетот, економски развој, туризмот, културното наследство, урбанизмот, социјалата и трудот) итн.

Според Законот за спроведување на Просторниот план на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ број 39/04) и Правилникот за постапката, начинот на изготвување, содржината на извештаите и рокови за нивно доставување („Службен весник на Република Македонија“ број 42/05, 111/06 и 17/10), утврдена е постапката и начинот на изработка, роковите за доставување, како и содржината на Извештаите за состојбите и промените во просторот што ги изработуваат органите на државната управа, единиците на локалната самоуправа, јавните служби, организациите, претпријатијата, установите, институциите и другите правни лица (извештајни единици) од својата област на делување.

Извештаите за состојбите и промените во просторот се однесуваат за период од една година и се изработуваат и доставуваат во форма на Информативен лист кој што е составен дел на Правилникот за постапката, начинот на изготвување, содржината на извештаите за состојбите и промените во просторот и рокови за нивно доставување.

Согласно Законот за спроведување на Просторниот план на Република Македонија и горенаведениот Правилник, Секторот за просторно планирање при Министерството за животна средина и просторно планирање, достави вкупно 145 дописи до сите релевантни извештајни единици, за пополнување на Информативниот лист со Упатство за негово пополнување. Податоците и информациите содржани во информативните листови се однесуваат на календарската 2017 година т.е. од месец јануари до декември 2017 година.

Од вкупниот број доставени информативни листови за 2017 година, добиени се вкупно 88 пополнети информативни листови од извештајните единици, односно околу 60,7% од вкупно доставените, што претставува зголемување во однос на одзивот во 2016 година (43,5%). Овој процент не е соодветен за да се обезбеди целосно и сеопфатно информирање за настанатите промени во просторот во годината за која се изработува

Извештајот. Исто така, и податоците содржани во пополнетите информативни листови честопати се повторуваат (исти податоци од претходните години), не се целосни или не се соодветни на реалната состојба во областа за која се наменети. Затоа е неопходно, ресорното министерство односно Министерството за животна средина и просторно планирање, согласно неговата надлежност, да превземе активности за обезбедување сеопфатни, целосни и точни информации од информативните листови кои ги пополнуваат извештајните единици.

Со цел постигнување на објективност во евалуацијата на промените во просторот и надминување на проблемот со бројноста и квалитетот на добиените податоци од информативните листови (годишни извештаи), работниот тим во Агенцијата за планирање на просторот, согласно методологијата за изработка на Годишниот извештај, покрај податоците добиени од информативните листови користи други расположиви извори за обезбедување информации и податоци објавени и публикувани од соодветни институции релевантни за секоја област од Просторниот план на Р Македонија.

Богатата информациско-документациска база со која располага Агенцијата за планирање на просторот наменета за потребите на планерскиот процес како и обемната база на податоци во својот просторно-информациски систем, овозможуваат пореално презентирање на појавите и промените во просторот на Република Македонија остварени во текот на 2017 година.

Работниот тим и Синтезниот тим формирани за изработка на „Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија во 2017 година“ со мултидисциплинарен состав на просторни планери со научни звања и со децениско искуство во практикувањето на планерскиот процес од повеќе специјалности: економист, географ, архитекти, градежни и електро инженери, урбанисти, инженери за заштита на животната средина, шумарски инженер и др., врз основа на сумираните и интерпретирани расположиви податоци и информации добиени од информативните листови и врз основа на постојната истражувачка, планска и друга расположива документација обезбедена од разни нивоа и ресори значајни за Извештајот (студии, статистички публикации, стратегии, планови, програми, извештаи и други информации), пристапи кон анализа и обработка на целокупната информациско-документациска база со цел согледување и оценка на остварувањата на планските определби и нивната рефлексивност врз состојбите и промените во просторот со ex post планска евалуација на спроведување на Просторниот план, според експлицитните и имплицитни ефекти во просторот.

Податоците кои се предмет на обработка и анализа во соодветната област се однесуваат на дефинитивните резултати остварени во анализираната година или на оценети податоци кои се очекува да се остварат до крајот на годината, а кои што се официјално објавени од релевантни институции. Со цел да се обезбеди целосна информираност за состојбите и промените во сите области кои се опфатени со Просторниот план на Р Македонија, со постојната методологија за изработка на Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија овозможено е во областите за кои не се располага со податоци и информации за анализираната година, да се користат расположиви податоци кои се однесуваат на претходната година.

Овој методолошки пристап произлегува од потребата да се даде осврт на состојбите и појавите во просторот кои се актуелни во моментот и кои

базираат на расположиви податоци неопходни за обезбедување целосна информираност на Владата на Република Македонија и на Македонскиот парламент за тековите и промените во просторот во сите области.

Транспарентноста на постапката за изработка на „Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Р Македонија“ базира на вклучување голем број субјекти од локално и национално ниво, тимска работа и синтезен пристап за согледување на реализацијата на планските поставки во поделните области од Просторниот план, како и перманентна координација со Министерството за животна средина и просторно планирање, поточно со назначениот Координатор од Секторот за просторно планирање.

Високиот степен на техничка и информатичка опременост на Агенцијата за планирање на просторот овозможи примена на современи информатички технологии во сите фази на изработка на Извештајот: подготвителни активности, формирање информациско-документациска база, обработка, анализа, евалуација и на крај синтезна презентација на интегралниот текст и негово графичко претставување со тематски карти од одредени области.

Процесот на имплементација на определбите од Просторниот план и нивно ефектуирање во просторот подразбира трајно и континуирано следење на состојбите и промените во релевантните области, согледување на бариерите, ограничувањата, но и на новите можности и услови за реализацијата на определбите. Извештаите за годишните промени во просторот овозможуваат интегрално следење на реализацијата на Просторниот план со што се обезбедува солидна информациско-документациска база за согледување и оценка на постојните плански решенија и утврдување на потребата за измена и дополнување на Просторниот план на Република Македонија со цел изнаоѓање и предлагање подобри решенија во организацијата, уредувањето и заштитата на просторот на Државата согласно актуелните тековни и развојни промени во сите сектори на просторниот систем.

Следењето на реализацијата на Просторниот план на Република Македонија е сложена активност во која учествуваат голем број субјекти од различни профили и нивои на власт, стручни и професионални, кои добро ги познаваат состојбите, појавите, условите, меѓусебните односи, пореметувањата, лимитите, предностите и перспективите во поделните области во просторот, и со која се овозможува иницирање и подготовка на предлози за избор на нови плански определби и решенија во релевантните области од просторниот систем применувајќи ја постапката и процедурата за измена и дополнување на Просторниот план на Република Македонија. Следењето на остварувањето на Планот како активност е неразделно поврзана со активностите за управувањето со развојот во просторот со што се потврдува и целисходноста на Планот.

Просторот во планерскиот процес не е само ресурс кој се поистоветува со површината на земјата, земјиштето, пејсажот, туку и сето она што се наоѓа под и над земјината површина како составни и активни компоненти на развојот и уредувањето на просторот.

Во планирањето и управувањето со просторниот развој во Република Македонија, просторот претставува вредност која се карактеризира со три атрибути:

- просторот е ограничен, даден, односно конечен;
- просторот е необновлив и

– просторот е делив меѓу повеќе корисници.

Просторот има и интеррегионална вредност во европски рамки и универзална вредност во планетарната димензија.

Со оглед на тоа што Просторниот план, како развоен национален стратешки документ, во пошироките просторни рамки надвор од националните граници добива интернационална димензија, Извештајот дава осврт и согледување на меѓународните документи и директиви значајни во областа на просторното планирање во европското и светско окружување.

Процесот на интегрирање на европскиот простор уште повеќе го актуелизира овој пристап во Годишниот извештај со цел што пореално следење и примена на сите релевантни документи и насоки значајни во доменот на планирање на просторот.

Анализите и согледувањата за реализацијата на Просторниот план на Република Македонија на ниво на локални заедници се прилагодени на актуелната територијална организација на локалната самоуправа¹ според која од 2014 година се утврдени 80 единици на локалната самоуправа, односно 81 со Градот Скопје како заедница на општини. Графичката презентација на промените во просторот во картографски приказ е составен дел на текстот на поделните области опфатени со Годишниот извештај.

Во изминатиот период од четиринаесет години од донесувањето на Просторниот план на Република Македонија, настанаа крупни промени релевантни за областа на планирање и следење на реализацијата на Просторниот план. Усвоени се четири, а во фаза на усвојување и изработка се уште пет регионални просторни планови, беше одобрен новиот ГУП на Град Скопје, беше изработена обемна урбанистичка планска документација со која се обезбеди правен основ за отпочнување на реализацијата на зацртаните плански решенија согласно соодветната урбанистичка документација, изградени се нови инфраструктурни системи и градби од областа на домувањето, јавните функции, туризмот, индустријата и другите економски дејности, настанаа промени во урбанизацијата и уредувањето на селските населби, во користењето на минералните сировини, во заштитата на животната средина, природното и културно наследство, беше донесена нова и измена на постојната законска регулатива во повеќето области кои се опфатени со процесот на просторно планирање. Овие измени во некои сегменти претставуваа усогласување со соодветната законска регулатива применлива во Европската Унија за која Република Македонија има приоритетен стратешки интерес за полноправно членство. Сите овие активности ја наметнуваат потребата за измена на формата и содржината на Информативниот лист кој претставува извештај за состојбите и промените во просторот што ги изработуваат извештајните единици од својата област на делување.

Со „Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија во 2017 година“ исто како и во претходните годишни извештаи за 2014 и 2016 година, се укажува на неопходноста, соодветното ресорно министерство во согласност со своите надлежности, да отпочне активности за измена на постојниот Правилник за постапката, начинот на изготвување, содржината на извештаите и рокови за нивно доставување („Службен весник на Република

¹ Одложена примена на Законот за територијална организација на локалната самоуправа која се однесува на измена на административната граница на Општина Кичево.

Македонија“ број 42/05, 111/06 и 17/10) и истовремено да ги анимира сите извештајни единици за нивната законска обврска за доставување годишни извештаи со пополнување на квалитетни, целосни и точни податоци во информативните листови наменети за изработка на Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија.

2. Инструменти за спроведување на Просторниот план на Република Македонија

Актуелниот Просторен план на Република Македонија е донесен во месец јуни 2004 година од Собранието на Република Македонија со што започна и процесот на неговото спроведување преку инструментите утврдени во Законот за спроведување на Просторниот план на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија” број 39/04) и Законот за просторно и урбанистичко планирање (“Службен весник на Република Македонија број 199/14, 44/15, 193/15, 31/16 163/16, 64/18 и 168/18).

Спроведувањето на Просторниот план го обезбедува министерството надлежно за работите на просторното планирање - Министерството за животна средина и просторно планирање.

Просторниот план се разработува, односно директно се спроведува, преку изработка и донесување на просторни планови на региони, просторни планови на подрачја од посебен интерес и просторни планови на општините и Градот Скопје, како и со урбанистички планови и друга документација за планирање и уредување на просторот, предвидена со закон.

Приоритетите и динамиката на изработка на наведените просторни планови се утврдуваат преку годишните програми за изработка на просторни планови кои, на предлог на Министерството за животна средина и просторно планирање, ги донесува Владата на Република Македонија.

Урбанистичко планската документација, генерално, е во надлежност на единиците за локална самоуправа, но за одделни простори, на предлог на Министерството за транспорт и врски, Владата на Република Македонија донесува “Годишна програма за финансирање на изработка на Урбанистички планови, Регулациски планови на Генерални урбанистички планови, Урбанистичко-планска документација и Урбанистичко - проектни документации”.

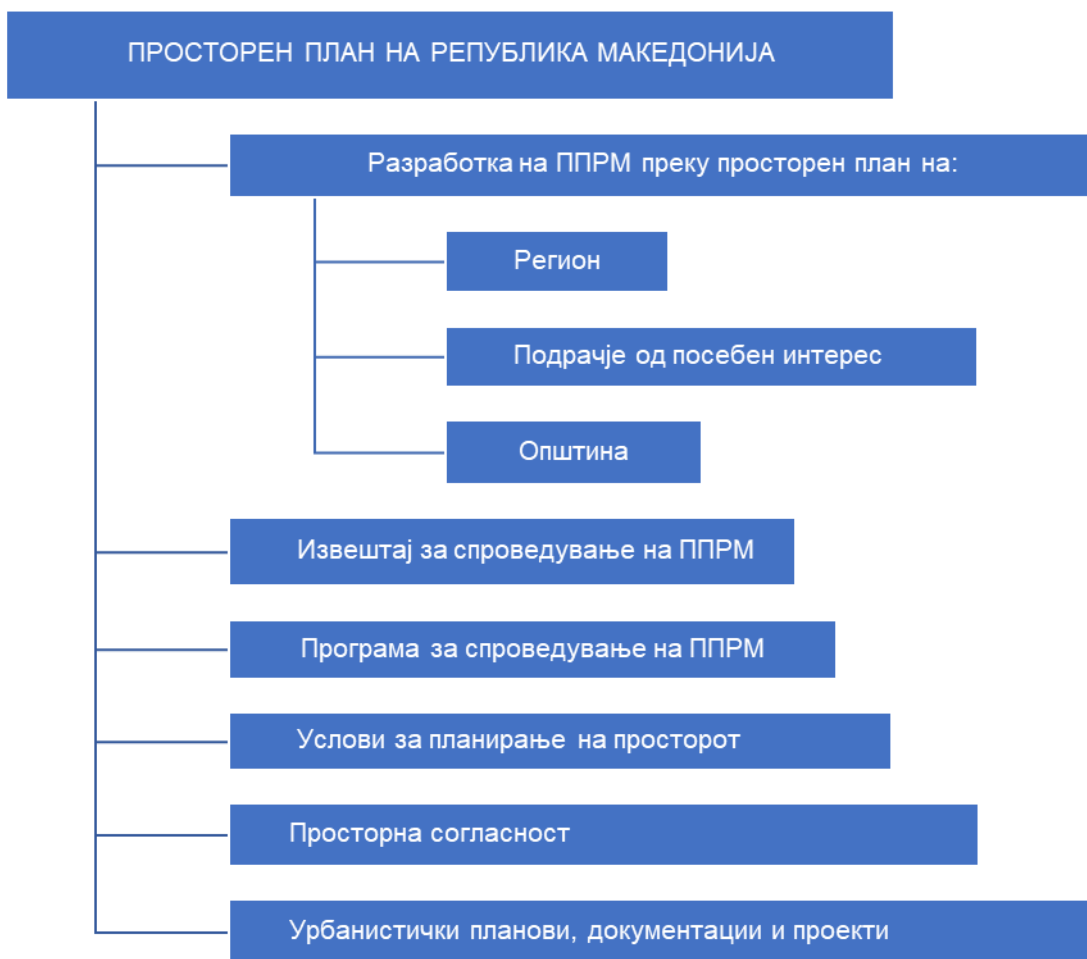
Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија е еден од инструментите за негово спроведување регулиран со Законот за спроведување на Просторниот план и Правилникот² за годишните извештаи за состојбите и промените во просторот. Имено, заради континуирано следење на состојбите во просторот и спроведување на Просторниот план, органите на државната управа, единиците на локалната самоуправа, јавните служби, организациите, претпријатијата, установите, институциите и другите правни лица, се должни да изготвуваат годишни извештаи за состојбите и промените во просторот, од својата област и истите да ги доставуваат до министерството надлежно за работите на просторното планирање. Надлежното Министерство годишните извештаи од извештајните единици ги доставува до Агенцијата за планирање на просторот, која е изработувач на Годишниот извештај.

Владата на Република Македонија, на предлог на министерството, до Собранието на Република Македонија го доставува Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план. Од донесувањето на Просторниот план, првиот извештај за спроведување на Просторниот план во 2004 година, се

² Правилник за постапката, начинот на изготвување, содржината на извештаите за состојбите и промените во просторот и рокови за нивно доставување (Службен весник на РМ, број 42/05, 111/06 и 17/10)

однесуваше на втората половина од годината, бидејќи Просторниот план беше донесен во јуни 2004 година. Следните извештаи беа изработени во континуитет за 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 и 2010 година. По застој од три години, следниот извештај беше изработен за 2014 година и во него беа опфатени и годините 2011, 2012 и 2013 година, за кои не беа изработени годишни извештаи. Потоа, со Извештајот за 2016 година опфатена е и 2015 година за која не беше изработен Годишен извештај. Предметниот годишен извештај ги разработува промените во просторот во 2017 година.

Инструментите за спроведување на Просторниот план на Република Македонија прикажани се шематски на следната слика:

Слика 1 Шематски приказ на инструментите за спроведување на ППРМ

2.1. Регионални просторни планови

Разработката на Просторниот план на Република Македонија согласно Законот за просторно и урбанистичко планирање се остварува преку изработка и усвојување на просторни планови на региони, просторни планови на подрачја од посебен интерес, просторен план на општина, на општините во Градот Скопје и на Градот Скопје како и со урбанистички планови и друга документација за планирање и уредување на просторот, предвидена со закон.

Ваквиот пристап на разработка на Просторниот план на Република Македонија кореспондира со потребата за остварување поефикасен економски, социјален и урбанистички развој врз одржливи основи, порамномерна и

порационална организација и разместување на населението, населбите, функциите и производните и услужни дејности во просторот со примена на постулатите за заштита на природните и создадените вредности. Просторните регионални планови претставуваат функционална територијална рамка во која се планира, организира и остварува политиката на просторниот развој, но не како посебна политика, туку пред сè како дел од националната политика на социоекономскиот, урбанистички, инфраструктурен и одржлив развој. Целите, задачите и приоритетите во регионалните просторни планови треба да бидат определувани во тесна поврзаност со секторските приоритети, а не парцијално и независно. Со посебни анализи треба да се утврдат секторските плански определби, врз основа на состојбите, проблемите и посебно перспективите и можностите на одделните региони и општини, за демографските карактеристики, јавните функции, природните ресурси, инфраструктурните системи, економскиот развој и разместеност на производните и услужни дејности, телекомуникациската поврзаност, урбанизираноста на просторот, заштитата на животната средина, природното и културно наследство, заштитата од воени разурнувања, природни и техничко-технолошки катастрофи итн.

Просторно планерскиот систем ги опфаќа целите, задачите, методите, мерките и инструментите на политиката со која државата го помага, поттикнува или поддржува развојот на одделни подрачја, односно региони кои имаат специфичности во развојот или кои претставуваат посебни просторно функционални целини.

Реалната потреба за регионален пристап во разработката на Просторниот план на Република Македонија е поврзана со определбата за рамномерен регионален развој и рационална организација и користење на просторот. Рационална организација на вкупните човекови активности во просторот, претпоставува артикулирање на активна развојна политика на државата и мерки и активности на локалната самоуправа. Со овој итерактивен пристап на локално и национално ниво, регионалните просторни планови се основата за планирање, организирање и остварување на целокупниот општествено-економски, културно-социјален, образовен, здравствен, урбанистички, инфраструктурен, демографски развој и развој и заштита на животната средина, природното и културно наследство и заштита од воени разурнувања и природни и технолошки хазарди.

Основната определба на “Просторниот план на Република Македонија” за рамномерен и интегрален развој на националниот простор е поставена врз законска основа со која се предвидува изработка на посебни регионални просторни планови. Регионалните просторни планови кои претставуваат разработка на Просторниот план на Република Македонија се насочени кон интеграција и внатрешна консолидација на сите сфери на просторниот развој на регионот (демографија, економија, туризам, инфраструктура, урбанизација, домување, заштитата на животната средина, културното и природно богатство, јавни функции и др.), со цел искористување на развојните фактори и потенцијали поставени врз парадигмата на одржливиот развој.

Реализацијата на оваа определба преку изработката на регионалните просторни планови ќе овозможи запирање на процесот на нерамномерна поларизација на просторот како во рамки на просторно-функционалните региони, така и на севкупниот простор на Република Македонија. Ваквиот пристап на внатрешна консолидација на просторно развојната структура на

Државата и поделните подрачја добива дополнително значење кое сè повеќе станува актуелно во услови на сè позасилени активности во спроведувањето на реформските и интегративните процеси во европскиот просторен систем.

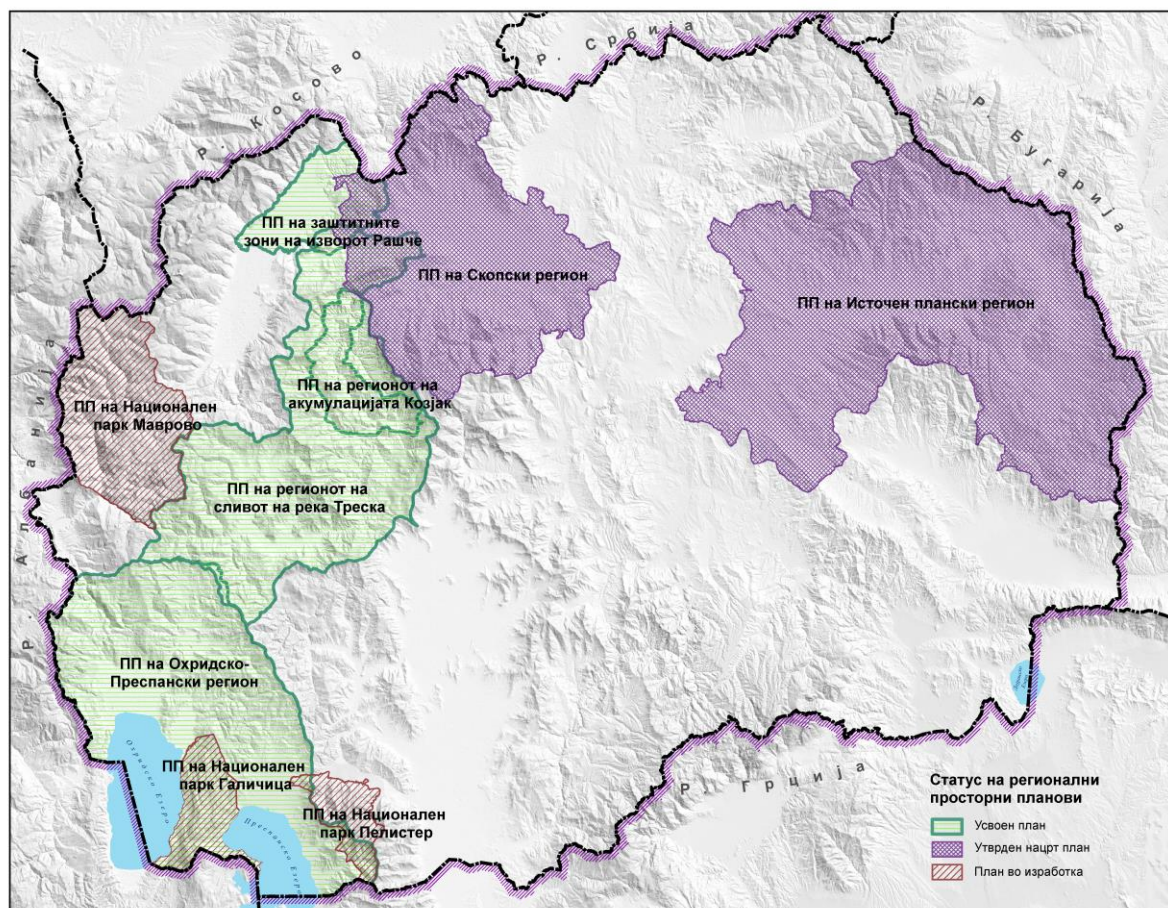
Регионалните просторни планови овозможуваат согледување и потврдување на посебните обележја со кои се идентификува регионот, што во услови на глобализација уште повеќе треба да го потврди развојниот субјективитет на одделниот простор како во националните граници така и во надворешното окружување и негово инкорпорирање во глобалниот простор.

По осамостојувањето на Република Македонија, Македонското Собрание ги усвои следните регионални просторни планови:

- „Просторен план на акумулацијата Козјак“ („Службен весник на Република Македонија“ број 49/99), усвоен и донесен во 1999 година, со плански период 1998-2020 година;
- „Просторен план на заштитните зони на изворот Рашче“ („Службен весник на Република Македонија“ број 98/02), усвоен и донесен во 2002 година, со плански период 2000-2020 година;
- „Просторен план на Република Македонија“ („Службен весник на Република Македонија“ број 39/04), усвоен и донесен во 2004 година, со плански период 2000-2020 година;
- „Просторен план на регионот на сливот на реката Треска“ („Службен весник на Република Македонија“ број 25/07), усвоен и донесен во 2007 година, со плански период 2005-2020 година и
- „Просторен план на Охридско-преспанскиот регион“ („Службен весник на Република Македонија“ број 22/10), усвоен и донесен во 2010 година, со плански период 2005-2020 година.

Регионални просторни планови во процес на изработка:

- „Просторен план на сливот на Црна Река“, за кој во 2002 година беа завршени подготвителните активности;
- „Просторен план на Скопскиот регион“, со плански период 2005-2020 година, кој е во фаза нацрт-план, утврден на 23.02.2011 година;
- „Просторен план на Националниот парк Галичица“, со плански период 2009-2020 година, е во тек на изработка;
- „Просторен план на Националниот парк Маврово“, со плански период 2012-2030 година, е во тек на изработка;
- „Просторен план на Источниот плански регион“, со плански период 2013-2030 година, за којшто во текот на 2016 година е изработен нацрт-план, а во Собранието на Република Македонија е утврден на седницата одржана на 25.12.2017 година;
- „Просторен план на Националниот парк Пелистер“, со плански период 2016-2030, е во тек на изработка.

Слика 2 Статус на регионалните просторни планови во 2017 година

Заложбата за рамномерен развој утврдена со Просторниот план на Република Македонија во 2007 година доби дополнителна законска основа со донесувањето на “Законот за рамномерен регионален развој” („Службен весник на РМ” бр. 63/07, 187/13, 43/14 и 215/15), кој се заснова на промовирање на полицентричниот модел на развој и отстранување на диспаратите помеѓу статистичките плански региони, со цел забрзување на нивниот развој, зачувување на културниот идентитет на заедницата и поддршка на меѓуопштинската, регионалната и прекугранична соработка. Основа за планирање и програмирање на рамномерен регионален развој е “Стратегијата за регионален развој на Република Македонија” која претставува долгорочен плански документ врз чија основа се изработуваат програми за развој на законски утврдените осум статистички плански региони со цел конкретна операционализација на целите за рамномерност во развојот на македонскиот простор.

2.2. Услови за планирање на просторот

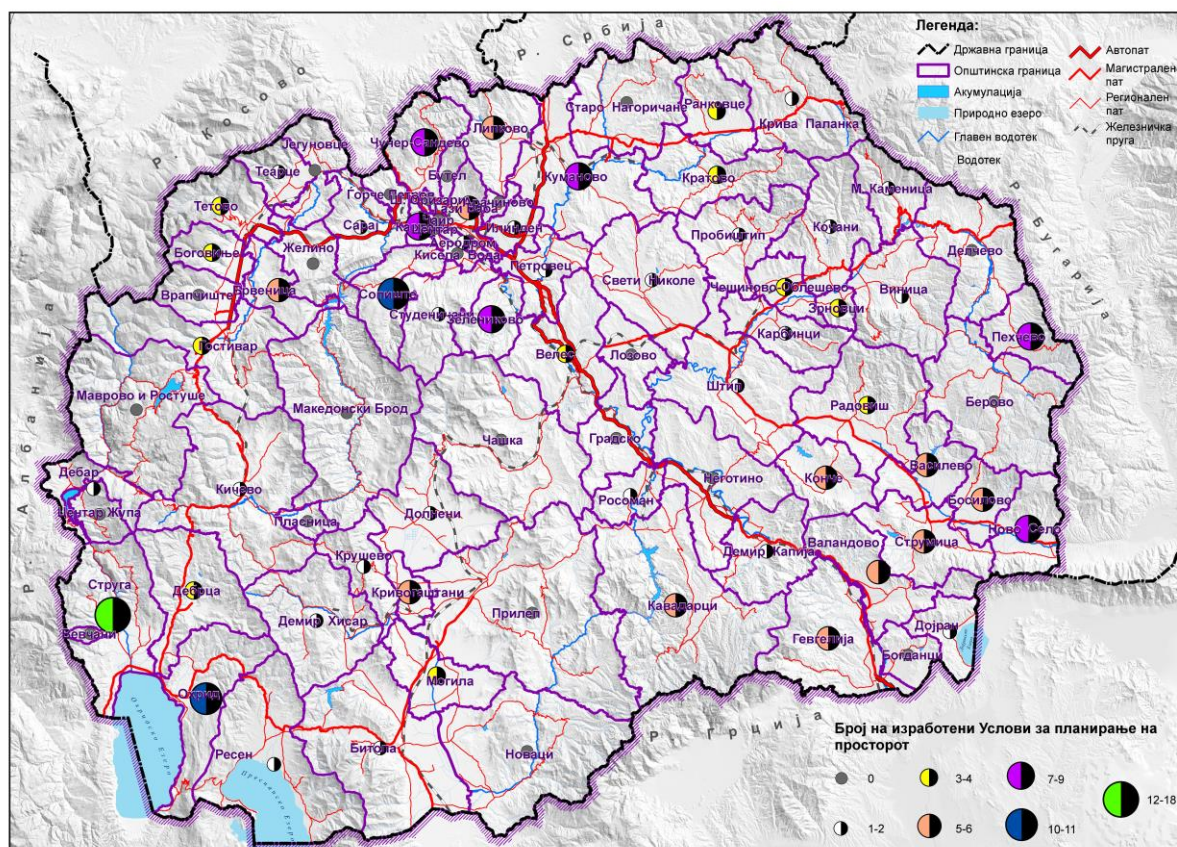
За обезбедување континуитет во планирањето на просторот и за спроведување на долгорочната стратегија за развој на Република Македонија, со инструментите за спроведување на Просторниот план согласно Законот, опфатени се и Условите за планирање на просторот кои ги изработува Агенцијата за планирање на просторот, а решение за Условите издава министерството надлежно за работите на просторното планирање. Со измените

на Законот за просторно и урбанистичко планирање во 2015 година, Министерството за животна средина и просторно планирање, издава Извод од Просторен план на Република Македонија за Проекти за инфраструктура.

Условите се издаваат пред да започне постапката за изработка и донесување урбанистички планови (со исклучок на деталните урбанистички планови).

Условите за планирање на просторот се извод од Просторниот план во кој се наведени поблиските услови за изработка на плановите од пониско ниво, содржат општи и посебни одредби, насоки и решенија од планската документација од повисоко ниво и графички прилог кој се однесува на предметниот простор.

Согласно Законот, Агенцијата за планирање на просторот во текот на 2017 година изработи околу 200 елаборати за "Услови за планирање на просторот" и според законската постапка, истите ги достави до министерството надлежно за планирање на просторот кое што врз основа на изработениот документ кој содржи одредби, насоки и решенија од планската документација од повисоко ниво и графички прилози, издава Решение за Услови за планирање на просторот.

Слика 3 Изработени Услови за планирање на просторот по општини во 2017 година

Во текот на 2017 година Министерството за животна средина согласно законската надлежност³ издаде 253 изводи од ППРМ за Проекти за инфраструктура.

Елаборатите за „Условите за планирање на просторот“ и Изводите од Просторниот план на Република Македонија за Проекти за инфраструктура, со нивната бројност, укажуваат на активностите што ги превземаат локалните самоуправи и државните органи согласно нивните надлежности во доменот на промените во просторот. Наведените документи (елаборатите и изводите) треба да претставуваат документациона основа за ефикасна имплементација на планските определби и за усогласување на сите интервенции во просторот со долгорочните цели и развојните определби утврдени со „Просторниот план на Република Македонија“ и со усвоените (до крајот на 2017 година) регионални планови: „Просторен план на регионот на акумулацијата Козјак“, „Просторен план на регионот на заштитните зони на изворот Рашче“, „Просторен план на регионот на сливот на река Треска“ и „Просторен план на Охридско-преспанскиот регион“.

Агенцијата за планирање на просторот, сè до стапувањето на сила на Законот за изменување и дополнување на законот за просторно и урбанистичко планирање ("Службен весник на Република Македонија" број 199/14 - член 52, став 3 и "Службен весник на Република Македонија" број 44/15 – член 4, став 2), изработуваше Услови за планирање на просторот за сите урбанистички планови, урбанистичко плански документации и проекти за инфраструктура. Со изменувањето и дополнувањето на Законот за просторно и урбанистичко планирање, проектите за инфраструктура се изработуваат врз основа на Извод од Просторен план, кој го издава Министерството за животна средина и просторно планирање.

Агенцијата согласно Законот за просторно и урбанистичко планирање покрај надлежноста за изработка на Просторниот план на Републиката и неговото следење и спроведување има обврска за **одржување и ажурирање на единствениот просторно-информациски систем на податоци**. Врз основа на измените на Законот (одземање на надлежноста на Агенцијата за изработка на Услови за проектите за инфраструктура), се издаваат два документи: Услови за планирање (изработени од страна на Агенцијата за планирање на просторот) и Извод од Просторен план (изработен од Министерство за животна средина и просторно планирање). На тој начин, создадена е дубиоза која во единствената картографска евиденција доведува до дисконтинуитет во оформувањето на базата на просторни податоци, што може да предизвика конфликти во користењето на земјиштето и сериозно загрозување на јавниот интерес.

Со овие измени, Агенцијата за планирање на просторот нема законска можност за целосен увид во интервенциите во просторот поврзани со инфраструктурните проекти, согледување за нивната усогласеност со Просторниот план, нивно презентирање во Годишниот извештај и обезбедување конзистентност во политиката на користење и уредување на

³ Врз основа на член 52 од Законот за просторно и урбанистичко планирање ("Службен весник на РМ" бр. 199/14, 44/15, 193/15, 31/16, 163/16, 64/18 и 168/18) и Правилникот за формата и содржината на Изводот од Просторниот план на Република Македонија ("Службен весник на РМ" бр. 131/15), Министерството за животна средина и просторно планирање, издава Извод од Просторен план на Република Македонија 2002-2020 за Проекти за инфраструктура.

просторот на Државата во согласност со националните интереси утврдени со Просторниот план на Република Македонија.

Со цел да се надмине оваа неповолна состојба која може да предизвика несакани реперкусии во планирањето и уредувањето на просторот на државата, со овој Годишен извештај се иницира неопходноста за враќање на надлежноста на Агенцијата за планирање на просторот повторно да изработува Услови за планирање на просторот за проектите за инфраструктура со што ќе се обезбеди:

- конзистентност во следењето на промените во просторот и во спроведувањето на Просторниот план на Република Македонија;
- интегралност и целовитост на Просторниот информациски систем и
- реална основа за понатамошните интервенции и плански предвидувања на севкупниот развој во просторот на државата.

2.3. Програма за спроведување на Просторниот план на Република Македонија

Владата на Република Македонија на предлог на Министерството надлежно за работите на просторното планирање донесува Програма за спроведување на Просторниот план. Со Програмата се одредуваат мерките и активностите од значење за спроведување на Просторниот план, приоритетните активности, организационата структура и органите надлежни за спроведување на Просторниот план, содржината и степенот на обработка на податоците и финансиските средства потребни за спроведување на предвидените активности. Програмата се донесува за период од најмалку две години.

Во периодот од донесувањето на Просторниот план на Република Македонија во месец јуни 2004 година до 2017 година беше усвоена само една Програма за спроведување на Просторниот план на Р Македонија која беше донесена на почетокот на 2008 година, а се однесуваше на периодот од 2008 до 2010 година. Во годишните извештаи за 2009 и 2010 година беше даден осврт на реализираните активности кои произлегуваат од програмските активности на надлежните институции утврдени со Програмата, а врз основа на податоците кои се обезбедуваат од информативните листови. Одзивот за пополнување на информациите кои се однесуваа на Програмата за периодот од 2008 до 2010 година беше многу мал.

Програмата, како законски инструмент за спроведување на Просторниот план на Република Македонија во изминатиот период не ја оствари својата цел и функција заради што постои потреба за анимирање на ресорното министерство за негова понатамошна имплементација.

2.4. Просторна согласност

Со Законот за спроведување на Просторниот план на Република Македонија утврдена е просторната согласност, како инструмент кој треба да овозможи остварување на планските одредби дефинирани со Просторниот план. Законот предвидува со Просторниот план задолжително да се усогласуваат:

- Стратегијата за економски развој на државата;
- Водостопанската основа;

- Општиот план за стопанисување со шумите;
- Општата ловостопанска основа;
- Стратегијата за развој на енергетиката и
- другите основи, развојни програми и планови на дејност од јавен интерес.

Овој инструмент воопшто не е применет во пракса. Министерството надлежно за работите на просторното планирање до сега воопшто нема превземено активности за примена на овој значаен инструмент за спроведување на Просторниот план на Република Македонија.

Усогласувањето со Просторниот план треба да се врши и за сите зафати и интервенции во просторот за кои не постои друга планска документација. За извршеното усогласување, министерството надлежно за работите на просторното планирање треба да издаде Просторна согласност, чија содржина и форма ја пропишува министерот надлежен за работите на просторното планирање.

3. Евидентирани промени во просторот јануари - декември 2017 година

3.1. Економски основи на просторниот развој

Просторот со своите природни и создадени вредности е развојниот потенцијал на кој се темели севкупниот социоекономски развој на Република Македонија. Тој е ограничен ресурс, со повеќекратна употребна, пазарна и урбанистичка вредност и во кој концентрацијата на инфраструктурните објекти, нивниот капацитет и просторна поставеност, дистрибуцијата на многубројните дејности и функции, присуството на населението во секоја населба во државата со сите негови карактеристики и економски обележја, потоа стопанските капацитети од производниот и услужен сектор, претставуваат основа на која се темели развојот на националната економија која се карактеризира со невоедначеност и нерамномерност од регионален аспект.

Одредени региони и подрачја на просторот на Републиката се карактеризираат со поголема концентрација на функции и производни и услужни дејности, некои простори сè уште ја немаат целосно оформено релевантната инфраструктура која е појдовен услов за вршење на било каква деловна активност, производна или услужна. Токму заради тоа рамномерноста во развојот на регионите во Република Македонија е една од основните плански определби дефинирани со Просторниот план на Република Македонија.

3.1.1. Економски перформанси на просторот

Република Македонија како мала земја во развој со политика на отворена економија, во која надворешната трговија учествува со висок процент во БДП, е мошне сензитивна на надворешните влијанија и промени. Економскиот амбиент во 2017 година, во констелација на меѓународните влијанија и внатрешполитичката ситуација, услови стагнација на економските активности и остварување на реален обем на БДП на ниво од претходната 2016 година (реална стапка на раст 0,0%⁴) што претставува неповолна економска состојба компарирано со претходната година кога беше остварена реална стапка на пораст од 2,9%. Номиналниот бруто домашен производ во 2017 година изнесуваше 619 788 милиони денари (проценети податоци). Најголемо учество од 20,7% во структурата на БДП имаа секторите: трговија на големо и мало, поправка на моторни возила и мотоцикли, транспорт и складирање, објекти за сместување и сервисни дејности со храна, и со структурно учество од 16,9% следат секторите: преработувачка индустрија, рударство и вадење камен, снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација, снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината.

Остварената стапка на економска активност во 2017 година не е во согласност со планските развојни сценарија (оптимистичко и песимистичко) на

⁴ Бруто-домашен производ на Република Македонија (проценети податоци), Соопштение 3.1.18.11, 2017 година, ДЗС

просечен годишен пораст на БДП до 2020 година од 5,3% односно 5,1%⁵ кои беа утврдени со Просторниот план на Р Македонија.

Во создавањето на БДП во 2017 година учествуваа вкупно 740 648 вработени лица. Во однос на претходната година бројот на вработени⁶ е зголемен за 2,4%. Следователно, бројот на невработени на годишна основа е намален за 5,1% и изнесува 213 564 лица.

И покрај ваквите позитивни движења сепак состојбата на пазарот на работна сила во Република Македонија е неповолна и се карактеризира со сеуште ниска стапка на вработеност, односно висока стапка на невработеност.

Имено, стапката на вработеност на крајот од 2017 година изнесуваше 44,1% и е поголема за 1,0 процентен поен во однос на претходната година (стапка 43,1%). Стапката на невработеност е намалена на 22,4%, односно остварено е намалување за 1,3 процентни поени во однос на 2016 година. Според податоците на Државниот завод за статистика во 2017 година вкупната работна сила⁷ во Република Македонија брои 954 212 лица, од кои вработени се 740 648 лица или 77,6%, додека 213 564 се невработени лица.

Графикон 1 Работна сила во 2017 година

Извор: Анкета на работна сила⁸

Според структурата на вработените по сектори на дејност, најголемо е учеството на вработени во преработувачката индустрија (19,3%), потоа следи земјоделството, лов и шумарство со 16,2%, а во трговијата на големо и трговијата на мало, поправка на моторни возила и мотоцикли вработените учествуваат со 14,7% во вкупниот број вработени на ниво на државата итн.

⁵ Студија Економски основи на Просторниот план на Република Македонија, група автори, Економски факултет-Скопје, 1998 година

⁶ Анкета за работна сила, Статистички преглед 2.4.18.03, 2017 година, ДЗС

⁷ Анкета за работна сила, Статистички преглед 2.4.18.03, 2017 година, ДЗС

⁸ Статистички преглед 2.4.18.03, 2017 година, ДЗС

Графикон 2 Структура на вработени по сектори на дејност во 2017 година

Извор: Анкета на работна сила⁹

⁹ Анкета за работна сила, Статистички преглед 2.4.18.03, 2017 година, ДЗС

3.1.2. Состојби во просторниот развој на економските дејности

Просторната дистрибуција на производните и услужни дејности во Република Македонија во измината година, во услови на доминација на пазарот и приватната сопственост во економскиот систем, се остваруваше согласно планските определби утврдени со Просторниот план на Република Македонија според методот на комбинација на концентрацијата и дисперзијата кои се комплементарни приоди во алокацијата на производните и услужни дејности.

Врз основа на постојната законска регулатива во областа на просторното и урбанистичко планирање, имплементацијата на просторната организација на производните и услужни дејности по методот на концентрација и дисперзија во просторот се остваруваше со реализација на постојните урбанистички планови за градовите, односно на селата во чии рамки се предвидени површини за економска намена и во просторот надвор од населените места утврден со урбанистичка планска документација (ДУПД, ЛУПД, УПВНМ, ТИРЗ и ТРЗ) со производна или услужна намена на користење на просторот каде се предвидува изградба на стопански комплекси најчесто со една производна дејност и зони со повеќе производни и комплементарни дејности.

Во развојот на националната економија се издвојуваат специфичните стопански просторни зони базирани на посебните владини мерки за поддршка и привлекување на странските вложувања.

Во 2017 година статус на активни технолошки индустриски развојни зони имаа: ТИРЗ „Скопје 1“, ТИРЗ „Скопје 2“ и ТИРЗ „Штип“. За ТИРЗ „Тетово“ е склучен договор за јавно приватно партнерство¹⁰.

Во амбиент на пазарна економија, сопственичка трансформација, приватна иницијатива и реструктурирање на претпријатијата, бројот на деловни субјекти на крајот на 2017 година според податоците на Државниот завод за статистика изнесуваше 71 419, што е за 100 деловни субјекти помалку во однос на претходната 2016 година. Во структурата на деловните субјекти според Националната класификација на дејности, најголемо учество од 32,7% е регистрирано кај деловните субјекти во дејноста на трговијата на големо и трговијата на мало, поправка на моторни возила, мотоцикли, потоа во секторот преработувачка индустрија 11,0%, во секторот стручни, научни и технички дејности учеството е 9,7%, во секторот транспорт и складирање 8,0%, во секторот градежништво 6,7%, во секторот сместување и сервиси со храна 6,4% итн.

Постојната разместеност на деловните субјекти покажува нерамномерност и доминација на Градот Скопје, во кој се лоцирани 35,8 % од деловните субјекти во Р Македонија, потоа следат општините: Битола (5,4%), Тетово (4,9%), Куманово (4,2%), Прилеп (3,9), Охрид (3,7%), Гостивар (3,5%), Струмица (3,4%), Струга (3,0), Велес (2,5%), Штип (2,5%), Кавадарци (2,3%), Кичево (2,0%), Гевгелија (1,7%), Кочани (1,9%) итн.

Во текот на 2017 година беа превземени активности за измени и дополнувања на урбанистичка планска документација и за изработка на нови просторни и урбанистички планови со кои се обезбедува простор за лоцирање на нови производни и услужни капацитети во општините.

Според доставените информативни листови од извештајните единици, во текот на 2017 година донесени се урбанистички планови со кои се обезбедува

¹⁰ <http://fez.gov.mk>

простор за стопанска намена во долунаведените единици на локалната самоуправа¹¹:

3.1.2.1. Планирани површини за стопанска намена според усвоената урбанистичка документација во 2017 година

1. Аеродром – нема промени
2. Бутел – нема промени
3. Карпош – нема промени
4. Кисела Вода
 - стопански комплекс
 - 1) Измена и дополна на дел од ДУП Стакларница, блок 5, П=3,33 ха;
5. Ѓорче Петров – нема промени
6. Центар – нема промена
7. Чаир – нема промена
8. Арачиново – нема промени
9. Битола – нема промени
10. Богданци – нема промени
11. Боговиње – нема промени
12. Брвеница (состојба)
 - зона за мало стопанство
 - 2) с. Теново;
13. Валандово – нема промени
14. Василево – нема промени
15. Винаца – нема промени
16. Врапчиште – нема промени
17. Гевгелија – нема промени
18. Гостивар – нема промени
19. Градско – нема промени
20. Дебар
 - стопански комплекс
 - 3) ЛУПД - стопански комплекс-рибник, вон населено место, П=0,95 ха;
21. Демир Хисар – нема промени
22. Демир Капија
 - зона за мало стопанство
 - 4) ЛУПД КП бр. 15 КО Челевец, П=2,8 ха;
 - 5) ЛУПД КП бр. 15, 125, 126/2, КО Челевец, П=0,93 ха;
 - 6) ДУП за земјоделско стопанство, КО Демир Капија, П=26,56 ха;
 - туристичка намена
 - 7) ЛУПД за изградба на хотелски комплекс на КП бр. 792/1, 792/2, 793 и 794, КО Демир Капија;
23. Долнени

¹¹ Останатите општини немаат доставено одговори на Информативниот лист за 2017 година.

- индустриска зона
 - 8) индустриска зона-според УПС Дебреште, Лажани, Ропотово, П=45 ха;
 - зона за мало стопанство
 - 9) зона за мало стопанство, П=5 ха;
 - сервисна зона
 - 10) сервисна зона, П=2,5 ха;
24. Зрновци – нема промени
25. Желино – нема промени
26. Кавадарци – нема промени
27. Карбинци – нема промени
28. Куманово
- туристичка намена
 - 11) ЛУПД за угостителски и рекреативен комплекс со винарија на КП 25/2, м.в. Праскарник, КО Љубодраг со П=2 624 m²;
 - 12) Предлог УП за вон населено место за изградба на викенд населба со угостителски, хотелски и рекреативен комплекс м.в. Црвенки, КО Куманово, Општина Куманово со П=51,83 ха;
29. Конче – нема промени
30. Кочани – нема промени
31. Кратово – нема промени
32. Крива Паланка – нема промени
33. Кривогаштани – нема промени
34. Крушево
- 13) нови планирани површини за стопанска намена П=12 ха;
35. Лозово – нема промени
36. Липково – нема промени
37. Маврово и Ростуше – нема промени
38. Македонска Каменица – нема промени
39. Македонски Брод
- индустриска зона
 - 14) индустриска зона, П=10 ха;
 - стопански комплекс
 - 15) стопански комплекс, П=2,3 ха;
40. Могила – нема промени
41. Неготино – нема промени
42. Новаци – нема промени
43. Петровец – нема промени
44. Пехчево – нема промени
45. Пласница – нема промени
46. Прилеп – нема промени
47. Радовиш – нема промени

48. Ранковце – нема промени
49. Ресен
- туристичка намена
- 16) ЛУПД Сирхано, П=51 ha, с. Сирхан;
50. Свети Николе – нема промени
51. Старо Нагоричане – нема промени
52. Струга – нема промени
53. Студеничани – нема промени
54. Теарце
- 17) вон населено место АУП за КП бр. 1082, 1710 и 2499 дел, КО Нераште-намена обновливи извори на енергија;
- 18) вон населено место АУП за формирање на КП бр. 1183/1, КО Лешок-намена обновливи извори на енергија;
55. Тетово
- стопанска и нестопанска намена
- 19) ЛУПД за магацин со поспратни објекти - Г4 на КП 6840/4, КО Тетово, м.в. Клуково-вон населено место, П=1 405 m²;
- 20) ДУП за УБ 42, КО Тетово со намена домување во станбени куќи А1, домување во станбени згради А2, мали комерцијални и деловни дејности-Б1, Е1, П=3,07 ha;
- 21) ДУП за УБ 23, КО Тетово со намена: домување во станбени куќи А1, домување во станбени згради А2, мали комерцијални и деловни дејности-Б1, образование В1, верски институции В5, Е2;
- 22) ДУП за УБ 41, КО Тетово со намена: домување во станбени куќи А1, домување во станбени згради А2, мали комерцијални и деловни дејности-Б2, комунална супраструктура Е2, П=29 352 m²;
- 23) ГУП за УБ-56 и УБ-57, Тетово со намена: домување во станбени куќи - А1, домување во станбени згради - А2, големи трговски единици-Б2, лесна индустрија, сервиси, стоваришта-Г2, Г3, Г4, П=22,37 ha;
- 24) ДУП за УБ 32, П=104 327 m², намена: домување во станбени згради, големи трговски единици, комунална супраструктура (катна гаража), комунална супраструктура (трафостаница);
56. Центар Жупа – нема промени
57. Чашка – нема промени
58. Чешиново-Облешево – нема промени
59. Чучер Сандево – нема промени
60. Штип
- 25) ЛУПД за изградба на откупно дистрибутивен центар со основна класа на мнамена Г4, КО Драгоево;
61. Шуто Оризари – нема промени

Со изработката и усвојувањето на планската урбанистичка документација се создаваат услови за алокација на производните и услужни објекти според комбинираниот модел на концентрација и дисперзија во просторот преку:

- уредување на производните и услужни зони во урбаните простори,

- основање на нови зони со стопанска намена на користење на земјиштето кои се издвоени од градежното подрачје на населбите и нивно комунално опремување и
- плански пристап во утврдување на локалитети за изградба на поединечни производни или услужни капацитети за обавување на една дејност надвор од населените места.

Концепцијата на просторната организација на економските дејности се темели на стратешката развојна цел за рационално користење, организирање и уредување на просторот и порамномерен регионален развој.

Согласно планските определби во “Просторниот план на Република Македонија”, лоцирањето на новите производни капацитети (микро, мали и средни претпријатија) приоритетно треба да се насочува во зоните дефинирани со постојните урбанистички планови со цел остварување повисок степен на искористување на постојните индустриски и услужни зони во согласност со планските урбанистички решенија и спречување нерационално завземање на нови површини на земјиште. Со оглед на тоа што земјиштето претставува капитален економски ресурс во просторот, неговата објективна валоризација при користењето и управувањето треба да се темели на примена на економските критериуми. Во процесот на планирање и остварување на урбанистичките плански решенија, економските критериуми треба да бидат инструмент за рационално користење на градежното земјиште и за контролирана пренамена и употреба на земјоделското земјиште за градежни цели. Но во домашната пракса, критериумите за пренамена на земјоделското земјиште и за утврдување на реален надомест за уредување и употреба на градежното земјиште сеуште не се адекватно разработени и пазарно верификувани што овозможува неправедно присвојување на земјишната рента. За надминување на оваа состојба неопходно е креирање на активна земјишна политика на локално и национално ниво со која ќе се овозможи економска рационалност во користењето како на градежното така и на земјоделското земјиште.

3.1.2.2. Промени во просторот

Во текот на 2017 година, според податоците доставени од извештајните единици, евидентирани се ново-изградени објекти или објекти кои се во градба со производна и услужна намена, во следните општини¹²:

1. Аеродром – нема промени
2. Бутел – нема промени
3. Карпош – нема промени
4. Кисела Вода – нема промени
5. Ѓорче Петров
 - друг деловен објект
 - 1) деловно-административен центар во Реонскиот парк;
6. Центар – нема промени
7. Чаир – нема промени
8. Арачиново – нема промени

¹² Останатите општини немаат доставено одговор на Информативниот лист за 2017 година.

9. Битола
 - 2) индустриски објект - вкупно 5;
 - 3) друг деловен објект - 9 (девет објекти);
10. Богданци
 - индустриски објект
 - 4) с.Богданци, вон градежен реон, П=7 028 m²;
11. Боговиње
 - индустриски објекти
 - 5) Фриготехника Бей, с. Боговиње;
 - туристичко угостителски објект
 - 6) ресторан, Камењане;
12. Брвеница
 - индустриски објект
 - 7) Кланица, П=9 000 m², с. Волковија;
 - туристичко угостителски објект
 - 8) с.Волковија , П=300 m² за 300 гости;
 - рибник
 - 9) с.Волковија;
13. Валандово
 - индустриски објекти
 - 10) Објект за производство на мали фасадни елементи, с. Јосифово, П=4 ha;
 - 11) Објект за примарна обработка на земјоделски производи во с. Марвинци, П=9 ha;
 - друг деловен објект
 - 12) Магацин со ладилник за земјоделски производи, с. Јосифово, П=1 ha;
14. Василево
 - друг деловен објект
 - 13) три објекти магацини со површина од по П=530 m², во Стопанска зона во с. Василево;
 - 14) магацин П=1 000 m²; во Стопанска зона во с. Василево;
 - 15) објект-магацин работилница П=500 m², во Стопанска зона во с.Градошорци;
15. Веница
 - друг деловен објект
 - 16) ДПТУ "ОСКА-ПРОМ" ДООЕЛ Веница, намена Г2-лесна и загадувачка индустрија-склад за готови производи и трговија, П=1 100 m² (ДУП на Веница, Блок 12);
 - 17) "ТЕКСПОРТ ПРОДУКЦИОНЕН" ДООЕЛ Скопје, Веница, објект со намена Г2-лесна и загадувачка индустрија - склад за репроматеријали и готови производи, П=103 m² (ДУП на Веница, Блок 12, дел 1);
16. Врапчиште – нема промени

17. Гевгелија

- индустриски објект
18) Инерконтракшн, КП 1349/4 и 2455/5 КО Прдејци, П=2 000 m²;
- туристичко угостителски објект
19) Хотелски комплекс Дона Спа, КП 3943/2 КО Негорци, П=1 920 m²;
20) Хотелски комплекс КП 3296/2, КО Богородица-граничен премин, П=1 920 m²;
- трговски центар
21) Маркет Кит-Го, КП 2199/7, КО Гевгелија, П=1 225 m²;
- друг деловен објект
22) Бензинска пумпа Макпетрол, КП 2863/2, КП 2864/3, КП 3312/4 и др., КО Богородица, П=800 m²;
23) А.Б. Логистик, КП 2036, КО Негорци, П=110 m²;
24) Ветеринар, КП 91/1 КО Моин, П=1 230 m²;
25) МГС Транс, КП 2173/2 и 2177/14, КО Гевгелија, П=1 000 m²;
26) Русе Комерц, КП 21/3 и КП 24/1 КО Мрзенци, П=1 300 m²;
27) Џокер, КП 2620/11 КО Негорци (доградба), П=90 m²;

18. Гостивар

- индустриски објект
28) намена Г2, П=924 m²;
29) намена Г2, П=700 m²;
- друг деловен објект
30) магацин, П=600 m²;
31) станбено-комерцијален објект П=320 m² (По+6+Пк);

19. Градско – нема промени

20. Дебар – нема промени

21. Демир Хисар – нема промени

22. Демир Капија

- туристичко угостителски објект
32) Демир Капија, 54 легла, 16 вработени, П=1 736 m²;

23. Долнени

- сточарски фарми
33) 3 сточарски фарми

24. Зрновци – нема промени

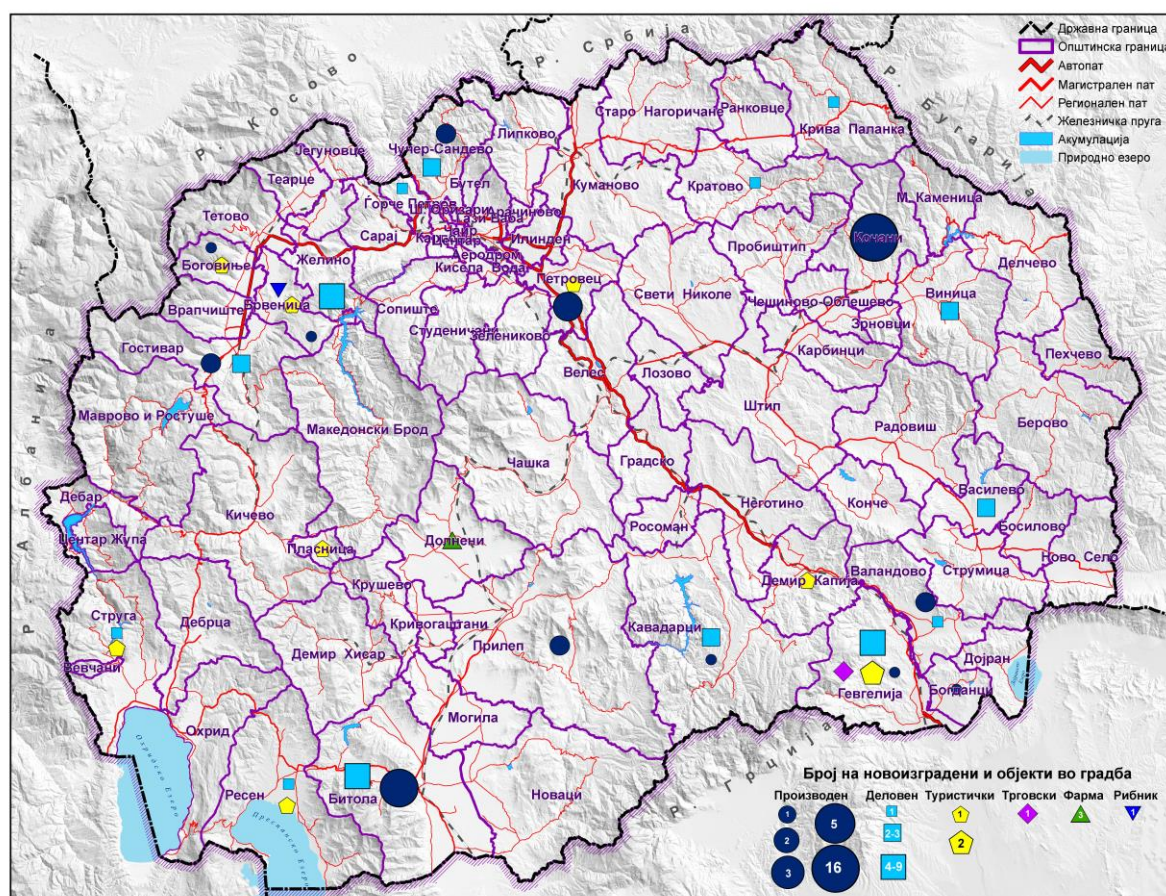
25. Желино

- друг деловен објект
34) с.Желино – Б1-П=105 m², 5 вработени;
35) с.Желино – Б1-П=105 m², 5 вработени;
36) с.Желино – Б1-П=105 m², 5 вработени;
37) с.Желино – Б1-П=105 m², 5 вработени;
38) с.Желино – Б1-П=105 m², 5 вработени;
39) с.Желино – Б1-П=1 393 m², 20 вработени;
40) с.Желино – Б1-П=1 393 m², 20 вработени;

26. Кавадарци
- индустриски објект
41) асфалтна база, Раец;
 - друг деловен објект
42) сервис со деловен простор;
43) салон за мебел;
44) реконструкција на Противпожарна станица;
27. Карбинци – нема промени
28. Куманово – нема промени
29. Конче – нема промени
30. Кочани – има изградено 16 стопански објекти;
31. Кратово
- друг деловен објект
45) поставување на вкопан Резервоар за течен нафтен гас 10 m³ до пумпна станица на ул. Гоце Делчев, Кратово, Макпетрол АД Скопје;
32. Крива Паланка
- друг деловен објект
46) Крива Паланка, КП 3650/19 КО Крива Паланка, По+Пр (81,07+81,07);
33. Кривогаштани – нема промени
34. Крушево – нема промени
35. Лозово – нема промени
36. Липково – нема промени
37. Маврово – Ростуше - нема промени
38. Македонска Каменица – нема промени
39. Македонски Брод – нема промени
40. Могила – нема промени
41. Неготино – нема промени
42. Новаци – нема промени
43. Петровец
- индустриски објект
47) Ржаничино, Блок 6, намена Г2-лесна и загадувачка индустрија, П=6 774 m²;
48) Ќојлија, МФЗ Ќојлија, два објекта со намена Г2-лесна и загадувачка индустрија, П=19 511 m²;
 - туристичко-угостителски објект
49) Катланово, Б5-Хотелски комплекс-хотел со спа центар, локалитет Минерва, КП91/18, м.в. Присој, КО Катланово со капацитет од од 86 легла и СПА центар со 300 посетители, П=5 950 m²;
44. Пехчево – нема промени
45. Пласница
- туристичко-угостителски објект

- 50) с.Пласница, објект со 60 седишта и 6 вработени;
46. Прилеп
- индустриски објект
- 51) два индустриски објекти, Прилеп (сточен пазар), сервиси и мало стопанство, површина од 1 500-2 000 m² по парцела;
47. Радовиш – нема промени
48. Ранковце – нема промени
49. Ресен
- друг деловен објект
- 52) магацин, Ресен, стара фабрика Преспатекс, П=584 m²;
- туристичко-угостителски објект
- 53) ТН Отешево, локалитет-поранешен хотел Европа, П=268 m²;
50. Свети Николе – нема промени
51. Старо Нагоричане – нема промени
52. Струга
- туристичко-угостителски објект
- 54) хотел, с. Мислешево, во близина на населбата Езерски Лозја и Евротел, П (за градење)=550 m²;
- друг деловен објект
- 55) два комерцијални објекти во Градот Струга со поединечна површина од 100 m²;
53. Студеничани – нема промени
54. Теарце – нема промени
55. Тетово – нема промени
56. Центар Жупа – нема промени
57. Чашка – нема промени
58. Чешиново-Облешево – нема промени
59. Чучер Сандево
- индустриски објект
- 56) погон за производство на ПВЦ столарија, Кучевиште, локалитет Бара, П=286,92 m²;
- 57) објект за производство на слатки, локалитет Јурија, Кучевиште, П=80,76 m²;
- друг деловен објект
- 58) автосервис со магацин и администрација, Глуво Бразда, локалитет Луг, П=1 425,22 m²;
- 59) магацин за браварија, Мирковци, локалитет Голиово, П=176,67 m²;
- 60) објект од лесна и загадувачка индустрија Г2 магацински простор со пратечка деловна содржина, Кучевиште, локалитет Езеро, П=434,5 m²;
60. Штип – нема промени
61. Шуто Оризари – нема промени

Наведените промени во просторот укажуваат на заложбите на единиците на локалната самоуправа како носители на економскиот развој за своите подрачја, во услови на пазарна економија и процес на децентрализација, своите политики да ги ефектуираат преку изработка и усвојување на урбанистичка документација со која се создаваат просторни-локациски услови за изградба и отварање на нови производни и услужни објекти со цел квалитативна промена на структурата на работната сила и зголемување на бројот на вработените во општината, поттикнување на развојот на локалната и национална економија и подобрување на стандардот на локалното население.

Слика 4 Новоизградени објекти и објекти во градба со производна и услужна намена по општини во 2017 година

Според информативните листови доставени од 62 општини и Градот Скопје од вкупно 80 односно 81 (заедно со Градот Скопје како заедница на општини) единици на локалната самоуправа утврдени согласно Законот за територијална организација на локалната самоуправа, во 2017 година евидентирани се промени во просторот во вкупно 23 општини. Најголем број од новоизградените објекти се од областа на производните-преработувачки дејности, потоа следат деловните објекти, а објектите кои се во градба или се веќе изградени од областа на туризмот и угостителството се евидентирани во општините: Боговиње, Брвеница, Гевгелија, Демир Капија, Петровец, Пласница, Ресен и Струга.

3.2. Користење и заштита на природните ресурси

3.2.1. Земјоделство и земјоделско земјиште

Во последните години земјоделскиот сектор се соочува со значајни структурни и правни реформи особено во процесот на усогласување на националното законодавство со европското и воспоставување и зајакнување на институционалната структура во областите кои ги уредува заедничката земјоделска политика. Европските интеграциски процеси се основа за зајакнување и создавање на конкурентен земјоделски сектор согласно барањата на Европската Унија. Во таа насока ресорното министерство во оваа област (Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство) вовеле политики, мерки и механизми за спроведување на развојните процеси во земјоделското производство и пазари. Реформските процеси се темелат на Националната стратегија за земјоделство и рурален развој 2014-2020 година, која претставува главен долгорочен стратешки документ во областа на земјоделството и руралниот развој на кој се базира поставувањето и спроведувањето на целите, политиките и мерките за развој на земјоделството и руралните средини во Република Македонија.

Со цел да се надминат постоечките проблеми, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство превзема одредени активности поврзани со креирање на политики во областа на земјоделството, со кои, во текот на 2017 година беа опфатени мерките и активностите поврзани со:

- Национална програма за развој на земјоделството и рурален развој за период од 2014-2020 година;
- Национален план за органско производство (2013-2020);
- Активности за зајакнување на способноста на македонското земјоделство да биде конкурентно на интегрираните регионални пазари на Европската Унија и Југоисточна Европа преку мерки за зголемување на ефикасноста на земјоделското производство, преработка и маркетинг;
- Изградба на соодветни, ефективни јавни и приватни институции;
- Подобрување на приходите по фарми;
- Овозможување на потрошувачите пристап до безбедна и здрава храна;
- Изградба на рурални општини способни за опстанок преку одржлив рурален развој;
- Инвестициски план за водостопанска инфраструктура за период од 2015-2025 година;
- Програма за финансиска поддршка во рибарството и аквакултурата за 2017 година;
- Програма за финансиска поддршка на руралниот развој за 2017 година;
- Програма за финансиска поддршка во земјоделството 2017 година.

Земјоделското земјиште како значаен ресурс за обавување на земјоделските и сточарските активности во 2017 година учествуваше со околу 9,4 % во создавањето на БДП¹³ на Република Македонија.

3.2.1.1. Површини на земјоделско земјиште

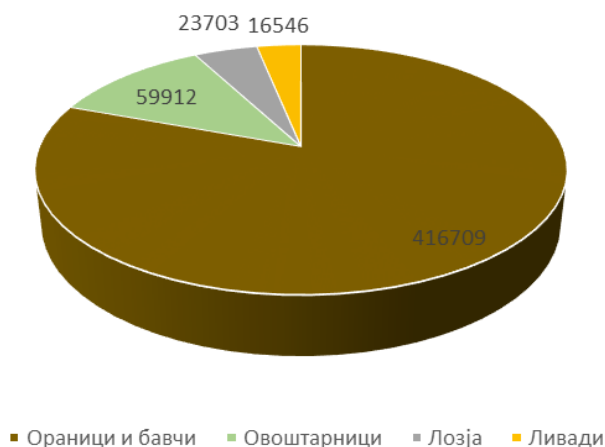
Според расположивите податоци за 2017 година¹⁴, Република Македонија располага со 1 266 008 ха земјоделско земјиште од кое 516 870 ха или 40,8% се обработливи површини, пасиштата зафаќаат површина од 748 413 ха или 59,1% и околу 1 000 ха се бари, трстици и рибници или 0,1% од вкупната земјоделска површина. Овој однос не кореспондира со зацртаните плански предвидувања за 2020 година со кои учеството на обработливите површини и површините под пасишта е предвидено на 47,7% и 52,3%.

Графикон 3 Земјоделска површина по категории на користење во 2017 година (ха)

Во структурата на обработливото земјиште доминираат површините под ораници и бавчи со 416 709 ха или 80,6%, овоштарниците зафаќаат површина од 16 546 ха или 3,2%, лозјата 23 703 ха или 4,6% и остатокот од 59 912 ха или 11,6% од вкупното обработливо земјиште се површини под ливади.

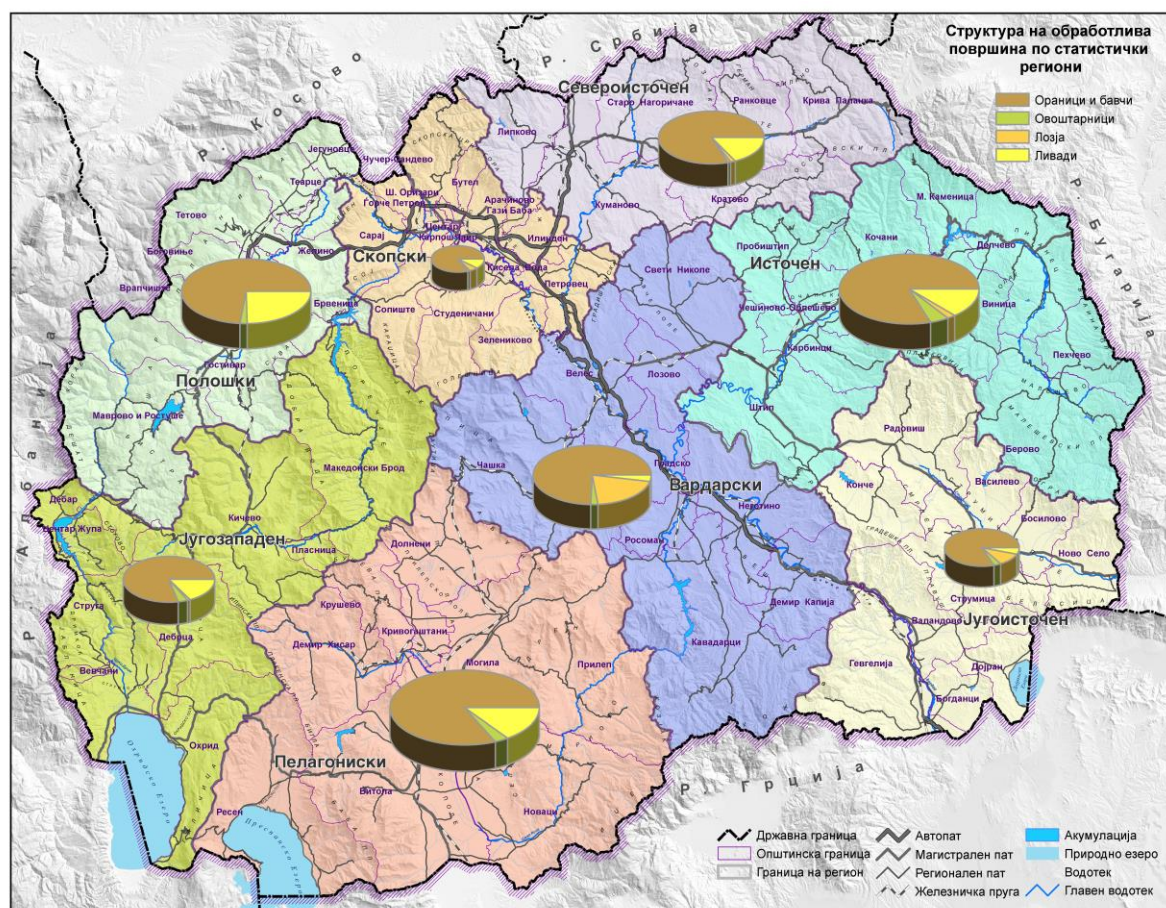
Графикон 4 Структура на обработлива површина во 2017 година (ха)

Извор: Статистички годишник на Република Македонија, 2018 година, ДЗС

¹³ Процентни податоци по тековни цени, МакСтат база на податоци, ДЗС

¹⁴ Статистички годишник на Република Македонија, 2018 година, ДЗС

Слика 5 Процентуална застапеност на обработливите површини по статистички региони во 2017 година

Според податоците прикажани по статистички плански региони, најголем дел од вкупната земјоделска површина припаѓа на Пелагонискиот регион (263 978 ха или 20%), а најмала земјоделска површина има Скопскиот регион (80 946 ха или 6%). Исто така, најмногу обработлива површина има во Пелагонискиот регион – 115 628 ха или 22% од вкупната, а најмала во Скопскиот регион – 39 841 ха или 8 % од вкупната обработлива површина. Најголема површина под ораници и бавчи има во Пелагонискиот регион – 96 383 ха или 23% од вкупната површина, а најмала во Скопскиот регион со 33 193 ха или 8% од вкупната површина под ораници и бавчи. Под овоштарници најголема површина има во источниот регион со 4 036 ха или 24%, а најмала во Скопскиот регион со 764 ха или 5% од вкупната површина под овоштарници. Под лозја најголема површина има во Вардарскиот регион - 11 079 ха или 47% од вкупната површина, а додека пак најмала има во Полошкиот регион со само 44 ха или 0,2% од вкупната површина. Под ливади најголема површина има во Пелагонискиот регион со 14 320 ха или 24% од вкупната површина под ливади, додека пак најмала е во Вардарски регион со 1 368 ха или 2%. Под пасишта најголема површина има во Пелагонискиот регион – 147 850 ха или 20% од вкупната површина, а најмала има во Скопскиот регион – 41 082 ха или 5% од вкупната површина под пасишта.

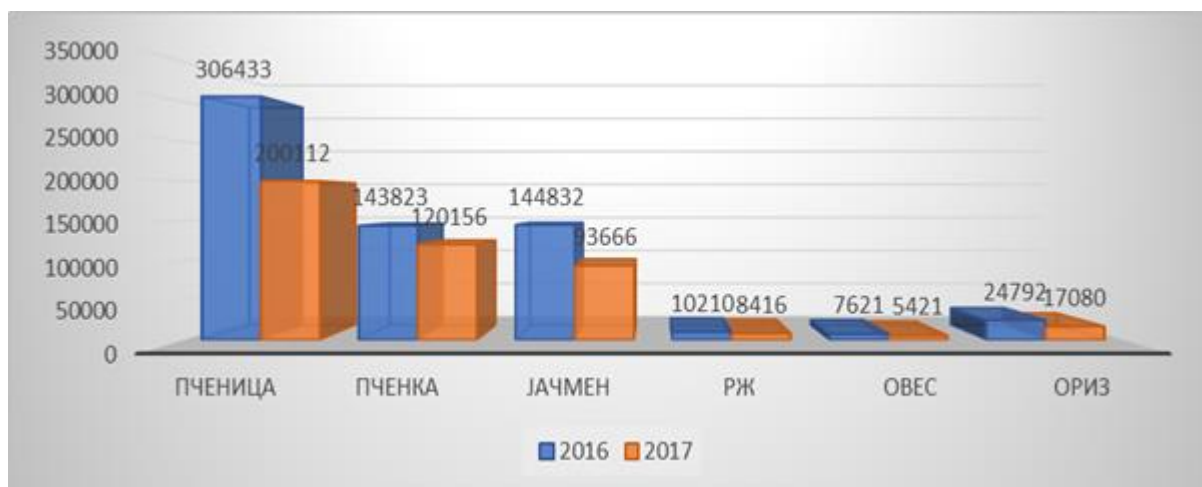
Табела 1 Земјоделска површина по категории на користење во 2017 година (ha)

Статистички регион	Земјоделска површина ¹⁵	Вкупна обработлива површина (1, 2, 3, 4)	1. Ораници и бавчи	2. Овоштарници	3. Лозја	4. Ливади	Пасишта
Вардарски	163 372	54 494	40 574	1 473	11 079	1 368	108 852
Источен	188 478	77 157	63 117	4 036	1 570	8 434	111 281
Југозападен	132 400	49 892	39 708	2 160	601	7 423	82 503
Југоисточен	124 017	59 534	48 944	2 233	5 876	2 481	64 360
Пелагониски	263 978	115 628	96 383	3 969	956	14 320	147 850
Полошки	169 660	41 608	30 274	1 049	44	10 241	128 051
Североисточен	143 157	78 716	64 516	862	1 467	11 871	64 434
Скопски	80 946	39 841	33 193	764	2 110	3 774	41 082
Република Македонија	1 266 008	516 870	416 709	16 546	23 703	59 912	748 413

3.2.1.2. Земјоделско производство

Во однос на производството на житни растенија, во 2017 година остварено е намалување во споредба со претходната година. Значително намалување е забележано кај пченицата кое изнесува 106 321 t, потоа кај јачменот, кое изнесува 51 166 t и кај оризот 7 712 t.

Графикон 5 Производство на житни растенија во 2016 и 2017 година (t)

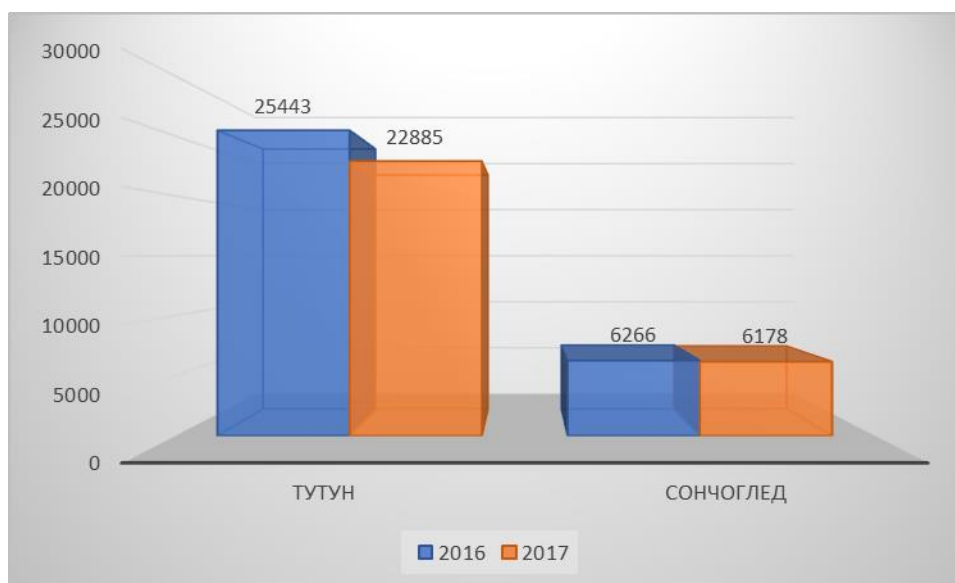

Извор: Полјоделство, лозарство и овоштарство, 2017 година, ДЗС

Кај производството на инустриски растенија, тутунот и сончогледот во 2017 година во однос на 2016 година бележат опаѓање.

¹⁵ Разликата во земјоделската површина и збирот на обработливата површина и пасишта, претставува површина под трстици, бари и рибници.

Графикон 6 Производство на индустриски растенија 2016 и 2017 година (t)

Извор: Полјоделство, лозарство и овоштарство, 2017 година, ДЗС

Во областа на овоштарството, во 2017 година во однос на 2016 година е забележан голем пад на производството на јаболка, сливи, вишни и ореви. Кај јаболката забележано е намалување од 57 722 t, кај сливите 15 768 t кај вишните 3 664 t и кај оревите 2 806 t. Кај крушите, црешите, праските и дуњите е забележан мал пад, додека пак кај кајсиите е забележан раст во производството во 2017 во однос на 2016.

Графикон 7 Производство на овошје (t)

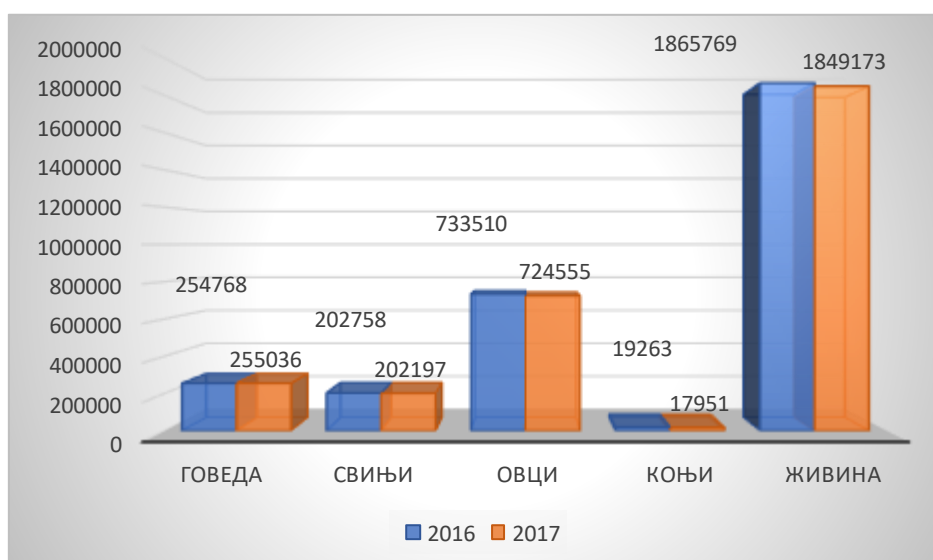

Извор: Полјоделство, лозарство и овоштарство, 2017 година, ДЗС

Вкупното производство на грозје во 2017 година изнесува 180 349 t, што е големо намалување во однос на 2016 година кога изнесувало 333 319 t.

Бројот на говеда во 2017 бележи благ раст во однос на 2016 година, додека пак бројот на овци, свињи, коњи и живина бележи мало намалување.

Графикон 8 Број на добиток и живина

Извор: Полјоделство лозарство и овоштарство 2017 година, ДЗС

3.2.2. Шуми и шумско земјиште

Определбите зацртани со Просторниот план на Република Македонија (ППРМ) во областа на користење на земјиштето кои се однесуваат на основната трансформација на земјиштето предвидуваат до 2020 година да се изврши пренамена на 96 000 ha земјоделско земјиште, во кое се опфатени необработени и напуштени бавчи и ораници од VI, VII и VIII класа со релативно изразена ерозија, во шумско земјиште.

Со Просторниот план на Република Македонија до 2020 година е предвидено површините под продуктивна намена (користени од примарниот сектор) да изнесуваат 2 335 000 ha или зголемување во однос на 2001 за 94 000 ha (4%). Во рамките на продуктивното користење на земјиштето најголема површина ќе завзема земјоделското земјиште со 1 196 000 ha или 46,5% од вкупната територија на Република Македонија, односно 51,2% од продуктивните површини, а шумите и шумското земјиште ќе завземаат 1 140 000 ha или 48,8% од продуктивното земјиште.

Политиката за развој на шумарството се спроведува преку "Програма за проширување и репродукција на шумите" која се фокусира на следниве мерки:

- Пошумување на голини;
- Нега на шумски култури со простор;
- Рехабилитација на шумите погодени од пожари;
- Спречување на масовно сушење на боровите шуми;
- Пошумување на земјиштето во приватна сопственост.
- Развој на национален систем за рано предупредување за шумски пожари - МКFFIS (Македонски информативен систем за шумски пожари) во рамки на проектот за централно управување со кризи реализиран со финансиска помош од JICA (Јапонска агенција за меѓународна соработка).

Врз основа на анализата на добиените податоци од Информативниот лист за 2017 година од извештајните единици за следење на реализацијата на Просторниот план на Република Македонија, во областа на користење на земјиштето, може да се констатира следното:

- Во некои општини е наведено дека има неконтролирана сеча, од која веќе се чувствуваат последиците, заради што општините бараат превземање на итни мерки за пошумување на соголените површини.
- Во некои општини е пријавена штета настаната од пожар, инсекти и елементарни непогоди.
- Пошумување е извршено во четири општини според податоците доставени од извештајните единици.

Табела 2 Пошумени површини и биланс на површината под шуми во 2017 година

Ред. бр.	Општина	Реализирано пошумување на локалитети	Биланс на површината под шуми на подрачјето на општината (ha)
1	Аеродром		19,2
2	Боговиње		2 456
3	Брвеница	Пошумување со бел бор на површина од 13 ha	5 937
4	Кривогаштани		74,6
5	Крушево		5
6	Липково	Реализирано пошумување во шума и вон шума на површина од 8 ha	51,26
7	Лозово		1 641
8	Ѓорче Петров		1 038
9	Македонска Каменица		8 406
10	Неготино		8 161,43
11	Новаци		16 397
12	Пласница		3 400
13	Свети Николе	Реализирано пошумување во шума и вон шума на површина од 55 ha	
14	Старо Нагоричане		5 527
15	Чашка		45 683
16	Чешиново Облешево		5 143
17	Штип	Реализирано пошумување од бел бор на површина од 3 ha и црн бор на површина од 3 ha	17 028

Извор: Информативни листови од Единиците на локалната самоуправа во 2017 година¹⁶

Податоците добиени од Државниот завод за статистика за состојбата во шумарството во 2017 се прикажани во табеларниот приказ.

Табела 3 Реализирано пошумување во шума и вон шума во 2017 година

Ред. бр.	Вид на шума	Површина (ha)
1	Пошумување во шума - Сечишта	274
2	Пошумување во шума - Голини	22
3	Пошумување вон шума - Камењар и голини	226

¹⁶ Останатите општини, кои не се прикажани во табеларниот приказ, не доставиле податоци за оваа област.

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Ред. бр.	Вид на шума	Површина (ха)
4	Пошумување вон шума - Еродирано земјиште	10
5	Пошумување вон шума - Земјоделско земјиште и др.	21
Вкупно пошумување		553

Извор: МАКСтат база на податоци, ДЗС

Просторниот план на Република Македонија предвидува дека пошумувањето во шума и вон шума до 2020 година треба во просек годишно да изнесува 6 522 ха. Според податоците добиени од Државниот завод за статистика извршено е пошумување на површина од 553 ха односно 8,5% од просечното годишно пошумување предвидено со Просторниот план на РМ.

Табела 4 Површина под шуми во Република Македонија во 2017 година

	Година	Површина (ха)
Состојба	2017	1 001 489,00
Планирана површина под шуми според ППРМ	2020	1 039 560,00

Извор: МАКСтат база на податоци, ДЗС

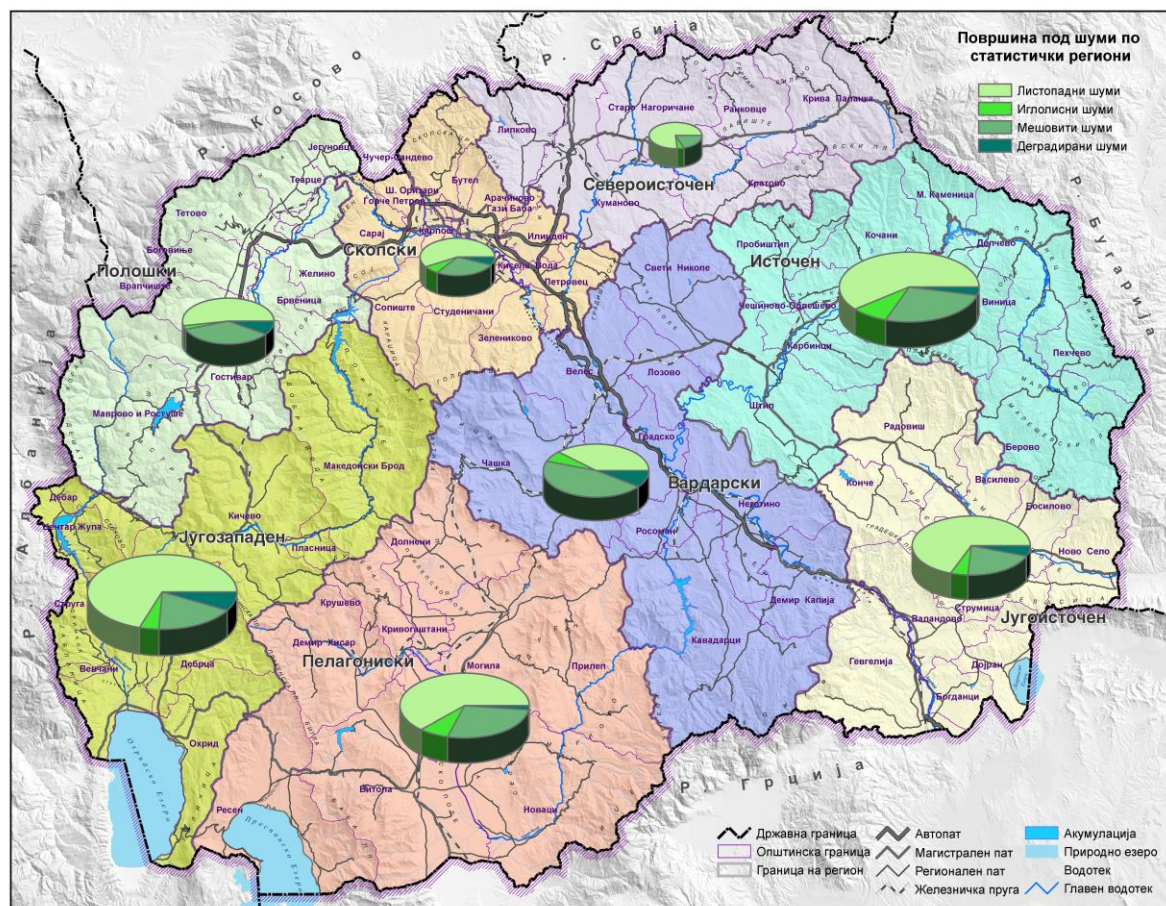
Во поглед на проекциите, Просторниот план на РМ предвидува дека до 2020 година вкупната површина под шуми ќе изнесува 1 039 560 ха. Според податоците од Државниот завод за статистика вкупната површина под шуми во 2017 изнесува 1 001 489 ха и претставува 96,3% од проекциите за 2020 година предвидени со Просторниот план на РМ. Од тоа, под листопадни видови се 602 279 ха или 60%, под иглолисни видови се 65 032 ха или 6,5%, под мешовити шуми се 289 822 ха или 28,9% и под деградирани шуми се 44 356 ха или 4,4% од вкупната површина под шуми во 2017 година. Во прилог е прикажана табела и карта на Република Македонија со вкупната површина под шуми, по видови на дрвја, по региони во 2017 година и пошумувањето по видови дрвја во 2017 година.

Табела 5 Површина под шуми по региони за 2017 година (ха)

Статистички регион	Листопадни шуми	Иглолисни шуми	Мешовити шуми	Деградирани шуми	Вкупно
Вардарски	51 928	7 124	59 963	10 019	129 034
Источен	89 646	14 113	45 738	4 191	153 688
Југозападен	126 355	10 604	36 924	11 268	185 151
Југоисточен	96 572	9 185	31 807	5 996	143 560
Пелагониски	88 143	12 504	42 728	2 180	145 555
Полошки	46 416	1 832	34 011	6 502	88 761
Североисточен	58 242	4 404	13 631	/	76 277
Скопски	44 977	5 266	25 020	4 200	79 463
Вкупно	602 279	65 032	289 822	44 356	1 001 489

Извор: МАКСтат база на податоци, ДЗС

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Слика 6 Процентуална застапеност на површините под шуми по статистички региони во 2017 година

Од приложената карта и од табелата се забележува дека најголема површина под шума од околу 185.000 ha има во Југозападниот статистички регион што претставува 18,4% од површините под шума во Р. Македонија, а најмала површина од околу 76.000 ha под шуми има Североисточниот регион или 7,6% од шумската површина во Р. Македонија.

Табела 6 Пошумување по видови дрвја по региони во 2017 година (ha)

Статистички регион	Листопадни видови	Иглолисни видови
Вардарски	12	49
Источен	3	58
Југозападен	4	90
Југоисточен	42	55
Пелагониски	3	36
Полошки	45	14
Североисточен	/	128
Скопски	/	14
Вкупно	109	444

Извор: МАКСтат база на податоци, ДЗС

Табела 7 Исечена бруто-дрвна маса во шума и вон шума 2017 година (m³)

Техничко дрво	Огревно дрво	Отпадок
120.355	643.924	43.162

Извор: МАКСтат база на податоци, ДЗС

Според проекциите од Просторниот план на Р. Македонија просечната вкупно исечена дрвна маса треба да изнесува 1 650 000 m³/год. до 2020 година Според Статистичкиот преглед за 2017 година од Државниот завод за статистика, исечената бруто-дрвна маса за 2017 изнесува 807 441 m³ или 49% од планираниот просечен годишен етат од сите шуми во Р. Македонија.

Податоците покажуваат дека 120 355 m³ од исечената бруто дрвна маса во шума и вон шума во 2017 година се однесува на техничко дрво, 643 924 m³ на огревно дрво, а 43 162 m³ на отпадокот.

Податоците за шумските штети во 2017 година се прикажани во табеларниот приказ.

Табела 8 Шумски штети по региони 2017 година

Статистички регион	Шумски пожари (ha)	Штети од инсекти (m ³)	Бесправна сеча (m ³)
Вардарски	1 242	/	72
Источен	1 870	1 331	1 368
Југозападен	1 947	/	376
Југоисточен	1 715	/	134
Пелагониски	3 221	/	1 784
Полошки	2 036	/	63
Североисточен	918	/	152
Скопски	456	/	80
Вкупно	13 405	1 331	4 029

Извор: МАКСтат база на податоци, ДЗС

Податоците покажуваат дека во 2017 година на ниво на Р. Македонија е опожарена површина од 13 405 ha. Најголема опожарена површина има во пелагонискиот регион (3 221 ha), а најмала во скопскиот регион (456 ha). Штети од инсекти се регистрирани само во источниот регион (1 331 m³ дрвна маса). Штетите кои се резултат на бесправната сеча изнесуваат 4 029 m³ дрвна маса. Најголем дел се во пелагонискиот регион (1 784 m³), а најмал во полошкиот регион (63 m³).

3.2.3. Минерални ресурси

Рудното богатство на Република Македонија е разновидно, но со релативно мали истражени резерви. Регистрирани се металични, неметалични и енергетски минерални сировини, чии лежишта се експлоатираат, а најголем број од нив се недоистражени.

Металичните минерални сировини се широко распространети. Најбогати и најквалитетни се олово-цинковите руди застапени во источна Македонија, каде се врши и нивната експлоатација во постојните рудници Злетово, Саса и Тораница. Рудите на црните метали (железо, хром, манган) најчесто содржат низок процент на метал или се исцрпени рудните резерви.

Разновидниот геолошки состав и геолошко-тектонската еволуција на терените на Република Македонија овозможиле да се создадат голем број на лежишта, наоѓалишта и појави на различни неметални минерални сировини од кои, од економски аспект, најперспективни се: карбонатните сировини (мермер, травертин, варовници, доломити, магнезит, лапорци), силициските творби (кварц, кварцит, кварцен песок, опалит, перлит, туфови), фелтспатите (натриски, калиски), гипсот, архитектонско-градежниот камен (гранит, гнајс), базалтот, дијабазот и други.

Енергетските минерални потенцијали на Република Македонија се скромни, како по структура, така и по расположивите резерви. Јагленот во вид на лигнит е најголемото енергетско минерално богатство распространето во: Пелагонискиот, Беровско-делчевскиот, Ресенскиот, Струшкиот, Скопскиот и Кичевскиот седиментен басен.

3.2.3.1. Реонизација на рудните наоѓалишта

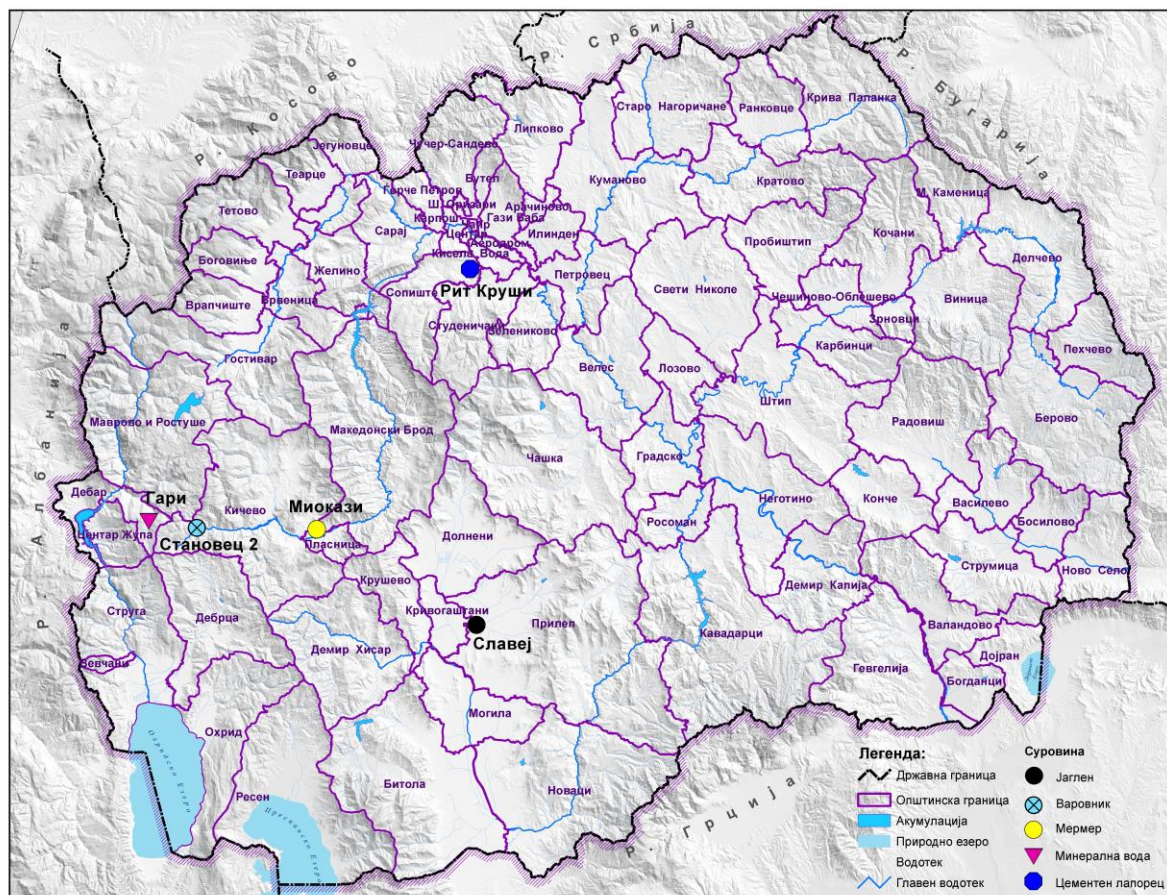
Врз основа на геолошкиот состав, тектонскиот склоп, процесите на седиментација и магматска мобилност како основни природни predispozicii во создавањето на рудните лежишта, наоѓалишта и рудни појави, на територијата на Републиката се издвоени шест основни рудни реони:

1. Западномакедонскиот масив - просторот западно од линијата Радуша-Скопје-Солунска Глава-Битола до државната граница со Република Албанија.
2. Пелагонидите - средишниот дел на територијата на Републиката помеѓу с. Живојно и рудникот Алшар (во непосредна близина на македонско-грчката граница на југ, па кон ССЗ до линијата с. Драчевица - с. Вражале на околу 10 km јужно од Скопје).
3. Вардарската зона - во правецот ССЗ-ЈЈИ, од линијата Радуша - с.Табановце на северната државна граница, кон ЈЈИ по линијата рудник Алшар - с. Николиќ кај Дојранското Езеро, го зазема средишниот дел на државата.
4. Кратовско-злетовската вулканска област - североисточниот дел од државната територија со простор помеѓу јужните падини на планината Козјак - Кумановското и Кочанското Поле на југоисток.
5. Српско-македонскиот масив - источниот дел од територијата на Републиката, источно од линијата с. Четирце (во близина на северната граница) - Пантелеј (Кочанско) - Ореовица (Радовишко) - Струмица - с. Николиќ - до источната граница кон Република Бугарија, во југо - источниот дел со Република Грција.
6. Кенozoјските седиментни басени се најмладите езерски, а веројатно и марински седиментациони басени, со различна кенozoјска старост и различна литолошка и геотектонска градба (полошкиот, скопскиот, кумановскиот, славишкиот, овчеполскиот, делчевско-пехчевскиот, струмичкиот, тиквешкиот, пелагонискиот, ресенскиот, дебарскиот и струшкиот).

Искористувањето на минералните сировини на просторот на Република Македонија се остварува врз основа на надлежностите на Министерството за економија во доменот на изработка и реализација на годишните програми за основни геолошки истражувања, детални геолошки истражувања на енергетски минерални сировини, развој на геолошкиот информациски систем и

доделувањето на концесии за детални геолошки истражувања на минерални сировини. Во тек е изработка на стратегија за геолошки истражувања и експлоатација на минерални сировини.

Во 2017 година Министерството за економија издаде вкупно 5 концесии за детални геолошки истражувања на минерални сировини.

Слика 7 Издадени концесии за детални геолошки истражувања на минерални сировини во 2017 година

Извор: Министерство за економија на Република Македонија

Табела 9 Издадени концесии за детални геолошки истражувања на минерални сировини во 2017 година

Ред. бр.	Локалитет	Општина	Минерална сировина	Концесионер	Површина (km ²)
1.	Гари	Дебар	Минерална вода	Планинска вода, Лазарополе, Маврово Ростуше	0,36
2.	Рит Круши	Сопиште	Цементен лапорец	Лотка - Скопје	1,61
3.	Становец 2	Кичево	Варовник	Линди Гуроре, с.Стрелци, Кичево	0,12
4.	Миокази	Кичево и Македонски Брод	Мермер	Мирсат комерц, с.Челопеци, Вранештица	Кичево = 0,45 М.Брод = 0,086 Вкупно = 0,54
5.	Славеј	Прилеп и Кривогаштани	Јаглен	ЕЛЕМ - Скопје	Прилеп = 22,97 Кривогаштани = 5,74 Вкупно = 28,71

Извор: Министерство за економија на Република Македонија

Според податоците добиени од Министерството за економија во чија надлежност е издавање концесии за експлоатација на рудните ресурси, во 2017 година не се издадени концесии за експлоатација на минерални сировини.

АД Електрани на Македонија, во текот на 2017 година извршиле детални геолошки истражувања на три локации Стамер – Звегор 4,05 km², Панчерево – Стар Истевник 5,93 km², и Лавци 7,3 km².

Врз основа на пополнетиот информативен лист доставен од страна на единиците на локална самоуправа, во текот на 2017 година, експлоатацијата на минералните сировини по општини во Ма е прикажана во табеларниот приказ што следи.

Табела 10 Експлоатација на минерални сировини по општини¹⁷

Ред. бр.	Единици на локална самоуправа	Површина (ха)
1.	Чешиново-Облешево	8,13
2.	Дебар	5
3.	Новаци	58
4.	Долнени	40
5.	Зрновци	1,5
6.	Карбинци	356

Податоците коишто се добиени од единиците за локална самоуправа се однесуваат само на површините, бидејќи во доставените информативни листови не беше наведен видот на минералот што се експлоатира.

3.2.4. Водостопанство и водостопанска инфраструктура

Основна цел во водостопанството е „континуирано снабдување на потрошувачите со квалитетна вода, пред се населението со вода за пиење“. За постигнување на саканата цел потребно е:

- максимално искористување на локалните извори (површински и подземни води) за водоснабдување;
- одредување заштитни зони на изворниците за водоснабдување и дефинирање на режим на заштита во зоните;
- перманентно истражување на површинските и подземните води во обем што ќе ги дефинира потенцијалните ресурси;
- заштита на сливните подрачја на идните изворници за водоснабдување (површински водотеци, подземни води и акумулации) од непланско узурпирање на просторот или неконтролирано искористување на ресурсите (шуми, води, земјоделско земјиште);
- изградба на регионални водоснабдителни системи кои ќе овозможат поголем број на корисници да се снабдуваат со квалитетна вода;
- намалување на загубите на вода и зголемување на степенот на искористеност на водоснабдителните системи преку примена на современи технички решенија во управувањето на системот;
- изградба на системи за прифаќање и третман на отпадните води;

¹⁷ Податоците се добиени од информативните листови доставени од Единиците на локалната самоуправа.

- изградба на пречистителни станици за индустриски отпадни води со примена на технологија која дава ефикасни резултати и
- трошоците за заштита на водите од загадување да се сметаат како составен дел на развојните планови во водостопанството.

Табела 11 Преглед на промените настанати во областа на водостопанство и водостопанска инфраструктура во 2017 година

Ред. бр.	општина	водоснабдување	одведување на отпадни води	наводнување	регулација на реки	заштита од ерозија	акумулации
1	Скопје		Изградба на фекален колектор (од с.Трубарево до Идризово, Ф1000 во должина од 117 m и Ф250 и Ф400 во должина од 1,8 km Изградба, реконструкција и одржување на атмосферска канализација во Д. Лисиче (1,8 km)		Изработен е проект за регулација и реконструкција на минор и мајор коритото на р. Вардар (од влив на река Лепенец до мостот на бул. „8 ^{ми} Септември“)		
2	Аеродром	Изградба и реконструкција на водоводна мрежа (1,6 km)	Изградба на улична фекална канализација (0,89 km) и атмосферска канализација (1 958 km)	/	/	/	/
3	Бутел	/		/	/	/	/
4	Гази Баба	/		/	/	/	/
5	Ѓорче Петров	Изградба и реконструкција на дел од водоводна мрежа во с. Волково и с. Кисела Јабука	/	/	/	/	/
6	Карпош	/	/	/	/	/	/
7	Кисела Вода	/	/	/	/	/	/
8	Сарај	/	/	/	/	/	/
9	Центар	/	/	/	/	/	/
10	Чаир	/	/	/	/	/	/
11	Шуто Оризари	Изграден е повратно потисен цевковод (2 285 km) преку кој се транспортира водата од „железарскиот цевковод“ до ново изградениот резервоар со капацитет од 4 350 m ³ . Пумпната станица е со капацитет од 320 l/s.	Изведен е атмосферски колектор Ф400/451, Ф300/340, Ф200/240 во должина од 1 067 km	/	/	/	/
12	Арачиново		/	/	/	/	
13	Берово	/	/	/	/	/	/
14	Битола	На водоснабдителната мрежа на градот Битола приклучени се	Проширен е постоечката атм. канализација во Долно Оризари,	/	/	/	/

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Ред. бр.	општина	водоснабдување	одведување на отпадни води	наводнување	регулација на реки	заштита од ерозија	акумулации
		селата Секирани, Галабавци и Лопатица	локалитетот АРМ и во индустриската зона Жабени.				
15	Богданци	/	/	/	/	/	/
16	Боговиње	Извршено е реконструкција на водоводниот систем во с. Долно Палчиште и на водната кула во с. Г. Седларце	/	/	/	/	/
17	Босилово	/	/	/	/	/	/
18	Брвеница	/	/	/	Регулирано е коритото на Боговинска Река (3,5 km)	/	/
19	Валандово	/	Во селата Брајковци и Балинци изградена е фекална секундарна мрежа (Ф200 и Ф250, во должина од 3,5 km)	/	/	/	/
20	Василево	/	/	/	/	/	/
21	Вевчани	/	/	/	/	/	/
22	Велес	Селата Раштани и Бузалково се приклучени на вод. систем на градот. Изградени се системи за водоснабдување на индустриска зона Мамутчево и индустриска зона Речани 2	/	/	/	/	/
23	Виница	/	Проширена е скундарна канализација во Виница (Ф400, должина 0,12 km) и во с. Трсино (Ф200 0,35 km)	/	/	/	/
24	Врапчиште	/	/	/	/	/	/
25	Гевгелија	За подобрување на водоснабдувањето на Гевгелија изграден е доводен цевковод од бунарите (Ф450, 3,55 km)	Изградени се колектори за селата Моин (Ф200, 3,5 km) и за Давидово (Ф200, 4,0 km). реципиент е р. Вардар	/	/	/	/
26	Гостивар	Изграден е резервоар (2000 m ³) и доводен цевковод од Вруток до Гостивар	/	/	/	/	/
27	Градско	/	Во с. Водоврати изградена е сек. мрежа (Ф250, 3 km)	/	/	/	/
28	Дебар	/	Во градот изграден е атмосферски колектор Ф400 и Ф500 (0,47 km)	/	/	/	/
29	Дебарца	/	/	/	/	/	/

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Ред. бр.	општина	водоснабдување	одведување на отпадни води	наводнување	регулација на реки	заштита од ерозија	акумулации
30	Делчево	/	/	/	/	/	/
31	Демир Капија	/	Во Демир Капија проширен е постоечкиот систем за одведување на отпадни води (Ф250, 1,2 km)	/	/	/	/
32	Демир Хисар	Во с.Сопотница реконструирана е дел од водоводната мрежа (0,3 km), изграден е потисен цевковод (0,469 km) и пумпна станица. За с.Слепче изграден е доводен (потисен) цевковод (1,7 km) и резервоар (100 m ³)	/	/	/	/	/
33	Дојран	/	/	/	/	/	/
34	Долнени	/	/	/	/	/	/
35	Желино	/	/	/	/	/	/
36	Зелениково	/	/	/	/	/	/
37	Зрновци	/	/	/	Регулирана е Зрновска Река (0,43 km)	/	/
38	Илинден	/	/	/	/	/	/
39	Јегуновце	/	/	/	/	/	/
40	Кавадарци	Извршено е реконструкција на дел од секундарната мрежа во градот (0,96 km) и изградена е нова секундарна мрежа (0,26 km)	Во Кавадарци реконструирана е секундарната канализациска мрежа (0,42 km) и изграден е колектор (Ф800, 0,8 km)	/	/	/	/
41	Карбинци	/	/	/	/	/	/
42	Кичево	/	/	/	/	/	/
43	Конче	/	/	/	/	/	/
44	Кочани	/	/	/	/	/	/
45	Кратово	/	/	/	/	/	/
46	Крива Паланка	/	/	/	Регулиран е дел од Белевски Дол (0,432 km) во градот и дел од Белогожин Дол (0,353 km)	/	/

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Ред. бр.	општина	водоснабдување	одведување на отпадни води	наводнување	регулација на реки	заштита од ерозија	акумулации
					во с.Конопница		
47	Кривогаштани	/	/	/	/	/	/
48	Крушево	/	/	/	/	/	/
49	Куманово	/	/	/	/	/	/
50	Липково	Изградена е водоводна мрежа во с. Липково и од с.Липково кон с.Слупчане. Бодоснбдувањето е од регионалниот водовод Липково (акумулација Глажња)		/	/	/	/
51	Лозово	/	Во тек е изградба на фек. канализација и таложница за отпадни води во с. Сарамзалино	/	/	/	/
52	Маврово и Ростуша	Во тек е проширување на постоечкиот вод. систем за с. Маврово и Маврови Анови со зафаќање на води од р. Брзача, изградба на довод (Ф315, изградени се 0,4 km), резервоар (150 m ³) и филтер станица	Подобрено е одведувањето на отпадните води од с. Ростуше	/	/	/	/
53	М. Каменица	/	/	/	/	/	/
54	М. Брод	/	/	/	/	/	/
55	Могила	/		/	/	/	/
56	Неготино	/	/	/	/	/	/
57	Новаци		/		Во тек е регулација на р.Коњарка во КО Скочивир, започната во 2016 година	/	/
58	Ново Село	/	/	/	/	/	/
59	Охрид	/	/	/		/	/
60	Петровец	Водовод во село Дивље				/	/
61	Пехчево	Проширен е водоснабдителниот систем во с. Чифлик, Умлена и Робово	Во Пехчево изграден е колектор (Ф400, 4,72 km) и пречистителна станица (3800 ЕЖ)	/	/	/	/
62	Пласница	/	/	/	/	/	

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Ред. бр.	општина	водоснабдување	одведување на отпадни води	наводнување	регулација на реки	заштита од ерозија	акумулации
63	Прилеп	/	/	/	/	/	/
64	Пробиштип	/	/	/	/	/	/
65	Радовиш	/	/	/	Регулирана е Радовишка Река во должина од 3 km	/	/
66	Ранковце	/	/	/	Регулирано е коритото на Голем Дол во с. Ранковце во должина од 0,441 km	/	/
67	Ресен	/	Изградена е секундарна мрежа (1 km) во градот	/	/	/	/
68	Росоман	/	/	/	/	/	/
69	Свети Николе	Подобрено е водоснабдувањето во с. Мустафино	Проширен е постоечкиот систем за одведување на отпадни води од населбата Сопотски Пат	/	Регулирани се дел од коритата на водотеците Поток и Периш	/	/
70	Сопиште	/	/	/	/	/	/
71	Старо Нагоричане	/	/	/	/	/	/
72	Струга	/	/	/	/	/	/
73	Струмица	/	/	/	/	/	/
74	Студеничани	/	Изградена е секундарна мрежа во с. Морани (Ф200, 0,468 km) и во с. Батинци (Ф250, 0,180 km)	/	/	/	/
75	Теарце	/	/	/	/	/	/
76	Тетово	/	/	/	/	/	/
77	Центар Жупа	/	/	/	/	/	/
78	Чашка	/	/	/	/	/	/
79	Чешиново Облешево	Изградена е вод. мрежа за с. Облешево (3,2 km), доведен цевковод со приклучок на с. Долни Подлог (Ф200, 2,09 km)	Изградени се колектор (Ф200 и Ф315; 6,9 km), секундарна мрежа (Ф160 и Ф200; 5,7 km), (активности почнати во 2014 година) и пречистителна станица со капацитет од 736 ЕЖ за с. Кучичино	/	/	/	/
80	Чучер Сандево	/	/	/	/	/	/
81	Штип	/	/	/	/	/	/

3.2.5. Енергетски извори и енергетска инфраструктура

Податоците од областа на енергетика и енергетска инфраструктура за 2017 година, кои се користени при изработката на Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија, се превземени од Енергетскиот биланс за 2018, изработен од Министерството за економија, а во согласност со Законот за енергетика и Правилникот за енергетски биланси и енергетска статистика. Податоците во Енергетскиот биланс, за првите девет месеци од 2017 година се преземени од Државниот завод за статистика, а за преостанатите три месеци, направена е проценка за потребите и потрошувачката на енергијата.

Финална енергија: Во 2017 година потребната финална енергија изнесува 1 969,5 ktоe, што претставува намалување за 2% во однос на потрошувачката во 2016 година. Во поглед на потрошувачката на енергенти, нафтените производи се со најголемо учество од 52%, електричната енергија со 27%, биомасата со 10% и јаглените со 6%.

Табела 12 Потрошувачка на финална енергија (ktоe)

Видови на енергија	2016	2017
Електрична енергија	532,4	524,8
Топлина	44,9	55,7
Нафтени производи	1 056,1	1 026,4
Јаглени	121,9	110,5
Биомаса	196,7	203,3
Природен гас	38,0	43,7
Геотермална енергија	5,0	5,1
Вкупно	1 995,1	1 965,5

Потребна енергија: Потребите од енергија во 2017 година изнесуваат 2670 ktоe, што е намалување за 4% во однос на 2016 година. Споредено со 2016 година, пораст се забележува кај природниот гас за 149% и биогасот за 37%, како резултат од зголемено производство на ТЕТО. Намалувањето е кај биодизелот за 71%, хидроенергијата за 34% и биомасата за 17%. Во вкупно потребната енергија, нафтените продукти учествуваат со 39%, јаглените со 35%, природниот гас и биомасата со по 8%, електричната енергија со 6% и хидро енергијата со 3%, а сите останати со збирно учество под 1%.

Табела 13 Потребна енергија по енергенти (ktоe)

Видови на енергија	2016	2017
Јаглени	869,8	926,4
Нафтени продукти	1 084,4	1 051,9
Природен гас	176	211,2
Биомаса	196,7	203,3
Хидроенергија	163,1	91,6
Соларна	2	2,0

Видови на енергија	2016	2017
Ветерна	9,4	8,8
Биогас	3,2	4,1
Геотермална енергија	5,7	5,8
Електрична енергија	174,6	164,6
Биодизел	0,2	0,1
Вкупно	2 685,2	2 670

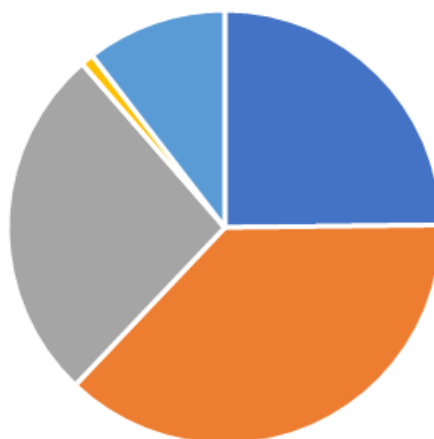
Во вкупната потрошувачка на енергија, сопственото производство учествува со 42% што е за 1% повеќе од 2016 година.

Финална енергетска потрошувачка: Сообраќајот со 37%, домаќинствата со 27% и индустријата со 25% се најголемите потрошувачи на финалната енергетска потрошувачка во 2017 година, која е за 3% помала во однос на 2016 година.

Табела 14 Финална енергетска потрошувачка по сектори (ктое)

Сектори	2016	2017
Индустрија	426,5	478,9
Сообраќај	696,6	718,9
Домаќинства	493,0	511,7
Земјоделие	22,0	18,5
Други сектори	216,8	201,5
Вкупно	1 854,8	1 929,5

Графикон 9 Финална енергетска потрошувачка по сектори (ктое)

■ Индустрија ■ Сообраќај ■ Домаќинства ■ Земјоделие ■ Други сектори

Електрична енергија: Бруто потрошувачката во 2017 година изнесува 7 499 GWh и е за 2% помала во однос на 2016 година. Домашното производство на електрична енергија во 2017 година изнесува 5 585 GWh (74%) а увозот е 1 914 GWh (26%). Во домашното производство, најголемо е учеството на произведената електрична енергија од термоелектраните со 63%, пред хидроелектраните со 19% и ТЕТО со 15%.

Топлинска енергија: Во 2017 година бруто потрошувачката на топлина, произведена во термоелектраните и топланите изнесува 2 695,2 TJ, што е за 20% поголемо од потрошувачката во 2016 година. Од овие количини 86% се искористени за потрошувачка на финална енергија.

Нафтени продукти: Потрошувачката на нафтени продукти во 2017 година изнесува 1 048 kt, што е за 3% помалку во однос на 2016 година. Зголемување на потрошувачката има кај дизел горивата, течниот нафтен гас, керозинот и нафтениот кокс. Во вкупната потрошувачка, дизел горивата учествуваат со 55%, а моторните бензини со 10%.

Јаглени: Вкупно во 2017 година потрошувачката на сите видови на јаглени изнесува 5 989 kt и е за 10% поголема од 2016 година. Од овие количини 5 816 kt е лигнит, 162 kt е суб-битоминозен јаглен (увозен лигнит со повисока калорична вредност), 4,4 kt е камен јаглен и 6,5 kt е кокс. Потрошувачката на јаглен за енергетски трансформации, односно за производство на електрична енергија, учествува со 96% во вкупната потрошувачка на јаглен.

Природен гас: Во 2017 година вкупната потребна енергија изнесува 257 440 000 Nm³ природен гас, што претставува пораст од 20% во однос на претходната година. Од овие количини 79% се искористени за енергетски трансформации, односно, за производство на електрична и топлинска енергија.

Обновливи извори на енергија: Во 2017 година вкупната потребна енергија од обновливи извори изнесува 315,7 kt_оe, што е за 17% помало во однос на 2016 година. Учеството на обновливите извори во однос на вкупните потреби од енергија изнесува 12,2%. Од овие количини 203,3 kt_оe се обезбедени од биомаса, 91,6 kt_оe од хидроелектрани, 8,8 kt_оe од ветерни електрани, 4,1 kt_оe од биогас, 2 kt_оe од соларна енергија за производство на електрична енергија, 0,1 kt_оe од биогорива и останатите 5,8 kt_оe се обезбедени од геотермална енергија.

Биомаса: Вкупната потрошувачка на огревно дрво во 2017 година изнесува 1 119,2 илјади m³, додека потрошувачката на дрво од овошни насади или друг вид на растителни отпадоци изнесува 30 илјади m³. Вкупната потреба од биомаса во 2017 година е за 3% поголема во однос на 2016 година.

Геотермална енергија: Во 2017 година, потрошувачката на геотермална енергија изнесува 1 713 800 m³, што е за 2% повеќе од потрошувачката во 2016 година.

Емисии на стакленички гасови: Во 2017 година вкупните емисии на стакленички гасови (CO₂) изнесуваа 7 835 kt, што претставува зголемување за 6,8% во однос на 2016 година. Најголем дел од емисиите на CO₂ се создаваат при согорувањето на лигнит кој се користи за производство на електрична енергија (55%). Исто така високи концентрации на загадувачки материи се создаваат при согорување на дизелот за транспорт и нафтата за ложење со учество од 25% во вкупните емисии.

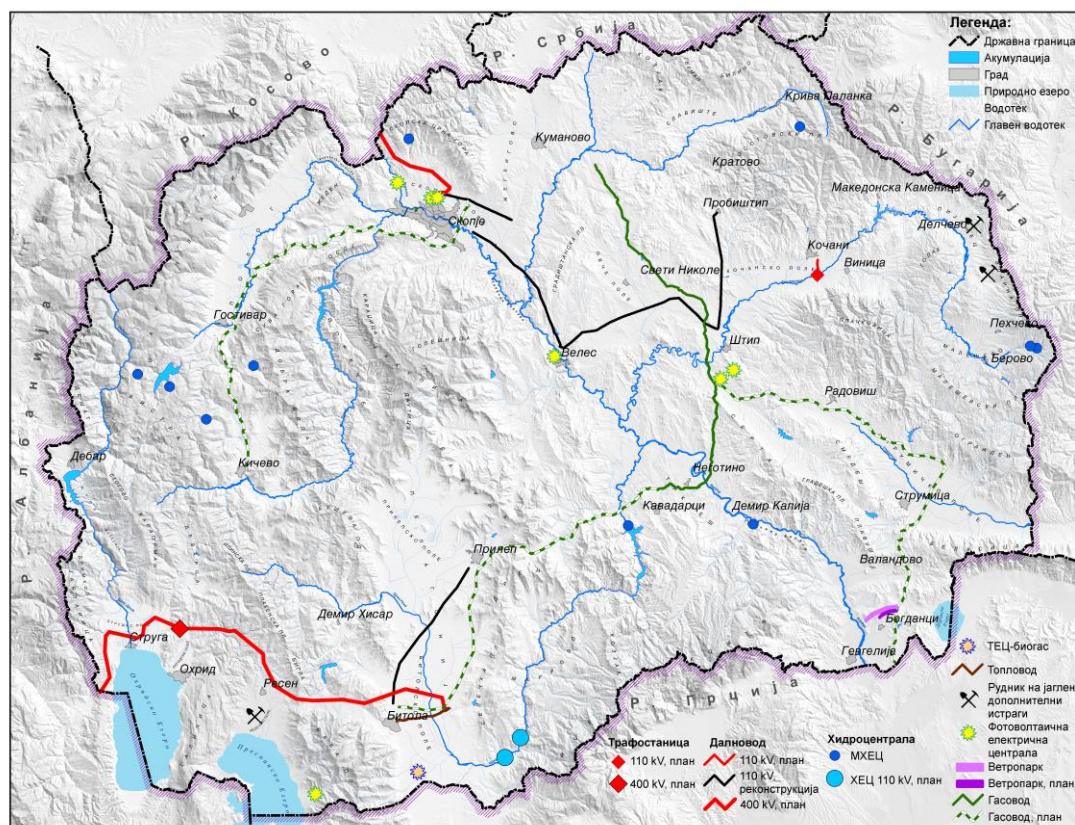
3.2.5.1. Енергетски извори и системи за пренос и транспорт на енергија

АД ЕЛЕМ, во 2017 година изврши дополнителни геолошки истражни работи за отварање на рудниците за јаглен: Стамер-Звегор, Панчерево-Стар Иственик и Лавци. Изготвена е проектна документација за топлификација на Битола, Могила и Новаци со одземање на пареата од РЕК Битола. Во развојните планови на АД ЕЛЕМ се изградбата на втората фаза на ветропаркот Богданци, со инсталирана моќност од 13 MW и дополнително годишно производство од 36 GWh, како и хидроенергетско искористување на реката Вардар со проектот “Вардарска долина”. Објавен е јавен повик за енергетско искористување на Црна Река преку ХЕЦ Чебрен и ХЕЦ Галиште.

Од добиените одговори на информативните листови од општините и институциите во Р Македонија во 2017 година изградени се:

- 7 фотоволтаични електрични централи;
- 10 мали хидроелектрани;
- 20 трансформаторски станици од 10(20) kV;
- далноводи од 10(20) kV во вкупна должина од 9,7 km.

Од одговорите на информативните листови исто така е утврдено дека е направена доградба и на една ТЕЦ на биогаз (КО Породин, општина Битола).

Слика 8 Просторна размештеност на поставената енергетска инфраструктура во 2017 година

ЕВН Македонија за 2017 година, реализира голем број на промени во дистрибутивната мрежа. Според расположивите податоци, направени се следните промени во просторот:

- Изградба на 59 нови и реконструкција во 68 трансформаторски станици од 10(20)/0,4 kV;
- Поставување на нови 10(20) kV електропроводи во вкупна должина од 77,8 km и реконструкција на вкупно 85,35 km (надземни и подземни);
- Поставување на нови 0,4 kV електропроводи во вкупна должина од 221,3 km и реконструкција на 112,2 km (надземни и подземни);
- Реконструкција на 5 трансформаторски станици од 110 kV и 9 трансформаторски станици од 35 kV.

АД МЕПСО во 2017 година ја комплетираше целокупната проектна документација за планираниот 400 kV далновод од Битола-2 до македонско-албанската граница. За ревитализација и модернизација на преносната мрежа и управување со електроенергетскиот систем, со заем од ЕБОР ќе се врши реконструкција на преносната мрежа на Р.Македонија. Приоритетни се 110 kV далноводи на делниците: Скопје4 – Велес - Овче Поле – Штип - Пробиштип, Битола1 - Прилеп1 и Скопје1 - Миладиновци1.

За развој на гасоводниот систем во 2017 година изградена е делницата Клевовци – Штип – Неготино - Кавадарци од магистралниот гасовод на Р Македонија.

АД ГАМА во 2017 година, во секундарната гасоводна мрежа изгради 2 приклучни делници и извршена е дислокација на два приклучени гасоводи и две шахти.

3.3. Население и организација на населбите и дејностите

3.3.1. Демографски развој

Населението е основниот елемент и појдовна основа на идниот развој на земјата и општеството. Концептот на просторната организација, уредувањето и користењето на територијата на Република Македонија зависат од развојот, структурните промени и дистрибуцијата на населението.

На просторот на Републиката евидентни се регионални диспропорции и нерамномерен развој. Во источните делови на Република Македонија присутна е демографска стагнација, а во западните повисок демографски раст со што се продлабочува јазот во регионалниот развој.

Во Република Македонија во 2017 година просечната стапка на наталитет од 10,5 промили и стапката на морталитет од 9,8 промили бележат намалување во однос на претходната година. Смртноста на доенчињата е со стапка од 9,2 промили и е намалена за 2,1 промилни поени во однос на 2016 година.

3.3.1.1. Природно движење на населението

Природното движење на населението (наталитетот, морталитетот и природниот прираст), покажува тенденција кон постојано намалување, што резултира во релативно побавен процес на репродукција на населението вкупно на ниво на државата, но и во подрачја за кои во подалечните декади беа карактеристични високи стапки на наталитет и природен прираст. Според објавените статистички податоци¹⁸ природниот прираст во 2017 година е намален за 1 145 лица.

Табела 15 Природно движење на населението во Р Македонија во 2017 година

Година	Живородени	Умрени вкупно	Умрени доенчиња	Природен прираст
2016	23 002	20 421	273	2 581
2017	21 754	20 318	201	1 436
Индекс 2016/2017	94,6%	99,5%	73,6%	55,6%

Извор: МакСтат база на податоци, ДЗС

За утврдување на стапката на природен прираст по општини нема официјални податоци.

Природното движење во поголеми простори, односно по статистички плански региони¹⁹ во Република Македонија, е дадено во табеларниот приказ.

Табела 16 Витална состојба на населението по региони во 2017 година

Статистички регион	Живородени	Умрени	Природен прираст
Вардарски	1 589	1 679	- 90
Источен	1 454	1 942	-488
Југозападен	1 971	2 007	-36
Југоисточен	1 706	1 846	-140
Пелагониски	2 142	3 062	-920
Полошки	3 295	2 405	890
Североисточен	1 844	1 634	210
Скопски	7 753	5 743	2 010
Република Македонија	21 754	20 318	1 436

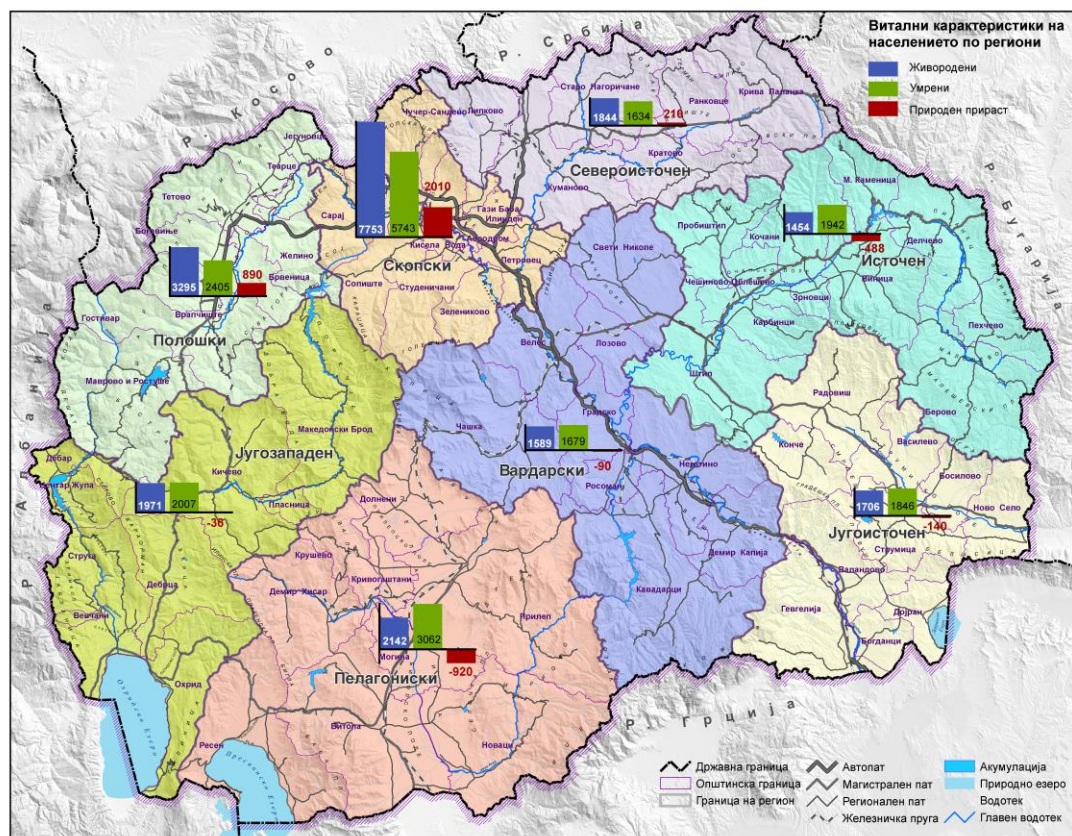
Извор: МакСтат база на податоци, ДЗС

Од просторен аспект по региони најмногу живородени има во Скопскиот регион со 7 753 новороденчиња, потоа следи Полошкиот регион со 3 295 новороденчиња. Најмал број од 1 454 новороденчиња е евидентиран во Источниот регион, кој учествува со 6,7% во вкупниот број живородени во државата. Од осум региони само во три региони (Скопски, Североисточен и Полошки регион) има позитивен природен прираст на населението, додека во преостанатите пет региони Вардарски, Источен, Југозападен, Југоисточен и Пелагониски регион има негативни витални промени на населението. Најголемо учество во однос

¹⁸ МакСтат база на податоци, ДЗС

¹⁹ Номенклатурата на територијалните единици за статистика (НТЕС)

на вкупнот број на умрени лица има Скопскиот регион со 28,3%, а најмало Североисточниот регион со 8,04%.

Слика 9 Витални карактеристики на населението по региони во 2017 година

3.3.1.2. Миграции

Миграциите на населението и покрај универзалноста, во различни подрачја има различни специфичности, кои произлегуваат од посебните економски, социјални, демографски и политички услови.

Механичките промени кај населението изразени преку миграционите движења, особено се одразуваат негативно на мали подрачја. Тие влијаат на вкупниот број жители како и на структурните карактеристики на населението, а имплицираат краткорочни и долгорочни последици.

Табела 17 Миграциони движења во Р Македонија во 2017 година

Доселени		Отселени		Миграционо салдо	
2016	2017	2016	2017	2016	2017
9 327	9 266	9 327	9 103	0	163

Извор: Миграции, Статистички преглед 2.4.18.06, 2018 година, ДЗС

Миграционото салдо во 2017 година покажува 163 доселени лица повеќе од отселени лица во Р Македонија, за разлика од 2016 година каде миграционото салдо покажува ист број на доселени и отселени лица.

3.3.1.3. Територијална разместеност на населението

Природното и механичко движење на населението се рефлектира на неговата територијална разместеност и концентрација. Учеството на населението по општини во вкупното население во Републиката, покажува дека повеќе од една четвртина (26,5%) од населението е сконцентрирано во Градот Скопје како посебна единица на локалната самоуправа или вкупно 550 602 жители (во овој број се вклучени и жителите од Општина Сопиште).

Според објавените статистички податоци²⁰ на крајот на месец декември во 2017 година се проценува дека во Република Македонија вкупната популација изнесува 2 075 301 жители. Од нив, околу 15,8% или 328 436 се жители кои припаѓаат на групата Скопје - останат дел и Општина Сопиште²¹, додека дистрибуцијата на населението во другите општини изнесува: Гази Баба (76 947), Ѓорче Петров (42 851), Карпош (60 767) и Сарај (41 601).

Од другите општини во Републиката, со релативно повисоко учество се издвојуваат четири: Куманово (109 468), Битола (91 628), Тетово (92 216), Гостивар (83 752) во кои е сконцентрирано 18,16% од вкупното население, или во наведените четири општини и Градот Скопје живее околу 44,7% од населението во земјата.

Општини со најмал број на жители се следните: Вевчани (2 432), Лозово (2 559), Зрновци (3 009), Новаци (3 090), Дојран (3 300), Градско (3 553), Конче (3 564) и Ранковце (3 686). Овие општини заедно учествуваат со околу 1,2% во вкупната популација во Република Македонија според проценка на населението на крајот на 2017 година.

Во останатите општини процентуалната застапеност на населението е различна, при што со структурно учество од 2 до 5,27% се издвојуваат 15 општини, и тоа: Битола, Велес, Гази Баба, Ѓорче Петров, Гостивар, Карпош, Кичево, Куманово, Охрид, Прилеп, Сарај, Струга, Струмица, Тетово и Штип. Потоа, следат 11 општини со процент на застапеност на населението од 1 до 2%. Со најмал процент на учество во интервал од 0,1 до 0,93% се јавуваат најголем број општини (вкупно 47).

Табела 18 Општини групирани по број на жители²²

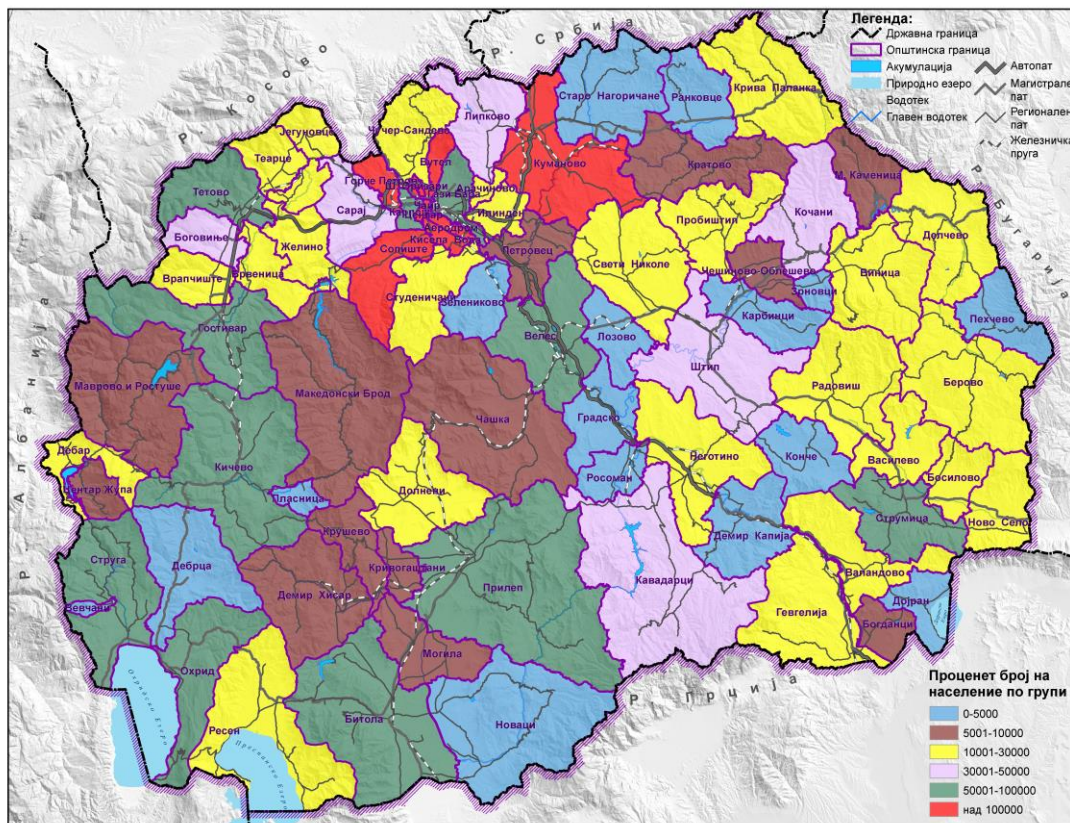
Ред. бр.	Број на жители по групи	Општини во Република Македонија
1	0-5 000	Вевчани, Градско, Дебарца, Демир Капија, Дојран, Зелениково, Зрновци, Карбинци, Конче, Лозово, Новаци, Пехчево, Пласница, Ранковце, Росоман, Старо Нагоричане
2	5 001-10 000	Богданци, Демир Хисар, Кратово, Кривогаштани, Крушево, Маврово и Ростуше, Македонска Каменица, Македонски Брод, Могила, Петровец, Центар Жупа, Чашка, Чешиново Облешево
3	10 001-30 000	Арачиново, Берово, Босилово, Брвеница, Валандово, Василево, Веница, Врапчиште, Гевгелија, Дебар, Делчево, Долнени, Желино, Илинден, Јегуновце, Крива Паланка, Неготино, Ново Село, Пробиштип, Радовиш, Ресен, Свети Николе, Студеничани, Теарце, Чучер Сандево
4	30 001-50 000	Ѓорче Петров, Сарај, Боговиње, Кавадарци, Кочани, Липково, Штип

²⁰ МакСтат база на податоци, ДЗС

²¹ Во проценката на населението на 31.12.2017 година, не се дадени податоци за општините Аеродром, Бутел, Центар, Чаир и Шуто Оризари. Податоците кои се однесуваат на наведените општини се прикажани групно како Скопје-останат дел и Сопиште.

²² Макстат база на податоци, ДЗС

Ред. бр.	Број на жители по групи	Општини во Република Македонија
5	50 001-100 000	Гази Баба, Карпош, Битола, Велес, Гостивар, Кичево, Охрид, Прилеп, Струга, Струмица, Тетово
6	над 100 001	Куманово, Скопје останат дел и Сопиште

Слика 10 Просторна разместеност на проценето население по општини според групна класификација, 2017 година

Од картографскиот преглед на општините според проценетиот број на жители може да се заклучи дека само две општини, Куманово и Скопје (како посебна заедница на десет општини), имаат популација над 100 000 жители, додека најголем број на општини припаѓаат на третата група со број на жители од 10 001 до 30 000, која доминира во источните делови на државата. Наспроти тоа, во западните и југозападните делови на Републиката доминираат општините од втората група од 50 001 до 100 000 жители.

3.3.2. Урбанизација и систем на населби

Евидентните разлики и дисбалансот во развојот на урбаните и руралните населби се сеуште актуелни карактеристики на урбанизацијата како комплексен процес. Активностите иницирани со Законот за рамномерен регионален развој, Стратегијата за регионален развој и Програмите за развој на планските региони, финансирани од буџетот на Република Македонија и менаџирани од Бирото за регионален развој, се сè поинтензивни. Регионалниот карактер на овие активности позитивно се одразува врз развојот на општините, давајќи им

подеднакви можност за подготовка на проекти, аплицирање и реализација на истите, како на урбаните, така и на руралните населби. Во таа смисла, овие иницијативи се очекува да придонесат кон порамномерен урбан развој. Влијанието на градските населби врз непосредното окружување сеуште е актуелен процес кој е пропорционален на големината, степенот на економски развој на населбата, како и местото и улогата во системот на населби. Оттаму, се уште е актуелна и неусогласеноста помеѓу порастот на нивото на урбанизираност (искажан преку високо ниво на популациска концентрација во урбаните центри) и динамиката на стопанскиот развој и достигнатото ниво на економска развиеност. Овој расчекор претставува основна причина поради која процесот на урбанизација не претставува, во сите сегменти, фактор со позитивно влијание врз вкупниот развој.

Актуелните општествени промени имаат значително влијание врз процесот на урбанизацијата преку неговите основни компоненти: демографска, функционална и просторно-физичка. Сеуште, најзначајните промени најсилно и непосредно се манифестираат преку промените во центрите со висока популациска концентрација, економска моќ и функционална и инфраструктурна екипираност.

Нивото на животниот стандард достигнато во 2017 година се следи преку следните индикатори:

- стапка на наталитет (2017 година) – 10,5 ‰;
- стапка на морталитет (2017 година) – 9,8 ‰;
- стапка на природен прираст (2017 година) – 0,7 ‰.

Во однос на 2016 година, може да се констатира мал пораст на стапката на наталитет (0,6 ‰) и стапката на морталитет (0,1 ‰).

И покрај препораките за ограничување на развојот на градовите во рамките на постојните урбани опфати, и определбите на Просторниот план на РМ за заштита на земјоделското земјиште од висока категорија, тенденциите за ширење на градските населби сеуште се актуелни. Овие тенденции се изразени во развојот на сите градови - и на големите, но и на средните и малите. Легализацијата на бесправно изградените објекти како резултат на имплементацијата на Законот за постапување со бесправно изградените објекти, значително ќе влијае врз проширување на урбаните подрачја на градовите, доколку се легализираат бесправните локалитети кои се наоѓаат на контактните простори на градовите.

Воведувањето на пазарната економија, резултираше со значителни промени во стопанството кои се се поевидентни. Но сепак и во овие услови, поврзаноста и условеноста на економската развиеност и степенот на урбанизираност е една од основните законитости во развојот. Недостатокот на соодветни податоци и непостоењето на континуитет во нивно објавување, односно измени во методологијата на објавување, не даваат можност за меѓусебна споредба и анализа врз основа на која би можеле да се согледаат трендовите, влијанијата и меѓусебната корелација на постојните индикатори за процесот на урбанизација. Стопанскиот развој и достигнатото ниво на економска развиеност во овој период сè уште манифестираат неусогласеност со нивото на урбанизација и урбан развој. Поради тоа, потребно е

вклучување на дополнителни индикатори за урбаниот развој за согледување на меѓузависностите на овие два процеси. Во таа смисла, особено значаен индикатор е планирањето и уредувањето на просторот, како предуслов за негова урбанизација. Овој индикатор се следи низ повеќе параметри, како: интензитетот и обемот на активности за изработка, донесување и спроведување на соодветна планска, стратешка документација.

Приватниот капитал освен кон големите градови, се повеќе се насочува и кон помалите градови и посебно, периурбаните зони, како и рурални простори со компаративни предности за развој.

Урбанизирањето на овие простори е непосредно условено од потребата за обезбедување на соодветна инфраструктура, услуги и други содржини од општествен стандард. Но, голем дел од овие подрачја не се опфатени со просторно-планска документација, поради што од особено значење е изработката на документација, како основа за нивниот одржлив развој, организација, уредување и заштита и усогласување со јавниот интерес на локално, регионално и национално ниво.

Локалната самоуправа се повеќе ја зајакнува улогата на значаен фактор во развојот на локално ниво, но и мошне значајна на регионално и државно ниво. Поради тоа, успешното менаџирање е поврзано и со потребата од донесување на издржани годишни програми за изработка на планска документација на ЕЛС, како основна алатка и механизам за реализација на стратешките цели на развојот. Изработката и донесувањето, а особено имплементацијата на планската документација е законска обврска на локалната самоуправа, која во голема мера зависи од квалитетот на локалните програми за развој, расположивиот буџет на општините и можноста за привлекување на инвестиции.

Податоците од извештајните единици за активностите на одделни општини во изработката, донесувањето и спроведувањето на планската документација во текот на 2017 година се дадени во табеларниот приказ.

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Табела 19 Урбанистичко-планска документација усвоена во текот на 2017 година

Реден број	Општина	ГУП - нов површина (ha)	ГУП - измена и дополна површина (ha)	ДУП - нов површина (ha)	ДУП - измена и дополна површина (ha)	УПВНМ површина (ha)	УПВНМ- измена и дополна површина (ha)	УП за село - нов површина (ha)	УП за село - измена и дополна површина (ha)	ДУПД површина (ha)	ЛУПД површина (ha)	Општи акти површина (ha)	АУП површина (ha)	ПИ површина (ha)	УПД за ГПИ површина (ha)												
1	Аеродром			1	1			1																			
2	Бутел					1						1	1														
3	Врапчиште							1																			
4	Гостивар			1	15,547							1															
5	Демир Капија			1	26,56						4	4,53															
6	Горче Петров			1	28,94																						
7	Карпош			2	82,67																						
8	Кавадарци			2																							
9	Кисела Вода			1									7														
10	Конче							1																			
11	Крива Паланка											1	67,53	3	5,71	3	3,23										
12	Крушево	1		1	5	3	1			1		1															
13	Куманово			4	10,53	2	1,41																				
14	Лозово											1															
15	Маврово Ростуше											1															
16	Македонска Каменица		1	200,4																							
17	Неготино			3							1	1	3														
18	Прилеп																1										
19	Ресен											3															
20	Теарце											3															
21	Тетово	1	22,37	1	10,43																						
22	Чешиново Облешево										1	0,5															
23	Шуто Оризари																										
	Вкупно	2	22,37	1	200,4	18	174,68	8	1,41	4	0	1	0	0	0	1	0	5	4,53	13	67,53	14	5,71	3	3,23	1	0

Табеларниот приказ на динамиката и интензитетот на изработка и донесување на планската документација ги потврдува прогнозите и очекувањата од минатата година. Најинтензивни активности има на ниво на деталното планирање (ДУП-ови), а со најмал интензитет, повторно се одвива изработката на урбанистичките планови за селата и градовите. Според застапеноста, следуваат Архитектонско – урбанистичките проекти и Општите акти.

Табела 20 Новоурбанизирани површини во 2017 година

Општина	Градски населби и општински центри (ha)	Селски населби (ha)
Битола		40,015
Виница	0,6	
Врапчиште		20,71
Кисела Вода	53,22	
Крива Паланка	76,563	
Вкупно	130,383	60,725

Една од клучните определби на Просторниот план на Р. Македонија е при изработка на плановите од пониско ниво, површините за сите урбани функции да се обезбедуваат во рамки на постојните плански опфати и зафаќањето на нови површини да биде исклучиво на земјиште од послаби бонитетни класи.

Според доставените извештаи, само во 5 општини е регистрирано трансформирање на земјоделско земјиште во градежно. Притоа, најголем дел од новоурбанизираната површина (40,015 ha, од вкупно 60,725 ha) се однесува на проширување на урбаниот опфат во населбите во Општина Битола. Останатите општини (извештајни единици) најчесто не даваат одговор на ова прашање, што го покажува и искуството од минатите години; или пак доставуваат непотполни податоци, врз основа на кои не е можна посериозна анализа на состојбите, тенденциите и трендовите во пренамена на земјиштето.

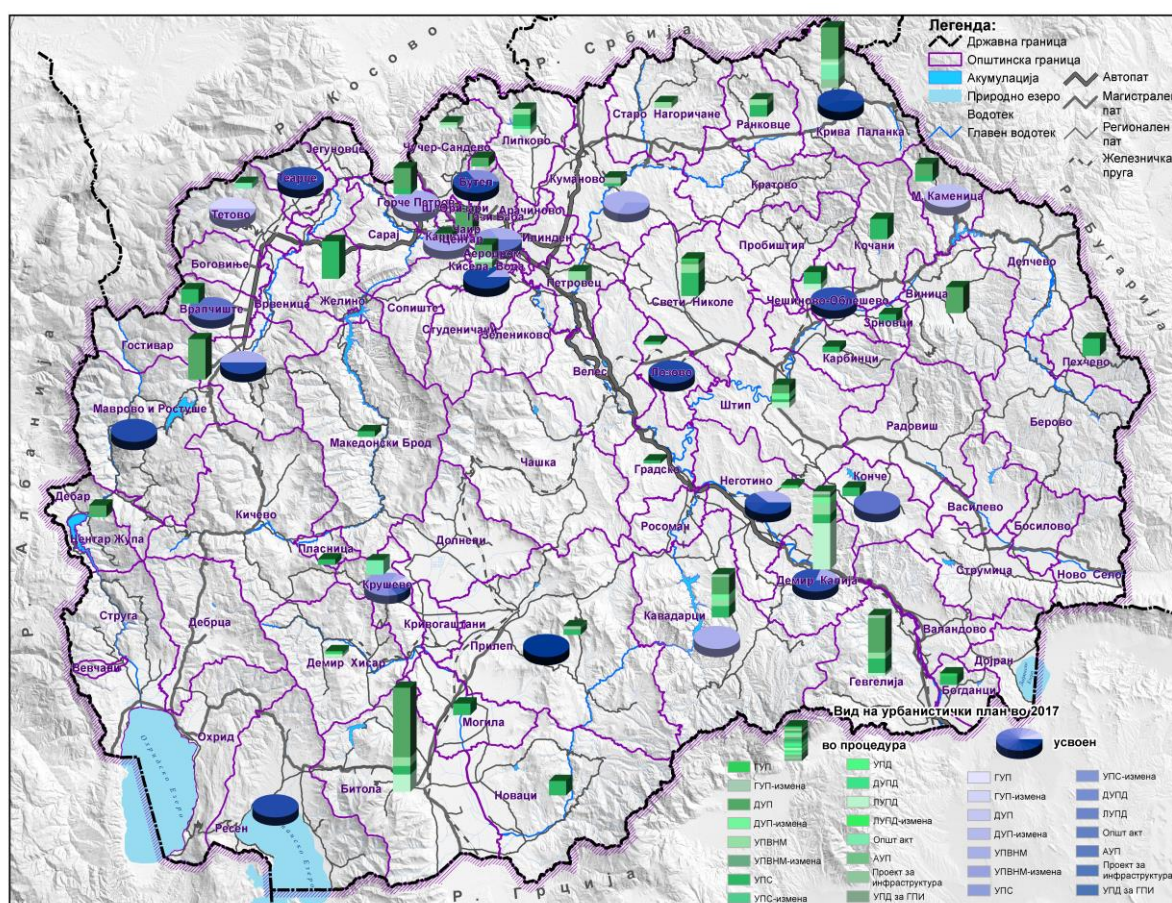
Зафаќањето на нови (особено висококвалитетни обработливи) површини, треба да ги почитува националните и стратешки определби базирани на принципите на одржлив развој и заштита на земјоделското земјиште како необновлив ресурс.

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Табела 21 Урбанистичко-планска документација во тек на изработка/ донесување во 2017 година

Реден Број	Општина	ГУП - нов површина (ha)	ГУП - измена и дополна површина (ha)	ДУП - нов површина (ha)	ДУП - измена и дополна површина (ha)	УПВМ-нов површина (ha)	УПВМ-измена и дополна површина (ha)	УП за село-нов површина (ha)	УП за село-измена и дополна површина (ha)	УПД површина (ha)	ДУПД површина (ha)	ЛУПД површина (ha)	ЛУПД-измена и дополна површина (ha)	Општи акти	АУП површина (ha)	ПИ површина (ha)	УПД за ГПИ површина (ha)																
1	Битола			24	226,33	3	31,9	3	237			6																					
2	Богданци	1						3																									
3	Бутел			2				1																									
4	Виница			9	72,81																												
5	Врапчиште							5																									
6	Гевгелија		1	12		2		6				1																					
7	Гостивар			14																													
8	Градско							1																									
9	Дебар			3	23,35			1	40																								
10	Демир Хисар	1																															
11	Демир Капија		1	1		2	4	3	91,96			16	2,3																				
12	Горче Петров			7	309,18			2	454,63																								
13	Желано							13	1533																								
14	Зрновци							3				1	0,2																				
15	Карбинци							2	125,95																								
16	Карпош			2	90,1																												
17	Кавадарци		1	6		2		4																									
18	Кисела Вода			4								2			2																		
19	Кочани							7																									
20	Конче							3																									
21	Крива Паланка			11	96,65	1	18,78					1	2,6	5	1201,17	3	3,54																
22	Крушево													5																			
23	Куманово		2	286,32				1	160																								
24	Липково					2					1	2	2,26																				
25	Лозово							1																									
26	Македонска Каменица			4				2																									
27	Македонски Брод							2																									
28	Могила							4	285,5																								
29	Неготино	1																															
30	Новаци							6																									
31	Петровец					5																											
32	Пехчево							6	147,771																								
33	Пласница							2																									
34	Прилеп		1					2																									
35	Ранковце					2	8,57	4	580																								
36	Свети Николе	1	727		1	69,14	3	8,43	8	506,9																							
37	Старо Нагоричане					2	14,05																										
38	Тетово													2																			
39	Чаир			7																													
40	Чешиново Облашево							4				2	7,31																				
41	Чучер Сандево					1						1																					
42	Штип			3	2			1				2																					
	Вкупно	4	727	6	288,3	110	887,6	8	0	27	81,73	0	0	102	4163	0	0	0	0	1	0	35	14,67	0	0	12	1201	2	0	3	3,54	0	0

Кај планската документација која е во процедура на донесување, како и секоја година, доминираат деталните урбанистички планови како најниско, најдетално ниво на планирање, кое е основа за реализација на инвестициските активности. Во однос на другите видови планови и планска документација, се констатирани малку поразлични трендови од вообичаените. Како резултат на измените во Законот за просторно и урбанистичко планирање, урбанистичките планови кои не се усогласени со Законот се прогласени за неважечки, односно просторот на кој се однесуваат се третира како простор вон плански опфат. Ваквите измени доведоа до сериозни проблеми во работењето на повеќето општини што резултираше со застој во издавањето на техничка документација за градба поради отсуство на планска документација од повисоко ниво (урбанистички планови). Како резултат на тоа, поголемиот број општини направија напори да донесат нови урбанистички планови за селата. Новиот Закон даде и можност за изработка на општи акти како планска документација која привремено може да се користи како урбанистички план, до изработка на истиот. Во овие активности се вклучи и Бирото за регионален развој, како и некои други институции со свои фондови. Резултатите од ваквите активности се евидентни и во извештаите на општините што може да се согледа и од табеларниот преглед во кој, после деталните планови (110), најзастапени се Урбанистичките планови за селата (102) и локалните урбанистичко-плански документи (35).

Слика 11 Планска документација, 2017 година

Локалната урбанистичко-планска документација е помалку застапена во категоријата плански документи во процедура на донесување, но само поради

фактот што процедурата трае доста кратко и најголем дел од документацијата се донесува во истата календарска година во која е и изготвена.

Покриеноста на територијата на Република Македонија со планска документација е сеуште на незадоволително ниво. Една од основните причини за ваквите состојби е недостаток на инвестиции на локално ниво, но исто така и долготрајноста и комплексноста на процедурите за донесување на плановите. Во однос на реализација на планските решенија, во отсуство на официјални податоци, може да се констатира и ниско ниво на реализација на планските решенија, како и отстапувања од истите.

3.3.3. Уредување на селските населби и подрачја

Развојот на селските населби и подрачја, се одвивал во услови на доминантно влијание на урбаните центри и процесите на деаграризација и дерурализација. Основни карактеристики во развојот се постојани промени во бројот и структурата на населението, искажани преку намалување на вкупната популација и бројот на аграрното население. Овие процеси се најевидентни во категоријата ридско-планински и села во пограничните подрачја, како и кај дел од рамнинските села, а се манифестираат преку: намалување на бројот на населбите со постојано население; зголемување на бројот на мали населби до 100 жители; намалување на бројот на селското и аграрното население; зголемена виталност на населбите со повеќе од 2000 жители.

Развојниот концепт, предвиден со Просторниот план на Република Македонија, кој подразбира квалитативна трансформација на селото, налага сеопфатна општествено координирана активност насочена кон: целосна институционална и организациона интеграција, инфраструктурно, пред се сообраќајно поврзување на селските населби во мрежата на населените места и непосредно поврзување со државните институции и стопанските субјекти со цел да се поттикне и унапреди производството, комплексот на терцијарните дејности, функциите од општествениот стандард и квалитетот на живеењето во селските населби и да се зголеми степенот на вработеност на селското население.

Приоритетна задача претставува целосното активирање на потенцијалите релевантни за развојот на стопанството, подобрувањето на животните и работните услови и трајното мотивирање на населението за опстанок во матичната средина. Реализацијата ќе се одвива преку создавање на пазарни услови на стопанисување чии главни носители ќе бидат селските домаќинства способни да обезбедат акумулација за репродукција и зголемување на производните активности и унапредување на условите за живеење во руралната средина.

Последните неколку години, пазарното стопанисување иако постепено, доведува до позитивни промени во насока на поттикнување на развојот на руралните подрачја и населби кои поседуваат одредени ресурси за развој на стопанството, туризмот и други дејности. Особено се актуелни населбите кои нудат атрибути за развој на алтернативните видови на туризам, кои се атрактивни за потенцијалните инвеститори (домашни и странски) и особено интересни за посетителите.

Податоците добиени од извештајните единици (вкупно 6), укажуваат дека инвестициите генерално се насочени кон активности од доменот на инфраструктурата, што е и очекувано, бидејќи една од основните проблеми и

пречки во развојот на руралните подрачја е токму ниското ниво на инфраструктурна опременост.

Табела 22 Реализирани активности во 2017 година

Општина	Реализирани активности	Изготвени проекти
Градско	Изградба на фекална канализација во с.Водоврати - асфалтирање на делница од постојниот локален пат за село Гранчиште во должина од 370 m	
Новаци		Изготвена Годишна програма за изработка на урбанистички планови
		Изготвена Годишна програма за изградба и одржување на локални патишта и улици на територијата на општината
Петровец	Инфраструктура - водовод во с.Дивље	
Струга		Изградба на пристапен пат Лабуништа - Лаб.Бачила
		Техничка документација за фекална канализација Горно и Долно Татеши
		Изградба за секундарна канализациона мрежа за селата Корошишта, Ливада и Ложани
		Изградба на колектор за фекални води од населените места Ложани, Бицево, Ливада, Делогожда, Џепин и Короишта
		Колектор за фекална канализација Франгово - Радолишта
		Изработка на техничка документација за улици и канализации
Теарце		План за енергетска ефикасност
		Програма за одржување на локални патишта и улици
Чашка		Годишна програма за уредување на градежното земјиште
		Годишна програма за изработка на урбанистички планови
		Годишна програма за ЛЕР

3.3.4. Домување

Домувањето општо, а станбената изградба посебно, претставува важна компонента на социјалниот и општествено-стопанскиот развој, организација и уредување на просторот и подигнување на животниот стандард на населението.

Станот со својата околина претставува животна средина, којашто по должината на траење и користење во човековиот живот, како и по непосредното делување на човекот, врши пресудно влијание на неговата физиолошка сфера, неговата психа и неговиот емоционален живот.

Со предвидувањата согласно ППРМ во планскиот период до 2020 година вкупниот број на станови на територијата на РМ треба да изнесува 725 076 станови. За реализација на прогнозираните станбени потреби се предвидува корисна станбена површина од 16 355 700 m² и 3,4 члена просечен број на членови на едно домаќинство. За обезбедување на потребниот станбен простор се поаѓа од стандардите 20-25 m² /жител во зависност од типот на населбата, 40-80 m²/стан, 100% опременост на станот со инсталации и потполно елиминирање на субстандардниот станбен фонд.

Станбената политика како долгорочна стратешка задача треба да овозможи лесна достапност на становите и обезбедување на квалитетен станбен фонд за потребите на граѓаните на Република Македонија.

За постигнување на позитивен резултат во областа на домувањето донесен е Законот за домување (“Службен весник на РМ” број 99/09, 57/10, 36/11, 54/11, 13/12, 55/13, 163/13, 42/14, 199/14, 146/15 и 31/16 и Одлука 127/10, 13/12, 163/13, 42/14, 199/14, 146/15 и 31/16). Соодветната законска регулатива за сузбивање на бесправната градба е Законот за постапување со бесправно изградени објекти (“Службен весник на РМ” бр. 23/11, 54/11, 155/12, 72/13, 44/14, 115/14, 199/14, 124/15, 129/15, 217/15, 31/16 и 190/17), како и Правилникот за стандарди за вклопување на бесправни објекти во урбанистичко планска документација (“Службен весник на РМ” бр. 56/11, 162/12, 95/13, 109/14, 64/15, 217/15 и 52/16).

3.3.4.1. Евидентирани промени во просторот според информативни листови за јануари-декември 2017 година

Според податоците добиени од општините направени се согледувања на динамиката на градење на објекти со намена домување на територијата на Република Македонија, во периодот јануари - декември 2017 година.

Од вкупно 80 општини во РМ и Градот Скопје како заедница од општини, 62 општини имаат доставено Информативни листови од коишто во 26 општини има податок за новоизградени станбени објекти. Податоците од информативните листови се дадени во табеларен приказ во којшто е направена и класификација на новоизградените објекти по станбени згради, станбени куќи, доградби и надградби, како и дали истите се градат со одобрение за градба или без одобрение за градба.

*Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година*

Табела 23 Изградени станбени објекти во Република Македонија во 2017 година²³

Ред. бр.	Општина	Вкупно изградени објекти	НОВО ИЗГРАДЕНИ ОБЈЕКТИ				ДОГРАДБИ И НАДГРАДБИ				ВИКЕНД КУКИ
			станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	
			со одобрение за градба		без одобрение за градба		со одобрение за градба		без одобрение за градба		
1	Аеродром	73	28		/	/	45		/	/	/
2	Арачиново	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
3	Битола	34	3	31	/	/	/	/	/	/	/
4	Богданци	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
5	Боговиње	48	/	48	/	/	/	/	/	/	/
6	Брвеница	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
7	Бутел	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
8	Валандово	1	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	Населени места: с.Тркање		/	/	/	/	/	/	/	1	/
9	Василево	3	/	1	/	/	/	/	/	/	/
	Населени места: с.Радичево		/	1	/	/	/	/	/	/	/
	с.Седларци		/	1	/	/	/	/	/	/	/
10	Велес	17	1	16	/	/	/	/	/	/	/
11	Виница	7	/	2	/	5	/	/	/	/	/
12	Врапчиште	9	/	9	/	/	/	/	/	/	/
13	Гевгелија	33	2	24	/	/	/	/	/	/	/
	Населени места: с. Мрзенци		/	5	/	/	/	/	/	/	/
	с. Негорци		/	1	/	/	/	/	/	/	/
	с. Богородица		/	1	/	/	/	/	/	/	/
14	Ѓорче Петров	85	16	22	10	37	/	/	/	/	/
15	Гостивар	57	11	46	/	/	/	/	/	/	/
16	Градско	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
17	Дебар	5	2	3	/	/	/	/	/	/	/

²³ Во табеларниот приказ се наведени само населените места за кои во Информативниот лист од Единиците на локалната самоуправа е доставен податок.

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Ред. бр.	Општина	Вкупно изградени објекти	НОВО ИЗГРАДЕНИ ОБЈЕКТИ				ДОГРАДБИ И НАДГРАДБИ				ВИКЕНД КУКИ
			станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	
			со одобрение за градба		без одобрение за градба		со одобрение за градба		без одобрение за градба		
18	Демир Капија	1	/	1	/	/	/	/	/	/	/
19	Демир Хисар	4	/	/	/	4	/	/	/	/	/
20	Долнени	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
21	Желино	32	/	32	/	/	/	/	/	/	/
22	Зрновци	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
23	Кавадарци	26	1	13	/	/	1	3	/	8	/
24	Карбинци	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
25	Карпош	127	127		/	/	/	/	/	/	/
26	Кисела Вода	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
27	Кочани	24	2	17	/	/	/	/	/	3	/
	Населени места: с.Оризари		/	2	/	/	/	/	/	/	/
28	Конче	14	/	1	/	4	/	/	/	/	/
	Населени места: Езеро Мантово		/	/	/	6	/	/	/	/	6
	с. Долни Липовиќ		/	/	/	2	/	/	/	/	/
	с.Ракитец		/	/	/	1	/	/	/	/	/
29	Кратово	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
30	Крива Паланка	12	/	5	/	1	/	3	/	1	/
	Населени места: с. Метежево		/	/	/	1	/	/	/	/	1
	с. Мождивњак		/	/	/	1	/	/	/	/	/
31	Кривогаштани	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
32	Крушево	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
33	Куманово	48	9	39	/	/	/	/	/	/	/
34	Липково	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
35	Лозово	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Ред. бр.	Општина	Вкупно изградени објекти	НОВО ИЗГРАДЕНИ ОБЈЕКТИ				ДОГРАДБИ И НАДГРАДБИ				ВИКЕНД КУКИ
			станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	
			со одобрение за градба		без одобрение за градба		со одобрение за градба		без одобрение за градба		
36	Маврово и Ростуша	12	/	8	/	4	/	/	/	/	/
37	Македонска Каменица	2	/	2	/	/	/	/	/	/	/
38	Македонски Брод	24	/	5	/	/	/	/	/	/	/
	Населени места:										
	с. Ижиште		/	3	/	/	/	/	/	/	3
	с. Здуње		/	5	/	/	/	/	/	/	5
	с. Близански		/	7	/	/	/	/	/	/	7
	с. Белица			1	/	/	/	/	/	/	1
	нас. Брезница		/	3	/	/	/	/	/	/	3
39	Могила	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
40	Неготино	46	1	19	/	26	/	/	/	/	/
41	Новаци	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
42	Петровец	19	/	1	/	/	/	/	/	/	/
	Населени места:										
	с. Ржаничино		/	17	/	/	/	/	/	/	/
	с. Катланово		/	1	/	/	/	/	/	/	/
43	Пехчево	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
44	Пласница	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
45	Прилеп	40	/	40	/	/	/	/	/	/	/
46	Радовиш	21	1	20	/	/	/	/	/	/	/
47	Ранковце	3	/	2	/	/	/	/	/	/	/
	Населени места:										
	с.Гиновци		/	1	/	/	/	/	/	/	/
48	Ресен	9	/	9	/	/	/	/	/	/	/
49	Свети Николе	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
50	Сопиште	40	/	40	/	/	/	/	/	/	/
51	Струга	45	1	40	/	4	/	/	/	/	/

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Ред. бр.	Општина	Вкупно изградени објекти	НОВО ИЗГРАДЕНИ ОБЈЕКТИ				ДОГРАДБИ И НАДГРАДБИ				ВИКЕНД КУКИ
			станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	
			со одобрение за градба		без одобрение за градба		со одобрение за градба		без одобрение за градба		
52	Студеничани	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
53	Теарце	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
54	Тетово	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
55	Центар	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
56	Центар Жупа	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
57	Чаир	2	1	1	/	/	/	/	/	/	/
58	Чашка	1	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	Населени места: с.Богомила		/	1	/	/	/	/	/	/	/
59	Чешиново Облешево	2	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	Населени места: с. Соколарци		/	1	/	/	/	/	/	/	/
	с. Облешево		/	1	/	/	/	/	/	/	/
60	Чучер Сандево	25	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	Населени места: с. Глуво Бразда		/	4	/	/	/	/	/	/	/
	с. Кушевиште		/	10	/	/	/	/	/	/	/
	с. Мирковци		/	6	/	/	/	/	/	/	/
	с. Побожје		/	4	/	/	/	/	/	/	/
	с. Чучер		/	1	/	/	/	/	/	/	/
61	Штип	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
62	Шуто Оризари	566	/		566		/		/		/

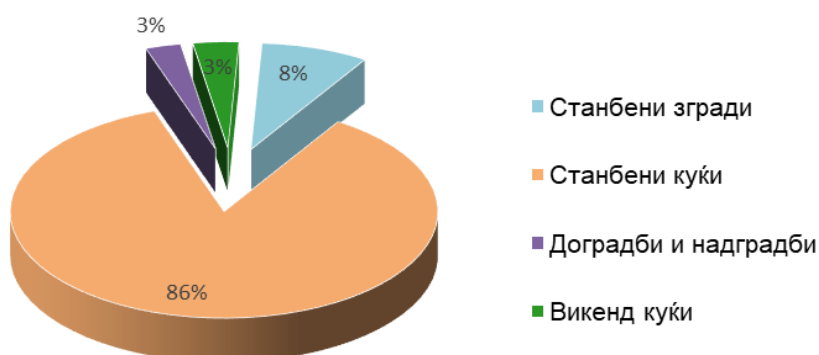
Извор: Информативни листови од Единиците на локалната самоуправа за 2017 година

Забелешка: Во Информативниот лист доставен од Општина Шуто Оризари приложен е податок за вкупен број на 566 легализирани објекти. Овој податок не е вброен во вкупниот број на новоизградени објекти за домување. Општина Дебар приложи дополнителен податок за легализирани градби во текот на 2017 година и тоа 160 објекти во градот Дебар и 96 објекти во населените места на општината.

Вкупниот број на новоизградени станбени објекти во сите општини на Република Македонија во 2017 година, врз основа на доставените податоци од информативните листови, изнесува **951** објект²⁴. Поради недефинирани податоци добиени од две општини (Општина Аеродром и Општина Карпош), во чишто информативни листови се прикажани вкупно 200 новоизградени објекти, без да се класифицира за каков тип на станбен објект се работи, приказот за процентуалната застапеност на станбени згради, станбени куќи, доградби и надградби и викенд куќи во вкупниот број на новоизградени објекти е направен за **751** новоизграден објект:

- **61** - станбени згради – 8%,
- **644** - станбени куќи – 86%,
- **20** - доградби и надградби – 3%,
- **26** - викенд куќи – 3%.

Графикон 10 Новоизградени станбени објекти

Извор: Информативни листови за 2017 година

Бесправна градба

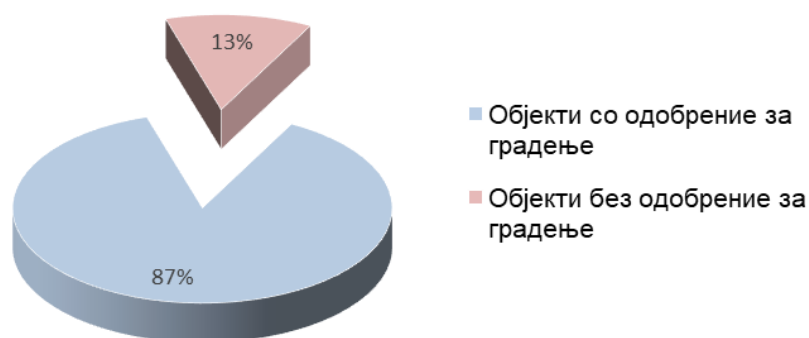
Секој објект којшто е граден без одобрение за градење, без разлика на сопственоста на градбата и земјиштето, како и квалитетот на градбата, се нарекува **БЕСПРАВНА ГРАДБА**. Повеќе вакви објекти групирани во еден поширок простор го формираат локалитетот за бесправна градба.

Во правна смисла на зборот бесправната (или популарно наречена дива) градба на објекти ја сочинуваат оние објекти или нивни делови коишто се остварени спротивно на урбанистичките планови и со тоа го оневозможуваат или попречуваат остварувањето на јавниот интерес во планираната изградба и уредување на просторот, со што го загрозуваат животот, здравјето и безбедноста на луѓето, ја загрозуваат животната средина, безбедноста на сообраќајот и јавните функции.

Според податоците доставени од 62 општини во Р. Македонија во 2017 година **од вкупно 951 изграден објект, 832 објекти се со одобрение за градење или 87%, додека 119 објекти се изградени без одобрение за градење односно 13% се бесправни градби.**

²⁴ Вкупниот број на објекти наведен во табела 23. Изградени станбени објекти во 2017 година на територија на Р. Македонија по општини, врз основа на податоци од информативни листови.

Графикон 11 Структура на изградени објекти со и без одобрение за градење (%)

Извор: Информативни листови за 2017 година

Најголем број на бесправно изградени објекти (според доставените податоци од општините) евидентирани се во Општина Ѓорче Петров (47), потоа во Неготино (26), Конче (13), Веница (5), Крива Паланка, Маврово и Ростуша, Струга и Демир Хисар со по четири (4) бесправни градби, а бесправни надградби и доградби се евидентирани во Кавадарци (8) и Кочани (3).

Ваквите појави имаат бројни и битни реперкусии врз просторот, а истите се манифестираат преку масовна узурпација на земјоделското земјиште и неконтролирано ширење на комуналниот систем, со што општините се оптеретуваат со енормни трошоци, пореметување на еколошката рамнотежа и нарушување на пејсажот со хаотични градби.

Во изминатата 2017 година е забележано значајно намалување на бројот на бесправно изградени градби, што е резултат на примената на Законот за постапување со бесправно изградени објекти и реализираната динамика на завршените правни постапки со донесување на Решенија за легализација. (Пример: *Општина Дебар* во Информативниот лист за овогодинашениот извештај приложи податок за легализирани градби во текот на 2017 година - 160 објекти во градот Дебар и 96 објекти во населените места на општината, како и *Општина Шуто Оризари* којашто приложи податок за вкупен број на 566 легализирани објекти).

Мерките за сузбивање на бесправната градба може да бидат спроведени преку јакнење и подобро организирање на инспекциските служби како и спроведување на Законот за постапување со бесправно изградени објекти ("Службен весник на РМ" бр.23/11, 54/11, 155/12, 72/13, 44/14, 115/14 и 199/14).

3.3.4.2. Евидентирани промени во просторот според податоци од АД за изградба и стопанисување со станбен и деловен простор од значење за Републиката - Скопје за јануари-декември 2017 година

Владата на Република Македонија во 2008 година донесе *Програма за изградба на станови во сопственост на РМ за 2008 година* ("Службен весник на РМ" бр. 16/08) во согласност со Законот за домување. Реализацијата на Програмата продолжува и во 2017 година и со истата е опфатена изградба на следните типови на станови:

- **станови наменети за продажба;**
- **станови за станбено необезбедени лица** (млади брачни двојки, самохрани родители, самци и други станбено необезбедени лица);
- **станови за лица во социјален ризик и други ранливи групи.**

Станови наменети за продажба

Табела 24 Довршување на станови во градба од претходни програми, наменети за продажба (изградени, во изградба и предвидени со Годишна програма 2017)

Реден број	Населено место/ Објект	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект (станови, деловен пр, подруми, гаражи)	Забелешка
1	ГП 4.40 Букурешка бб, Скопје	1	25	1 808,64	Градежните активности не се започнати заради проблеми со станарите од околните станбени објекти.
Вкупно		1	25	1 808,64	

* Извор: АД за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката – Скопје, Сектор за градба и уредување на градежно земјиште

Табела 25 Изградба на објекти со станови за продажба за 2017 година

Реден број	Населено место/ Објект	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект (станови, деловен простор, подруми, гаражи)	Забелешка
1	Објект 1.12 РЦ Аеродром Скопје	1	48	4 294,55	Во тек е постапка за доделување на земјиште со Одлука на Влада на РМ; поднесено е барање преку електронски ситем, се чека донесување на Одлука по што ќе продолжи постапката на добивање на Одобрение за градење. Потпишан е Договор за градење со избран Изведувач (Во објектот се предвидени 55 станови од коишто 48 се за продажба, а 7 за денационализација).
2	ГП 04.01 Јужен дел од централно градско подрачје, Скопје	1	126	12 288,50	По одобрување на Идејниот проект, во тек е проектирање на Основен проект.
3	Борка Талески бр. 76 Прилеп	1	4	490,28	Во тек е проектирање
Вкупно		3	178	17 073,33	

* Извор: АД за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката – Скопје, Сектор за градба и уредување на градежно земјиште

Табела 26 Повеќегодишни проекти за изградба на објекти со станови за продажба

Реден број	Град	Локација/ објект	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект (станови, деловен простор, подруми, гаражи)	Забелешка
1		ГП 4.40 Букурешка бб	1	20	1 530	Локацијата е вратена на поранешни сопственици од Комисијата за денационализација.
2		ГП 16.11 ДУП Дебар Маало 2	1	10	750	Во тек е прибирање на документација за да се добие правото на сопственост на земјиштето.
3		ГП 2.1 ДУП Дебар Маало 1	1		9 164	Во тек се подготовки за оглас за јавна набавка за проектирање.

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Реден број	Град	Локација/ објект	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект (станови, деловен простор, подруми, гаражи)	Забелешка
4	Скопје	ГП 3.1 ДУП Дебар Маало 1	1		13 334,8	Во тек се подготовки за оглас за јавна набавка за проектирање.
5		ГП 2.58 Локалитет Клинички блок Димитар Мирчев бб	1	46	5 600	На локацијата постојат лица коишто имаат станарско право, а дел го немаат регулирано статусот или се починати, што не дава можност за преговарање.
6		ГП 6.5 Локалитет Црква УЕ Б Скопје	1	182	14 065	На локацијата има две бараки дуплекс во кои АД има 7 станови од вкупно 18 стана. По направените анализи не е во интерес да локацијата ја реализира АД со оглед на специфичноста на локациските услови на маркицата.
7		Објект 1.2 МЗ Тафталици 30 УБ Здравко Цветковски	1	51	4 028,40	Во тек се преговори со Институтот за социолошко-правни истражувања за соинвеститорство.
8		Објект 1.3 МЗ Тафталици 30 УБ Здравко Цветковски	1	34	3 339,84	Нема активности; со денационализација дел од земјиштето е вратено на поранешни сопственици.
9		Максим Горки бр.9	1	9	1 013,10	Нема активности; не е утврдена посебна градежна парцела и не се решени имотно-правни односи.
10	Битола	АРМ Четврт 1 Блок 2 објект 2.1	1	83	7 340	Во тек е прибирање на документација за да се добие правото на сопственост на земјиштето.
11		АРМ Четврт 1 Блок 2 објект 2.2	1	59	5 212	Во тек е прибирање на документација за да се добие правото на сопственост на земјиштето.
12		Довлецик 3 Ламела 1, 2, 3, 4 и 5	1	134	8 758,73	Во тек е прибирање на документација за да се добие правото на сопственост на земјиштето.
13		Довлецик 4 Ламела 1, 2, 3, 4 и 5	1	134	8 758,73	Во тек е прибирање на документација за да се добие правото на сопственост на земјиштето.
14		Цар Самоил 59	1	10	820	Во тек е прибирање на документација за да се добие правото на сопственост на земјиштето.
15		Булевар 1 ^{ва} Мај бб П2	1	42	2 870,80	Во тек е прибирање на документација за да се добие правото на сопственост на земјиштето.
16	Охрид	Бејбунар блок 7.10	1	62	4 325,87	Во тек е прибирање на документација за да се добие правото на сопственост на земјиштето.
17		Бејбунар блок 7.11	1	63	4 396	Во тек е прибирање на документација за да се добие правото на сопственост на земјиштето.
18		ГП 2.18 ул. Железничка бб	1	20	1 840	Нема активности; Општина Охрид нема донесено ДУП.
19		Станбено деловен комплекс - Маларична	3	150	7 500	Нема активности; Општина Охрид нема донесено ДУП.
20	Кочани	ГП 2.1 за КП бр.12948/1 Ко Кочани Блок 2	1	33	2 312,66	Во тек е прибирање на документација од ПО Кочани, по што ќе се бара доделување на земјиштето со Одлука на Влада на РМ.
21	Куманово	ГП 2.1 за КП бр.12948/1 Ко Кочани Блок 2	1	33	2 312,66	Во тек е прибирање на документација од ПО Кочани, по што ќе се бара доделување на земјиштето со Одлука на Влада на РМ.

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Реден број	Град	Локација/ објект	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект (станови, деловен простор, подруми, гаражи)	Забелешка
22	Штип	ГП 19 Енгелсова бр. 2 и 4	1	116	8 600	Во тек е прибирање на документација од ПО, по што ќе се бара доделување на земјиштето со Одлука на Влада на РМ.
23		Центар ГП 2.7 Михајло Апостолски бр. 5 и 6	1	9	787,63	
24	Кавадарци	ГП Б.41	1	10	571,50	Локацијата е продадена.
25		ГП Б.42	1	10	877,50	Во тек е прибирање на документација од ПО, по што ќе се бара доделување на земјиштето со Одлука на Влада на РМ.
26	Струмица	ГП 20-15	1	41	3 485	Во тек е прибирање на документација од ПО, по што ќе се бара доделување на земјиштето со Одлука на Влада на РМ.
27		УРБАН БЛОК 36-10	10	500	39 000	
28	Тетово	Т.107.1 Гостиварска Ламела 2 и 3	1	33	2 635	Во тек е прибирање на документација од ПО, по што ќе се бара доделување на земјиштето со Одлука на Влада на РМ.
29	Гостивар	Урбан Блок 1 ГП А1.486	1		1 138	Нема активности; објектот на самата локација е опожарен, а потоа срушен.
30	Струга	Плитишта	4	8	826,00	Нема активности; Нема интерес за градба на оваа локација.
Вкупно			44	1 939	167 193,22	

* Извор: АД за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката – Скопје, Сектор за градба и уредување на градежно земјиште

Од предвидените **објекти наменети за продажба од претходни програми (изградени, во изградба и предвидени со Годишна програма 2017)**, довршен е **1 објект со вкупно 25 станови** во Скопје.

Од предвидените **објекти наменети за продажба согласно Годишната програма за изградба и одржување на станови во сопственост на РМ за 2017 година**, до крај на 2017 година, изградени се **3 објекти со вкупно 178 стана**, од кои два (2) објекти во Скопје и еден (1) во Прилеп.

Вкупната површина на предвидените станови изнесува 17 073,33m².

Програмата за изградба на станови наменети за продажба во 2017 година е продолжување на програмата од 2008 година, 2009 година и 2010 година и надополнета е со изградба на уште **44 објекти со вкупно 1 939 станови** во градовите: Скопје (9 објекти), Битола (6), Охрид (6), Кочани (1), Куманово (1), Штип (2), Кавадарци (2), Струмица (11), Тетово (1), Гостивар (1) и Струга (4).

Станови за станбено необезбедени лица (млади брачни двојки, самохрани родители, и други станбено необезбедени лица; предвидени со Годишната програма за 2017 година)

Табела 27 Станови за станбено необезбедени лица (млади брачни двојки, инвалидизирани лица, самохрани родители, самци и др. станбено необезбедени лица)

Реден број	Населено место Објект	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект (станови, деловен простор, подруми, гаражи) m ²	Забелешка
1	Објект 3.9 РЦ Аеродром Скопје	1	35	2 620,44	Добиено одобрение за градење; Избран е изведувач; Во тек се подготвителни работи за отпочнување со градба.
2	Б-3 Блажо Алексов бб Кавадарци	1	19	1 670	Добиено одобрение за градење; Избран е изведувач; отпочнување со градба се очекува во 2018 ^{та} година.
3	ГП 2.1 за КП бр. 12948/1 КО Блок 2 Кочани	1	20	1 393	Се работи на обезбедување на документација за раскинување на авторски договори со проектантски фирми кои ги имаат испроектирано трите објекти, како и обезбедување потребна документација за препроектирање на објектите.
4	Т.107.1 Гостиварска Ламела 2 Тетово	1	34	6 289,94	
ВКУПНО		4	108	11 973,38	

* Извор: АД за изградба и стопанисување со станбен и со деловен простор од значење за Републиката – Скопје, Сектор за градба и уредување на градежно земјиште

Предвидени се 4 објекти со 108 станови и површина од 11 973,38m² наменети за млади брачни двојки, самохрани родители, инвалидизирани лица, самохрани родители, самци и др. станбено необезбедени лица, согласно Годишната програма за изградба на станови во сопственост на РМ за 2017 година. Од нив, за два објекти со 54 станови и површина од 4 290 m² е добиено Одобрение за градење, а во тек се подготвителни работи за отпочнување со градба.

Табела 28 Изградба на објекти за индивидуално домување

Реден број	Град	Локација (објект)	Катност	Број на објекти	Број на единици	Вкупна површина на објект (m ²)	Забелешка
1	Скопје	Нас. Ѓорче Петров ГП 2.45	П+1+Пк	1	3	180,02	Се разгледува можност за реализација на проектот во соработка со Совет на Европа
2		Нас. Ѓорче Петров ГП III-24	П+1+Пк	1	3	180,02	
3		Нас. Ѓорче Петров ГП 2.46	П+1+Пк	1	3	180,02	
4		Нас. Ѓорче Петров ГП 14.16	П+1+Пк	1	3	180,02	
5		Нас. Ѓорче Петров ГП 2.3.2	П+1+Пк	1	3	244,3	
6		Општина Гази Баба нас. Маџари ГП 10.4	П+1+Пк	1	3	180,02	
7		Општина Гази Баба нас. Маџари ГП 10.2	П+1+Пк	1	3	170,01	
8		Општина Гази Баба нас. Маџари ГП 10.8	П+1+Пк	1	3	170,01	
9		Општина Гази Баба нас. Маџари ГП 10.27	П+1+Пк	1	3	180,02	
10		Општина Гази Баба нас. Маџари ГП 8.52	П+1+Пк	1	3	180,02	
11		Нас. Илинден ГП 18.41	П+2	1	3	244,27	
12		Нас. Илинден ГП 18.40	П+2	1	3	244,27	

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Реден број	Град	Локација (објект)	Катност	Број на објекти	Број на единици	Вкупна површина на објект (m ²)	Забелешка
13		Нас. Илинден ГП 18.39	П+2	1	3	244,27	
14		Нас. Илинден ГП 18.42	П+2	1	3	244,27	
15		Нас. Илинден ГП 18.26	П+2	1	3	244,3	
16		Нас. Илинден ГП 18.28	П+2	1	3	244,3	
17		Нас. Илинден ГП 18.27	П+2	1	3	244,3	
18		Нас. Илинден ГП 18.29	П+2	1	3	244,3	
Вкупно				18	54	3 718,74	

* Извор: АД за изградба и стопанисување со станбен и со деловен простор од значење за Републиката – Скопје, Сектор за градба и уредување на градежно земјиште

Станови за лица во социјален ризик и други ранливи групи

Табела 29 Изградба на станови за лица во социјален ризик и други ранливи групи

Реден број	Населено место Објект	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект (станови, деловен простор, подруми, гаражи) m ²	Забелешка
1	Ѓорче Петров, Јурија 3.1 Скопје	1	51	2 346,74	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
2	Ѓорче Петров, Јурија 3.2 Скопје	1	51	2 408,71	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
3	Босна и Херцеговина Б-9.3 О4 Скопје	1	312	13 732,40	Нема активности
4	Шуто Оризари, Скопје	2	51	2 601	Нема активности
5	УБ 41 ГП 8 Сарај Скопје	1	58	3 080	Нема активности
6	БЛР 1 Ц1, Битола	1	78	3 947,83	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
7	Кумсал 2 Ресен	1	18	783,44	Извршен е интерен преглед; Во тек се подготовки за технички прием.
8	Блок 2 (5а) Демир Хисар	1	25	1 166,42	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
9	Расадник Блок 3 Охрид	1	71	3 248,50	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
10	Блок А Ламела 2, Сава Михајлов бб Гевгелија	1	22	915,64	Нема активности
11	Блок Б Ламела, 2 Сава Михајлов бб Гевгелија	1	22	915,64	Нема активности
12	Точила 2 Блок 2/4 Прилеп	1	76	3 801	Извршен е интерен преглед; Во тек се подготовки за технички прием.
13	Календерица 2 прв објект Кичево	1	32	1 566,11	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
14	Објект 6.15 УЕ бр.2 Македонски Брод	1	10	826,30	Во градба
15	Првомајска бб зграда1, Македонска Каменица	1	29	1 323,17	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
16	Драчевик Б 2.1. XIII Бригада, Кочани	1	29	1 277,14	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
17	Драчевик Б 2.2. XIII Бригада, Кочани	1	43	2 001,20	ЈН за избор на изведувач

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Реден број	Населено место Објект	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект (станови, деловен прос- тор, подруми, гаражи) m ²	Забелешка
18	Моша Пијаде бб Берово	1	51	2 461,23	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН
19	Борис Кидрич Ламела 2 Пехчево	1	34	1 502,32	Нема активности
20	Плачковички одреди Л-1 Виница	1	39	2 081,64	Нема активности
21	Објект во Куманово	1	68	3 712	Нема активности
22	Маршал Тито бб Крива Паланка	1	46	2 379,21	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
23	Б-10 Сењак 2, Штип	1	91	4 084,44	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
24	Б-4 нас. Лозов расадник, ул. Питу Гули, Свети Николе,	1	54	2 592	Нема активности
25	Блок К1, УЕ 27 ул. Христијан Тодоровски Карпош, Пробиштип	1	48	2 506,12	Нема активности
26	Б-2 Блажо Алексов бб Кавадарци	1	30	1 632	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
27	Б-1 УК-А2 бр. Парцела 1.19, Неготино	1	62	3 553,90	Нема активности
28	Ѓорѓи Василев 44 Струмица	1	41	2 094,50	Нема активности
29	Гостиварска бб, Ламела 1 (од вкупно 3 ламели), Тетово	1	54	2 863	Нема активности
30	Тоскалар А2 ламела 1 и 2, Гостивар	1	70	3 232,37	Во тек е расчистување на локација како би се створиле услови за почеток на градба.
31	Венец Ламела 1 и 2 Дебар	1	46	2 420	Нема активности
32	Тунел-2 УЕ 12 објект 8.3, Велес	1	29	1 688	Нема активности
Вкупно		33	1741	84 724,06	

* Извор: АД за изградба и стопанисување со станбен и деловен простор од значење за Републиката – Скопје, Сектор за градба и уредување на градежно земјиште

Од вкупно предвидени **33 објекти** со вкупен број на социјални **станови 1 741**, а согласно Годишната програма за изградба на станови во сопственост на РМ („Службен весник на РМ“ бр.16/08), до крај на 2017 година изградени се **12 објекти** со вкупно **584 станови** и тоа во Скопје – Ѓорче Петров (2), Битола (1), Демир Хисар (1), Охрид (1), Кичево (1), Македонска Каменица (1), Кочани (1), Берово (1), Крива Паланка (1), Штип (1) и Кавадарци (1).

Вкупна површина на становите предвидени со програмата (1.741) изнесува околу 84 724,06 m². Од нив, изградени се 584 станови со вкупна површина 27 841,5 m².

Во градба е еден (1) објект во Македонски Брод со 10 станови.

3.3.4.3. Евидентирани промени во просторот според статистички податоци за 2017 година

Вкупниот број на станови на територијата на Р. Македонија до крајот на 2017 година според статистичките податоци изнесува **781 187 станови**, со вкупна површина од 56 333,960 m².

Основни показатели на стандардот на домување

Просечната големина на стан во 2017 година според државните статистички податоци изнесува 72,11m², а просечната површина на станбен простор по лице изнесува 27,14 m²/жител.

Табела 30 Основни показатели на стандард на домување

Година	Население	Вкупно станови	Вкупна површина на станови во m ²	Просечна површина на стан во m ²	Површина на станбен простор по жител (m ²)	Просечен број на жители на стан
2017	2 075 301	781 187	56 333 960	72,11	27,14	2,66

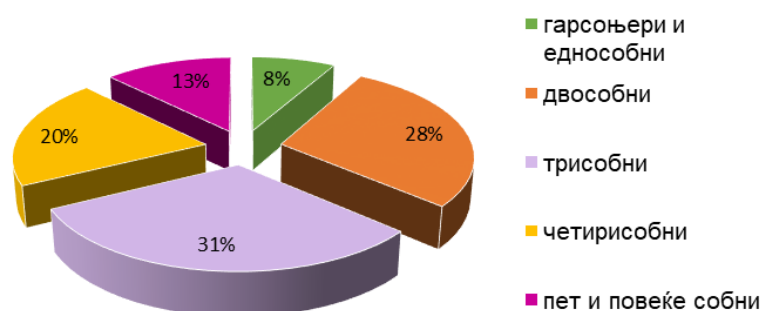
Извор: МакСтат база на податоци, ДЗС

Структура на станови според видот на станот

Табела 31 Станови по број на соби

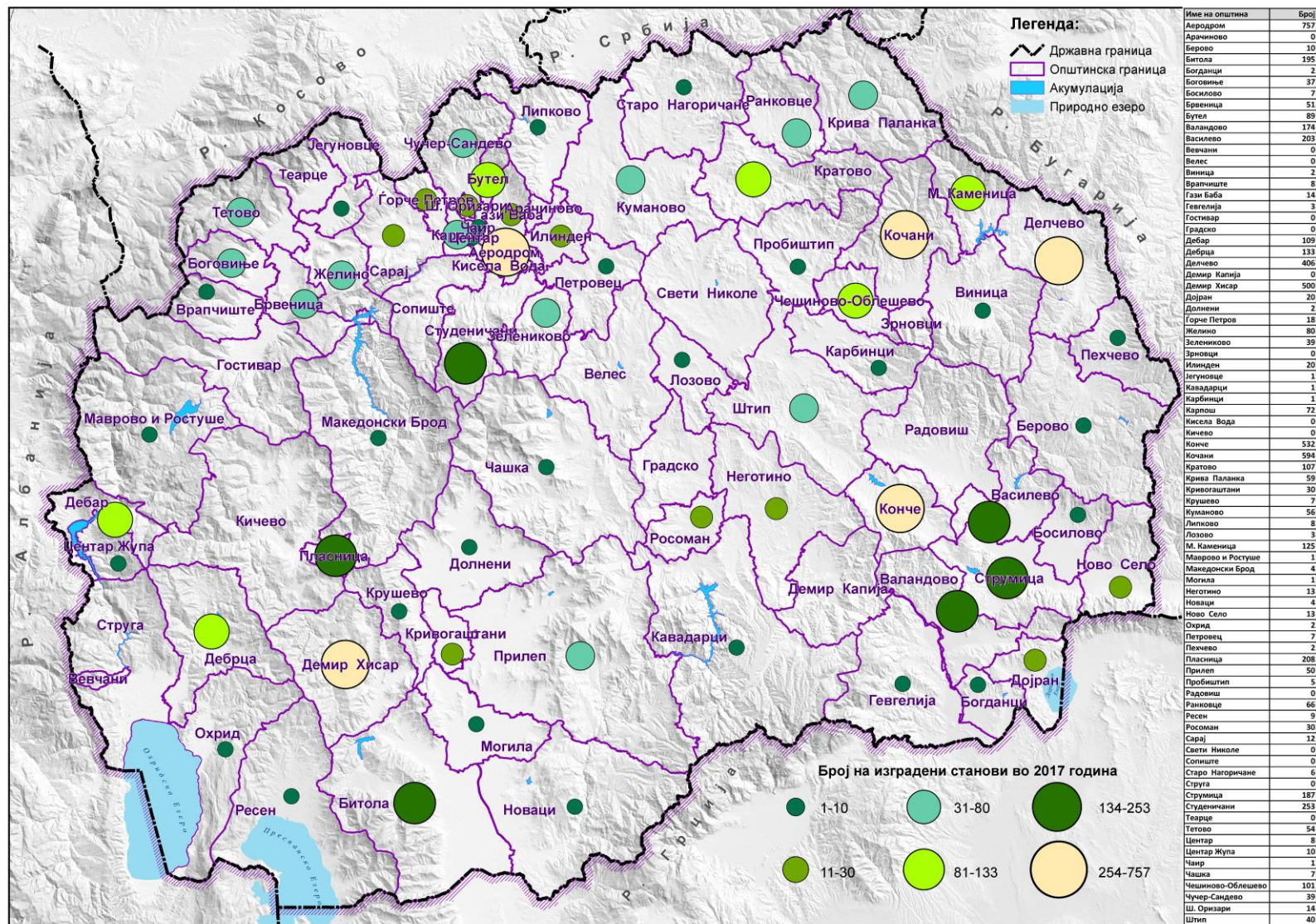
Година	Вкупно станови	Видови на станови				
		Гарсоњери и еднособни	Двособни	Трисобни	Четирисобни	Пет и повеќе собни
2017	781 187	63 340	221 247	243 129	156 806	96 665

Графикон 12 Станови по број на соби (%) во 2017 година

Извор: МакСтат база на податоци, ДЗС

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Слика 12 Изграден станбен фонд во 2017 година ²⁵

²⁵ Извор: МакСтат база на податоци, ДЗС

Од вкупниот број на станови во регионот за 2017 година (781 187 станови), во најголем број се застапени трисобните станови со 31%. Најмала застапеност е на гарсоњерите и еднособните станови со околу 8% од вкупниот број на станови во 2017 година. Прегледот на големинската структура на станбениот фонд укажува на тренд на изградба на двособни и трособни станови.

3.3.5. Јавни функции

Организацијата на јавните функции е позитивен фактор за културните, економските и општествените активности и потребите на граѓаните. Во нив спаѓаат:

- образовна дејност ,
- здравствена дејност,
- социјална заштита,
- дејности на културата и
- физичка култура.

Просторната дистрибуција и функционалната организација на јавните функции е директна последица на разместеноста, големината и степенот на населбите.

Основниот пристап во развојот на мрежата на јавните функции во однос на системот на населби е претпоставката дека нивниот развој ќе биде усогласен со можностите за алиментирање на нивната работа. Со новите законски прописи кои се во процедура, се очекува редефинирање на обемот на обврзувачките услуги кон граѓаните. Наместо статичен и униформен модел на организација, врз основа на критериумите, нормите и стандардите ќе се одвива развој на јавните дејности во рамки на населбите и локалните заедници.

Мотивите, интересите и инвестиционите критериуми на приватните инвеститори, различните фондации и други непрофитни асоцијации, ќе бидат исто така, значајни за организирање на јавните функции.

Во областа на јавните функции во текот на 2017 година се евидентирани следните промени:

3.3.5.1. Образование

Основно образование

Според податоците од **Информативните листови од општините**, во две (2) општини евидентирана е градба на училишни објекти за основно образование, едно (1) основно училиште и едно (1) подрачно основно училиште и тоа во:

1. Општина *Врапчиште*: ОУ „Сали Лиси“, село Добридол, со површина од 354 m² и
2. Општина *Прилеп*: подрачно училиште (до IV одделение), со капацитет до 100 ученици.

Според податоците од **Министерство за образование и наука на РМ** во пет (5) општини евидентирана е изградба и доградба на училишни објекти за основно образование. Истите се прикажани во табеларниот приказ што следи:

Табела 32 Изградба на училишни објекти

Општина	Училиште	Опис	Состојба на реализација	Квадратура во основа и катност	Број на деца	Број на смени
Аеродром	ОУ „Димитар Македонски“ Општина Аеродром	Изградба на нов училишен објект	Во тек	1 287 m ² П+1	576	2
Врапчиште	ОУ „Сали Лиси“ Добри Дол	Доградба на крило - ламела	завршено	402 m ² П+1	499	2
Гази Баба	ОУ „Вера Јоциќ“, населба Маџари	Изградба на нов училишен објект	Во тек	1 078 m ² По+П+1	529	2
Могила	ОУ „Браќа Миладиновци“, Добрушево, ПУ во село Ношпал	Изградба на ново монтажно училиште	Во завршна фаза	138 m ² П	14	1
Тетово	ОУ „Кирил и Методиј“, ПУ с. Фалише	Изградба на нов училишен објект	Во тек	258 m ² (доградба на постоечки објект со 168 m ²) П	41	1

Извор: Министерство за образование и наука

Според податоците од Министерство за образование и наука на РМ во девет (9) општини направени се интервенции (реконструкција на кров, воведување на топловодно греење, замена на столарија и т.н.) на училишни објекти за основно образование.

Табела 33 Опис на градежни интервенции во основните училишта

Општина	Основно училиште	Опис	Состојба на реализација
Дебар	ОУ „Братство Единство“, ПУ с. Џепчиште	Реконструкција на објект	завршено
Демир Хисар	ОУ „Гоце Делчев“, Демир Хисар	Санација на котел и котлара	завршено
Кавадарци	ОУ „Лази Мицев Рале“, Кавадарци	Изведба на топловодно греење	во завршна фаза
Куманово	ОУ „Браќа Рибар“, с. Сопот	Замена на фасадна столарија	завршено
Куманово	ОУ „Кирил и Методиј“, ПУ с. Агино Село	Воведување на топловодно греење	завршено
Сарај	ОУ „Дитурија“, Љубин	Воведување на топловодно греење	завршено
Тетово	ОУ „Лирија“, Тетово	Реконструкција на кров со замена на кровен покривач	завршено
Тетово	ОУ „Реџеп вока“, с. Бродец	Воведување на топловодно греење и санација на фасада	завршено
Чучер Сандево	ОУ „Александар Урдаревски“, ПУ с. Блаце	Комплетна реконструкција на објект	завршено
РЕХАБИЛИТАЦИЈА НА ОСНОВНИ УЧИЛИШТА ПРЕКУ ПРОЕКТ Изградба и опремување на 145 училишни спортски сали и Рехабилитација на средни и основни училишта во РМ			
Општина Населено Место	Основно училиште	Опис	Состојба на реализација
Велес	ОУ „Св Кирил и Методиј“	Рехабилитација на подови и фасада	завршено
Струмица н.м. Муртино	ОУ „Маршал Тито“	Инсталирање на топловодно греење	завршено

Извор: Министерство за образование и наука

Државниот завод за статистика на РМ за состојбата во основното образование во учебната 2016/2017 година има објавено податоци кои се наведени во табеларниот приказ што следи.

Табела 34 Училишта, ученици и наставници по учебни години во основно образование

Учебна година	2016/2017
деца од 5-14 години	228 627
училишта	991
ученици	190 225
наставници	17 935
површина (m ²)	618 289 ²⁶
опфатеност на ученици (%)	83
наставници/100 ученици	10,6
површина /ученик	3,25

Извор: МАКСтат база на податоци, ДЗС

Согласно статистичките податоци за учебната 2016/2017 година во основните училишта наставата ја посетуваат 83% од децата на возраст од 5 – 14 година, процент кој е малку повисок од претходната учебна година, но не го задоволува нормативот од 100% учество на деца во основните училишта. Во однос на потребната површина која треба да се задоволи (7 m²/ученик), може да се констатира дека во 2016/2017 година сеуште не е постигнат нормативот зацртан со Просторниот план на РМ. Во однос на потребниот број на наставници на 100 ученици нормативот е задоволен и е поголем од републичкиот просек кој изнесува 8,97 наставници /100 ученици.

Средно образование

Според податоците од **Информативните листови на општините** нема евидентирано податоци за изградба на нови или други градежни интервенции на објекти наменети за средно образование.

Според **податоците од Министерство за образование и наука на РМ** во три (3) општини направени се интервенции на училишни објекти за средно образование прикажани во следната табела:

Табела 35 Опис на градежни интервенции во средните училишта

Општина	Училиште	Опис	Реализација
Берово	СОУ „Ацо Русковски“, Берово (за паралелките во Пехчево)	Реконструкција на објект	завршено
Струга	СОУ „Нико Нестор“ Струга	Доградба на ново крило со П=250 m ² П+1	завршено
Тетово	СОУ „8 ^{ми} Септември“	Санација на подови	завршено
Тетово	СОУ „Гостивар“, Гостивар	Реконструкција на санитарни јазли кај физкултурна сала и замена на столарија и подови	завршено
РЕХАБИЛИТАЦИЈА НА ОСНОВНИ УЧИЛИШТА ПРЕКУ – ПРОЕКТ Изградба и опремување на 145 училишни спортски сали и Рехабилитација на средни и основни училишта во РМ			
Општина	Училиште	Опис	Реализација
Струга	СОУ „Ибрахим Темо“	Рехабилитација на санитарни јазли	во тек

Извор: Министерство за образование и наука

²⁶ Податокот за површина на училишен простор за 2017 година е превземен од Статистички преглед 2.4.17.01, Население и социјални статистики, Училишен простор во основните и средните училишта, 2016 година

Државниот завод за статистика за состојбата во средното образование во учебната 2016/2017 година ги има објавено следните податоци:

Табела 36 Училишта, ученици и наставници по учебни години во средно образование

Година	2016/2017
деца од 15-19 години	122 021
училишта	131
ученици	76 394
наставници	7 420
површина (m ²)	269 558 ²⁷
опфатеност на ученици (%)	62%
наставници/100 ученици	10,2
површина/ученик (m ²)	3,5

Извор: МакСтат база на податоци, ДЗС

Согласно статистичките податоци за учебната 2016/2017 година во средните училишта наставата ја посетуваат 62% од децата на возраст од 15 – 19 години, процент кој е малку повисок од претходната година. Учеството не е на задоволително ниво и не го задоволува нормативот од 100% учество на деца во средните училишта. Во однос на потребната површина која треба да се задоволи (8 - 10 m²/ученик), не може да се констатира дали е задоволен нормативот, затоа што податокот за површина на училишен простор/ученик во училишната 2017/2018 година не е објавен. Во однос на потребниот број на наставници на 100 ученици нормативот е задоволен и е поголем од републичкиот просек кој изнесува 8,97 наставници /100 ученици.

Високо образование

Во информативните листови на општините нема евидентирано податоци за изградба или други градежни интервенции на објекти наменети за високо образование.

Според податоците од Министерство за образование и наука на РМ евидентирани се изградби на два (2) објекта од областа на високото образование прикажани во следната табела:

Табела 37 Изградба на објекти од високо образование

	Факултет	Опис	Квадратура	Состојба на реализација
Скопје	ФИНКИ	Изградба на нов објект	1 504 m ² П+3+По	Во тек
Скопје	ФФОСЗ	Изградба на нов објект	1 491 m ² П+3	Во тек

Извор: Министерство за образование и наука

Статистички податоци од страна на Државниот завод за статистика за високо образование во учебната 2016/2017 година се презентирани во табелата која следува:

²⁷ Податокот за површина на училишен простор за 2017 година е превземен од Статистички преглед 2.4.17.01, Население и социјални статистики, Училишен простор во основните и средните училишта, 2016 година.

Табела 38 Високо образовни институции, студенти и професори

Година	2016/2017
Факултети	103
Студенти	59 865
Професори	2 923
Површина (m ²)	141 025 ²⁸
Површина/студент (m ²)	2,35

Извор: Статистички годишник на Република Македонија, 2017 година, ДЗС

Потребната корисна површина по студент треба да изнесува 8 – 10 m². Светската норма изнесува 14 – 18 m²/студент. Согласно статистичките податоци за учебната 2016/2017 година сеуште не е постигнат потребниот норматив.

Ученички и студентски стандард

Ученичкиот и студентскиот стандард се остварува преку установи во државен и во приватен сектор и тоа во:

- домови за ученици и студенти;
- домови за ученици во средни училишта - за ученици со посебни потеби;
- студенски домови.

Според податоците од **Министерство за образование и наука на РМ** во тек е реконструкција на СД “Гоце Делчев” на блок В и блок Г во Општина Карпош.

3.3.5.2. Социјална заштита

Според податоците од **информативните листови** доставени од страна на 62 општини и градот Скопје само во шест (6) општини има изградено или во тек е изградба на објекти од социјална заштита и тоа во:

1. Општина *Кавадарци*: една (1) детска градинка за 100 деца (завршено);
2. Општина *Ресен*: доградба од 80 m² на една (1) детска градинка (завршено);
3. Општина *Сопиште*: една (1) детска градинка со површина од 180 m² и со капацитет од 45 деца во целодневен престој (изградбата е во тек)
4. Општина *Чашка*: една (1) детска градинка во населба Чашка со капацитет од 40 деца во една смена (завршна фаза);
5. Општина *Чучер Сандево*: една (1) детска градинка во село Сандево на површина од 800 m² со капацитет од 150 деца во една смена;
6. Општина *Шуто Оризари*: една (1) детска градинка (изградбата е во тек).

Последните објавени статистички податоци од страна на **Државниот завод за статистика** за установите од социјален карактер (Установи за социјална заштита и Домови за возрасни лица) се однесуваат на 2016 година.

²⁸ Податокот за вкупен број на студенти се однесува за 2015/2016 година и е превземен од Статистички преглед 2.4.18.01, Попис на просторот на високообразовните установи, 2017 година.

3.3.5.3. Здравство

Во **информативните листови на општините** нема евидентирано податоци за изградба или други градежни интервенции на објекти од областа на здравството.

Според податоците од **Министерство за здравство** во *Општина Центар* и *Општина Карпош* во план е да се градат објекти од областа на Здравството и тоа во следните фази:

1. Во фаза на проектирање е еден објект со намена катна гаража за потребите на Клиничкиот центар Мајка Тереза, Општина Центар, на нето површина од 390 m². Се изработува архитектонско урбанистички проект во кој ќе се утврди бруто изградена површина по број на катови како и капацитет.
2. Во фаза на урбанистичко планирање е комплексот Универзитетски клинички центар на локација во Општина Карпош. Се изработува Детален урбанистички план за градска четврт ССЗ 01, блок 01, блок 02, блок 03, блок 04, блок 05, блок 06, блок 07, блок 08 и блок 09 – УКЦ, определени во Генералниот урбанистички план за Град Скопје, на површина од 90 ha.

Последните објавени статистички податоци од **Државниот завод за статистика** за установите од здравствената дејност се однесуваат на 2015 година²⁹.

3.3.5.4. Култура

Според податоците од **информативните листови на општините** нема евидентирано изградба или други градежни интервенции на објекти наменети за култура.

Статистичките податоци од страна на **Државниот завод за статистика** за 2017 година за бројот на професионални театри и места не е променет во однос на 2016 година, додека за народни библиотеки и кинотечна дејност нема податоци.

3.3.5.5. Спорт и рекреација

Објекти на физичко воспитание во воспитно-образовни установи

Според податоците од **информативните листови на општините** евидентирани се промени во две (2) општини и тоа во:

1. *Општина Валандово*: во тек е изградба на спортска сала во ООУ „Страшо Пинџур“ во село Јосифово;
2. *Општина Горче Петров*: се врши санација на спортски сали во четири (4) основни училишта и тоа во: ООУ „Димитар Поп Георгиев – Беровски“, ООУ „Горче Петров“, ООУ „Страшо Пинџур“ и ООУ „Тихомир Милошевски“.

Според податоците за 2017 година доставени од **Министерство за образование на РМ** евидентирани се промени во девет (9) општини прикажани во табеларниот приказ.

²⁹ Статистички годишник, 2017 година, ДЗС

Табела 39 Опис на градежни интервенции на физкултурни сали за потребите на основното образование - Проект – Изградба и опремување на 145 училишни спортски сали и рехабилитација на средни и основни училишта во РМ

Општина	Основно училиште	Квадратура	Состојба на реализација
Боговиње н.м. Камењане	ОУ „Сабедин Бајрами“	1 300 m ²	Во тек
Валандово н.м. Јосифово	ОУ „Страшо Пинџур“	650 m ²	Во тек
Гостивар	ОУ „Мустафа Кемал Ататурк“	1 300 m ²	во тек
Кавадарци	ОУ „Тодор Хаџи Тефов“	650 m ²	во тек
Скопје Центар	ОУ „Кирил и Методиј“	785 m ²	во завршна фаза
Струга н.м. Лабуништа	ОУ „Мурат Лабуништи“	1 300 m ²	во тек
Студеничани	ОУ „Наим Фрашери“	1 300 m ²	завршена
Тетово н.м. Шипковица	ОУ „Реџеп Вока“	650 m ²	во тек
Штип Н. Баби	ОУ „Славејко Арсов“	650 m ²	завршена

Извор: Министерство за образование и наука

За потребите на **средното образование** во тек е изградба на една (1) физкултурна сала.

Табела 40 Опис на градежни интервенции на Физкултурни сали за потребите на средното образование – Проект – Изградба и опремување на 145 училишни спортски сали и Рехабилитација на средни и основни училишта во РМ

Општина	Основно училиште	Квадратура	Состојба на реализација
Тетово	СОУ „8-ми септември„	1300 m ²	завршена

Извор: Министерство за образование и наука

За објекти и градби наменети за спорт и рекреација од страна на **Државниот завод за статистика** за 2017 година нема податоци.

3.3.6. Развој и разместеност на индустријата

Во развојниот профил на економијата во Република Македонија, индустријата е значајна компонента која делува поттикнувачки на развојот на другите дејности: земјоделството, шумарството, трговијата, градежништвото, сообраќајот, занаетчиството, комуналните дејности итн. Индустријата од просторен аспект претставува фактор за алокација на комплементарни дејности во индустриските зони и стопанските комплекси со цел заокружување на целокупниот процес на репродукција. Развојот и разместувањето на индустриските капацитети во просторот влијае на динамизирање и модернизација на локалната и национална економија.

Тековната состојба во индустрискиот сектор упатува на потребата за организациски и структурни промени во развојот и разместеноста на индустријата, модернизација на технологијата на производниот процес, ефективна организација и раководење, зголемена финализација на производите, освојување нови пазари, протезирање на извозно ориентирани индустрии и индустрии со компаративни предности во однос на природните ресурси, локацијата, квалификувани работници, пазар, капитал и традиција

препознатливи во физиономијата на одредено подрачје. Конкурентна предност на домашната индустрија е близината на Европскиот пазар, за чие ефектуирање услов е обезбедување добра сообраќајна поврзаност.

Индустриските активности генерираат пораст на вкупната економија, но истовремено, доколку превентивно не се интервенира, одредени видови индустрии неповолно влијаат на животната средина. Според парадигмата на одржливиот развој, економскиот развој и заштитата на животната средина прават единствен процес на меѓусебни интерактивни влијанија и спреги. Животната средина овозможува простор за лоцирање на производни и услужни капацитети, а повратно трпи физички и други промени во намената и користењето на земјиштето, исцрпување на ресурсите и загадување. Разрешувањето на конфликтите во овој систем треба да се темели на интеракција на релацијата простор и социо-економската компонента на развојот. Оваа определба и покрај постојната законска регулатива за заштита на животната средина која е со висок степен на усогласеност со европското законодавство, нема целосна имплементација во домашната практика за превенција од загрозување на животната средина.

Деловната активност на индустриските субјекти во 2017 година се одвиваше во услови на недостиг на сопствена акумулација, мал обем на инвестиции, незадоволително техничко-технолошко ниво, неповолна производствена структура со доминација на индустриски гранки со ниска додадена вредност.

Според расположивите статистички податоци³⁰ секторите: Рударство и вадење на камен; Преработувачка индустрија; Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација, Снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината во 2017 година остварија номинален пораст на бруто домашен производ³¹ од 1,5% во однос на 2016 година и структурно учество од 16,9% во вкупниот БДП на националната економија. Само преработувачката индустрија во 2017 година оствари пораст со номинална стапка од 0,3% и учество од 11,8% во БДП на Република Македонија.

На крајот на годината, бројот на работници³² во индустријата во однос на претходната година оствари пораст од 2,3%. Бројот на работниците во секторот Рударство и вадење камен бележи намалување за 0,2%, а во секторот Преработувачка индустрија пораст од 2,7%. Според главните индустриски групи, бројот на работници во индустријата во 2017 во однос на 2016 година бележи пораст кај Интермедијарни производи освен енергија за 7,1%, Капитални производи за 12,2%, кај Трајни производи за широка потрошувачка 3,1% и кај Енергијата 0,2%. Опаѓање на бројот на работници е потврдено во секторот Нетрајни производи за широка потрошувачка за 2,3%.

Анализата на општата состојба на македонската индустрија покажува незадоволително ниво на техничко-технолошкиот прогрес, увозната зависност на производството е неповолна, обемот и квалитетот на работната сила не ги задоволуваат современите потреби и стандарди за брзо интегрирање во меѓународниот економски простор. Сериозен е проблемот за имплементација на нови знаења и зголемување на обемот и ефикасноста на инвестициите. Сегашното ниво на технолошка опременост укажува дека без покрупни зафати

³⁰ Бруто домашен производ, Соопштение бр. 3.1.18.11, 2018 година, ДЗС

³¹ Проценети податоци, тековни цени, МакСтат база на податоци, ДЗС

³² Индекси на бројот на работниците во индустријата, Соопштение, бр. 6.1.18.44, 2018 година, ДЗС

за обновување на постојната техника и технологија во иднина не може да се очекува забрзување на динамиката на индустриски развој. Потребата за брзи промени наложува неопходност за итно прилагодување на домашната индустрија со развојните тенденции во светот и остварување компатибилност на структурата во индустрискиот сектор со развиениот свет.

Интенцијата за поголемо користење на основните средства бара дополнителни активности насочени кон нивна употреба според оптималниот капацитет. Просечната искористеност на капацитетите во индустријата е значително пониска од проектираното време за работа што претставува реален потенцијал за поголемо производство во иднина.

Високиот степен на истрошеност на основните средства ја намалува вкупната продукција и продуктивност на индустрискиот сектор. Неопходни се дополнителни вложувања за нивна замена, реконструкција и модернизација. Иновирањето на основните средства како значаен фактор во остварувањето подинамичен развој низ процесот на ревитализација на производството, е ограничено заради ниската акумулативна и репродуктивна способност на домашната индустрија. Овој процес ќе се одвива со позабавено темпо во подолг временски период.

Научните сознанија и праксата во развиените земји укажуваат на значењето на нивото и квалитетот на стекнатите знаења и вештини на работната сила во процесот на продукција на нови производи и технологии. Тие сè повеќе стануваат основен фактор на производството и генератор на развојот. Понудената квалификациона структура на пазарот на трудот во Република Македонија не ги задоволува сегашните потреби на компаниите во индустрискиот сектор што се рефлектира и врз обемот и квалитетот на производствените остварувања.

Во тој контекст реализацијата на зацртаните цели на економските основи на просторниот развој и посебно развојот на индустријата неминовно е поврзано со едукативниот процес кој ќе овозможи динамизирање на индустрискиот развој преку примена на нови знаења, вештини и зголемена умешност на работната сила во производствениот процес.

Индустријата во Р Македонија не ги поседува во доволна мерка атрибутите утврдени со планските определби за примена на висока технологија усогласена со одржливиот развој: мала суровинска и енергетска интензивност, висока информативна и научна интензивност, високо учество на стручната работна сила, висока фрагментација на пазарот со специфични барања, високи вложувања во предкомпетитивни истражувања и сеопфатно влијание врз карактеристиките на голем број сегменти на социо-економскиот систем.

Според тоа останува и понатаму развојната планска определба за потребата од пошироко воведување и развој на еколошки-просторно прифатливо индустриско производство преку развој на штедливи технологии во однос на природните ресурси, енергијата и горивото и работната сила и (или) малкуотпадни, односно безотпадни технологии.

Во наредниот период неопходни се активности насочени кон остварување на што е можно повисок степен на преработка на суровините и финализација на производите. Во услови на пазарен начин на стопанисување останува планската определба за перманентно следење на потребите и барањата на пазарот и создавање услови за брзо реагирање и прилагодување на сигналите на пазарот кои во текот на 2017 година и со децении наназад упатуваат на неопходноста за брзи промени и прилагодувања.

Структурата на индустриски производи и во текот на 2017 година се карактеризира со низок аутпут на производствените гранки кои имаат карактер на носители на развојот, кои се пропульзивни и кои овозможуваат вклучување во меѓународните економски текови. Не задоволува и учеството на производството кое е извозно ориентирано наспроти учеството на гранките кои се високо увозно зависни. Планската определба за диверзификацијата на производната структура и асортиман на индустриското производство не се остварува. Тоа и понатаму се карактеризира со базно-суровинска зависност и високо учество на трудоинтензивните гранки.

Во насока на надминување на постојната состојба и создавање перспектива за развој на оваа значајна област во економијата на Република Македонија, во Министерството за економија во текот на 2017 година беа преземени активности за имплементација на индустриската политика на Министерството и усвоените програми насочени кон зголемување на конкурентноста на националната економија преку мерки за поддршка на:

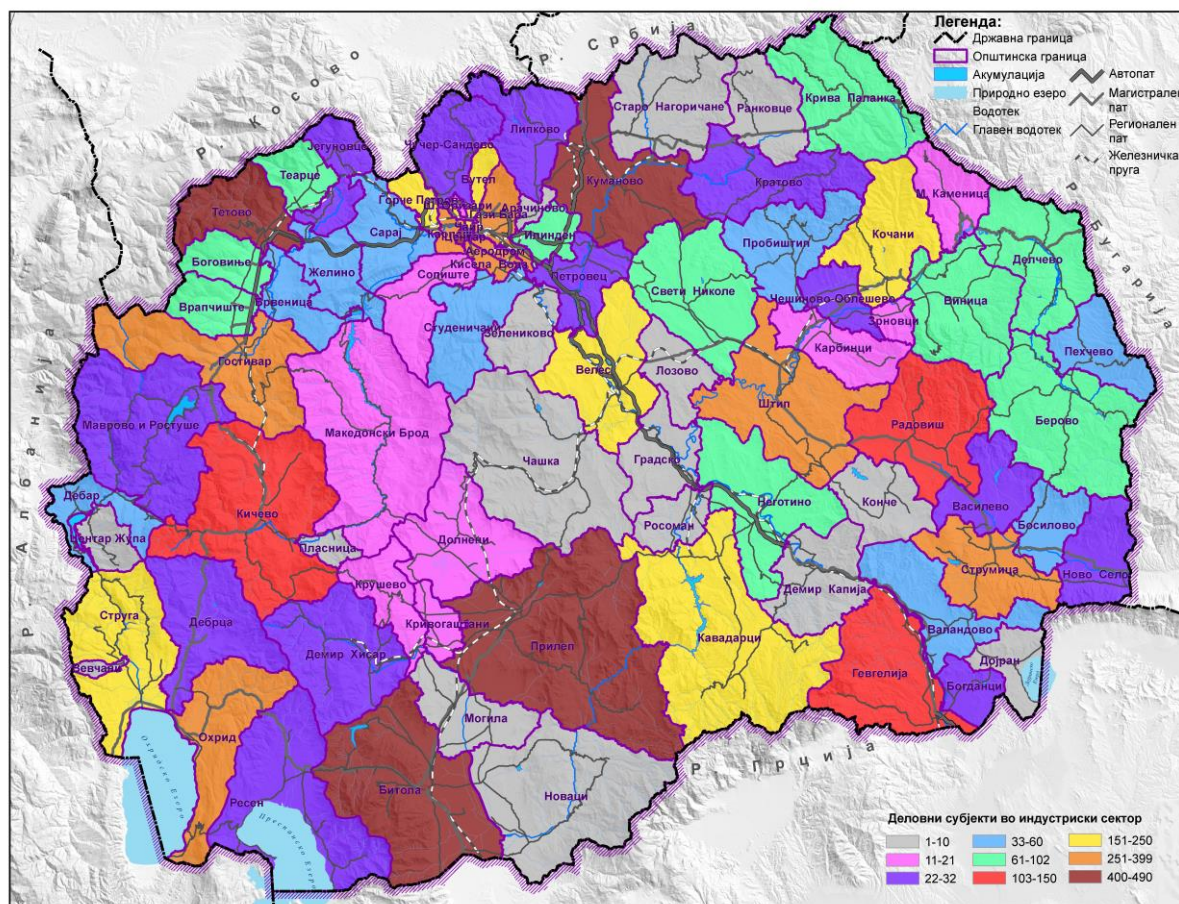
- развојот на мали и средни претпријатија;
- претприемништвото;
- женското претприемништво;
- промотивни активности на Програмата за конкурентност;
- зголемување на конкурентноста на македонската индустрија;
- патентирање на готови производи;
- кластери со мерки за поддршка на компаниите за активно делување во кластери согледувајќи ја корисноста од здружување и создавање мрежа на кластери итн.

Просторната разместеност на производните и на нив комплементарни услужни дејности се темели на поставената определба на организација на производните дејности на принципот на концентрација и дисперзија. Определбата за алокација на производни капацитети во плански утврдени простори се остварува преку изработка на соодветна планска урбанистичка документација во рамки на политиката за уредување на просторот.

Статистичките податоци³³ за активните деловни субјекти во индустрискиот сектор³⁴ во 2017 година, кои се прикажани сликовито на следната карта ја покажуваат просторната дисперзираност на индустриските претпријатија (големи, средни и мали) во општините во Република Македонија.

³³ Проценети податоци, тековни цени, МакСтат база на податоци, ДЗС

³⁴ Во овој сектор опфатени се дејностите: Рударство и вадење на камен, Преработувачка индустрија, Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација и Снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината.

Слика 13 Просторна разместеност на индустриските објекти по општини во 2017 година

Најголема концентрација има во Градот Скопје³⁵ и во градовите Битола, Гостивар, Куманово, Охрид, Прилеп, Струмица, Тетово и Штип. Наспроти нив, најмал број на индустриски субјекти има во општините: Арачиново, Вевчани, Градско, Демир Капија, Дојран, Зелениково, Конче, Лозово, Могила, Новаци, Пласница, Ранковце, Росоман, Старо Нагоричане, Центар Жупа и Чашка, што може да се проследи од картата.

Од локациски аспект, индустријата по својот карактер е дејност која претпоставува концентрација во определени точки (полови, оски и зони) на повеќе гранки кои користат заедничка инфраструктура и други заеднички служби и сервиси, што позитивно влијаат врз економските ефекти. Ваквата концентрација на индустријата со комплементарен карактер, едновременно е и најпогодниот облик за зачувување и унапредување на животната средина.

Според доставените одговори на информативните листови од вкупно 61 општина (останатите општини не доставиле одговори на информативните листови), во текот на 2017 година биле донесени урбанистички планови со кои се обезбедува простор за лоцирање на индустриски капацитети во вкупно 8 општини³⁶ додека ново-изградени објекти или објекти кои се во градба со намена Г2³⁷ односно лесна индустрија се евидентирани во вкупно 10 општини³⁸.

³⁵ Посебна административна територијална организација со 10 општини.

³⁶ Види во областа Економски основи на просторниот развој во потточката "Планирани површини за стопанска намена според усвоената урбанистичка документација во 2017 година".

³⁷ Според постојниот Правилник за стандарди и нормативи за урбанистичко планирање („Службен весник на Република Македонија" број 142/15, 217/15, 222/15, 228/15, 35/16, 99/16, 134/16, 33/17 и 86/18), во

Со изработката и усвојувањето на планската урбанистичка документација се создаваат услови за разместување на индустриските капацитети според комбинираниот модел на концентрација и дисперзија во просторот преку:

- индустриските зони или зони за мало стопанство кои се во границите на планските опфати на урбаните простори,
- индустриските зони, зони за мало стопанство и стопански комплекси на земјиштето надвор од подрачјето на населбите и
- локации за изградба на поединечни производни капацитети за обавување на една дејност во или надвор од населените места.

Промените во просторот евидентирани во областа на индустријата врз основа на информативните листови добиени од извештајните единици подетално се презентирани во Поглавјето „Економските основи на просторниот развој“ како интегрален дел на промените во просторот на вкупната економија.

3.4. Сообраќај и врски

Сообраќајниот систем во Република Македонија го сочинуваат патниот, железничкиот, воздушниот, езерскиот и поштенскиот сообраќај, а системот за врски го сочинуваат телекомуникациите и радиодифузниот систем.

3.4.1. Сообраќајна инфраструктура

3.4.1.1. Патен сообраќај

Податоците добиени од општините, од Јавното претпријатие за државни патишта, од Министерство за транспорт и врски, како и други институции, дадени се во табеларен приказ прикажан подолу.

намената Г2 - лесна индустрија влегуваат сите видови производство кои не побаруваат многу енергија, не создаваат голем промет на сировини, материјали и сообраќај и не произведуваат штетни еманиции.

³⁸ Види во областа Економски основи на просторниот развој во потточката "Промени во просторот".

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Табела 41 Реализација на сообраќајници во 2017 година

Ред. бр.	Општина	магистрални				регионални				локални				мостови (m)	придружни објекти
		назив	km	ш/m	ha	назив	km	ш/m	ha	назив	km	ш/m	ha		
1	Скопје**														
2	Аеродром									Новопроектирана улица „5“ во Реонски центар					
3	Бутел *														
4	Гази Баба**														
5	Ѓорче Петров*														
6	Карпош*														
7	Кисела Вода *														
8	Сарај **														
9	Центар *														
10	Чаир*														
11	Шуто Оризари									с.Горно Оризари (крак 1,2,3,4 и 5)	0,77		0,25		
										с.Горно Оризари-с.Долно Оризари	0,65		0,32		
12	Арачиново*														
13	Берово**														
14	Битола									Индустриска зона „Жабени“	0,66				
15	Богданци *														
16	Боговиње*														
17	Босилово**														
18	Брвеница									с.Радиовце-с.Милетино	3,7		1,5		
19	Валандово*														
20	Василево*														
21	Вевчани **														
22	Велес *														
23	Виница*														
24	Врапчиште *														
25	Гевгелија *														
26	Гостивар ¹									мост на река Вардар				0,04	

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Ред. бр.	Општина	магистрални				регионални				локални				мостови (m)	придружни објекти
		назив	km	ш/м	ha	назив	km	ш/м	ha	назив	km	ш/м	ha		
27	Градско									пат за с. Грнчиште	0,37				
28	Дебар									во Дебар и с.Бањиште	1,8		1,08		
29	Дебарца **														
30	Делчево **														
31	Демир Капија*														
32	Демир Хисар									с.Смилево-манастир Св.Петар	5,6				
33	Дојраң**														
34	Долнени*														
35	Желино*														
36	Зелениково **														
37	Зрновци*														
38	Илинден **														
39	Јагуновце**														
40	Кавадарци									западен Булевар реконструкција на пат Дреново	0,5 1				
41	Карбинци ¹									пат за с. Вртешка	1,3				
42	Кичево **														
43	Конче*														
44	Кочани ¹									делница Мала река - Влашка Ораница	0,9				
										ул. Гоце Делчев за поврзување на с.Оризари со регионален пат и град Кочани	0,71				
45	Кратово *														
46	Крива Паланка ¹									с.Конопница- магистрален пат А2	0,71				
										реконструкција- Крива Паланка - с.Конопница	1,1				
										ул. „Ацо Шопов“	0,37				
										Ловечка куќа - Езерце	1,1				
										ул. „Калин Камен“	0,28				
47	Кривогаштани *														
48	Крушево*														

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Ред. бр.	Општина	магистрални				регионални				локални			мостови (m)	придружни објекти	
		назив	km	ш/m	ha	назив	km	ш/m	ha	назив	km	ш/m			ha
49	Куманово*														
50	Липково					P29272 с.Слупчане- с.Белановце- гр.Косово									
51	Лозово*														
52	Маврово-Ростуше*														
53	Македонска Каменица ¹									с.Саса-Сарафска маала	1,9				
										с.Моштица-Перчачка маала					
										с.Моштица	3,45				
										с.Луковица	0,28				
54	Македонски Брод									с.Заград-с.Волче	3,4		20,4		
										P-408 - с.Звечан	3,7		22,2		
55	Могила *														
56	Неготино*														
57	Новаци ¹					реконструкција - P1311 Битола- Новаци	0,9			Новаци, Живојно, Гермијан, Бач, Брод, Добромири, Рибарци, Мегленци, Горно Агларци, Долно Агларци, Далбеговци и Градешница	3,15				
58	Ново Село **														
59	Охрид**														
60	Петровец*														
61	Пехчево *														
62	Пласница									Пласница - Преглово	1		0,55		
										Преглово - Ижиште	5		2,75		
										Ижиште - Лисичани	6		3,3		
										Ижиште - Дворци	2,5		1,37		
63	Прилеп *														
64	Пробиштип **														
65	Радовиш *														
66	Ранковце*														
67	Ресен *														
68	Росоман **														
69	Свети Николе*														
70	Сопиште*														

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Ред. бр.	Општина	магистрални			регионални			локални			мостови (m)	придружни објекти				
		назив	km	ш/m	ha	назив	km	ш/m	ha	назив			km	ш/m	ha	
71	Старо Нагоричане *															
72	Струга *															
73	Струмица **															
74	Студеничани									реконструкција-с.Морани	1,4					
										реконструкција-с.Студеничани	1,8					
										реконструкција-с.Батинци	1,71					
										реконструкција-с.Д.Количани	0,26					
75	Теарце *															
76	Тетово *															
77	Центар Жупа*															
78	Чашка									реконструкција- с.Горно Врановци	0,75					
79	Чешиново-Облешево					P2334 с.Бурилчево-с.Аргулица	3,5									
80	Чучер Сандево*															
81	Штип									с.Шашаварлија-с.Кошево	3					
Вкупно:							4,4				60,8					

Легенда:

(¹)– Податоци од општините

*– општини во кои нема промени

**– општини кои не доставиле податоци

Меѓународната патна мрежа на територијата на Република Македонија ја сочинуваат магистралните патни правци М-1, М-2, М-3, М-4, М-5, М-6 и М-7 кои врз основа на **Одлуката за категоризација на државните патишта** („Службен весник на Република Македонија” број 133/11, 150/11 и 20/12) се преименуваат со ознаките А1, А2, А3 и А4 и претставуваат основни патни коридори во насока север-југ (коридор 10) односно исток-запад (коридор 8).

Спред податоците добиени од Јавното претпријатие за државни патишта (допис бр. 08-4084/2 од 03.07.2018) реализирани активности на магистралните патишта во 2017 година во Република Македонија се:

1. На магистрален патен правец **А1** – делница
 - Демир Капија – Смоквица
 - Раец – Дреново (дел од делница на експресен пат Градско-Прилеп)
2. На магистрален патен правец **А2** – делница
 - Кичево – Охрид
3. На магистрален патен правец **А3** - делница
 - Штип – Крупиште
4. На магистрален патен правец **А4** - делница
 - Миладиновци - Свети Николе – Штип

Спред податоците од Јавното претпријатие за државни патишта, на некои делници од магистралните патни правци градежните активности се во тек и не се дадени информации за степенот на реализација на истите.

Изградба на придружни објекти на сообраќајници

Во информативните листови добиени од институциите и единиците на локалната самоуправа нема доставени податоци за изградени придружни објекти на сообраќајници во 2017 година.

3.4.1.2. Железнички сообраќај

За 2017 година според податоците на Јавното претпријатие за железничка инфраструктура извршена е реконструкција на:

- Делница Куманово-Бељаковце (од km.0+603 до km.30+915, должина 31,312 km)
- Делница Битола -Кременица (од km.129+300 до km.146+100, должина 16,8 km)

Густината на покриеноста на територијата на Македонија (25 713 km²) со железничка мрежа останува иста (2,7 km на 100 km²).

3.4.1.3. Воздушен сообраќај

За 2017 година според податоците од Агенцијата за цивилно воздухопловство нема промени во просторот во однос на воздушниот сообраќај.

3.4.1.4. Воден сообраќај

Водениот сообраќај во Р Македонија се одвива на природните и вештачките езера. Според објавените статистички податоци³⁹ во 2017 година се евидентирани 4 бродови со вкупно 530 патнички седишта. Вкупниот број

³⁹ МакСтат база на податоци, ДЗС

превезени патници изнесува 44 510 лица, што претставува зголемување за 46,3% во однос на претходната година.

3.4.2. Комуникациски и доставни системи

3.4.2.1. Фиксна телефонија

Вкупниот број на телефонски претплатници во 2017 година изнесува 366 528 и е за 0,5% помал во однос на 2016 година.

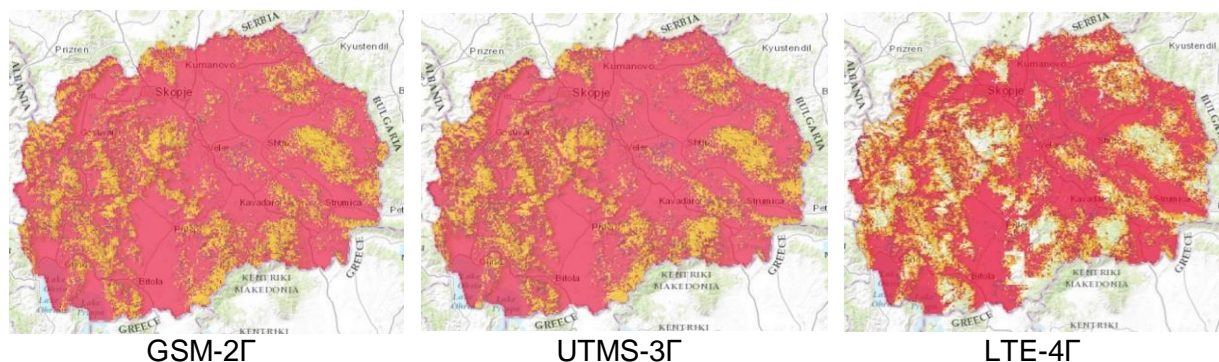
Стагнацијата во фиксната телефонија е последица на зголемувањето на употребата на мобилната телефонија и интернетот, услуги кои забрзано се развиваат, а претплатниците ги користат овие услуги многу почесто.

Според добиените одговори од информативните листови од општините во 2017 година, за подобрување на перформансите на мрежата поставени се нови телефонски кабли во вкупна должина од 5,35 km.

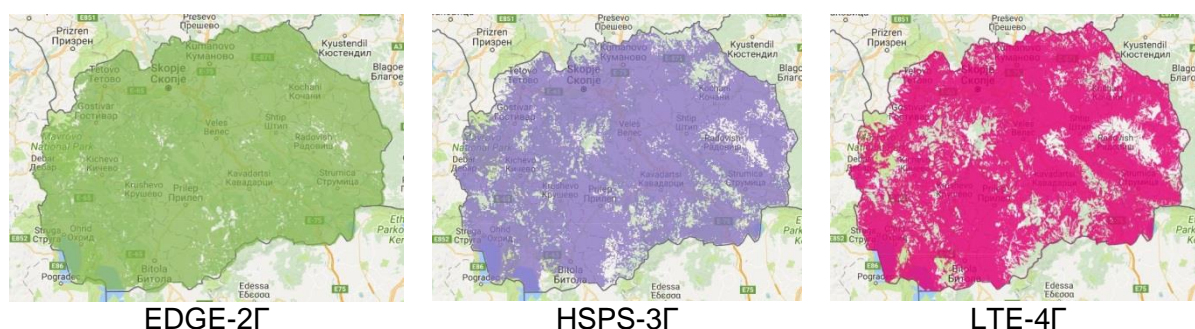
3.4.2.2. Мобилна телефонија

Вкупниот број на активни претплатници на мобилна телефонија во 2017 година изнесува 2 008 008 и е за 2% помал во однос на 2016 година. Во однос на минатата година се забележува намалување на реализираниот сообраќај и испратените ММС пораки, а зголемен е вкупниот број на повици и испратени СМС пораки во мобилната телефонија.

Во 2017 година на пазарот регистрирани се и работеа три оператори: Македонски Телеком, оне.ВИП и Лајкамобјал.

Слика 14 Покриеност на Р Македонија со мрежа на операторот оне.ВИП

Слика 15 Покриеност на Р Македонија со мрежа на операторот Македонски Телеком

И двата оператори Македонски Телеком и оне.ВИП со 2Г мрежа ја имаат покриено целата територија на Република Македонија, освен високите и непристапни планински врвови. Голем дел од територијата на Р Македонија (околу 90%) е покриен со сигнал на 3Г мрежата на операторите М-Телеком и

оне.ВИП. Со 4Г мрежа и двата оператори ја имаат покриено над 80% од територијата на Р Македонија.

Според добиените одговори од информативните листови од општините и институциите во 2017 година, изградени се вкупно 7 базни станици. Двата најголеми мобилни оператори Македонски Телеком и оне.ВИП не доставија податоци во информативните листови.

3.4.2.3. Интернет мрежа

Вкупниот број на претплатници со пристап до интернет со широк опсег во 2017 година во однос на 2016 година е зголемен за 3,87%. Истовремено, вкупниот број на претплатници до интернет преку мобилните мрежи на крајот на 2017 година изнесува 1 266 280 и е за 6,48% поголем од 2016 година.

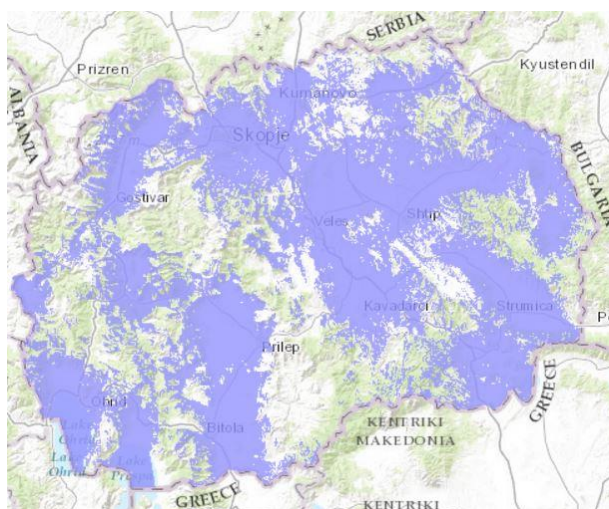
Споредбата на пристап на корисниците на интернет по технологии во 2017 со 2016 година, дава пораст кај пристапот преку: изнајмени линии, LAN-мрежа, јавна СаTV мрежа, а особено преку оптичка мрежа (за 86%). Опаѓање има кај пристапот до интернет преку јавна комуникациска xDSL, јавна кабелска и јавна радиокомуникациска мрежа.

3.4.2.4. Радиотелевизиски мрежи и сервиси

Во Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги на Р.Македонија, во 2017 година, на пазарот на телевизиско емитурање регистрирани се 54 оператори, од кои на национално ниво се 14 ТВ станици, на регионално 19, а 21 ТВ станици (оператори) емитураа телевизиска програма на локално ниво.

Истата година, регистрирани се 66 радиостаници, од кои на национално ниво се 5 субјекти, на регионално 12, а 49 субјекти емитураа радио програма на локално ниво.

Вкупниот број на ТВ претплатници во 2017 година изнесува 394 376 и е за 0,41% поголем од истиот во 2016 година. Споредбено во 2017 во однос на 2016 година по технологии на преносот на сигнал, има зголемување на бројот на претплатници на IPTV за 8,8%, на претплатници преку сателитска телевизија за 4,5%. Опаѓање е регистрирано кај бројот на претплатници на DVB-T за 8,5% и на кабелска телевизија за 2,3%.

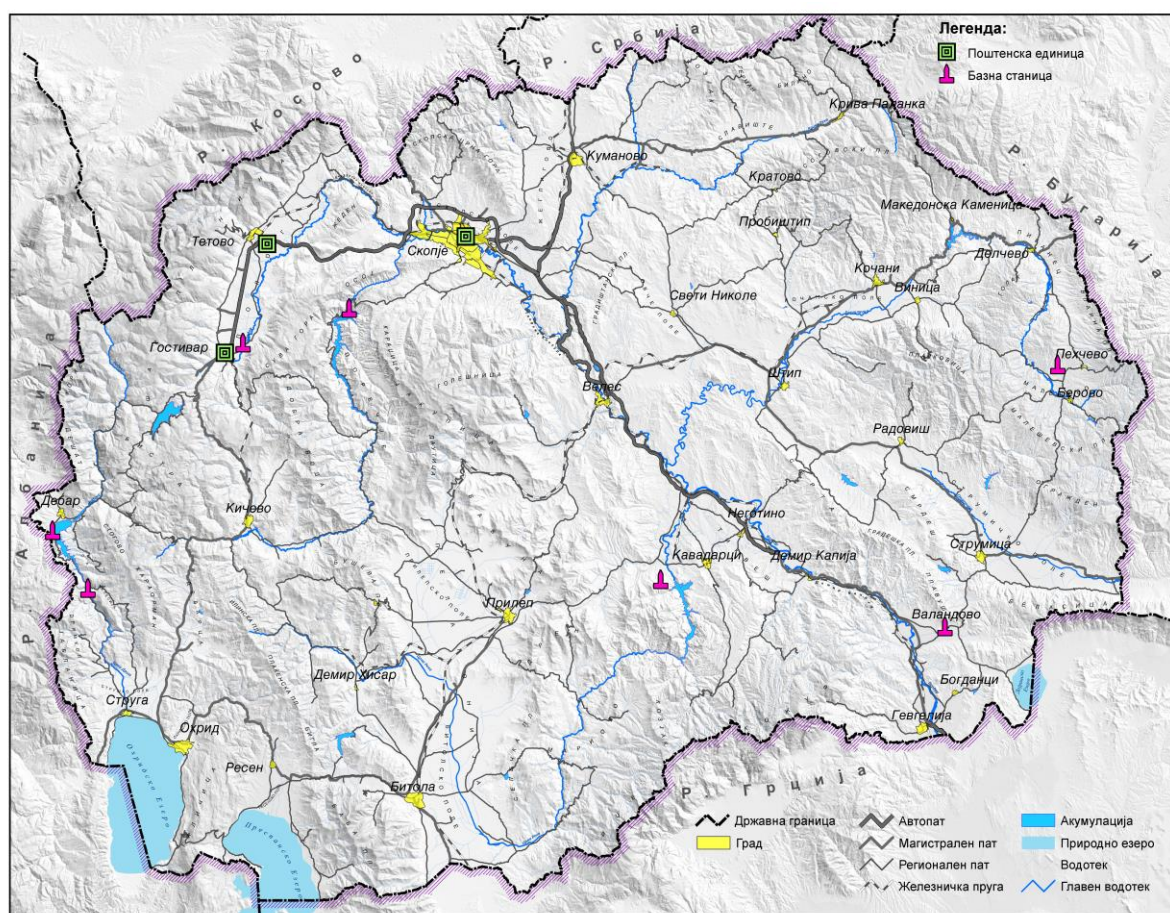
Слика 16 Покриеност на Р Македонија со DVB-T мрежа на операторот оне.ВИП

Операторот оне.ВИП со DVB-T сигнал во 2017 ја има покриено над 60% од територијата на Република Македонија.

3.4.2.5. Поштенска мрежа

Во 2017 година Агенцијата за пошти на Р.Македонија во поштенскиот сообраќај има издадено една лиценца за Индивидуална дозвола (АД Македонска пошта) и 38 лиценци за општо овластување за даватели на поштенски услуги. Според подрачјето на делување, 8 беа регистрирани за внатрешен и меѓународниот поштенски сообраќај, 8 можеа да работат на целата територија на Република Македонија, а 22 даватели на поштенски услуги можеа да работат на територија на една или неколку соседни општини.

Најголем субјект во поштенскиот сообраќај и понатаму е АД за поштенски сообраќај “Македонска пошта” - Скопје, која што во 2017 година на територијата на Република Македонија отвори 3 поштенски единици.

Слика 17 Просторна разместеност на поставената комуникациска инфраструктура во 2017 година

Податоците за реализираниот поштенски сообраќај (број на писмоносните пратки, пакети, пратки, картички и слично) за 2017 година сеуште не се објавени.

3.5. Заштита и унапредување на животната средина, природното и културното наследство и развој на туризмот

3.5.1. Животна средина

Емисиите на загадувачки материји и супстанции во медиумите на животната средина, кои се јавуваат како резултат на човековата активност, предизвикуваат пореметување на природните процеси, нарушување на природната рамнотежа и загадување во животната средина. Заштитата и унапредувањето на животната средина претставува систем од мерки и активности кои се превземаат во сите медиуми и области со цел да се обезбедат оптимални услови за живот.

Анализите на степенот на загадување во медиумите на животната средина на годишно ниво, вклучувајќи ги и мерките кои се превземаат за заштита на истите, овозможуваат увид во поврзаноста помеѓу индустрискиот развој, состојбата и квалитетот на животната средина, односно влијанијата врз здравјето на човекот; активно следење на евентуалните промени во медиумите и областите на животната средина и создаваат добра основа за креирање на одржлива политика за заштита на животната средина и подобрување на квалитетот на живот во иднина.

Податоците кои се употребени за анализа во годишниот извештај се базираат на податоци од годишните извештаи за животна средина изработени од страна на Македонскиот Информативен Центар при Министерството за Животна средина и просторно планирање и податоци од Државниот Завод за статистика. На места се употребени и податоци од информативните листови доставени од општините и институциите во земјава.

3.5.1.1. Воздух

Квалитетот на воздухот во Република Македонија се оценува преку следење на концентрациите на сулфур диоксид - SO₂, азотни оксиди - NO_x, јаглерод моноксид – CO, озон – O₃, суспендирани честички и концентрациите на тешки метали во воздухот.

Во емисиите на сулфур диоксид доминантен удел имаат процесите на согорување на горивата (јаглен и мазут) при производство на електрична енергија. Останатите емисии на сулфур диоксид, главно потекнуваат од согорувачките постројки во производствената индустрија и од согорувањето на горива во домаќинствата. Просечната концентрација на сулфур диоксид измерена во зимскиот период е повисока од просечната годишна концентрација на сите мерни места и дека нема надминувања на критичното ниво за заштита на вегетацијата во однос на просечната годишна концентрација на ниту едно мерно место. Најниска просечна годишна концентрација на сулфур диоксид е забележана на мерното место Лазарополе од 0,52 µg/m³, а највисока во Битола на мерното место Битола 1 од 3,78 µg/m³. Во 2017 година не беше регистрирано надминување на бројот на дозволени надминувања на часовната гранична вредност од аспект на здравствена заштита на ниту една од мерните станици. Дозволениот број на надминувања на дневната гранична вредност од аспект на здравствена заштита не е надминат на ниту една мерна станица од државната мониторинг мрежа.

Во нашата земја, најголеми количини на емисии на азотните оксиди се емитираат при производството на електрична и топлинска енергија заради постоечките капацитети за производство на електрична енергија кои работат на јаглен. Сепак, треба да се забележи дека количините на испуштени емисии во последните години се намалени како резултат на модернизација на котлите во РЕК Битола и редуцираниот број на часови на работа на РЕК Осломеј (инсталација која работи само 5 месеци во годината во зимскиот период заради намалените количини на расположлив домашен јаглен. Голем удел во вкупните емисии на оваа загадувачка супстанца имаат и емисиите од патниот сообраќај (17%). Во 2017 година на ниту едно мерно место во земјата не е надминат бројот на дозволени надминувања на часовната гранична вредност од аспект на здравствената заштита. Најниска просечната годишна концентрација на азот диоксид е забележана во Битола на мерното место Битола 1 од $10,96 \mu\text{g}/\text{m}^3$, а највисока во Скопје на мерното место Ректорат од $36,85 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Во 2017 година бројот на дозволени надминувања на часовната гранична вредност од аспект на здравствена заштита не е надмината на ниту едно мерно место.

Концентрациите на PM_{10} достигнуваат околу 80 % од концентрациите на PM_{10} , со исклучок на мерните места Велес 1 и Мршевци каде што за 2017 година нема податоци. Просечната годишна концентрација во однос на годишната гранична вредност за заштита на човековото здравје не е надмината само во с. Лазарополе. Најниска просечна годишна концентрација за PM_{10} е забележана во Лазарополе од $9,66 \mu\text{g}/\text{m}^3$, а највисока во Скопје на мерното место Ректорат од $81,10 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Во 2017 година бројот на дозволени надминувања на дневната гранична вредност од аспект на заштита на човековото здравје е надмината во сите мерни станици, освен во Лазарополе. Досегашните мерења покажаа дека концентрациите на $\text{PM}_{2,5}$ достигнуваат околу 70-80% од концентрациите на PM_{10} .

Главни антропогени извори на CO се моторните возила, согорувањето на горивата во енергетските постројки и индустриските процеси. Максималните дневни осумчасовни средни вредности на концентрациите на јаглерод моноксид ја надминуваат граничната вредност за заштита на човековото здравје само на мерните места во Битола – Битола 2 и Тетово.

Во однос на концентрациите на приземниот озон во воздухот, дозволениот број на надминувања на целната вредност за заштита на човековото здравје е надминат на мерните места во Центар, Лазарополе и Битола 2. Долгорочната цел за заштита на човековото здравје е надмината на мерните места Лазарополе, Миладиновци, Куманово, Битола на двете мерни места, Тетово и во Скопје на мерното место Центар.

3.5.1.2. Води

Анализата на податоците за квалитетот на површинските водотеци овозможува процена на влијанието на поголемите населени места и индустриски капацитети врз квалитетот на водата, како и преносот на загадувачките материи по течението на водотеците. Квалитетот на водите во површинските водотеци на национално ниво се оценува преку следење на хидролошките параметри, физички и органолептички индикатори, минерализација, кислородни оксигенски индикатори, показатели на еутрофикација и штетни и опасни материи.

Анализата на податоците за кислородните показатели во текот на 2016 година, покажува дека на сите мерни места во Републиката, водите се со

квалитет од I класа во однос на вредностите за растворен кислород, со исклучок на водите во реката Вардар кај мерното место Ногаевци (II класа) и мерното место Таор (III класа) и Црна Река кај мерното место Скочивир (III класа).

Во однос на петдневната биолошка потрошувачка на кислород состојбата со квалитетот на водите е следна: водите во реката Вардар генерално одговараат на води со квалитет од II класа, со исклучок на мерните места кај Радушa, Демир Капија и Гевгелија, каде водата е со квалитет од III класа; водите во реката Пчиња на влезот во земјата и пред вливот во реката Вардар се со квалитет од II класа, водите на Брегалница на мерното место Долни Балван се со квалитет од II класа, на Црна Река со квалитет од II и III класа и на Црни Дрим со квалитет од I класа.

Во однос на хемиската потрошувачка на кислород, квалитетот на водата во површинските водотеци одговара на води од II класа на сите мерни места, со исклучок на мерното место Скочивир (Црна Река), каде водата е со квалитет од III класа, Пелинце (р.Пчиња), Трновец (Крива Река), Света Богородица (р.Треска), Шпилје (Црн Дрим) и Бошков Мост (Радика), каде водата е со квалитет од I класа.

Во однос на средногодишните концентрации на нитрати во реките, квалитетот на водата на сите мерни места одговара на пропишаните вредности за квалитет на води од I-II класа. Во однос на средногодишните концентрации на нитрити квалитетот на водите генерално одговара на води од III – IV класа, со исклучок на мерните места Шпилје (Црн Дрим), Бошков мост (Радика), Света Богородица (Треска) и Пелинце (Пчиња), каде водата е со квалитет од I класа.

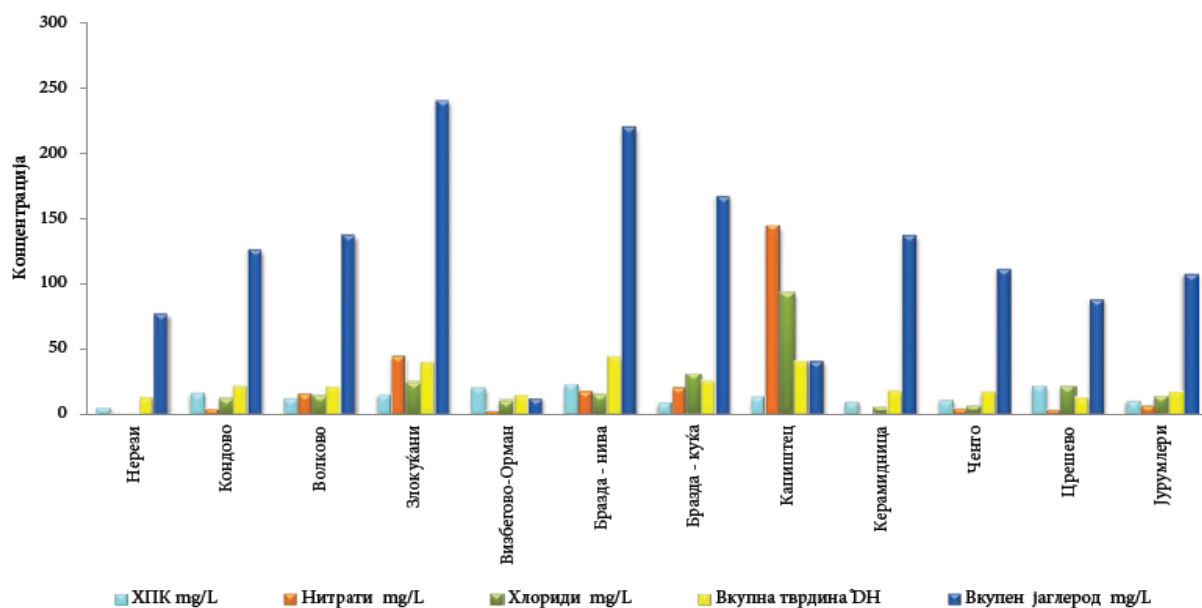
Анализата на квалитетот на водотеците во текот на 2016 година во однос на средногодишните концентрации на опасни и штетни материји не покажува драстична промена на квалитетот на водотеците во однос на претходните години.

Анализата на податоците за квалитетот на водите во Охридското Езеро во 2016 година, покажува дека добиените вредности одговараат на квалитет од I класа во однос на растворен кислород, квалитет од II-III класа во однос на вкупен фосфор, и квалитет од II класа во однос на вкупен азот.

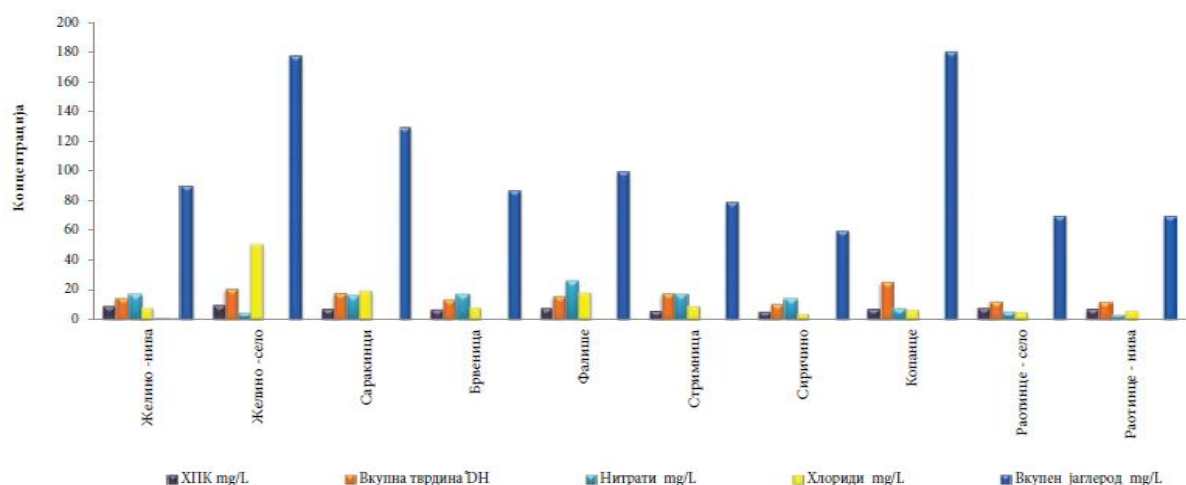
Во 2017 година, ЈП Водовод и канализација - Скопје изврши мониторинг на физичко-хемиски параметри на вкупно 22 пиезометри лоцирани во Полошката котлина, Скопската котлина и Град Скопје.

Од мониторингот на квалитетот на подземните води во Скопската и Полошката Котлина е утврдено дека во Скопската Котлина подземните води имаат поголеми концентрации на елементите на минерализација, додека во Полошката Котлина поголемо е присуството на лесно разградливи материји.

Графикон 13 Квалитет на подземни води во Скопската Котлина и Град Скопје во 2017 година

Графикон 14 Квалитет на подземни води во Полошката Котлина во 2017 година

Во подземните води во Скопската Котлина има поголемо присуство на калиум хлориди, магнезиум, калциум, натриум, сулфати, вкупна тврдина и ектроспроводливост. Регистрираните вредности се во границите на препорачаните вредности за вода за пиење. Во Полошката Котлина е забележано нешто повисока концентрација на лесноразградливите материи споредено со Скопската Котлина. Присуството на тешките метали е во микрограмски количини и во двете котлини.

Според податоците добиени од информативните листови пополнети од страна на единиците на локална самоуправа, во 2017 година се воспоставени само импровизирани заштитни зони околу изворите во Куманово. Останатите општини не доставиле податоци.

3.5.1.3. Почва

Формирањето на почвата е екстремно бавен процес, заради што истата се смета како необновлив ресурс и бара посебни мерки и активности за заштита од контаминација. Влијанието на антропогените активности може да предизвика деградација на почвата и загрозување на останатите медиуми на животната средина. Во моментот, не располагаме со податоци за квалитетот на почвата на национално ниво во тековната година.

Во 2017 година нема промени во однос на бројот и видот на индустриски контаминирани локалитети на национално ниво. Податоците од информативните листови од 2017 година укажуваат на интерни мерења на квалитетот на почвата изведени од страна на ГД Гранит, на мерни места каменолом Јаворица, Бетонска база Прждево, асфалтна база Корешница и сепарација Бистренци во Општина Демир Капија. Останатите општини не доставиле податоци за следење на квалитетот на почвата.

Инсталациите парцијално вршат интересен мониторинг на медиумите во животната средина (вода, воздух и почва) и во текот на 2017 година. Исто така, обврската за пречистување на отпадните води од инсталациите пред нивно испуштање во реципиентите, намалување на емисиите на загадувачки супстанции во воздухот и почвата не се почитуваат во целост.

3.5.1.4. Бучава

Бучавата во животната средина е несакан или штетен надворешен звук создаден од човековите активности. Извори кои емитураат бучава во животната средина со вредности над максимално дозволените се превозните средства во патниот, железнички и воздухопловен сообраќај и индустриските инсталации. Специфични извори на бучава кај нас се и градежните активности како и бучавата од верските објекти. Изложувањето на бучава во животната средина влијае на здравјето и благосостојбата на населението. Најголем број од населението изложено на зголемени нивоа на бучава има чувство на непријатност што вклучува вознемиреност и нарушување на сонот, помал број од населението има реакции на стрес, а други пак имаат клинички симптоми (несоница и кардиоваскуларни болести) кои подоцна, може да доведат до зголемување на стапките на предвремена смртност.

Во текот на 2017 година е следено нивото на бучава во градовите Битола, Кичево и Куманово. Мерните места се лоцирани во подрачја од I, II и III степен на заштита од бучава во животната средина.⁴⁰ Интензитетот на

⁴⁰ Подрачјата од прв степен за заштита од бучава се примарно наменети за туризам и рекреација, подрачја во непосредна близина на здравствени установи за болничко лекување и подрачја на национални паркови или природни резервати. Подрачјата од втор степен за заштита од бучава се примарно наменети за престој, односно станбени реони, подрачја во околина на објекти наменети за воспитна и образовна дејност, објекти за социјална заштита наменети за сместување на деца и стари лица и објекти за примарна здравствена заштита; подрачја на игралишта и јавни паркови, јавни зеленила и рекреациjsки површини и подрачја на локални паркови. Во овие подрачја максимално дозволеното ниво на бучава во текот на денот и вечерта изнесува 55 dB(A), а во текот на ноќта изнесува 45 dB(A). Подрачјата од трет степен за заштита од бучава се места на кои е дозволен зафат во околната, во кои помалку ќе смета предизвикувањето на бучава, односно трговско-деловни подрачја - станбени подрачја, кои истовремено се наменети за престој, односно во кои има објекти во кои има заштитени простории, занаетчиски и слични дејности на производството (мешано подрачје), подрачја, наменето за земјоделска дејност и јавни центри, каде се вршат управни, трговски, услужни или угостителски дејности. Во овие подрачја максимално дозволеното ниво на бучава во текот на денот и вечерта изнесува 60 dB(A), а во текот на ноќта изнесува 55 dB(A). Подрачјата од четврт степен за заштита од бучава се места на кои се дозволени зафати во околната, кои можат да предизвикаат пречење со бучава, подрачје без станови, наменето за индустриски или занаетчиски или други слични производствени дејности,

бучавата е прикажан преку основните индикатори за бучава, интензитет на бучава преку ден L_d , преку вечер L_v и преку ноќ L_n , изразени во dB(A).

Од вкупно осум мерни места во Битола, едно мерно место е лоцирано во подрачје со прв степен на заштита, четири се лоцирани во подрачја со втор степен на заштита а три во подрачја со трет степен на заштита од бучава. Интензитетот на бучава во текот на денот, односно, вечерта ги надминува максимално дозволените гранични вредности на две локации во градот (дворот на гимназијата, навечер и кај болницата, преку ден). На останатите мерни места интензитетот на бучавата преку ден и во текот на вечерта е под граничната вредност. Зголемен интензитет на бучава во текот на ноќта е потврден на четири, од вкупно осум мерни места во градот.

Од вкупно седум мерни места во Кичево, четири се лоцирани во подрачја со прв степен на заштита, две во подрачја со втор степен на заштита и едно мерно место во подрачје со трет степен за заштита од бучава. Мониторингот на бучавата покажува зголемување на дневното и ноќното ниво на бучава на седум мерни места во градот. Нивото на бучава во текот на денот е во граници на максимално дозволените вредности само кај крстосницата Медицински центар – мост1. Максимално дозволените концентрации на ниво на бучава се надминати во текот на вечерта на две мерни места (крстосница магистрален пат – М.Брод – Жито Караорман и кај крстосницата Медицински центар – мост1). Ноќната бучава е надмината на сите раскрсници на кои се поставени мерни места за бучава, со исклучок на мерните места кај гимназијата и магистралниот пат).

Од вкупно десет мерни места во Куманово, едно мерно место е лоцирано во подрачје со прв степен на заштита, четири се лоцирани во подрачја со втор степен на заштита, а останатите пет во подрачја со трет степен на заштита од бучава. Нивото на бучавата во градот е зголемено, особено во близина на болницата и училиштата, угостителските и трговските објекти, како доминантни извори на бучава во овие средини. Согласно обработените податоци од комунална бучава може да се заклучи дека од трите разгледувани градови, Куманово е град со најголемо загадување од бучава. Нивото на бучава во животната средина во Куманово на сите мерни места и за сите три основни индикатори е над дозволената гранична вредност.

Во однос на бучавата во животната средина од индустријата може да се заклучи дека од вкупно 45 инсталации, има надминување на граничната вредност на нивоата на бучава на четири мерни места, но за жал оваа констатација е со голема несигурност, заради малиот број на доставени податоци.

Согласно податоците од информативните листови, единствено Општина Струга доставила податок дека е евидентирано надминување на нивото на бучава во градот.

Сегашната состојба во земјата се карактеризира со недоволно внимание за проблемите поврзани со намалувањето и контролата на бучавата. Така, проблемот на бучавата добива малку внимание во раната фаза на планирање и се третира, главно, со општи насоки. Ваквата состојба не обезбедува соодветна база за вообличување на ефективни активности за намалување на бучавата и за заштита од бучава. Покрај тоа, не постои систематско

транспортни дејности, дејности за складирање и сервисни дејности и комунални дејности кои создаваат поголема бучава.

испитување меѓу населението за вознемирувањето со бучава. Такви истражувања би можеле да бидат добри индикатори за состојбите во животната средина.

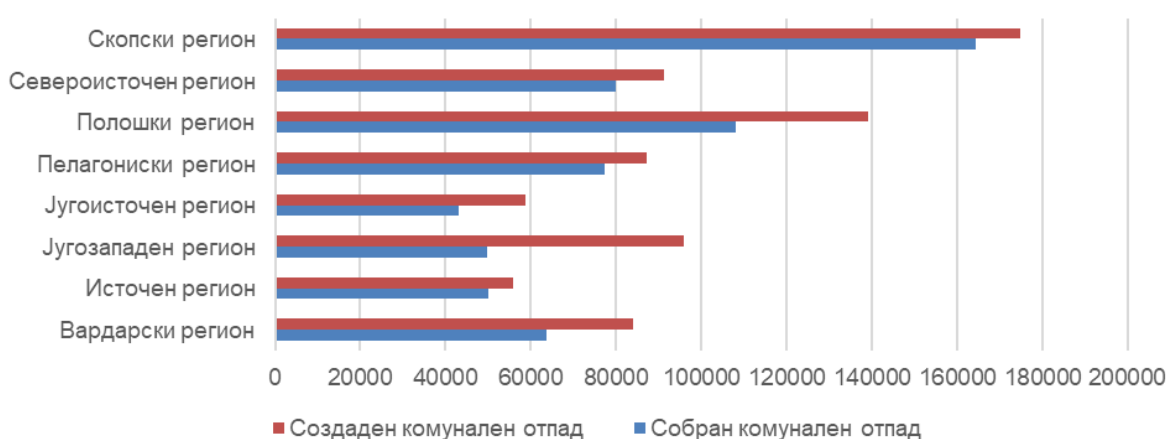
3.5.1.5. Отпад

Количината на создаден отпад претставува индикатор за економската ефикасност на производните претпријатија и степенот на искористеност на природните ресурси во секое општество.

Вкупното количество на создаден комунален отпад во Република Македонија во 2017 година изнесува 78 688 тони. Годишното количество на создаден комунален отпад по жител во 2017 година изнесува 379 kg по жител, што е за 1,3 % помалку од истото количество во 2016 година.

Според податоците на Државниот завод за статистика, вкупното количество на собран комунален отпад во Република Македонија во 2017 година изнесува 635 875 тони.

Графикон 15 Собран и создаден комунален отпад во 2017 година (t)

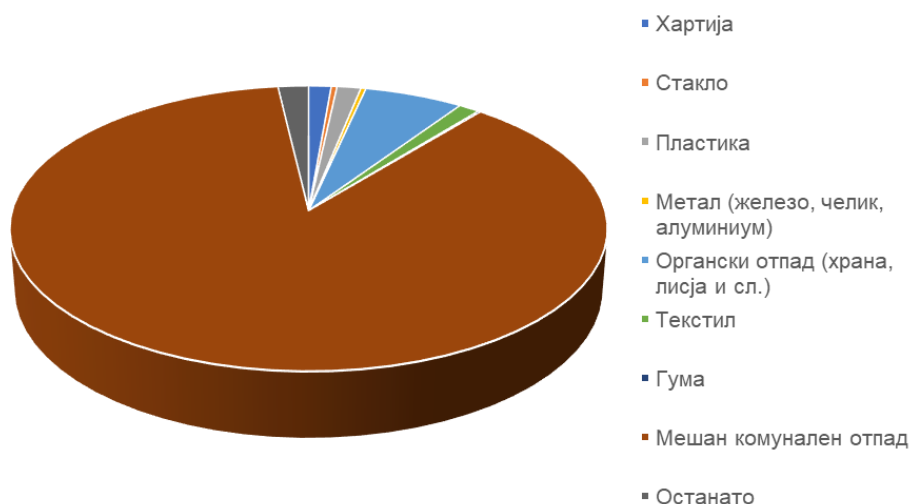
Табела 42 Количество на собран и создаден комунален отпад во 2017 година, по региони

Статистички регион	Создаден комунален отпад [t]	Собран комунален отпад [t]
Вардарски	63 584	84 051
Источен	50 016	55 828
Југозападен	49 815	95 827
Југоисточен	43 085	58 656
Пелагониски	77 203	87 245
Полошки	108 047	139 003
Североисточен	79 879	91 298
Скопски	164 246	174 974
Република Македонија	635 875	786 881

Најголемо количество на собран комунален отпад е забележано во Скопскиот регион - 164 246 тони или 25,8 % од вкупното собрано количество во Република Македонија.

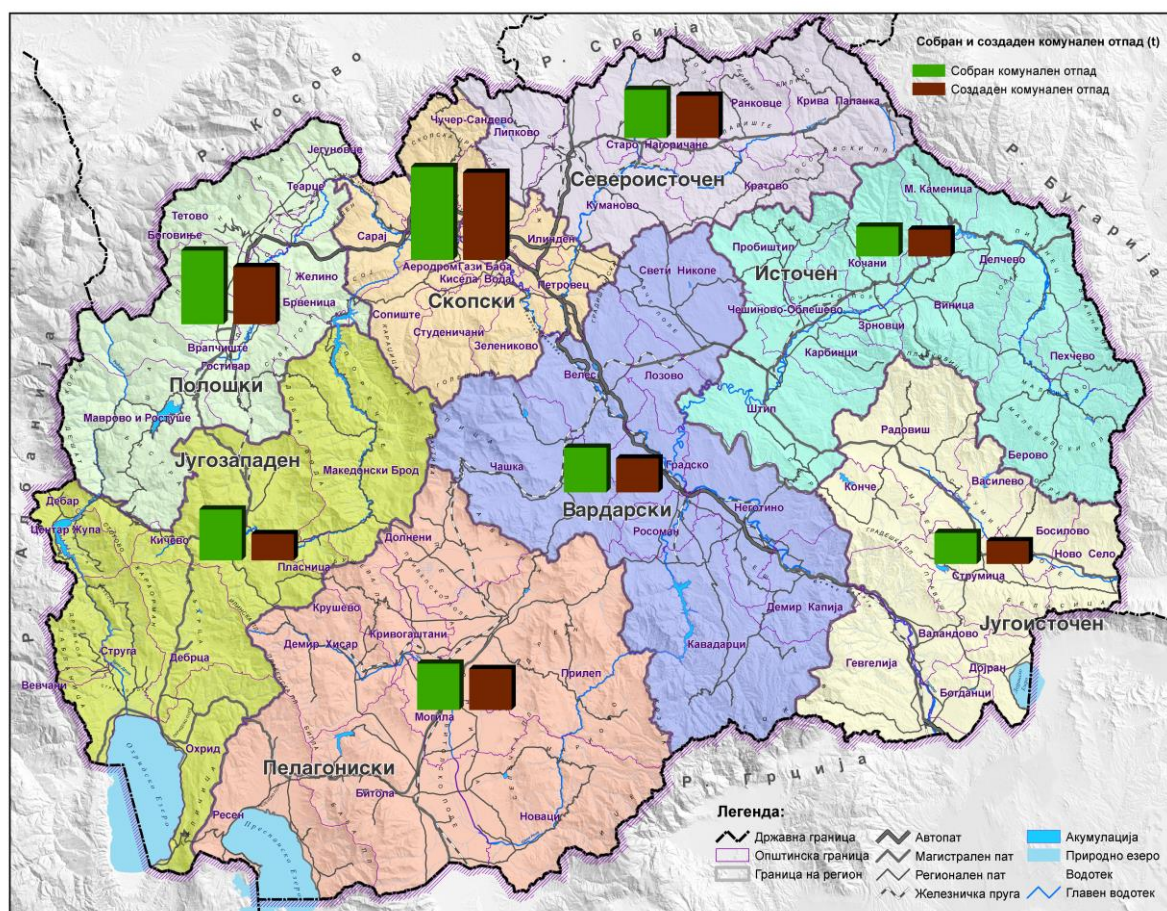
Од вкупното количество на собран комунален отпад, 527 700 тони или 83 % се собрани од домаќинствата, а останатите 17 % од правни и физички лица (комерцијален отпад).

Графикон 16 Количество на собран комунален отпад по видови, во 2017 година

Во вкупното количество на собран комунален отпад најголемо процентуално учество има мешаниот комунален отпад, што се должи на сеуште слабата селекција на отпадот кај нас. Мешаниот комунален отпад учествува со вкупно 87,2 % во вкупниот собран отпад на национално ниво.

Најголемото количество на собран комунален отпад (99,4 %) и во 2017 година се отстранува на депонија.

Слика 18 Собран и создаден комунален отпад во 2017 година

Според податоците добиени од информативните листови пополнети од страна на единиците за локална самоуправа, во 2017 година само во Општина Горче Петров е наведена активност за отстранување и чистење на просторот од комунален и друг вид на отпад спроведена во склоп на акцијата “Пролетно чистење 2017” година на целата територија на општината, во урбаниот и руралниот дел. Ваков тип на активности се спроведуваат и во другите општини, но истите не се наведени во информативните листови од извештајните единици.

3.5.2. Природно наследство

Заштитата и унапредувањето на животната средина и природата се темелни вредности на уставниот поредок на Република Македонија. Согласно Уставот на Република Македонија, секој човек има право на здрава животна средина и секој е должен да ги унапредува и штити животната средина и природата. Обврска на државата е да обезбеди услови за остварување на правото на граѓаните на здрава животна средина. Сите природни наследства на Република Македонија, како и растителниот и животинскиот свет уживаат посебна заштита како добра од општ интерес за Републиката. Заштитата на природата, како и заштитата на животната средина се заснова на Законот за заштита на природата, Законот за животна средина и други закони и подзаконски акти кои ја регулираат оваа област.

Во современото планирање на просторот, согласно Просторниот план на Република Македонија, активностите за заштита на природата треба да се насочени кон одржливо уредување на природните потенцијали на просторот, преку анализа на состојбата во која се наоѓаат, проучување на потенцијалните влијанија од актуелните промени во просторот и разгледување на алтернативни решенија и мерки за заштита.

Заштитата на природата е дејност од јавен интерес и во Законот за заштита на природата е даден обемот на заштита, целите на законот, остварувањето на заштитата, начелата за заштита, категориите на заштитени подрачја, режимите на заштита, како и спроведувањето на мерки за заштита, надлежности од областа на заштитата на природата, управување со заштитени подрачја, мониторинг на состојбата на природата, финансирање и казни.

Во областа на заштита на природното наследство врз основа на добиените податоци за 2017 година од Информативниот лист пополнет од Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП, Сектор за природа при Управата за животна средина), како и од достапните податоци од Годишниот извештај од обработени податоци за квалитетот на животната средина, 2017 година (биолошка разновидност) и останати достапни извори добиени се следните податоци:

- Во текот на 2017 година, од страна на Секторот за природа при Управата за животна средина-МЖСПП, не се превземени активности кои се однесуваат на областите содржани во Просторниот план на Република Македонија.
- Во тековната година од страна на владата се усвоени следните стратешки документи: Националната стратегија за заштита на природата со акциски план (2017-2027) и Националната стратегија за заштита на биодиверзитетот со акциски план (2018-2023).

- Во согласност со Законот за заштита на природата, од страна на МЖСПП започнати се активности за прогласување на природни реткости во Источниот плански регион. Спроведени се теренски активности на неколку локалитети во Источниот плански регион во насока на подготовка на документација за нивно прогласување како природни реткости.
- По нарачка на град Скопје изработена е Стручна студија за заштита и зонирање на просторот на паркот на природата Гази Баба и истата е прифатена со Одлука на совет на Град Скопје.
- Изработена е Студија за воспоставување на зелени коридор по течението на реката Серава, од изворот до вливот во реката Вардар и на река Лепенец од клучката кај село Орман до вливот во реката Вардар.

3.5.3. Културно наследство

Процесот на системска реорганизација на заштитата на културното наследство во Република Македонија, започнат изминативе неколку години, се артикулира со воспоставување мерки за заштита на националното недвижно културно наследство. Започнатиот процес на ревалоризација на целокупното недвижно културно наследство на територијата на Републиката, како законска обврска согласно Законот за заштита на културното наследство, има за цел стручно и научно преоценување на вредностите и својствата на културното наследство, во функција на потврдување, проширување, засилување или намалување на дејството на заштита, вклучувајќи и негово изземање или престанување.

Континуираното следење на промените во просторот, согласно Законот за спроведување на Просторниот план на Р. Македонија од аспект на заштитата на националното културно наследство се евидентира во Управата за заштита на културното наследство која има клучна позиција во остварувањето на заштитата на националното културно наследство и во таа смисла релевантна информација претставува Годишниот Извештај за 2017 година на УЗКН.

Согласно поставениот приоритет на задачи кои се однесуваат на примената на Законот за заштита на културното наследство, во текот на 2017 година реализирани се превземени разни активности кои се однесуваат на заштитените и незаштитените недвижни културни добра.

3.5.3.1. Заштитени недвижни културни добра - валоризација, категоризација, ревалоризација и режим на заштита

Започнатиот процес на ревалоризација на целокупното недвижно културно наследство на територијата на Републиката, како законска обврска согласно чл. 175 од Законот за заштита на културното наследство (“Службен весник на РМ” бр. 20/04, 71/04, 115/07, 18/11, 148/11, 23/13, 137/13, 164/13, 38/14, 44/14, 199/14, 104/15, 154/15, 192/15, 39/16 и 11/18), има за цел стручно и научно преоценување на вредностите и својствата на културното наследство, во функција на потврдување, проширување, засилување или намалување на дејството на заштита, вклучувајќи и нејзино изземање или престанување. Овој процес во континуитет продолжува и во текот на целата 2017 година.

I. Престанок на заштита на недвижно културно наследство:

1. Куќа на ул: „Црн Дрим“ бр.32, Дебар, со Решение УП.бр.18-918 од 28.12.2017 година престанува заштитата на културното наследство.

II. Прогласување на културно наследство во опасност:

2. Пештерска црква Св. Архангел Михаил во с. Радожда, Струга, со Решение се прогласува за културно наследство во опасност.

III. Ревалоризација

– прогласување на културно наследство од особено значење

1. **Одлука за прогласување на Црквата Св.Ѓорѓи Победоносец во с.Младо Нагоричане, Општина Старо Нагоричане за културно наследство од особено значење, поткатегорија големо значење** („Сл. весник на РМ“ бр.147/17).

Црквата Св.Ѓорѓи Победоносец во с.Младо Нагоричане е подигната во втората половина на XVI век (сликарството крајот на XVI и почетокот на XVII век). Црквата се наоѓа во подрачјето на Општина Старо Нагоричане, на КП 2933, Општина Старо Нагоричане.

За предметното добро се применува режим на заштита од прв степен. За доброто се утврдуваат три (3) контактни зони. За контактните зони на Црквата се утврдува режим на заштита од трет степен.

2. **Одлука за прогласување на Верскиот комплекс Шарена Џамија во Тетово, за културно наследство од особено значење, поткатегорија исклучително значење** („Службен весник на РМ“ бр.34/17).

Верскиот комплекс Шарена Џамија во Тетово е изграден во 1833 година. Комплексот се наоѓа во подрачјето на Општина Тетово, на КП 7970, КО Тетово 2.

За Комплексот се утврдува режим на заштита од прв степен.

– прогласување на значајно културно наследство

3. **Стара струшка куќа на ул.„Браќа Миладиновци“ бр. 16 во Струга**, со Решение УП.бр.18-376/2016 од 28.06.2017 година се прогласува за значајно културно наследство.

Предметното добро датира од крајот на XIX век.

Куќата се наоѓа на ул.„Браќа Миладиновци“ бр.16 во Струга на КП 1337, КО Струга, Општина Струга.

За предметното добро се применува режим на заштита од втор степен.

4. **Куќата на ул.„Нико Нестор“ бр.46 во Струга**, со Решение УП.бр.18-531/2016 од 27.06.2017 година се прогласува за значајно културно наследство.

Предметното добро датира од крајот на XIX век.

Куќата се наоѓа на ул.„Нико Нестор“ бр.46 во Струга на КП 503, КО Струга, Општина Струга.

За предметното добро се применува режим на заштита од втор степен.

5. **Црквата Свети Архангел Михаил, во с. Непрошгено, Општина Теарце**, со Решение УП.бр.18-638/2016 од 23.06.2017 година се прогласува за значајно културно наследство.

Црквата Св. Архангел Михаил, во с.Непроштено, Општина Теарце е подигната во втората половина на 16-ти век.

Црквата се наоѓа во с.Непроштено, Општина Теарце, КО Непроштено, на КП 102, Општина Теарце.

За предметното добро се применува режим на заштита од втор степен.

6. **Стопанската целина Воденица за обработка на ориз во с.Борисово**, Општина Ново Село, со Решение УП.бр.18-159/2016 од 28.12.2017 година се прогласува за значајно културно наследство.

Предметното добро е настанато во 20-ти век.

Стопанската целина се наоѓа во с.Борисово на КП 1791, КО Борисово, Општина Ново Село.

За предметното добро се применува режим на заштита од втор степен.

7. **Сид од Куршумли ан на бул.Гоце Делчев, бб, Прилеп**, со Решение УП.бр.18- 1210/2016 од 13.07.2017 година се прогласува за значајно културно наследство.

Предметното добро датира од XV-ти век.

Предметното добро се наоѓа на бул.„Гоце Делчев” бб, на КП 14019, КО Прилеп, Општина Прилеп.

За предметното добро се применува режим на заштита од втор степен.

8. **Саат кулата во Неготино**, со Решение УП.бр.18-983/2016 од 24.04.2017 година се прогласува за значајно културно наследство.

Предметното добро датира од почетокот XIX-ти век.

Саат кулата се наоѓа на ул.„И.Виларов”, на дел од КП 10637, КО Неготино, Општина Неготино.

За предметното добро се применува режим на заштита од втор степен.

9. **Црквата Св. Никола, во с. Шопска Рударе, Општина Кратово**, со Решение УП.бр.18-1069/2016 од 27.07.2017 година се прогласува за значајно културно наследство.

Црквата Св. Никола, во с. Шопска Рударе, Општина Кратово е изградена во две фази и тоа: првата фаза меѓу 1567 и 1568 година и втората фаза од крајот на 16-ти век и почеток на XVII-ти век.

Црквата се наоѓа на дел од КП 2886/1, во месноста Чегринско маала, КО Шопска Рударе, Општина Кратово

За заштитеното културно добро се применува режим на заштита од втор степен.

10. **Црковниот комплекс Св. Димитрија во Скопје**, со Решение УП.бр.18-325 од 02.10.2017 година се прогласува за значајно културно наследство.

Црковниот комплекс Св. Димитрија во Скопје е создаден во XVI-ти век и обновен во 1896 година.

Црковниот комплекс се наоѓа на подрачјето на Општина Центар, во границите на контактната зона Мост на Споменичката целина Стара скопска чаршија на КП 9530/1, во КО Центар 1, Општина Центар.

За Споменичката целина - Црковен комплекс Св. Димитрија - Скопје се утврдува режим на заштита од втор степен.

3.5.3.2. Незаштитени недвижни културни добра и иден статус на заштита

I. Валоризација

– Прогласување на културно наследство од особено значење

1. **Одлука** за прогласување на Спомен - куќата на Лазар Личеноски, во Скопје, за **културно наследство од особено значење, поткатегорија големо значење** („Сл. весник на РМ” бр.147/17).

Куќата е изградена во периодот од 1961 - 1963 година.

Куќата се наоѓа во подрачјето на Општина Центар во Скопје, на КП 9549, КО Центар 1, на ул.„Лазар Личеновски” бр.25, Општина Центар, Скопје

За Спомен - куќата се утврдува режим на заштита од прв степен.

– Прогласување на значајно културно наследство

2. **Црквата Св.Илија, с.Бродец, Општина Чучер Сандево, Скопје**, со Решение УП.бр.18-306/2015 од 22.01.2016 година се прогласува за значајно културно наследство.

Предметното добро датира од периодот помеѓу 1864-1898 година.

Црквата се наоѓа во с.Бродец, Општина Чучер Сандево, КО Бродец, на дел од КП922.

За предметното добро се применува режим на заштита од втор степен.

3. **Управната зграда на НУ Музеј „д-р Никола Незлобински” во Струга**, со Решение УП бр.18-221/2016 од 21.06.2017 година се прогласува за значајно културно наследство.

Предметното добро потекнува од 30-тите од XX век.

Зградата се наоѓа на ул.„8-ми Ноември” бр.61 во Струга на КП 475/1 и КП 476, КО Струга.

За предметното добро се применува режим на заштита од втор степен

4. **Објектот Старата медреса - Гостивар, Општина Гостивар**, со Решение УП бр.18-1095/2015 од 14.07.2017 година се прогласува за значајно културно наследство.

Предметното добро датира од XIX век.

Објектот се наоѓа на ул. „Никола Парапунов“ бр.14 во Гостивар на КП 4548, КО Гостивар 2, Општина Гостивар.

За предметното добро се применува режим на заштита од втор степен

- 5. Црквата Свети Горѓи - с.Црквино, Општина Велес**, со Решение УП.бр.18- 854/2016 од 16.03.2017 година се прогласува за значајно културно наследство. *Црквата Св.Горѓи - с.Црквино, Општина Велес* е изградена во XVII век (иконописот XIX век).

Црквата се наоѓа во с.Црквино, Велес, КО Црквино, на КП 468, Општина Велес.

За предметното добро (црквата) се применува режим на заштита од втор степен.

- 6. Воденицата во с.Жван, Демирхисарско, со Решение УП.бр.18-847/2016 од 22.06.2017 година** се прогласува за значајно културно наследство.

Предметното добро потекнува од XIX век.

Воденицата се наоѓа во атарот на с.Жван на КП 627, КО 13 Жван, Општина Демир Хисар.

За предметното добро се применува режим на заштита од втор степен.

- 7. Куќата на ул. Таки Бербер бр.49 во Крушево, со Решение УП.бр.18 213 од 27.07.2017 година** се прогласува за значајно културно наследство.

Предметното добро потекнува од 80 те години на XIX век.

Куќата се наоѓа во заштитената споменичка целина Крушево во Мијачко маала.

За предметното добро се применува режим на заштита од втор степен.

- 8. Црквата Св. Пророк Илија, во с. Фурка, Дојран, со Решение УП.бр.18-485 од 27.11.2017 година** се прогласува за значајно културно наследство.

Црквата Св. Пророк Илија с. Фурка, Дојран датира од 1880 година.

Црквата се наоѓа на КП 2285, во село Фурка, Општина Дојран.

За *заштитеното недвижно добро* - црква Св. Пророк Илија с. Фурка, Дојран се применува режим на заштита од втор степен.

- 9. Црквата Св. Пророк Илија, во с. Попчево, Струмица, со Решение УП.бр.18- 427/2016 од 22.12.2017 година** се прогласува за значајно културно наследство.

Црквата Св. Пророк Илија во с. Попчево, Струмица датира од 1864/66 година.

Црквата се наоѓа на КП 908, во село Попчево, Општина Струмица

За *заштитеното недвижно добро* - црква **Св. Пророк Илија, во с. Попчево, Струмица** се применува режим на заштита од втор степен.

3.5.3.3. Студии и елаборати изработени за потребите на промените во просторот

– Заштитно – конзерваторски основи и нивни анекси за просторни и урбанистички планови

Табела 43 Заштитно-конзерваторски основи за недвижно културно наследство на подрачје на плански опфат

Р.бр.	Планска документација
1	Детален урбанистички план за Блок Стар Прогрес, Општина Битола
2	Урбанистички план за село Желино, Општина Желино
3	Генерален урбанистички план за град Кавадарци и населбите Ваташа и Глишиќ, Општина Кавадарци
4	Детален урбанистички план за Градска четврт 3 10, Општина Центар, Скопје
5	Детален урбанистички план за Урбана единица 10, Блок 27, Струга
6	Урбанистички план за село Копанце, Општина Јегуновце
7	Детален урбанистички план за Градска четврт ЦС 04-Пресвета Богородица, Општина Центар, Скопје
8	Детален урбанистички план за Четврт 7, блок 7.5, опфат 1, Прилеп
9	Детален урбанистички план за урбана единица 4, Блок 13 и Блок 15, Струга
10	Детален урбанистички план за населба „Подварош“, УМЗ - дел 1, Општина Кичево
11	Детален урбанистички план за Урбана единица 7, урбан блок 7.7, опфат 1, Прилеп
12	Измени и дополнувања на Детален урбанистички план за Блок 3, Општина Гостивар, Гостивар
13	Детален урбанистички план за Урбана заедница 2, дел од Урбан блок 2.2, опфат 2, КО Охрид 3-контактна зона, Охрид
14	Детален урбанистички план за централно градско подрачје, Урбан блок 12, Гевгелија
15	Детален урбанистички план за Урбана архитектонска единица 9, урбан блок 9/2, квартал 1 и 2, ГП 7.3, КП 14685, Прилеп
16	Детален урбанистички план за „Г радска четврт 3 12“, Општина Центар, Скопје

3.5.4. Развој на туризмот и организација на туристичките простори

Туризмот денес во светот е една од дејностите со подинамичен економски пораст. Ефектуирањето на потенцијалите за растеж на туристичките активности кои ангажираат значаен обем на работна сила, се рефлектираат позитивно врз локалната, националната и регионална економија и бараат соодветен приод во областа на планирањето и превземањето мерки во политиката и стратегијата на развој на туризмот во нашата држава.

Туризмот со своето мултиплицирано влијание во процесот на стопанисување, посредно и непосредно, ги вклучува и другите гранки и дејности во вкупната понуда на туристичкиот пазар. Ова пред сè се однесува на угостителството, трговијата, сообраќајот, занаетчиството, здравството и на разни други видови услуги. Исто така, преку туризмот се нудат и се продаваат и нематеријални вредности како што се: разни информации, природни убавини, културно-историско минато, обичаи, фолклор, забава, спортско-рекреативни активности и слично.

Покрај природно-атраaktivните, општествено-културните, комуникациско-сообраќајните, просторните и другите фактори на туристичката понуда, Р Македонија во најголем дел во просторите со меѓународно и национално туристичко значење, располага и со значителни материјално-рецептивни фактори, каде сместувачките капацитети и угостителските објекти за исхрана и

послужување на пијалоци (хотели, мотели, барови, ресторани, кафеани и др.) го чинат јадрото на материјалната основа, а истовремено најнепосредо се вклучени во сите програми на туристичката понуда. Без нивното постоење, останатите развојни фактори остануваат целосно или недоволно користени. Ова посебно се однесува на квалитетот и атрактивноста на просторот, односно природните фактори за развој на туризмот.

Врз обемот и квалитетот на материјално-рецептивните фактори, кои учествуваат во формирањето на вкупната туристичка понуда, директно влијаат како стопанските така и нестопанските дејности: трговијата, сообраќајот, занаетчиството, сервисните и здравствените услуги, културните, спортско-рекреативните и друг вид манифестации кои придонесуваат за збогатување на понудената содржина на престојот на сите туристи, а особено странските посетители.

Основната вредност на македонскиот простор од аспект на развојот на туризмот се постојните потенцијали и извонредни услови што ги поседува Републиката во однос на геостратешката поставеност, разновидноста на природни и создадени вредности на кои се надоврзува човековиот ресурс како основа за нови вложувања во оваа профитабилна дејност. Остварените туристички активности и во 2017 година не се на нивото во однос на можностите и потенцијалите со кои располага Македонија. Потребни се дополнителни активности и инвестиции за динамизирање на оваа значајна област за зголемување на атрактивноста на просторот и амбиентот за претприемачите и создавање перспектива за развој на туризмот во локалната и националната економија.

Просторот на Р Македонија согласно туристичката валоризација се карактеризира со богатство на природни и антропогени атрактивни туристички вредности. Со концептот за развој и организација на туристичките простори утврден со Просторниот план на Р Македонија, дефинирани се десет туристички региони со 54 туристички зони. Во рамки на туристичките простори утврдени се околу 200 туристички локалитети со локално, регионално, национално, меѓународно и транзитно значење.

Врз основа на комплексно согледаните природни и создадени услови и ресурси по обем, квалитет, распространетост или уникатност, функционалност, атрактивност и степен на активност на територијата на Република Македонија, како посебни целини може да се издвојат следните видови на туристички потенцијали: водените површини, планините, бањите, целините и добрата со природно и културно наследство, транзитните туристички правци, градските населби, ловните подрачја и селата.

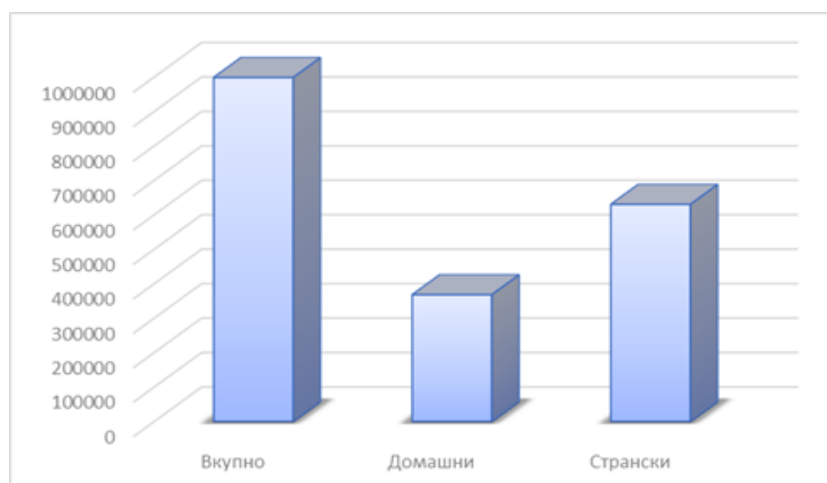
Според овие потенцијали и дефинираните туристички локалитети во нив, погодни услови за развој постојат за следните видови туризам: капаишен (лакијален), планински зимско-спортски, планински климатско лекувалишен, бањски, ловен, транзитен, рурален туризам и др.

Но и покрај обемните природни и создадени потенцијали на туристичката понуда за странски и домашен туризам, диференцирани во однос на туристичките вредности и содржина, а во согласност со трендовите на меѓународната и домашната туристичка побарувачка, може да се констатира дека развојот на туризмот во Република Македонија сè уште не се остварува со задоволителна динамика и дека достигнатото ниво во сите видови туризам

заостанува зад реалните рецептивни можности и потенцијалната туристичка побарувачка.

Според објавените податоци⁴¹, вкупниот број на туристи во Р Македонија во 2017 година изнесува 998.841, односно евидентен е значаен пораст од 16,6% во однос на претходната година. Бројот на домашните туристи оствари зголемување за 6,3% и достигна бројка од 368.247 туристи, а бројот на странските посетители е зголемен за 23,5% и достигна бројка од 630.594 туристи во 2017 година.

Графикон 17 Број на туристи во 2017 година⁴²

Во вкупниот број туристи во 2017 година, домашните туристи учествуваа со 36,9%, додека странските туристи учествуваа со остатокот од 63,1%.

Графикон 18 Структура на вкупниот број туристи во Република Македонија во 2017 година

Вкупниот број на туристи до крајот на 2017 година оствариле 2.775.152 ноќевања што претставува зголемување за 12,8% во однос на претходната година.

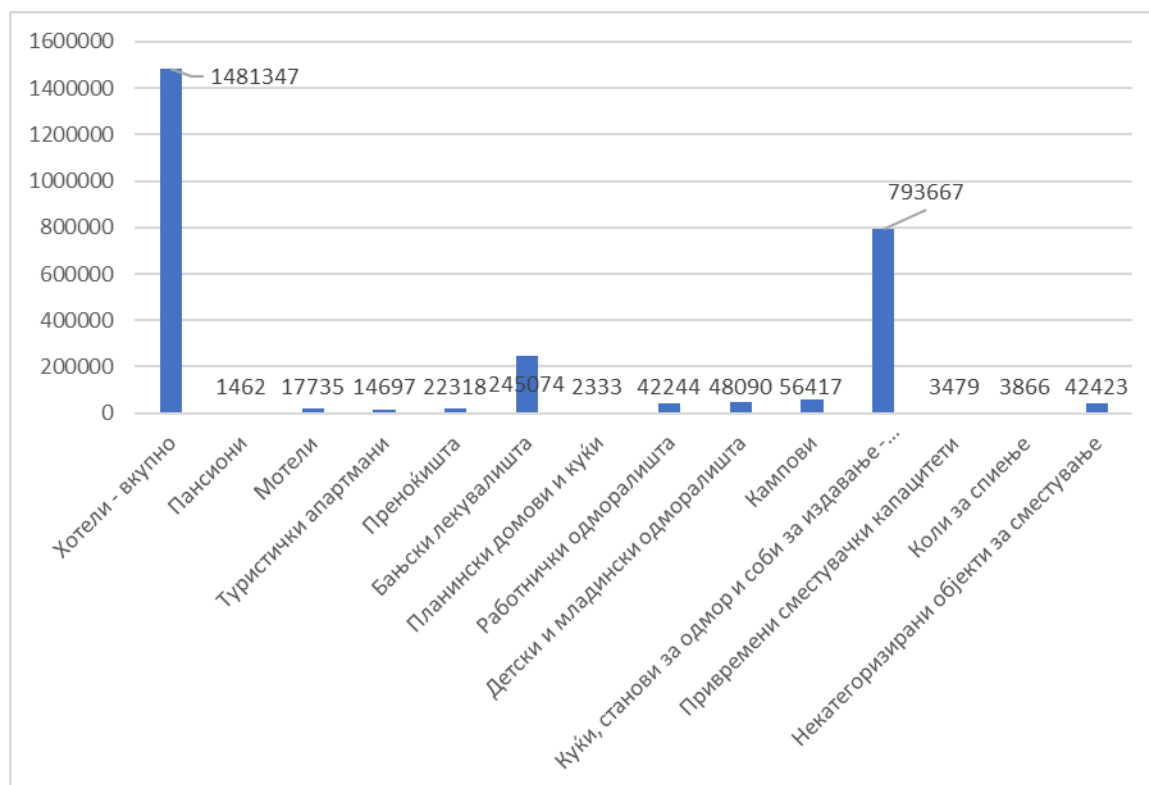
Бројот на ноќевања на домашните туристи во 2017 година изнесува 1.480.460 или зголемување со годишна стапка од 5,2%, додека бројот на ноќевања на странските туристи за 2017 година изнесува 1.294.692 или значајно зголемување за 22,8% во однос на 2016 година.

⁴¹ МакСтат база на податоци, ДЗС

⁴² МакСтат база на податоци, ДЗС

Бројот на ноќевањата од просторен аспект по видови објекти за сместување во 2017 година е прикажан на следниот графикон.

Графикон 19 Број на ноќевања по видови објекти за сместување во 2017 година

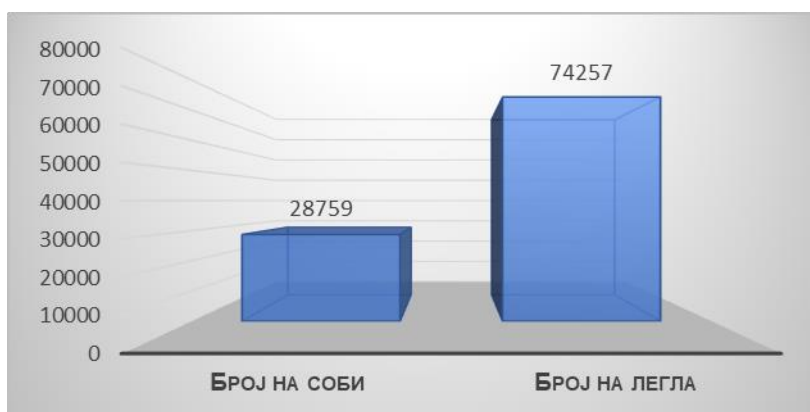
Најголем број ноќевања се регистрирани во хотелите, потоа во куќите, становите за одмор и собите за издавање и бањските лекувалишта. Споредено со претходната година остварено е зголемување во најголем број од категоријата на деловните единици и тоа: во хотелите бројот на ноќевања на сите туристи бележи зголемување за 18,2%, во мотелите за 10,3%, во преноќиштата за 26,3%, во бањските лекувалишта за 7,5%, во планинските домови и куќи за 51,8%, во камповите за 41,6%, во куќите, становите за одмор и собите за издавање за 4,1%, во привремените сместувачки капацитети за 64,7%, во колите за спиење за 47,7% и во некатегоризирани објекти за сместување за 42,2%. Најголемо зголемување за околу 3,5 пати е евидентирано кај туристичките апартаменти. Кај останатите сместувачки капацитети остварено е намалување и тоа: кај пансионите бележи намалување за 23,9%, работничките одморалишта за 9,1% и кај детските и младинските одморалишта за 12,8%.

Остварените позитивни резултати во однос на претходната година базираат на превземените мерки на активната политика за поттикнување на развојот на туризмот во 2017 година во која активностите беа насочени кон промоција на туристичката понуда со целосно ангажирање на деловните субјекти од туристичкото стопанство преку промотивни материјали, презентација на меѓународните туристички берзи, субвенции на бизнис форуми, учество на меѓународни манифестации, соработка со странски туроператори, новинари и разни федерации, со цел презентација на туристичките потенцијали и вредности на нашата земја и продажба на нашиот туристички производ на

странскиот пазар со привлекување на поголем број туристи од разни дестинации во светот.

Во однос на планските определби дефинирани со концептот за развој на туризмот и организација на туристичките простори утврден со Просторниот план на Република Македонија може да се заклучи дека обемот и нивото на туристичката понуда заостанува зад реалните рецептивни можности и потенцијали во просторот. Со Просторниот план на Република Македонија беа испланирани вкупно 110 000 легла до крајот на 2020 година. Во 2017 година во сите видови сместувачки капацитети евидентирани се вкупно 74.257 легла, што претставува 67,5% од вкупно планираните до крајот на планскиот период. Во 2017 година бројот на легла е зголемен за 1,5% или 1089 легла повеќе во споредба со претходната година. Вкупниот број на соби во 2017 година изнесува 28.759 и оствари зголемување во однос на 2016 година за 1,6% или 454 соби повеќе.

Графикон 20 Број на легла и соби во Република Македонија во 2017 година

Според видовите објекти за сместување, со најголем капацитет располагаат хотелите, куќите односно станови за одмор и соби за издавање, камповите, детски и младински одморалишта, потоа следат некатегоризираните објекти за сместување, работничките одморалишта итн. што може сликовито да се проследи со презентираниот графикон.

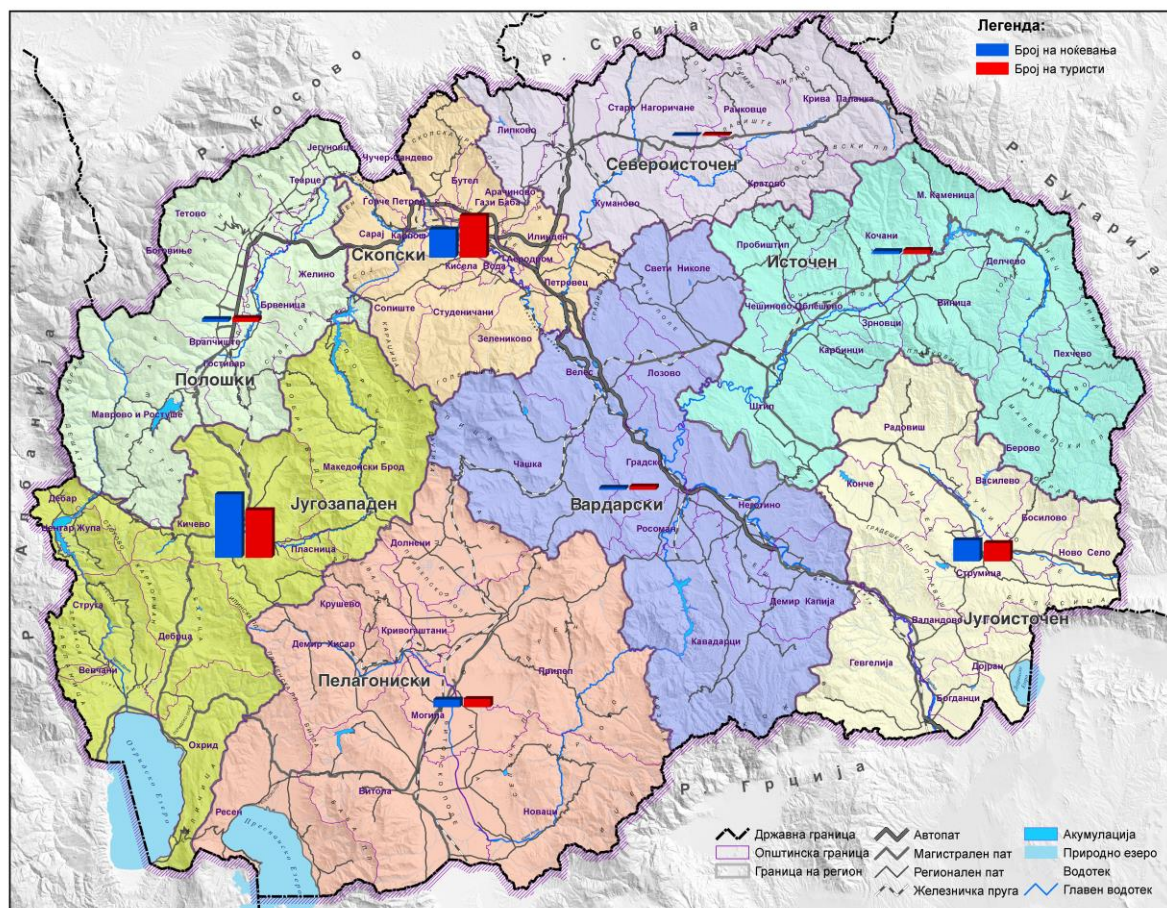
Графикон 21 Број на легла по видови објекти за сместување во 2017 година

Во однос на планските проекции се забележува отстапување и на бројот на реализираните ноќевања. Имено, со Просторниот план е предвидено до крајот на 2020 година ноќевањата да достигнат бројка од околу 7,5 милиони од кои 70% се предвидени за домашните туристи, а остатокот од 30% ноќевања за странските туристи. Според објавените податоци на Државниот завод за статистика, до крајот на 2017 година реализирани се вкупно 2.775.152 туристички ноќевања што претставува само 37,0% од планските предвидувања до 2020 година.

За остварување на планските предвидувања значајни се емитивните сфери дефинирани како просторни целини од кои што доаѓа туристичката клиентела во македонскиот туристички простор. Утврдувањето на емитивните сфери е мошне важно за туристичкиот развој заради идентификување на можните нови туристички пазари. Во оваа смисла се издвојуваат по значење промотивните активности кои подразбираат содржини соодветни на емитивната сфера каде што се пласираат.

Емитивни сфери кои имаат значително учество во вкупниот број доаѓања на странски туристи во 2017 година се: Турција учествува со 20,6%, Србија со 8,4%, Грција со 7,1%, Бугарија со 7,3%, Холандија со 4,3%, Германија со 3,7%, Полска со 3,5%, Албанија со 3,4%, Хрватска со 2,5%, САД со 2,4% и др.

Слика 19 Туристи и ноќевања по региони во 2017 година

Извор: Статистички годишник на Република Македонија, 2017 година, ДЗС

Статистичките податоци за бројот на туристи и ноќевања по региони во 2017 година прикажани сликовито на картографскиот приказ укажуваат на доминација на Скопскиот и Југозападниот регион во обавувањето на туристичките активности, потоа следат Југоисточниот и Пелагонискиот регион. Приближно еднакви туристички индикатори имаат Полошкиот, Источниот и Вардарскиот регион, а најниски вредности за индикаторите кои се предмет на анализа има Североисточниот регион.

Според годишните извештаи добиени од единиците на локалната самоуправа за 2017 година во областа на туризмот и организација на туристичките простори евидентирани се промени во просторот во неколку општини. Објектите кои се во градба или се ново-изградени од областа на туризмот и угостителството се лоцирани во следните општини:

- Боговиње
 - ресторан, Камењане;
- Брвеница
 - туристичко-угостителски објект, с. Волковија , П=300 m² за 300 гости;
- Гевгелија
 - Хотелски комплекс Дона СПА, КП 3943/2, КО Негорци, П=1920 m²;

- Хотелски комплекс, КП 3296/2, КО Богородица-граничен премин, П=1920 m²;
- Демир Капија
 - туристичко-угостителски објект, Демир Капија, 54 легла, 16 вработени, П=1736 m²;
- Петровец
 - Катланово, Б5-Хотелски комплекс-хотел со спа центар, локалитет Минерва, КП91/18, м.в. Присој, КО Катланово, со капацитет од 86 легла и СПА центар со 300 посетители, П=5950 m²;
- Ресен
 - ТН Отешево, локалитет-поранешен хотел Европа, П=268 m².

Во текот на 2017 година планирани се површини за туристичка намена според усвоена или во постапка на усвојување урбанистичко-планска документација во следните општини:

- Демир Капија
 - ЛУПД за изградба на хотелски комплекс на КП бр. 792/1, 792/2, 793 и 794, КО Демир Капија;
- Куманово:
 - ЛУПД за угостителски и рекреативен комплекс со винарија на КП 25/2 м.в. Праскарник, КО Љубодрог со П=2624 m²;
 - Предлог УП за вон населено место за изградба на викенд населба со угостителски, хотелски и рекреативен комплекс, м.в. Црвенки, КО Куманово, Општина Куманово со П=51,83 ha;
- Липково
 - Хотелски комплекс, Б5 намена во КО Белановце и КО Руница;
 - УПВНМ за изградба на викенд населба, угостителски и рекреативен комплекс, КО Глажња, Општина Липково;
- Ресен
 - ЛУПД Сирхано, П=51 ha, с. Сирхан;
- Старо Нагоричане
 - УПВНМ за изградба на спортско-рекреативни и бањски комплекси (Бања Стрновац) со плански опфат од 9,35 ha.

Добиените податоци укажуваат на превземените иницијативи на локалните самоуправи за поттикнување на развојот на туризмот во своите општини. Но останува потребата за динамизирање на мерките и активностите на политиката на Државата во сите сегменти кои имаат влијание врз порастот и унапредување на туристичката понуда и зголемувањето на вкупните ефекти од оваа стопанска дејност врз вкупната економија на Р Македонија. Компаративните предности на амбиенталните, културните, природните, сообраќајните и други карактеристики на одредени подрачја се предуслов за динамизирање на оваа перспективна стопанска дејност во македонската економија.

3.6. Заштита од воени разурнувања, природни и техничко-технолошки катастрофи

3.6.1. Заштита од воени разурнувања

Тргувајќи од оценките за степенот на загрозеноста на оделни сегменти на територијата на Републиката од евентуалните воени дејства, евидентно е сознанието дека на најголемите разурнувања ќе бидат изложени Градот Скопје и другите градови и населени места, а тоа значи дека најголеми загуби и жртви ќе има меѓу цивилното население, што впрочем и се случило во сите досегашни современи војни од глобален и локален карактер.

Оттука, политиката на заштита на населението од воени разурнувања, изразена преку просторното и урбанистичкото планирање треба да се насочи во два основни сегмента:

- планирање и уредување на простори погодни за евакуација на населението и материјалните добра и
- планирање и изградба на засолништа.

Проценката на степенот на загрозеноста на одделните локални урбани структури, заснована врз општата оценка и зоните на загрозеноста на Републиката и според констатираните потреби, како и определување на натамошна политика (и конкретни локации) за изградба на нови засолништа ја изготвува и ја спроведува Дирекцијата за заштита и спасување.

3.6.1.1. Основ за изградба на засолништа

Со одредбите на Законот за просторно и урбанистичко планирање е пропишана обврската, просторните и урбанистичките планови да содржат плански мерки за заштита од воени разурнувања, што подразбира анализа на состојбата со засолништа во урбаните опфати и нивна валоризација.

Обврската на планирање и изградба на засолништа заради заштита на населението од воени разурнувања во станбените, стопанските, деловните, јавните и другите видови на градежни објекти е уредена со повеќе закони: Закон за одбрана (“Службен весник на РМ” бр.185/11 - пречистен текст и бр. 215/15), Закон за заштита и спасување (“Службен весник на РМ” бр. 93/12 - пречистен текст, 41/14, 129/15, 71/16, 106/16 и 83/18), Закон за управување со кризи (“Службен весник на РМ” бр. 29/05, 36/11, 41/14, 104/15, 39/16 и 83/18), Закон за просторно и урбанистичко планирање (“Службен весник на РМ” бр. 199/14, 44/15, 193/15, 31/16, 163/16 и 64/18). Прецизирање на одредбите од наведените закони се врши со низа подзаконски акти, како на пример Уредбата за начинот на изградба на јавните засолништа и одржувањето и користењето на веќе изградените засолништа и другите заштитни објекти и определување на потребниот број на засолнишни места (“Службен весник на РМ” бр.153/10) и други.

Засолнувањето и заштитата на населението, материјалните добра и културното наследство во Република Македонија се врши со изградба на јавни засолништа и други заштитни објекти во согласност со Програма на Владата на Република Македонија за исклучително загрозени објекти, програми на единиците на локалната самоуправа за јавни засолништа за потребите на подрачјето на секоја одделна општина и во согласност со урбанистичките планови. Засолнувањето и заштитата на населението се планира и спроведува

и во веќе изградените засолништа и други заштитни објекти, определени како такви со градежно-техничката документација со која е одобрена градбата.

Изградбата на јавни засолништа од страна на Републиката се врши само во случај на исклучително загрозуени објекти што ги утврдува Дирекцијата за заштита и спасување, а врз основа на геолошко-хидролошките и сеизмички карактеристики на земјиштето и на капацитетот на задоволување на потребите за засолнување.

Од страна на единицата на локалната самоуправа со Програма се утврдуваат локациите за изградба на засолништа и други заштитни објекти на своето подрачје и истите се внесуваат во урбанистичките планови. Микролокациите за изградба на засолништата се планираат со урбанистички план според местото на живеење и работење на населението, како самостојни објекти. Испитувањето на исправноста на инсталацијата за проветрување на засолништата и другите заштитни објекти се врши од страна на трговски друштва регистрирани за таа дејност.

Споед податоците од информативните листови добиени од единиците на локалната самоуправа, во текот на 2017 година не е евидентирана изградба на ниту едно јавно засолниште.

3.6.2. Заштита од природни и елементарни катастрофи

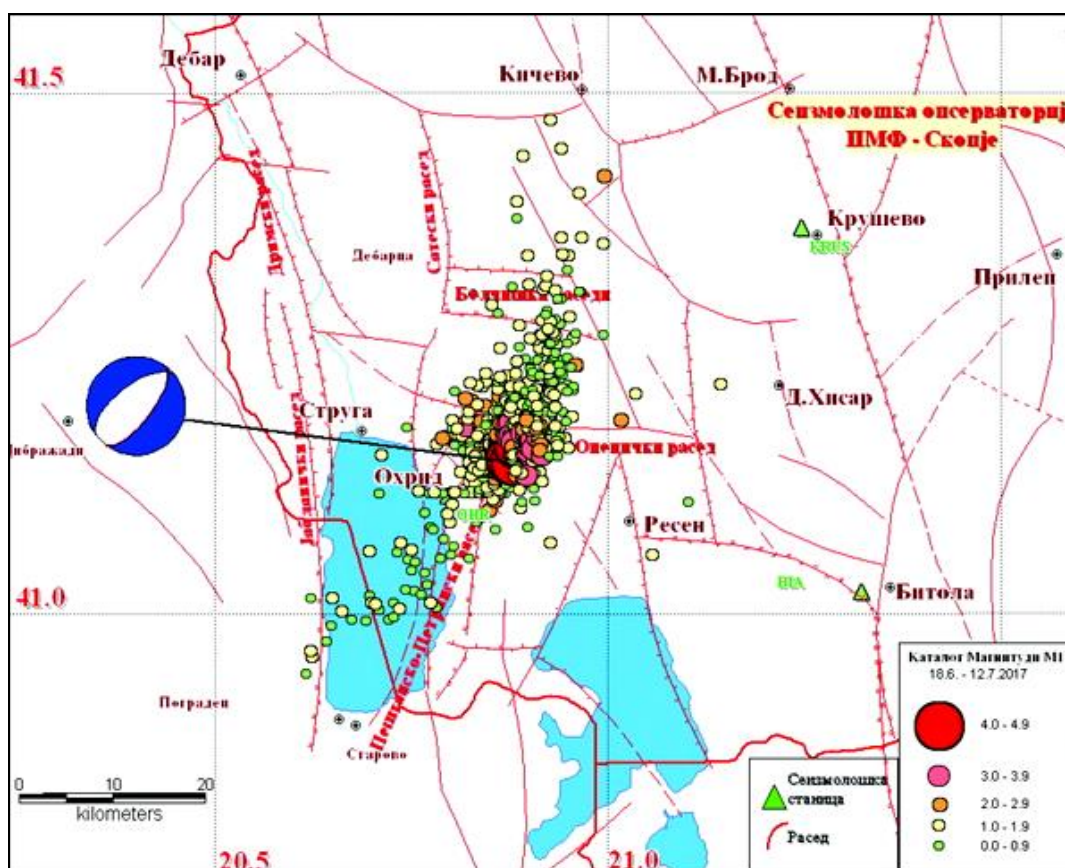
Природните непогоди претставуваат неочекувани или неконтролирани природни настани кои дејствуваат врз човековите активности или врз самиот него, а кога се со големо разорно дејство врз имотот, или предизвикуваат повреди, па дури и смртни последици претставуваат природни катастрофи.

За да се одбегне/ублажи негативното влијание од природните непогоди, потребно е да се утврди нивната просторна застапеност, интензитет и честота, а сето тоа во релација со просторната дисперзија на населбите и другите, за човекот значајни структури. На ваков начин доаѓаме до сознанието дека ризикот од непогоди е резултат на потенцијалот на непогодата и ранливоста.

За што подобра превенција и евентуално справување со последиците од опасностите, согласно Законот за заштита и спасување, единиците на локалната самоуправа изработуваат „Процени на загрозуеност на подрачјата на општините од сите ризици и опасности“. За извештајната 2017 година не се добиени податоци за изработени или ревидирани процени на загрозуеност.

Природни непогоди се забележани во текот на 2017 година. Од 18 јуни 2017 година, започнува нагласена сеизмичка активност во југозападниот дел на Р. Македонија, во Охридско-Преспанскиот регион со епицентар во поблиската и подалечна околина на градот Охрид. Во период од близу месец дена, се забележани над 1 200 земјотреси, од кои најсилниот е регистриран на 03 јули 2017 година, со магнитуда од 5,1 степени по Рихтер, а со епицентар на 5 km североисточно од селото Косел, на длабочина од 5 km. Во период од повеќе недели на зачестени потреси, предизвикана е материјална штета на станбени и угостителски објекти како и на дел од сакралната архитектура.

Тие како појава не се опфатени во информативните листови, а единствените релевантни информации може да се црпат од материјалите објавени на web страниците на Општина Охрид, на Дирекцијата за заштита и спасување и од извештаите на печатените и визуелни медиуми.

Слика 20 Епицентри на земјотресите во епицентралното подрачје Пештани-Охрид-Струга во периодот 18 јуни–12 јули 2017 година, заедно со механизмот на жариштето на земјотресот (BeachBalls)⁴³

Во продолжение е даден дел од наведениот материјал:

- 1. ЕЛАБОРАТ за проценка на штета од земјотрес во Општина Охрид на ден 03. Јули 2017 година („Службен гласник“ бр.11), состојба на 23.08.2017⁴⁴**
 - На ден 03 јули 2017 година, на територијата на Општина Охрид се случи силен земјотрес во 13.08 часот со јачина од 5,10 степени според Рихтер. Епицентарот бил на 5 km североисточно од селото Косел на длабочина од 5 km. На овој земјотрес му претходеше уште еден силен потрес во 3:54 часот со јачина од 3,7 степени според Рихтер. Земјотресот предизвика оштетувања на фасади, покриви, внатрешност на објекти, но и паднати бојлери, рафтови од продавници, балкони, оџаци, како и оштетување на фрескоживописот кај некои цркви.
- 2. Прес конференција во ЦУК по серијата земјотреси во Охридскиот регион (состојба на 05.07.2017)⁴⁵**
 - Директорот на ЦУК м-р Агрон Буцаку истакна дека инситуциите на Системот за управување со кризи, постојано ја следат состојбата со серијата земјотреси кои го

⁴³ <https://www.porta3.mk> - Сеизмичка опасност со осврт на сеизмичката активност во охридското епицентрално подрачје во периодот јуни-јули 2017 година. (Порта3, состојба на 30.08.2017) Изработиле: Черних, Дрогрешка и Пекевски, Податоци: Сеизмолошка обсерваторија (УКИМ-ПМФ).

⁴⁴ <http://www.ohrid.gov.mk> - ЕЛАБОРАТ за проценка на штета од земјотрес во Општина Охрид на ден 03. Јули 2017 година - „Службен гласник“ бр. 11, страница 6, (Општина Охрид, состојба на 23.08.2017)

⁴⁵ <http://www.cuk.gov.mk> - Прес конференција во ЦУК по серијата земјотреси во Охридскиот регион (ЦУК, состојба на 05.07.2017)

зафатија охридско-преспанскиот регион и преземаат континуирани мерки и активности за справување со истите.

3. Тлото во Охрид продолжува да се тресе (состојба на 10.07.2017)⁴⁶

- Од 18 јуни, кога беше регистриран првиот посилен потрес, до денес, градот и регионот ги погодија повеќе од 1 200 земјотреси. Освен нервозата кај граѓаните, предизвикана е и материјална штета на повеќе објекти за домување, како и на црквата Св. Петка.

3.6.2.1. Пожари

Опасноста од пожари е присутна во шумските предели и другите отворени простори, а причините вообичаено се гледаат во човечката негрижа, особено во летните месеци кога е зголемено присуство на чувари на добиток, собирачи на билки, ловци и излетници. Други причини за појава на шумски и пожари на отворени простори се невнимание, удар на гром, а регистрирано е и намерно палење и предизвикување на пожари. Пожарите на отворени простори најчесто се последица на палење на стрништа.

Пожари се јавуваат и во урбаните средини, како во стопански објекти така и во објектите за живеење. Особено загрозени се објектите изградени претежно од слаб материјал, каде не се издвоени помошните простории во кои, неретко се чуваат запаливи материји.

Заштитата од пожари опфаќа мерки и дејности од нормативен, оперативен, организациски, технички, образовно-воспитен и пропаганден карактер, кои се уредени со Закон за заштита и спасување (“Службен весник на РМ” бр.93/12 - пречистен текст, 41/14, 129/15, 71/16, 106/16 и 83/18), како и Уредбата за спроведување на заштитата и спасувањето од пожари.

Во текот на 2017 година, согласно информативните листови, добиени од единиците на локалната самоуправа регистрирани се најмалку 41 шумски пожар и 543 пожари на отворени површини. Просторната застапеност и опожарените површини се прикажани во следната табела.

Табела 44 Евидентирани пожари по тип, број и зафатена површина во 2017 година

Општина	Шумски пожари		Пожари на отворена површина	
	број	Површина (ha)	број	Површина (ha)
Велес				318
Гевгелија	1	816		
Крива Паланка	40	344,61	79	140,08
Македонска Каменица			7	75,5
Пехчево			1	0,01
Пласница			1	10
Струга		303	454	
Чашка		1 924		30,7
Чучер Сандево			1	1
Штип		600		
Вкупно	41	3 987,61	543	575,29

Извор: Информативни листови на Единиците на локалната самоуправа

Во извештајната 2017 година, во летниот период особено во месец август, забележани се големи опожарувања во Општините Македонски Брод,

⁴⁶ <https://p.dw.com> - Тлото во Охрид продолжува да се тресе (Дојче Веле, состојба на 10.07.2017)

Чашка, Маврови Анови, како и пожари во скопскиот регион и селото Кондово, за дел од кои Владата прогласи кризна состојба.

Тие како појава не се целосно опфатени во информативните листови, а единствените релевантни информации може да се црпат од материјалите објавени на веб страницата на Дирекцијата за заштита и спасување и извештаи на печатените и визуелни медиуми.

Слика 21 Пожар во Општина Чашка (состојба на 06.08.2017)⁴⁷

Слика 22 Пожар с.Кондово од патот кон Скопје (состојба на 27.08.2017)⁴⁸

⁴⁷ <http://fokus.mk> - Активни пожари во Чашка, Македонски Брод и Маврово Ростуше (Фокус, состојба на 06.08.2017)

⁴⁸ <https://sdk.mk/> - Околу Кондово уште гори, во селото нема струја, но куќите не се во опасност (Сакам да кажам, состојба на 27.08.2018)

Во продолжение е даден дел од наведениот материјал.

1. **Билтен Центар за управување со Кризи** (состојба август 2017)⁴⁹
 - На 05.08.2017г, Владата на Република Македонија одржа седница посветена на состојбата со пожарите во Република Македонија. На седницата донесена е Одлука на Влада со која е прогласена кризна состојба во подрачјето на општините Македонски Брод и Чашка, а која ќе трае 30 дена од моментот на донесување на одлуката.
2. **Активни пожари во Чашка, Македонски Брод и Маврово Ростуше** (состојба на 06.08.2017)⁵⁰
 - Во Општина Чашка пожарот е кај селото Богомила, месност викана Бела Вода и Урбанци, село Дреново. Пожарот е на непристапен терен за гасење. Кај Македонски Брод пожарот е околу селото Калугерец и месноста Сува Гора кај селото Волче, каде гори запалена сува трева и лисната постилка од борова шума. Во Општина Маврово-Ростуше има нов пожар на планината Бистра каде гори трева.
3. **Околу Кондово уште гори, во селото нема струја, но куќите не се во опасност** (состојба на 27.08.2017)⁵¹
 - За гасење на пожарот, повторно самоиницијативно, стигнуваа групи од по десетмина луѓе од сите околни села. Со лопати, копачи, а многумина и со голи раце со трчање се пробиваа меѓу противпожарните возила за да помогнат во гасењето. Од Центарот за управување со кризи јавија дека во гасењето на пожарот учествуваат 4 цистерни, 25 пожарникари, 9 возила на Територијалната противпожарна единица и 50 лица од месното население, а помош беше побарана и од Општина Сарај, и од Град Скопје за дополнителни сили од комуналните служби и цистерни со вода од ЈП „Водовод и канализација“ и ЈП „Комунална хигиена“. Силниот ветар го распалуваше огнот и го разнесуваше пламенот па пожарот зафати огромен дел околу селото.

3.6.2.2. Поплави

Појавата на поплави првенствено е поврзана со природните езера и хидрографската мрежа, но најчестиот вид на поплави и најголемата опасност од нив, сепак, доаѓа од поројните водотеци.

Поројните поплави, карактеристични за нашето поднебје, се разликуваат од речните по неколку карактеристики: брзина на почеток на настанот, времетраење на настанот и особено според количество на нанос. Често пати овие поројни текови се категоризираат како течење на смет (Debris flow), а некаде дури ги вбројуваат и во свлечишта (landslides) поради големата количина на тврд материјал кој е резултат на ерозивни и други процеси. Поројниот карактер на водотеците се манифестира при обилни врнежи кои се јавуваат во повисоките делови од сливовите каде, поради големите стрмнини, водата добива големо забрзување при вливање во поголемите водотеци и се излева од своите корита. Ваквите поплави предизвикуваат големи ерозии, наноси и нивно депонирање во пониските делови, уривање на бреговите на водотеците, реките и каналите, однесување на плодни површини и друго.

Друг вид на опасност од поплави претставува можното оштетување / уривање на браните. Овој вид опасност се поврзува со делување пред сè на сеизмички сили, но и со лошо техничко одржување на браните.

⁴⁹ <http://www.cuk.gov.mk/> - Билтен Центар за управување со Кризи (ЦУК, состојба август 2017)

⁵⁰ <https://makfax.com.mk/> - Активни пожари во Чашка, Македонски Брод и Маврово Ростуше (Макфакс, состојба на 06.08.2017)

⁵¹ <https://sdk.mk/> - Околу Кондово уште гори, во селото нема струја, но куќите не се во опасност (Сакам да кажам, состојба на 27.08.2018)

Во 2017 година, според анализираните податоци од информативните листови доставени од единиците за локална самоуправа, нема регистрирани појави на поплави.

3.6.2.3. Свлечишта и одрони

Одроните настануваат на стрмни падини, каде што наклонот (падот) е поголем од аголот на природниот наклон на материјалот кој е во движење. Овој наклон започнува од околу 30° и колку е тој поголем, толку условите за појава на одрон се поголеми. Освен тоа, за да дојде до појава на одрон, потребно е да постојат карпи кои се лесно подложни на распаѓање. Движењето на материјалот се одвива со голема брзина, практично во еден миг, а се манифестира преку паѓање, тркалање и лизгање.

Според геоморфолошката класификација, одроните се последица на селективната денудација и обично настануваат кога водата ќе поткопа помалку отпорни карпи или слоеви над кои се наоѓаат карпи или слоеви со поголема зафатнина и маса.

Терминот свлечиште вклучува лизгање, паѓање и течење на неконсолидиран материјал. Свлечиштата може да се предизвикани од земјотреси, вулкански ерупции, почви заситени со обилни врнежи, или подигање на нивото на подземните води и подривање на реките. Особено опасни ситуации можат да предизвикаат земјотресите кога делуваат на заситени почви.

Движење на свлечиштето е можно само при одредена геолошко - петрографска градба на слоевите на теренот.

Табела 45 Евидентирани свлечишта во 2017 година

Општина	број	Површина (ha)	Локација
Маврово и Ростуше	1	2	Свлечиште во КО Ростуше – пред бензинска пумпа Ростуше
Македонска Каменица	1	0,02	Свлечиште с.Моштица, Маала Бабенец

Извор: Информативни листови на Единиците на локалната самоуправа

Во 2017 година, според анализираните податоци од информативните листови доставени од единиците за локална самоуправа, регистрирани се 2 појави на свлечишта, и тоа во општините Маврово и Ростуше и Македонска Каменица. Просторната застапеност и зафатените површини се прикажани во следната табела.

3.6.3. Заштита од техничко-технолошки катастрофи

Во планирањето и подготовката на мерки за превенција и заштита од непогоди, треба да се земе предвид и оптеретеноста на просторот со технолошки системи за чие нормално работење се потребни поголеми количини најразлични, хемиски агресивни, материјали. Ризиците од појава на одредени природни (земјотреси, лизгање на тлото, поплави и др.) и технолошки (експлозии, пожари, хаварии, зрачења и др.) катастрофи, секојдневно значително се зголемуваат, правопрпорционално со технолошкиот развој и урбанизацијата на средината.

Последиците од овие катастрофи можат да имаат несогледиви размери. Во некои случаи, покрај губитоците на човечки животи, времени или трајни

оштетувања на објектите и другите материјални добра, далеку позначајни можат да бидат еколошките димензии (хемиските загадувања на почвата, водата и воздухот, радиоактивните зрачења и др.) кои можат да се пренесат и на животот на идните поколенија. Карактерот на овие проблеми бара тие да бидат на време согледани и дефинирани заради превземање на соодветни превентивни мерки.

На глобално ниво, заканите од технолошки хазарди може да се гледаат низ призмата на трансфер на „нечисти“ технологии од развиените во неразвиените држави, за што треба да се внимава особено при отворање на нови индустриски погони и зони.

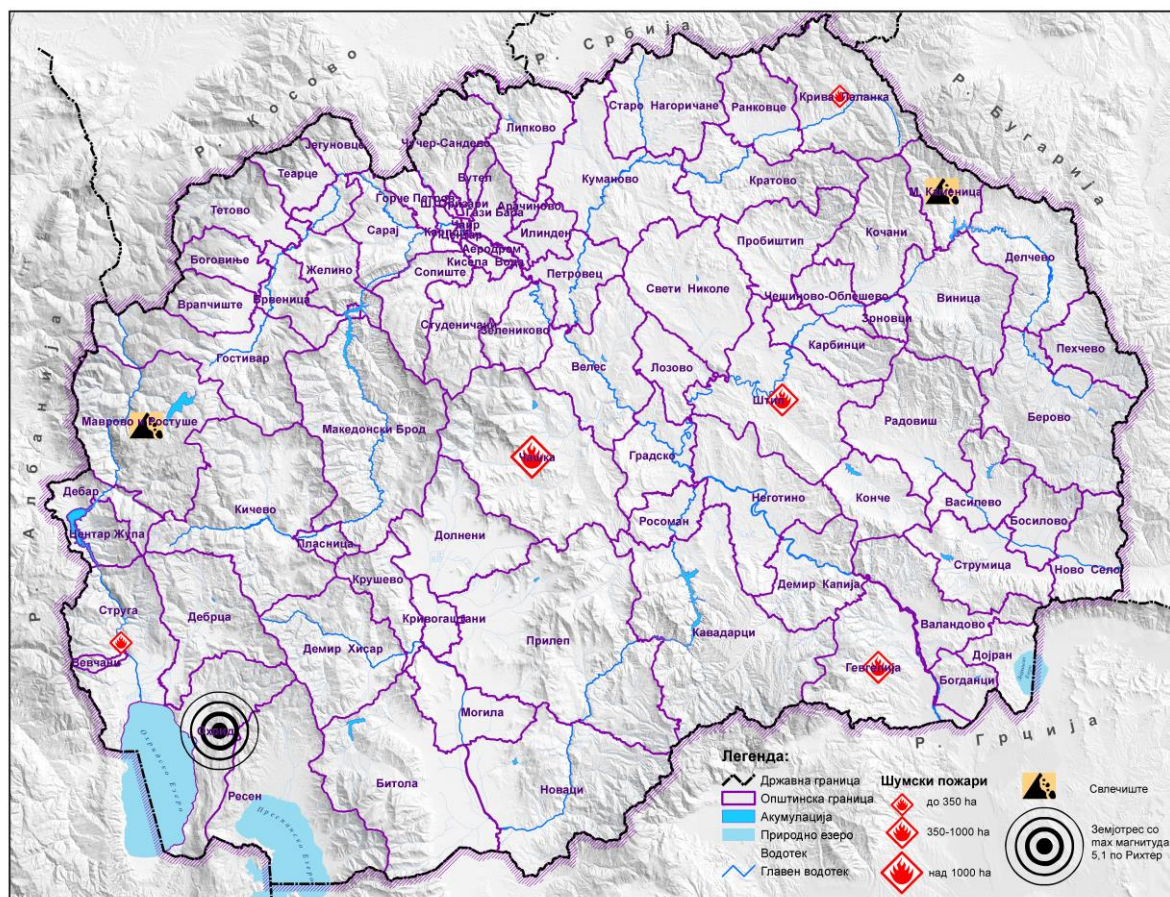
Настани кои може да предизвикаат технолошки хазарди се:

- Испуштање хемиски соединенија во атмосферата, предизвикано од експлозија и пожар;
- Испуштање хемиски соединенија во вода (подземни води, речни и други површински текови), предизвикано од пукање на цистерни, цевководи, или хемикалии растворливи во вода (пожари);
- Излевање на нафта и нафтени деривати;
- Радиоактивни извори во металуршките процеси;
- Други извори на испуштање радионуклиди во животната средина;
- Контаминации предизвикани со управување и одлагање на отпадни материји;
- Контаминација на земјиштето;
- Несреќи кои водат до контаминација на подземни води (сообраќајни несреќи);
- Контаминација на подземни води предизвикани со одлагање на отпад (загадувачи кои се движат споро);
- Авионски несреќи;
- Испуштања и контаминации кои се последица на воени дејства (осиромашен ураниум и сл.), или инсталирање опрема и постројки;
- Испуштања и контаминации кои се резултат на употреба на биолошки материји во индустријата (на пр. вируси, бактерии, габи).

Големите несреќи може да имаат долготрајни последици кои со тек на време може да се пренесат и на околните региони и држави. Економските и еколошки последици пак, не го погаѓаат само субјектот кај кој се случила несреќата, туку и регионот и државата во која е истата случена, поради што е неопходно да се спроведуваат мерки кои би осигурале висок степен на заштита.

Намалувањето на ризикот од технолошки несреќи се согледува пред сè во превенција на нивното појавување, соодветно мониторирање и предупредување, особено кога се знае дека тие, по правило, се резултат на човечкиот фактор.

Според податоците од пристигнатите информативни листови, во 2017 година нема евидентирано техничко-технолошки хаварији.

Слика 23 Застапеност на евидентираниите непогоди во 2017 година

3.7. Информациски систем за просторно планирање

Користењето на современата компјутерска технологија во евидентирањето и анализата на просторните елементи и случувања е од извонредно значење за ефикасно спроведување на просторниот план и дефинираните плански решенија во истиот. Поради тоа, посебно внимание треба да се посвети во воведувањето, развојот и меѓусебно усогласување на информациските системи за обработка на просторни податоци и примената на ГИС технологијата.

Како носители и чинители на овие активности се јавуваат повеќе субјекти:

- државните агенции и институции кои произведуваат и користат просторни податоци,
- локалната самоуправа;
- инфраструктурни претпријатија и
- други органи на локално и државно ниво.

Сите овие субјекти заедно врз основа на точно дефинирани стандарди за интероперабилност и размена на податоците, треба да претставуваат дел од националната инфраструктура на просторни податоци и единствениот просторен информациски систем (ПИС) на Република Македонија.

Долгорочното планирање на активностите во областа на ПИС треба да се одвива во правец на реализација на следните плански определби зацртани со ПП на РМ:

- воспоставување на системот за Национална инфраструктура на просторни податоци, преку поврзување на автономните и парцијалните бази во една единствена целина;
- организирање на базите на просторни податоци, во согласност со меѓународните стандарди и INSPIRE директивата;
- систематска аквизиција и ажурирање на просторните податоци преку примена на правилото тие да се создаваат и уредуваат на едно место, а употребуваат на повеќе места преку дистрибуиран ПИС или репликација на податоци;
- квалитетен интернет пристап и комуникација помеѓу сите субјекти кои го сочинуваат ПИС;
- воспоставување на мониторинг систем кој подразбира водење разни евиденции (статистики, регистри и катастри) за изградбата, искористувањето на капацитетите и сл., сè со цел да се овозможи успешно управување со просторот, односно следење на искористувањето на капацитетот на просторот и реализацијата на Просторниот план;
- современи и ефикасни електронски сервиси за граѓаните и правните субјекти, е-услуги коишто ќе бидат унифицирани, стандардизирани, независни од софтверската платформа, достапни за сите и преку кои граѓаните ќе партиципираат во процесот на донесување одлуки на локално и национално ниво.

Степенот на организираноста на просторно информационите системи во рамките на институциите и субјектите кои го имаат имплементирано и кои работат со гео-просторни податоци може да се согледа преку развојот на следните компоненти:

- хардверска и софтверска опременост;
- обучен кадар за внесување, обработка и анализа на просторни податоци;
- квантитет и квалитет на просторните податоци во електронски формат, начинот на кој се организирани и се користат;
- можноста за размена и интегрирање на електронски податоци со други институции;
- развиени WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти.

Заради реално согледување на состојбите со организираноста на просторно информациските системи, сите овие компоненти во вид на прашања беа вметнати во Информативниот лист.

Од вкупно 81 анкетирани единица на локалната самоуправа, вклучувајќи го и Градот Скопје, 18 немаат доставено никаков податок за организираноста на просторно информацискиот систем во нивните средини, а од 63 анкетирани, само 28 одговориле дека имаат активности за ГИС. Доставените податоци се прикажани во табеларниот приказ.

Табела 46 Преглед на промените настанати во областа на информациски системи за просторно планирање на РМ во 2017 година

Единици на локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵²	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
Скопје	<ol style="list-style-type: none"> 1. ESRI платформа ArcGis Desktop и ArcGis for Server Standard; 2. Одделение за ГИС при ИТ секторот; Комунален сектор внесува адресни податоци преку апликативно решение и екологија за Зелен катастар преку апликативно решение; 3. Инфраструктура, Урбанистичко-планска документација, Екологија, Даноци, Сателитски снимки за Скопје; 4. ISO 2008. Системот го одржува надворешна фирма и вработените во одделението за ГИС; 5. Јавни претпријатија, Катастар, Агенција за просторно планирање, МВР, ЦУК, Општини, Министерство за транспорт и врски; 6. Град Скопје публикува WEB map сервиси за корисниците да можат да ги имаат последните промени. 	нема податок	http://www.skopje.gov.mk/	нема податок	нема податок
Аеродром	нема податок	нема податок	http://www.aerodrom.gov.mk/	нема податок	делумно изработен ГИС
Бутел	нема податок	Достава на податоци во електронските системи, во урбанизам	Е-урбанизам, Е-Одобрение за градење, Е-градежно земјиште, Издавање имотен лист, http://www.opstinabutel.gov.mk/	има	нема податок
Гази Баба	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.gazibaba.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор

⁵² Легенда: **1.** Софтверски алатки; **2.** Обучен кадар за внесување, обработка и анализа на просторни податоци; **3.** Области за кои постојат организирани електронски просторни податоци; **4.** Стандарди кои се користени за креирање и одржување на системот; **5.** Електронски податоци кои се користат од надворешни извори; **6.** Намена и начин на користење на податоците

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Единици на локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵²	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
Горче Петров	нема податок	Општина Горче Петров има потпишано договор со Агенција за катастар на недвижности за електронска размена на податоци	Е-урбанизам и е-дозволи за градење, Е-ствари, Е-набавки, http://www.opstinagpetrov.gov.mk/	Во тек е воспоставување на едношалтерски систем и воведување на електронска архива	нема податок
Карпош	нема податок	нема податок	е-одобренија“, „е-урбанизам, http://www.karpos.gov.mk/	нема податок	нема податок
Кисела Вода	<ol style="list-style-type: none"> 1. WEB ГИС-Map Navigator-Man Server; База на податоци-PostGIS; Desktop-ArcGIS и QGIS; 2. Администратори за целокупниот ГИС-2; Напредни корисници и едитори-2; Корисници за извод од план-3; 3. Урбанистички планови (shp): опфати (shp и raster), блокови (shp), парцели (shp), улици (shp), адреси (shp), точки од интерес (shp), општи и посебни услови за градба (pdf); 4. ГИС Стандарди (OGC Open Geo Consortium); Постои метадата за податоците; 5. Урбанистички планови од планерски компании; 6. Издавање на изводи од план; Информирање на граѓаните за активностите на Општината; Споделување на градежните парцели во DXF, CAD формат со заинтересираните странки (граѓани и правни лица); Просторни анализи.	Постојат развиени ГИС WEB сервиси (WMS) за размена на податоци	<ul style="list-style-type: none"> - WEB ГИС интерна апликација за автоматско издавање на изводи од план, - WEB ГИС јавна апликација за приказ на урбанистичките планови, - WEB ГИС јавна апликација за спуштање на DXF, CAD фајлови за градежни парцели, - WEB ГИС јавна апликација за информирање на граѓаните за активностите на Општината http://www.kiselavoda.gov.mk/ 	Во рамките на општината постои едношалтерски систем. Граѓаните ги остваруваат своите потреби преку предната канцеларија. Општинската администрација потоа ги презема работите и овој процес се одвива во рамките на задното канцелариско работење.	<ul style="list-style-type: none"> - WEB ГИС јавна апликација за информирање на граѓаните за активностите на Општината, - WEB ГИС јавна апликација за спуштање на DXF, CAD фајлови за градежни парцели, - Надградба на ArcGIS десктоп во 10.5 верзија, - Континуирана обработка на податоци за потребите на Секторот за Урбанизам
Сарај	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.saraj.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Единици на локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵²	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
Центар	<p>1. Quantum GIS (open source software) и MapNavigator употребен за WEB прегледник; 2. Две обучени лица; 3. Урбанизам, уредување на градежно земјиште; 4. Не постои метадата односно информација за изворот на податокот. Точноста е потполна во однос на геореференцираните позиции на градежните парцели преземени од дигитално изработените детални урбанистички планови; 5. Open source мапа од www.openstreetmap.org; WMS сервис за катастарски парцели на територијата на Општина Центар; 6. За автоматско издавање на изводи и за увид на граѓаните во деталните урбанистички планови преку јавно достапен WEB прегледник; Архива на урбана опрема со податок за позиција и визуелен приказ на мапа.</p>	Општина Центар-Скопје има договорена соработка за електронска размена на податоци со Агенција за катастар на недвижности.	- WEB сервис на Општина Центар-Скопје: http://opstinacentar.gov.mk/ Е-услуги за граѓаните и правните субјекти: е-кат шалтер, е-градежна дозвола, ГИС WEB апликација	нема податок	Општина Центар-Скопје има реализирано проект за надградба на ГИС со модел за овозможување на преземање на дигиталните податоци за геометрија на градежни парцели од системот од страна на надворешни корисници-правни и физички лица.
Чаир	нема податок за 2017, иако во претходните години прикажале активности во развој на ГИС	нема податок	http://www.cair.gov.mk/	нема податок	нема податок
Шуто Оризари	нема податок	нема податок	http://www.sutoorizari.gov.mk/	нема податок	нема податок
Арачиново	нема податок	нема податок	http://www.haracina.gov.mk/	нема податок	нема податок
Берово	немаат доставено одговор		http://www.berovo.gov.mk/		
Битола	Не е обновен Договорот за ГИС-портал, помеѓу Општина Битола и Гео Линк.	Електронската размена на податоци со јавните претпријатија се одвива преку информациските системи е-дозвола, е-урбанизам и е-градежно земјиште.	За подобро информирање на граѓаните на Општина Битола постои on-line врска преку интернет и тоа на страницата (http://www.bitola.gov.mk/).	Постои едношалтерски систем во рамките на шалтери на Општина Битола	нема податок
Богданци	нема податок	нема податок	е-градежна дозвола, е-урбанизам и е-градежно земјиште, http://www.bogdanci.gov.mk/	нема податок	нема податок
Боговиње	нема	нема податок	е-градежна дозвола, е-урбанизам, http://www.komunabogovine.gov.mk/	Е-катастар	нема податок

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Единици на локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵²	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
			index.php?lang=mk		
Босилово	немаат доставено одговор		http://www.opstinabosilovo.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Брвеница	нема	нема податок	http://www.brvenica.gov.mk/	нема податок	нема податок
Валандово	нема	Со Агенција за катастар на недвижности	Издавање на одобрение за градење, електронски начин на водење на постапката за донесување на урбанистички планови, http://www.valandovo.gov.mk/	Во завршна фаза на подготовки за функционирање	нема податок
Василево	нема податок	нема податок	Воспоставен е Е-шалтер и Е-Кат Шалтер на Агенција за катастар на недвижности, преку кој се добиваат одредени услуги по барање на граѓаните на Општина Василево. http://opstinavasilevo.gov.mk/	нема податок	нема податок
Вевчани	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.vevcani.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Велес	нема податок за 2017, иако во претходните години прикажале активности во развој на ГИС	нема податок за 2017, иако во претходните години прикажале активности	http://veles.gov.mk ,	нема податок за 2017, иако во претходните години прикажале активности	нема податок за 2017, иако во претходните години прикажале активности
Виница	1. нема; 2. има; 3. нема податок; 4. нема; 5. нема податок; 6. нема податок.	нема	On-Line прашања и добивање на одговори. http://www.opstinavinica.gov.mk/	Има	нема податок
Вранештица	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.vranestica.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Единици на локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵²	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
Врапчиште	нема податок	нема податок	Е-урбанизам-спроведување на постапка за донесување на урбанистички планови и Е-градежна дозвола-спроведување на постапка за издавање на Одобрение за градење, извод од план. http://www.komunavrpcisht.gov.mk/	нема податок	нема податок
Гевгелија	нема податок	нема податок	http://gevgelija.gov.mk/index.php?lang=en	нема податок	нема податок
Гостивар	нема податок	нема податок	http://www.gostivari.gov.mk/web/index.php/mk	нема податок	нема податок
Градско	нема	нема	http://www.gradsko.gov.mk/	нема	нема
Дебар	нема податок	нема податок	http://www.dibra.gov.mk/	нема податок	нема податок
Дебрца	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://debarca.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Делчево	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.delcevo.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Демир Капија	нема податок	нема податок	http://opstinademirkapija.gov.mk/	нема податок	нема податок
Демир Хисар	нема податок	нема податок	http://www.demirhisar.gov.mk/	нема податок	нема податок
Дојран	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.dojran-info.com/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Долнени	не функционира	Министерство за финансии, МОН, МЖСПП и УЈП.	е-одобрение за градење“, „е-урбанизам, http://www.opstinadolneni.gov.mk/	Е-кат едношалтерски систем	нема податок
Другово	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	нема	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Желино	нема податок	„е - влада“ „е-одобрение“, „е-урбанизам“, „е градежно-земјиште“ „е-режим“	http://www.zhelina.gov.mk/zhelina/	нема податок	нема податок

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Единици на локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵²	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
Зајас	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.komunazajazit.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Зелениково	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.zelenikovo.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Зрновци	2. Информатичар; 5. е-урбанизам:	нема податок	www.zrnovci.gov.mk	не	нема податок
Илинден	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.ilinden.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Јегуновце	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.opstinajegunovce.gov.mk	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Кавадарци	1.Извод од урбанистички планови, Имиња на улици; 2. Два советника, еден геометар и еден референт; 3. Урбанизам; 5. Катастарски податоци од АКН.	Преку e-mail, WEB страни и WEB страна на Општина Кавадарци	Пријави проблем систем 72 часа е апликација на WEB страната на Општина Кавадарци, http://kavadarci.gov.mk/	нема податок	нема податок
Карбинци	1. ArcView 10.1; 2. Два извршители; 3. ГИС за Општина Карбинци.	нема податок	http://www.opstinakarbinici.gov.mk/	нема податок	нема податок
Кичево	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://kicevo.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Конче	нема податок	нема податок	http://www.konce.gov.mk/	нема податок	нема податок
Кочани	нема податок	нема податок	http://www.kocani.gov.mk/	нема податок	нема податок
Кратово	нема податок	нема податок	http://www.opstinakratovo.gov.mk/indexr.asp	нема податок	нема податок
Крива Паланка	нема	Агенција за катастар на недвижности на РМ	http://www.krivapalanka.gov.mk/	нема	нема
Кривогаштани	нема податок	нема податок	http://www.krivogastani.gov.mk/	нема податок	нема податок
Крушево	нема податок	нема податок	http://krusevo.gov.mk/	нема податок	нема податок
Куманово	нема податок	нема податок	http://kumanovo.gov.mk/	нема податок	нема податок

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Единици на локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵²	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
Липково	нема податок	Со органите на државата, со регионален развоен центар-Куманово и со други	е-одобрение за градба, е-урбанизам, е-јавни набавки, http://www.opstinalipkovo.gov.mk/	немаат доставено одговор	Во преговори се, но немаат уште ништо конкретно.
Лозово	2. Два извршители	е-урбанизам, е-кат шалтер, е-одобрение	http://www.opstinalozovo.gov.mk/	нема податок	нема податок
Маврово и Ростуша	Општината нема воспоставено ваков систем за следење на просторни податоци	нема податок	е-одобрение, е-урбанизам и е-градежно земјиште, http://www.mavrovirostuse.gov.mk/	нема	нема
М. Каменица	нема податок	нема податок	http://www.makedonskakamenica.gov.mk/	нема податок	нема податок
М. Брод	нема податок	нема податок	http://www.mbrod.gov.mk/	нема податок	нема податок
Могила	нема податок	нема податок	http://mogila.gov.mk/	нема податок	нема податок
Неготино	нема податок	нема податок	http://www.negotino.gov.mk/	нема податок	нема податок
Новаци	1. ГИС Десктоп. 4. Дата модел проекција. 5. Топографски карти 1:50000 Агенција за катастар на недвижности. 6. За интерна употреба, генерирани извори и увид на терен.	Водовод, ЕВН и Катастар	http://opstinanovaci.gov.mk/	нема податок	нема податок
Ново Село	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.novoselo.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Осломеј	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	нема	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Охрид	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.ohrid.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Петровец	нема податок	нема податок	http://www.petrovec.gov.mk/	нема податок	нема податок
Пехчево	нема податок	нема податок	http://pehcevo.gov.mk/	нема податок	нема податок
Пласница	нема податок	нема податок	http://plasnica.gov.mk/blog/	нема податок	нема податок

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Единици на локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵²	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
Прилеп	Во тек е постапка на имплементација на ГИС за Општина Прилеп	нема податок	http://www.prilep.gov.mk/	нема податок	нема податок
Пробиштип	нема податок за 2017, иако во претходните години прикажале активности	нема податок	http://probistip.gov.mk/	нема податок за 2017, иако во претходните години прикажале активности	нема податок за 2017, иако во претходните години прикажале активности
Радовиш	нема податок	нема податок	http://radovis.gov.mk/	нема податок	нема податок
Ранковце	нема податок	нема податок	http://rankovce.gov.mk/	нема податок	нема податок
Ресен	нема податок	нема податок	http://www.resen.gov.mk/	нема податок	нема податок
Росоман	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.opstinarosoman.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Свети Николе	нема податок	Воспоставена е електронска комуникација со Агенцијата за катастар на недвижности	http://svetnikole.gov.mk/	На 27.09.2007, Општина Свети Николе потпиша Меморандум за разбирање со Министерство за локална самоуправа и Европската агенција за реконструкција и стана партнер општина во имплементацијата на проектот „Поддршка на процесот на децентрализација“. Проектот е финансиран од ЕУ, а раководен од Европската агенција за реконструкција. Со овој проект, Општинскиот центар за информирање на граѓаните прерасна во Општински центар за услуги каде граѓаните можат да ги добијат информациите но и услугите кои ги бараат од општината, на едно	нема податок

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Единици на локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵²	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
				место. Вработените во идниот центар добија обуки за градење на односи со граѓаните, како и стручни обуки од областите во надлежност на општината за кои центарот дава услуги. Отворена е и подрачна канцеларија во с. Ерџелија којашто ги опслужува жителите од с. Ерџелија и селата во поблиското окружување.	
Сопиште	нема податок	http://gradeznozemjiste.mk/ , https://www.e-urbanizam.mk/ , www.katastar.gov.mk	http://opstinasopiste.gov.mk/	има	нема
Старо Нагоричане	нема податок	нема податок	http://www.stn.gov.mk/	нема податок	нема податок
Струга	1. Донација од USAID; 2. Обуки од мал обем, на мал број вработени (свкупниот кадар кој треба да работи, не е ни опремен, ни соодветно обучен за работа); 3. Дигитализацијата, конверзијата во Секторот за информатичко работење е разработен-во четири фази, од кои само првата е завршена.	е-дозволи (одобренија за градење); е-урбанизам (урбанистичка планска документација).	http://www.struga.gov.mk/index.php/mk/	Едношалтерскиот систем функционира не целосно, односно воглавно само во приемот и доставата на барањата на странките од надвор, додека внатрешно е целосно на рака и со доставни книги. Повратните информации шалтерот ги внесува дополнително.	нема податок
Струмица	нема податок	нема податок	http://strumica.gov.mk/	нема податок	нема податок
Студеничани	нема податок	нема податок	http://studenicani.gov.mk/	нема податок	нема податок
Теарце	нема податок	нема податок	http://www.tearce.gov.mk/	нема податок	нема податок

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2017 година**

Единици на локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵²	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
Тетово	нема податок	нема податок	http://www.tetovo.gov.mk/	нема податок	нема податок
Центар Жупа	нема	нема	http://www.merkezjupa.gov.mk/	нема	нема
Чашка	нема	нема	http://www.caska.gov.mk/	нема	нема
Чешиново Облешево	1. WEB апликација; 2. Дипломиран инженер по информатика.	нема податок	Постоечката WEB страна на општината е ажурирана и потребните информации можете да ги најдете на http://cesinovo-oblesevo.gov.mk/	нема податок	Уредување на улици и куќни броеви во населените места во Општина Чешиново-Облешево
Чучер Сандево	нема податок	нема податок	Е-катастар, Е-урбанизам, Е-градежна дозвола, http://www.cucersandevo.gov.mk/	нема податок	нема податок
Штип	1. Arc GIS 9.2; 2. Еден Извршител; 3. Урбанизам и Катастар. 4. Геореференцирани катастарски подлоги и електронски ДУП; 5. Катастар и ЈП за Урбанизам „Стипион“ и овластени приватни фирми за изработка на ДУП; 6. Полесен начин на спроведување и управување со просторни податоци.	нема податок	Објаснети процедури и постапки за услуги на граѓаните и достапни електронски барања. http://www.stip.gov.mk/	Општина Штип преку проектот од Светска Банка вовеле едношалтерски систем. Во предна канцеларија има по еден претставник од сите одделенија, во исто време изготвени се процедурите за сите услуги кон граѓаните. Изготвена е студија за следење и движење на документите. Со тоа се создадени услови за воведување на ISO 9001 и 14001:2004. Едношалтерскиот систем целосно ја исполнува својата улога.	нема податок

Агенцијата за катастар на недвижности на националниот гео-портал има објавено податоци кои се изработени по национални и по INSPIRE стандарди, и тоа:

- државна граница;
- граници на единици на локалната самоуправа;
- граници на населени места;
- дигитален модел на терен и
- географски имиња.

За наведените збирки на просторни податоци достапни се и WEB-услуги за: пребарување, преглед и преземање. Услугата за преземање на податоци е поврзана со тарифниците на субјектите во Национална инфраструктура на просторни податоци (НИПП) и истата се реализира преку е-наплата.

На националниот гео-портал свои податоци и услуги имаат публикувано и:

- Министерството за животна средина и просторно планирање: податоци за националните паркови;
- Државниот завод за статистика: податоци за статистичките региони и за старосната структура на население по статистички региони;
- Центарот за управување со кризи: карта со сувост на шуми, карта со индекс на пожари и локација на критични точки за потенцијални шумски пожари;
- Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство: почвена карта на РМ и
- Геолошки завод на РМ: геолошка карта во размерн 1:500.000.

Вкупниот број на мета податоци кои се достапни на геопорталот изнесува 46, од кои 14 се за геопросторни податоци, 24 за услугата за преглед (WMS) и 8 метаподатоци за услугата за преземање на податоци (WFS).

Агенцијата за катастар на недвижности има потпишано договори за размена на збирките на просторни податоци и услуги поставени на националниот НИПП гео-портал со девет субјекти во НИПП.

Во Агенцијата за планирање на просторот во текот на минатата 2017 се реализираа активности за ажурирање на базите на просторни податоци за: Просторниот план на Источниот плански регион и Просторниот план на Националниот парк Пелистер. Како резултат на ова, базата на просторни податоци за овие региони е значајно збогатена со податоци од сите аспекти на планирањето и планските анализи. Во функција на ефикасно спроведување на Просторниот план на Република Македонија извршено е ажурирање на WEB сервисите и базите на податоци за:

- просторните планови во РМ и
- издадени услови за планирање.

WEB сервисите се од круцијално значење во процесот на изработка на елаборатите за Услови за планирање, затоа што во нив се интегрирани просторните податоци на планските решенија со ажурираните податоци за тековните промени во просторот кои ги прибира Агенцијата. Истовремено, се ажурираат и податоците на ГИС порталот на Агенцијата за планирање на просторот.

Инфраструктурните претпријатија кои стопанисуваат на територијата на цела Македонија, како и оние кои ја покриваат територијата на Градот Скопје,

во своето тековно работење ја имаат имплементирано ГИС компјутерската технологија. Во текот на 2017 година нивните активности во овој домен беа главно насочени кон тековните активности односно, пополнување на базите на просторни податоци со податоците за новите зафати изведени во просторот.

4. Европска рамка за планирање на просторот

Стратешка цел на Република Македонија е финализирање на процесот на интегрирање во Европската Унија. Постојниот статус на нашата Држава во Европската Унија поставува повеќе задачи насочени не само кон остварување на очекуваните ефекти изразени преку макро економските перформанси за повисоки стапки и ниво на економски развој, политичка и безбедносна стабилност, понапредно технолошко ниво, повисоко образование и научно ниво, туку и апсолвирање на новините во областа на просторното планирање и вклучување во процесот на трансферирање и примена на насоките и определбите од просторната и регионалната политика практикувана од земјите членки на Унијата.

Новата политичка констелација, техничко-технолошкиот развој и глобалната поврзаност се битни фактори кои имаат значително влијание врз просторната организација и создавањето на нови контури на Европа.

Рapidниот развој на глобалната економија определува нова мрежа на врски и етаблира нови соодноси помеѓу корпорации, граѓани, градови и региони низ целиот свет. Тековниот процес на Европската интеграција поставува пред просторното планирање и урбаната политика задачи на супранационално ниво кои треба да се имплементираат во тековниот и иден процес на планирање и организација на просторот и во нашава држава.

Главни европски политики

За разбирање на европската политика во областа на просторниот развој, која е една парцијална политика, важен е нејзиниот однос кон главните европски политики. Главните европски политики според *Unity, Solidarity, Diversity for Europe, its People and its Territory, 2001, (Единство, солидарност и разновидност за Европа, нејзините жители и територијата)* се:

- Политика на конкуренција,
- Заедничка земјоделска политика,
- Вработување, човечките ресурси, развој и кохезија,
- Политика на заштита на животната средина,
- Регионална политика,
- Политика на истражувања и развојот,
- Сообраќајна политика,
- Енергетска политика,
- Политика на претприемаштво за средни и мали претпријатија,
- Заедничка политика во областа на рибарство.

Од сите наведени политики, најголемо влијание врз просторното планирање на развојот и територијално уредување на Европската Унија и целиот континент, имаат три политики: политика на заштита на животната средина, регионалната политика и сообраќајната политика.

Концепт на одржлив развој

Просторниот план, како стратешко-развоен документ, првенствено е ориентиран кон изнаоѓање на можности за решавање на најзначајните просторни проблеми кои настанале како последица на досегашните развојни

процеси, како и кон одредување и реализација на долгорочни цели за организација и уредување на просторот и населбите, со што би се обезбедиле услови за идниот економски и просторен развој на регионот. Во таа смисла е дефинирана основната цел на просторниот план, која покажува дека заштитата на животната средина е дел од сите сегменти на планот. Освен тоа, особено се нагласува потребата од усогласување на користењето на просторот со можностите и ограничувањата на природните и создадени вредности, со потребите на социјалниот и економскиот развој, што е во основа концептот на одржливиот развој.

Концептот на одржлив развој е усвоен од страна на Европската Унија 1990 година, а од Обединетите нации во 1992 година. Усвојувањето на овој Концепт на глобално ниво е резултат на сознанието за големите промени во состојбите на животната средина што довеле до загаденост на воздухот, водите и земјиштето, деградација на другите екосистеми и потрошувачка на големи количества на природните ресурси. Од Втората конференција на ООН за животната средина и развој, одржана 1992 година во Рио де Жанеиро, позната и под името Светски самит, произлегоа две меѓународни спогодби, два документи со усвоени начела и програма за одржлив развој во светски размери:

- Рио декларација за животна средина и развој, со 27 начела кои ги дефинираат правата и обврските на државите во нивните настојувања да обезбедат развој и благосостојба на човекот;
- Агенда 21 обемна програма за работа во XXI век, консензуз на 179 држави. Тоа е план за глобално партнерство насочено кон урамнотежување на потребата за висококвалитетна животна средина и здрави економии за сите народи во светот;
- Извештај со усвоени начела кој опфаќа управување, зачувување и одржлив развој на сите видови шуми важни за економскиот развој.

Двете конвенции потпишани од повеќето влади на земјите присутни во Рио се:

- Рамковна конвенција за климатски промени, која има за цел да ги задржи гасовите кои предизвикуваат ефект на стаклена градина на ниво кое нема драстично да ја промени климата и
- Конвенција за биолошката разновидност, која бара од земјите усвојување на средства и начини за зачувување на разновидноста на живите организми.

Остварувањето на одржливиот развој на национално ниво зависи од структурните промени во меѓународните односи во областа на користењето на енергијата, политиката на транспортот, користењето на природните ресурси, меѓународната трговија и други односи.

Хабитат II

На првата конференција на Хабитат (Ванкувер 1976 година), владите почнаа да ја препознаваат потребата од одржливи хумани населби и последиците од рапидната урбанизација, особено во земјите во развој. Резултатите од конференцијата се содржани во Ванкуверската декларација која содржи акциски план со 64 препораки за национални активности.

Втората конференција на ООН за населбите, Хабитат II (Истанбул 1996 година), која се одржа 20 години по првата конференција Хабитат I, нагласено го истакна незапирливиот глобален процес на урбанизација. Резултатите од

Конференцијата беа интегрирани во Истанбулската декларација. На оваа конференција, светските лидери исто така ја усвоија и Агендата Хабитат, која претставува глобален план на акции за обезбедување на адекватен дом за секого, во одржливи хумани населби. Со усвојувањето на програмата Хабитат II, (Хабитат агенда) земјите, меѓу другото се обврзуваат за воспоставување на одржливи населби. Под ова се подразбира унапредување на развојот на населбите и ефикасно користење на добрата зависно од можностите на еко-системите.

Со оглед на тоа што градовите во XXI век функционираат на радикално поинаков економски и социјален систем од градовите во XX век, и со оглед на промените и трансформациите што се случуваат по Хабитат II, на Конференцијата за домување и одржлив урбан развој Хабитат III, која се одржа во Кито, Еквадор, во октомври 2016 година, се ревидираше урбаната агенда со цел да се репозиционира пристапот за идната урбана политика. Новата урбана агенда (НУА) е документ кој ги поставува глобалните стандарди за постигнување на одржлив урбан развој, со преиспитување на начинот на кој денес градиме, управуваме и живееме во градовите.

Перспектива на просторниот развој на Европа (ESDP)

ESDP е прв формален документ во областа на планирањето на просторниот развој во Европската унија донесен со посебна резолуција во 1999 година. Во овој документ за прв пат одржливоста не се третира само како економски пораст и развој кој ги има предвид последиците врз животната средина, туку и како просторно урамнотежен развој. Освен тоа, во овој документ на еден нов начин се настојува на усогласување на одлуките од различни сектори според заедничка просторна матрица. На 12-та седница во Хановер, во 2000 година, донесени се „**Водечките принципи за развој на европскиот континент**“ кои не се правно обврзувачки, но во нив е нагласено значењето на територијалната димензија во остварување на човековите права и демократијата. Нивната цел се состои во дефинирање на мерки и политики на просторниот развој со чија помош луѓето во сите држави членки ќе остварат прифатлив животен стандард, што се смета како еден од битните предуслови за стабилизација на демократските процеси и структури во регионите и градовите во Европа, односно нивното активно учество во процесот на европската интеграција и демократизација.

ESDP е документ кој има за цел да биде до одреден степен обединувачки и за политиките на Европската унија (политика на засилување на конкурентноста, заштита на животната средина, регионална политика, сообраќајна политика, политика во областа на истражувањата, технологија и развојот и др.).

Во последната верзија ESDP претставува планско-развоен документ од индикативен и интегративен вид, значи, еден општ „план/програма“ на наднационално ниво. На тој начин, Унијата е прв голем светски регион кој дефинирал заедничка просторна визија за развој на својата територија, со што ESDP е промовирана како рамка на политиката и референтен документ во доменот на одржливиот просторен развој. Иако не е задолжителен, тој ги дефинира политичките опции за донесување на одлуки на сите управувачки нивоа (од наднационално, односно европско, преку национално и регионално, до локално) што би водело кон одржлив и урамнотежен развој.

Европска мрежа за следење на просторното планирање (ESPON)

Остварувањето на ESDP е поткрепено со паралелна статистичко-информатичка и истражувачка поддршка под името Европска мрежа за следење на просторното планирање (ESPON - European Spatial Planning Observation Network), која е иницирана од Европската комисија и владите на државите членки на Европската Унија во 1998 година и потоа реализирана во текот на следните две години на истражување. Оваа програма продолжува во периодот 2002-2006 година со истражувања и студии за територијален развој и просторно планирање гледано од Европска перспектива во поддршка на развојната политика. Во 2007 година од Европската комисија е усвоена ESPON 2013 програмата, со мисија да ја поддржи развојната политика во насока на територијална кохезија и хармонизиран развој на Европската територија, обезбедувајќи споредливи информации, анализи и сценарија на просторната динамика и прегледувајќи ги потенцијалите за развој на регионите и поголемите подрачја кои придонесуваат кон Европската конкурентност, територијална соработка и одржлив и балансиран развој. Во 2015 година Европската Комисија ја усвојува ESPON 2020 програмата чии цели се промоција и поттикнување на Европската територијална димензија во развој и соработка низ трансфер на знаења и политика на јавните авторитети и другите актери во политиката на сите нивоа.

Во насока на операционализирање на европската политика на балансиран и одржлив просторен развој, од страна на Европската Комисија во 1990 година покрената е иницијатива за зајакнување на економската и социјална кохезија на Европскиот континент низ стимулирање на трансграничната соработка, насловена како INTERREG. Соработката се остварува преку поддршка на проекти кои покриваат широк спектар на области како инфраструктура, едукација, урбан развој, енергија, дигитална економија и друго. Илјадници проекти во најразлични области се имплементирани од раѓањето на INTERREG до денес. Како главна алатка на Европската политика на кохезија, INTERREG стана моќен инструмент за финансирање на Европската Унија во поддршка на развој на ЕУ регионите. Од 11 на почетокот, денес INTERREG опфаќа 28 членки на ЕУ. Секоја програма на INTERREG покрива посебен дел од територијата на ЕУ. Низ годините, финансиската поддршка на INTERREG порасна од 1,1 милијарди ЕУР на 10,1 милијарди ЕУР за периодот 2014-2020год. Од почетокот на INTERREG, 5 програмски периоди следуваа еден по друг и тоа:

- INTERREG I A (1990-1993г.);
- INTERREG II B (1994-1999год.);
- INTERREG III C (2000-2006год.);
- INTERREG IV (2007-2013год.) и
- INTERREG V (2014-2020год.).

Секој од програмските периоди е конципиран од 3 програми:

- Програма за прекугранична соработка;
- Програма за транснационална соработка и
- Програма за интеррегионална соработка.

Во овие програми дефинирани се неколку приоритети кои ги изразуваат целите на ESDP: просторна интеграција, сообраќајна достапност, социјална

кохезија, заштита на природното и културното наследство и др., специфицирани во согласност со долгорочните цели на даденото подрачје.

Програмскиот период 2014-2020 година е пресвртница во однос на содржината и организациониот процес на INTERREG, поради промените во вкупниот менаџмент на програмите во насока на административна и сметководствена симплификација низ хармонизација и поставување на општи збирки на правила за Европските структурни и инвестициски фондови.

Територијална агенда на ЕУ до 2020 година

„Територијалната агенда“ е документ од областа на просторното планирање кој следува по донесувањето и постепената имплементација на:

- „Перспективите на просторниот развој на ЕУ“ од 1999 година;
- „Водечките насоки за просторен развој на европскиот континент“ донесени од страна на СЕМАТ од 2000 година;
- реализацијата на низа проекти во рамки на иницијативата INTERREG и
- истражувања во рамки на програмата ESPON.

Територијалната агенда има осум страни во кои се одредени задачите, целите и основните активности за нејзино остварување, а заснована е на аналитички документ под името „Состојба и перспективи на развојот на ЕУ“.

Задачи на просторниот развој на ЕУ дефинирани во Територијалната агенда се:

- Јакнење на територијалната кохезија и
- Јакнење на регионалниот идентитет, подобро користење на просторната разновидност.

Цели на просторниот развој поставени во Територијалната агенда се:

- Јакнење на полицентричниот развој и иновациите преку вмрежување на градовите-региони и другите градови;
- Нови облици на партнерства и територијално управување помеѓу руралните и урбаните подрачја;
- Промоција на конкурентни и иновативни регионални кластери во Европа во насока на поддршка на јакнењето на трансевропските мрежи;
- Промовирање на трансевропското управување со ризици, вклучувајќи ги ризиците од влијанието на климатските промени и
- Јакнење на еколошката структура и културните ресурси како додадена вредност на развојот.

Светската економска криза од 2008 година предизвика преиспитување на повеќето секторски и интегрални политики на Европската Унија, вклучувајќи ја и политиката на просторен развој содржана во рамки на „Територијалната агенда на Европската Унија“ од 2007 година. Новата Територијална агенда има за цел првенствено усогласување со една од најзначајните политики на ЕУ, односно со „Стратегијата за паметен, одржлив и инклузивен раст на Европа 2020“. Територијалната агенда ЕУ до 2020 година дефинира шест територијални приоритети на Европската Унија кои ќе придонесат за успешно спроведување на Стратегијата „Европа 2020“. Тоа се:

1. Поттикнување на полицентричниот и рамномерен територијален развој;

2. Поттикнување на интегрален развој во градовите, руралните и другите специфични региони;
3. Просторна/територијална интеграција во прекуграничните и транснационалните функционални региони;
4. Обезбедување на глобална конкурентност на регионите врз основа на силно локално стопанство;
5. Подобра територијална поврзаност на поединците, заедниците и претпријатијата и
6. Управување и поврзување на еколошките, пределските и културните вредности на регионите.

Територијалната агенда на Европската Унија до 2020 године е усвоена во текот на Неформалниот состанок на министрите надлежни за просторен развој одржан на 19 мај 2011 година во местото Годоло покрај Будимпешта.

Регионални иницијативи

Земјите од Централна и Југоисточна Европа се справуваа со тешкотии во периодот на транзицијата со цел да ги спроведат мерките неопходни за пристапување во ЕУ. Проектот ESTIA (European Space and Territorial Integration Alternatives) овозможи воспоставување на мрежа на просторни планери и одговорни владини претставници, а со тоа и конструктивен дијалог за подобро разбирање на процесите за просторен развој помеѓу земјите во Југоисточна Европа. Во овој проект учествуваа Албанија, Бугарија, Грција, Македонија, Романија и СР Југославија.

OSPE (Observatory of Spatial Planning and Environment in South-East Europe) е проект кој е комплементарен на првиот. Тој ги опфаќа истите земји, но во него повеќе се нагласени аспектите на информатичката поддршка на подготовките, донесувањето и спроведувањето на одлуки во областа на одржливиот развој и пратечките институционални и организациони аранжмани (т.е. регионална опсерваторија и мрежа на национални пунктови/фокални точки).

ESTIA и OSPE се исклучително важни регионални иницијативи во областа на просторниот и урбанистичкиот развој, како и политиките за заштита на животната средина на Балканот.

Покрај копроектите *ESTIA/OSPE*, за разгледување и дефинирање на идните правци на развојот на Република Македонија постојат и други иницијативи, програми и проекти на регионалната интеграција во овој регион кои содржат елементи од одделните области кои се предмет на анализа во просторното планирање.

5. Заклучни согледувања за 2017 година

Во ова поглавје опфатени се заклучните согледувања за спроведување на Просторниот план на Република Македонија во 2017 година за сите области елаборирани во Годишниот извештај со наслов „Евидентирани промени во просторот јануари-декември 2017 година“.

5.1. Економски основи на просторниот развој

Република Македонија како мала земја во развој со политика на отворена економија, во која надворешната трговија учествува со висок процент во БДП, е мошне сензитивна на надворешните влијанија и промени. Економскиот амбиент во 2017 година, во констелација на меѓународните влијанија и внатрешнополитичката ситуација, услови на стагнација на економските активности и остварување на реален обем на БДП на ниво од претходната 2016 година (реална стапка на раст 0,0%⁵³) што не кореспондира со проектираните стапки на годишен пораст на БДП од 5,3% односно 5,1%⁵⁴ утврдени со Просторниот план на Р Македонија со временски хоризонт до 2020 година.

Во создавањето на БДП во 2017 година учествуваа вкупно 740 648 вработени лица. Во однос на претходната година бројот на вработени⁵⁵ е зголемен за 2,4%. Следователно, бројот на невработени на годишна основа е намален за 5,1% и изнесува 213 564 лица.

И покрај ваквите позитивни движења сепак состојбата на пазарот на работна сила во Република Македонија е неповолна и се карактеризира со сеуште ниска стапка на вработеност, односно висока стапка на невработеност.

Разместувањето на производните и услужни дејности во просторот на Република Македонија во 2017 година се остварува согласно планските определби за комбинација на методите на концентрацијата и дисперзијата, како комплементарни приоди во алокацијата на производните и услужни дејности.

Во амбиент на пазарна економија, сопственичка трансформација, приватна иницијатива и реструктурирање на претпријатијата, бројот на деловни субјекти на крајот на 2017 година според податоците на Државниот завод за статистика изнесува 71 419 што е за 100 деловни субјекти помалку во однос на претходната 2016 година.

Постојната разместеност на деловните субјекти покажува нерамномерност и доминација на Градот Скопје во кој се лоцирани 35,8 % од деловните субјекти во Р Македонија, потоа следат општините: Битола (5,4%), Тетово (4,9%), Куманово (4,2%), Прилеп (3,9), Охрид (3,7%), Гостивар (3,5%), Струмица (3,4%), Струга (3,0), Велес (2,5%), Штип (2,5%), Кавадарци (2,3%), Кичево (2,0%), Гевгелија (1,7%), Кочани (1,9%) итн.

Во текот на 2017 година, според податоците доставени од извештајните единици, евидентирани се ново-изградени објекти или објекти кои се во градба со производна и услужна намена, во вкупно 22 општини. Најголем број од новоизградените објекти се од областа на производните-преработувачки

⁵³ Бруто-домашен производ на РМ (проценети податоци), Соопштение бр.3.1.18.11, 2018 година, ДЗС

⁵⁴ Студија Економски основи на Просторниот план на Република Македонија, група автори, Економски факултет-Скопје, 1998 год.

⁵⁵ Анкета за работна сила, Статистички преглед 2.4.18.03, 2017 година, ДЗС

дејности, потоа следат деловните објекти, а објектите кои се во градба или се веќе изградени од областа на туризмот и угостителството се евидентирани во општините Струга, Ресен, Пласница, Демир Капија, Гевгелија, Брвеница, Боговиње.

Промените во просторот укажуваат на заложбите на единиците на локалната самоуправа како носители на економскиот развој за своите подрачја, во услови на пазарна економија и процес на децентрализација, своите политики да ги ефектуираат преку изработка и усвојување на урбанистичка документација со која се создаваат просторни-локациски услови за градба и отварање на нови производни и услужни објекти со цел зголемување на бројот на вработените во структурата на работната сила и поттикнување на развојот на локалната и национална економија.

5.2. Користење и заштита на природните ресурси

5.2.1. Земјоделско земјиште

Имајќи ги предвид критериумите за користење на земјоделското земјиште, очекуваните можности за вложување на капитал во примарното производство (долгогодишни насади и развој на сточарскиот комплекс), како и трендот на досегашниот развој, се проценува дека со планските определби опфатени со Просторниот план на Република Македонија до 2020 година ќе се оствари оптимално користење на земјоделското земјиште.

Според расположивите податоци за 2017 година, Република Македонија располага со 1 266 008 ha земјоделско земјиште од кое 516 870 ha или 40,8% се обработливи површини, пасиштата опфаќаат површина од 748 413 ha или 59,1% и околу 1 000 ha се бари, трстици и рибници или 0,1% од вкупната земјоделска површина. Овој однос некореспондира со зацртаните плански предвидувања за 2020 година со кои учеството на обработливите површини и површините под пасишта е предвидено на 47,7% и 52,3%.

Во структурата на обработливото земјиште доминираат површините под ораници и бавчи со 416 709 ha или 80,6%, овоштарниците зафаќаат површина од 16 546 ha или 3,2%, лозјата 23 703 ha или 4,6% и остатокот од 59 912 ha или 11,6% од вкупното обработливо земјиште се површини под ливади.

Во последните години земјоделскиот сектор се соочува со значајни структурни и правни реформи особено во процесот на усогласување на националното законодавство со европското и воспоставување и зајакнување на институционалната структура во областите кои ги уредува Заедничката земјоделска политика. Европските интеграциски процеси се основа за зајакнување и создавање на конкурентен земјоделски сектор согласно на барањата на Европската Унија. Во таа насока ресорното министерство во оваа област (Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство) вовеле политики, мерки и механизми за спроведување на развојните процеси во земјоделското производство и пазари, земјишната политика. Реформските процеси се темелат на Националната стратегија за земјоделство и рурален развој 2014-2020 година, усвоена во декември 2014 година која претставува главен долгорочен стратешки документ во областа на земјоделството и руралниот развој на кој се базира поставувањето и спроведувањето на целите,

политиките и мерките за развој на земјоделството и руралните средини во Република Македонија.

5.2.2. Шуми и шумско земјиште

Врз основа на анализата на добиените податоци за 2017 година од извештајните единици за следење на реализација на Просторниот план на Република Македонија, во областа на користење на земјиштето, може да се констатира дека пошумување е извршено само во 4 општини.

Просторниот план на Република Македонија предвидува дека пошумувањето во шума и вон шума до 2020 година треба во просек годишно да изнесува 6 522 ha. Според податоците објавени од Државниот завод за статистика извршено е пошумување на површина од 553 ha, односно само 8,5% од просечното годишно пошумување предвидено со Просторниот план.

5.2.3. Минерални сировини

Искористувањето на минералните сировини на просторот на Република Македонија се остварува врз основа на надлежностите на Министерството за економија во доменот на изработка и реализација на годишните програми за основни геолошки истражувања, детални геолошки истражувања на енергетски минерални сировини, развој на геолошкиот информациски систем и доделувањето на концесии за детални геолошки истражувања на минерални сировини. Во тек е изработка на стратегија за геолошки истражувања и експлоатација на минерални сировини. Со издавањето на концесии за детални геолошки истражувања се зголемуваат можностите да се откријат нови наоѓалишта за искористување на минерални сировини.

Министерството за економија, во текот на 2017 година има издадено 5 концесии за детални геолошки истражувања.

Во 2017 година не се издадени нови концесии за искористување на минерални сировини.

АД Електрани на Македонија, во текот на 2017 година извршиле детални геолошки истражувања на три локации.

Од добиените информативни листови од општините на локалната самоуправа, експлоатација на минерални сировини е евидентирана во шест општини, на вкупно 468,63 ha. Индикативно е дека податоците од единиците на локалната самоуправа се повторуваат со години наназад.

5.2.4. Водостопанство и водостопанска инфраструктура

Во изминатата година инвестициите во најголем дел се за проширување или санација на постоечките системи. Не се завршени или започнати активности со поголемо значење со кое ќе се подобри стандардот на живеење во поголем број населени места. Постоечките водоснабдителни системи се проширени со приклучување на неколку села, нема изградба на нов регионален водоснабдителен систем, или пречистителна станица за отпадни води од поголемите градови со што ќе се подобри и зачува квалитетот на водата на површинските и подземните води и ќе се зголеми степенот на заштита на животната средина, како една од основните определби дефинирани во ППРМ.

Со ППРМ (со временски хоризонт до 2020 година) беше зацртано изградба на систем за водоснабдување на градовите Гостивар и Тетово и околните села од акумулацијата Маврово. По енергетското искористување на водите од акумулацијата водите може да се користат за водоснабдување. Иако овој регион долго време се соочува со проблеми со обезбедување на квалитетна вода, во изминатиот период не е направена соодветна планска или проектна техничка документација со која ќе се анализираат можностите за изградба на овој регионален систем.

Исто така со ППРМ предложено беше изградба на РВС „Треска“ преку кој ќе се обезбеди вода за источниот и југоисточниот дел на Р. Македонија. И за ова решение во изминатиот период не е направена соодветна планска или проектна техничка документација.

Земјоделството како една од важните стопански гранки во Државата не е подржано со модернизација или изградба на системи за наводнување. Во оваа област во 2017 година нема активности.

5.2.4.1. Водоснабдување

Во текот на 2017 година најголем дел од активностите за подобрување на водоснабдувањето е доградба на системите за довод на вода до селата (доводен цевковод, по потреба изградба на резервоар, пумпна станица и сл.).

Активности за подобрување на водоснабдувањето превземени се:

- Во Општина Битола на водоснабдителната мрежа на градот, односно на регионалниот водоснабдителен систем, приклучени се селата Секирани, Галабавци и Лопатица;
- Во Општина Велес на водоснабдителната мрежа на градот Велес приклучени се селата Раштани и Бузалково.

Проширување или реконструкција на постоечките системи извршено е во:

- Во Општина Аеродром реконструирана е водоводна мрежа во должина од 1,6 km;
- Во Општина Ѓорче Петров доградена и реконструирана е дел од водоводната мреже во селата Волково и Кисела Јабука;
- Во Општина Шуто Оризари изграден е цевковод од т.н. „железарски цевковод“ до новоизградениот резервоар со капацитет од 4 350 m³;
- Во Општина Боговиње реконструирана е мрежата во селата Долно Плачиште и Горно Седларце;
- Во Општина Гевгелија изграден е доводен цевковод во должина од 3,55 km;
- Во Општина Гостивар изграден е доводен цевковод од Вруток до Гостивар и резервоар од 2 000 m³;
- Во Општина Демир Хисар во селата Сопотница и Слепче реконструирана и проширена е водоснабдителната мрежа;
- Во градот Кавадарци проширена и реконструирана е секундарната мрежа, вкупно 1,22 km;
- Во Општина Липково проширен е водоснабдителниот систем „Глажња“ од кој се водоснабдуваат селата во општината, со приклучување на селата Липково и Слупчане;

- Во Маврово Ростуше во тек е проширување на водоснабдителниот систем за селата Маврово и Маврови Анови - изградба на довод, резервоар и филтер станица;
- Во Општина Пехчево проширена е мрежата во селата Чифлик, Умлена и Робово;
- Во Општина Чешиново Облешево изграден е довод за село Долни Подлог и изградена е водоводна мрежа во селото Облешево (активност започната во 2016 година).

5.2.4.2. Одведување на отпадни води

Во текот на 2017 година за заштита на квалитетот на површинските и подземните води од загадување со отпадните води од населените места во најголем дел активностите се однесуваат на проширување на постоечката секундарна мрежа и доизградба на колектори. Само во Пехчево и селото Кучичино изградени се пречистителни станици за отпадни води.

- Во Општина Аеродром изградена е секундарна фекална и атмосферска канализација;
- Во Општина Гази Баба изведен фекален колектор кој ќе ги одведува отпадните води од селата Трубареве и Идризово;
- Во Општина Шуто Оризари изграден е атмосферски колектор;
- Во Општина Битола проширена е секундарната атмосферска канализација во градот и во селото Долно Оризари;
- Во Општина Валандово во селата Брајково и Балинци изградена е секундарна фекална канализација;
- Во Општина Винаца проширена е секундарна фекална мрежа во Винаца и во село Трсино;
- Во Општина Гевгелија изградени се колектори за селата Моин и Давидово;
- Во Општина Градско изградена е секундарна мрежа во село Водоврати;
- Во Дебар изграден е атмосферски колектор;
- Во Демир Капија проширена е секундарната канализациска мрежа;
- Во Кавадарци изграден е колектор и извршена е реконструкција на секундарната фекална мрежа;
- Во Општина Лозово во село Сарамзалино во тек е изградба на фекална канализација и таложница за отпадни води;
- Во Пехчево изграден е колектор и пречистителна станица за отпадни води;
- Во Ресен изградена е дел од секундарната мрежа за отпадни води;
- Во Свети Николе проширена е постоечката канализациска мрежа;
- Во Општина Студеничани во селата Морани и Батинци изградена е секундарна канализациска мрежа;
- Во Општина Чешиново Облешево завршена е изградбата е пречистителна станица за отпадни води за село Кучичино.

5.2.4.3. Системи за наводнување

Во текот на 2017 година нема активности во областа на наводнувањето на обработливите површини, односно нема изградба на нови или реконструкција на постоечките системи.

5.2.4.4. Регулација на реки

За заштита од големи води односно од штетите од поплави, од страна на град Скопје, направен е проект за регулација и реконструкција на минор и мајор коритото на р. Вардар на потезот од влив на река Лепенец до мостот на бул. „8ми Септември“.

Во останатите општини регулирани се коритата на:

- Боговинска Река - Општина Брвеница;
- Зрновска Река - Општина Зрновци;
- Делови од Белевски Дол во Крива Паланка и Белогожин Дол во селото Конопница - Општина Крива Паланка;
- Реката Коњарка (активност започната во 2016 година) во КО Скочивир, Општина Новаци;
- Радовишка Река - Општина Радовиш;
- Голем Дол во село Ранковце - Општина Ранковце;
- Поток и Периш - Општина Свети Николе.

5.2.5. Енергетика и енергетска инфраструктура

Вкупниот енергетски биланс за 2017 година покажува дека финалната потрошувачка на енергија изнесува 1 969,5 ktоe, а за нејзино обезбедување биле потрошени 2 670 ktоe. За енергетски трансформации (добивање на електрична и топлинска енергија како и нафтени продукти) биле потрошени 1 010,6 ktоe, а притоа биле добиени 442 ktоe трансформирана енергија. Сопствената потрошувачката во самиот енергетски сектор изнесува 34,8 ktоe а загубите во пренос и дистрибуција се 96,2 ktоe.

Во текот на 2017 година, АД ЕЛЕМ продолжува со деталните истражувања на повеќе наоѓалишта на јаглен низ земјава.

Испорачаните количини на природен гас се во пораст што поволно влијае на намалување на загаденоста на воздухот. Со зголемена употреба на природниот гас се воведува еколошки поприватливо гориво кое со својот хемиски состав и висока калорична моќ, претставува одлична замена за нафтата, нејзините деривати, јагленот и другите цврсти и течни горива. Природниот гас испушта помалку штетни материји во однос на другите енергенти. Придобивките од гасификацијата ќе бидат уште повеќе изразени со изградба и користување на секундарната гасоводна мрежа во градовите.

Учеството на енергијата од обновливи извори во 2017 година е намалено во однос на претходната година (за 17%) заради помалото учество на хидроенергијата. Се очекува во наредниот период поголемо учество на обновливи извори на енергија.

Во развојот на системите за пренос и транспорт на енергија, многу значајна е подготовката за градба на 400 kV далновод од Битола-2 кон македонско-албанската граница, со што ќе се создаде можност за транзит и пренос на поголеми количини на електрична енергија. Во текот на 2017 година

е комплетирана целокупната проектна документација и е направено истражување за влијанието на птиците по должината на овој коридор.

Градбата на магистралниот гасовод се одвива забрзано, се создаваат услови за развој и на дистрибутивната гасоводна мрежа. Со тоа, природниот гас ќе биде многу повеќе застапен во енергетската потрошувачка.

5.3. Население и организација на населбите и дејностите

5.3.1. Демографски развој

Во Република Македонија во 2017 година просечната стапка на наталитет од 10,5 промили и стапката на морталитет од 9,8 промили бележат благо намалување во однос 2016 година. Смртноста на доенчињата е со стапка од 9,2 промили и е намалена за 2,1 промилни поени во однос на 2016.

Според објавените статистички податоци природниот прираст во 2017 година е намален за 1 145 лица.

Анализата за движењето на населението на ниво на региони покажува дека најмногу живородени има во Скопскиот регион со 7 753 новороденчиња, потоа следи Полошкиот регион со 3 295, а најмал број од 1 454 новороденчиња е евидентиран во Источниот регион. Од осум региони во Р Македонија само во три региони има позитивен природен прираст и тоа во Полошки, Североисточен и Скопски регион. Во преостанатите пет региони (Вардарски, Источен, Југозападен, Југоисточен и Пелагониски) има негативни витални промени на населението.

Миграционото салдо во Р Македонија во 2017 година покажува повеќе доселени лица (163) од отселени за разлика од 2016 година кога покажува ист број на доселени и отселени лица.

Природното и механичко движења на населението се рефлектира на неговата територијална разместеност и концентрација. Според објавените статистички податоци се проценува дека во Република Македонија вкупната популација во 2017 година изнесува 2 075 301 жители.

Учеството на населението по општини во вкупното население во Републиката, покажува дека повеќе од една четвртина (26,53%) од населението е сконцентрирано во Градот Скопје како посебна единица на локалната самоуправа или вкупно 550 602 жители (во овој број се вклучени и жителите од Општина Сопиште).

Општини со најмал број на жители се следните: Вевчани (2 432), Лозово (2 559), Зрновци (3 009), Новаци (3 090), Дојран (3 300), Градско (3 553), Конче (3 564) и Ранковце (3 686). Овие општини заедно учествуваат со околу 1,2% во вкупната популација во Република Македонија според проценка на населението на крајот на 2017 година.

5.3.2. Урбанизација и мрежа на населби

Во текот на 2017 година, 70 % од доставените информативни листови содржат податоци во областа на урбанизацијата, кои и понатаму, како и во изминатите години, имаат квалитативни недостатоци. Доставените податоци се непотполни, нејасни и несоодветно дефинирани, а во голем дел и неупотребливи. Поради тоа, искористена е расположливата база на податоци

од Просторниот план на РМ преку изработените услови за планирање на просторот, со што обработените податоци се зголемија на 50% од вкупниот број на општини.

Речиси редовно отсуствуваат податоци за параметри кои се исклучително значајни за согледување на трендовите и тенденциите во процесот на урбанизација и урбан развој. Ако кон ова се додаде и некомплетноста и некомпатибилноста на одделни официјални индикатори; како и непостоење на систематско следење на урбаниот развој преку соодветни индикатори ниту на локално ниту на национално ниво, јасно е дека изведените заклучоци и констатации сеуште треба да се примаат со соодветна доза на резерва и оградување. Во таа смисла, евидентна е потребата од испитување на причините за ваквиот однос на извештајните единици, кој, се повторува секоја година. Резултатите од испитувањето ќе укажат на потребните активности кои ќе треба да се превземат и кои може да се организираат на различни начини (анимирање; организирање средби на локално и регионално ниво, со појаснување на обемот, видот и карактерот на податоци кои се доставуваат и начинот на нивна презентација; работилници; дебати и сл.).

Сепак, без оглед на наведените проблеми и објективните ограничувања, може да се констатира дека вкупните активности одат во насока на повисоко ниво на организираност и уреденост на просторот, односно повисок степен на урбан развој. Најдинамичните промени се случуваат на контактните простори на урбаните населби и надвор од населбите на рурални простори кои се погодни за развој на стопанство, туризам и други активности кои може да бидат основа за привлекување на инвестиции.

Динамиката и обемот на изработка на планската документација се уште се на ниво кое нема значително влијание во развојот, што пред сè е последица на неможноста за обезбедување доволно инвестиции за тие активности. Како и минатите години, најинтензивни активности се евидентирани на ниво на деталното планирање (ДУП-ови), а со најмал интензитет, повторно се одвива изработката на урбанистичките планови за селата и градовите. Според застапеноста, следуваат Архитектонско – урбанистичките проекти и Општите акти.

Позитивни поместувања може да се констатираат како резултат на реализација на Законот за рамномерен регионален развој и реализирање на програмите за развој на планските региони, во рамките на кои се стимулира развојот на економски инфериорните региони, а во рамките на самите региони во неразвиените подрачја.

Проширувањето на градското градежно земјиште и вкупно градежното земјиште во населбите дефинирано како плански опфат, се уште е актуелно и во најголем дел се реализира на сметка на продуктивно земјоделско земјиште. Во овој домен, доставените податоци се исклучително скромни (одговор е добиен само од 5 општини), а делумно и нереални, што ги прави и неупотребливи, бидејќи не даваат можност за посериозна анализа на состојбите, тенденциите и трендовите во пренамена на земјиштето.

Единиците на локалната самоуправа во иднина би требало да се фокусираат на поефикасно искористување на градежното земјиште во веќе дефинираните простори опфатени со планска документација.

Урбанизацијата во идниот период се очекува да се развива во услови во кои приватната иницијатива и пазарното стопанство ќе имаат уште позначајно

место и улога во долгорочниот просторен развој. Процесот на урбанизацијата, и понатаму ќе биде основна рамка за идната организација, уредување и користење на просторот на Републиката, но во согласност со настанатите промени и идните долгорочни развојни потреби на општествено-економскиот систем.

5.3.3. Уредување на селските населби и подрачја

Разликите во нивото на урбанизираност, како и вкупниот развој на руралните населби сеуште се големи споредено со урбаните населби. Но, позитивните поместувања кои значат поголеми инвестирања во руралните простори се евидентни и континуирани. Активностите се насочени првенствено во областа на инфраструктурата која е најголем проблем кога се во прашање руралните населби и често ограничување за развој на други дејности.

Последните години, како резултат на спроведување на Законот за рамномерен регионален развој, Бирото за регионален развој во своите годишни програми предвидува и финансира голем број проекти кои во најголем дел се однесуваат на недоволно развиените подрачја, како и оние со специфични развојни ресурси. Особено значајно е инвестирањето во изработка на урбанистички планови за селата, кои се во значителен подем последните три години, а за руралните општини се од непроценливо значење како единствени стратешки документи на кои треба да се базира долгорочниот развој. Овие активности секако ќе придонесат во периодот кој следува уште поинтензивни инвестирања во руралните простори како од домашни, така и од странски инвеститори, како резултат на кои ќе продолжат започнатите активности кои значат активирање на голем број рурални населби и подрачја преку развој на различни стопански дејности и реактивирање на голем број напуштени или заостанати во развојот селски населби кои поседуваат квалитетни и разновидни ресурси особено за развој на класичниот и алтернативниот туризам.

За продолжување на овие активности главната задача и улога ја има локалната власт, но голема поддршка односно комплетно општествено ангажирање е потребно на сите нивоа: локално, регионално и национално ниво и тоа во сите сегменти од општествениот развој: инфраструктура, маркетинг и промоција на компаративните можности и предности на одделни подрачја и инвестициски вложувања, преку обезбедување на финансиски модели за кредитирање и поддршка под поволни услови.

5.3.4. Домување

Станбената политика како долгорочна стратешка задача треба да овозможи лесна достапност на становите и обезбедување на квалитетен станбен фонд за потребите на граѓаните на Република Македонија.

Со предвидувањата согласно ППРМ во планскиот период до 2020 година вкупниот број на станови на територијата на РМ треба да изнесува 725 076 станови. Динамиката на градење на становите е утврдена со ППРМ каде станбената изградба се предвидува да се одвива етапно, при што до 2010 година да се изгради околу 40% од предвидениот станбен фонд, а останатите 60% до 2020 година.

Според податоците добиени од општините направени се согледувања на динамиката на градење на објекти со намена домување на територијата на Република Македонија, во периодот јануари - декември 2017 година. Од вкупно 80 општини во РМ и Градот Скопје како заедница од општини, 62 општини имаат доставено информативни листови и градот Скопје, од коишто во 26 општини има податок за новоизградени станбени објекти. Според податоците од информативните листови најзастапена е индивидуалната изградба на станови во станбени куќи (86%).

Процентуалната застапеност на објекти изградени во 2017 година без одобрение за градење (*бесправни градби*) изнесува 13% од вкупниот број на ново изградени објекти.

Владата на Република Македонија во 2008 година донесе *Програма за изградба на станови во сопственост на РМ за 2008 година* ("Службен весник на РМ" бр. 16/08) во согласност со Законот за домување. Реализацијата на Програмата продолжува и во 2017 година.

Согласно статистичките податоци бројот на изградени станови во 2017 година изнесува **781 187 станови**, со вкупна површина од 56 333,960 m².

Согласно ППРМ предвидена е просечна површина на стан од 60 – 80 m², просечна површина на станбен простор по жител од 20 – 25 m² и просечен број на жители на стан од 3,06 m². Основните показатели на стандардот на домување укажуваат дека во 2017 година е постигната просечна површина на стан од 72,11 m², просечната површина на станбен простор по жител изнесува 27,14 m²/жител, а просечниот број на жители на стан изнесува 2,66. Во однос на квалитетот на станбениот фонд во 2017 година најзастапена е изградбата на двособни и трисобни станови.

Компарацијата помеѓу планираниот станбен фонд за 2017 година согласно ППРМ и остварениот станбен фонд во 2017 година согласно Статистичките податоци за изградени станови во 2017 година, укажува дека динамиката на градба ги надминува предвидувањата согласно ППРМ односно во 2017 година има повеќе изградени станови од предвидените.

Анализирајќи ги горе наведените податоци може да се дојде до следниот заклучок:

- динамиката на изградба на станови во 2017 го надминува предвидениот број на станови според Просторниот план на Република Македонија за истата година;
- доколку се продолжи со досегашната динамика на изградба на станови, постои голема веројатност да настане станбен суфицит како резултат на интензивната станбена изградба;
- според показателите за стандард на домување во 2017 година постигнат е **солиден стандард**.

5.3.5. Јавни функции

Согледувањето на промените за 2017 година се врши преку информативните листови за евидентирани промени во просторот, испратени од страна на општините, информативните листови за евидентирани промени во просторот, испратени до страна на министерствата и податоци земени од Државниот завод за статистика на Р Македонија.

Информативни листови со податоци за промените во просторот имаат испратено 62 општини и градот Скопје, од вкупно 85, но само 10 се имаат изјаснето за промените од областа на јавните функции.

Врз основа на добиените **информативни листови од страна на општините**, за **основното образование**, промени има само во (две) 2 општини. Нема евидентирано изградба на нови или други градежни интервенции на објекти наменети за средно и високо образование.

Според **информативните листови добиени од Министерството за образование и наука**, промени коишто се однесуваат на објекти за **основно образование** има во (четиринаесет) 14 општини, од кои во (пет) 5 општини има изградба на нови училишни простори, а во преостанатите во најголем процент се градежни интервенции за воведување на топловодни системи за греење. Во областа од **средното образование** во (три) 3 општини извршени се санации и реконструкции на (пет) 5 училишни згради. Во градот Скопје во изградба се два објекта за **високо образование**.

Согласно **Статистичките податоци за 2017 год.** може да се заклучи дека учеството на деца во **основното образование** не е на задоволително ниво. Согласно статистичките податоци за учебната 2016/2017 год. во основните училишта наставата ја посетуваат 83% од децата на возраст од 5 – 14 година, и не е задоволен нормативот од 100% учество на деца во основните училишта. Во однос на потребната површина на ученик не е постигнат потребниот потребниот норматив од (7 m²/ученик).

Доколку се земе во предвид Законот за средно образование⁵⁶ со кој се одредува дека средното образование е задолжително за секој граѓанин на РМ со целосна опфатеност на генерацијата од 15 до 19 годишна возраст, и тука може да се заклучи дека учеството не задоволува. Во однос на потребната површина која треба да се задоволи (8 - 10 m²/ученик), не може со точност да се констатира дали е задоволен нормативот, затоа што податокот за површина на училишен простор е превземен од прегледот за 2015/2016 год.

Во **високото образование** согласно статистичките податоци за учебната 2016/2017 година сеуште не е постигнат потребниот норматив од 8 – 10 m²/студент.

Создавањето на еднакви можности за образование во РМ треба да биде условено со балансирање на разликите кои постојат меѓу урбаните и руралните средини, како и меѓу развиените и неразвиените општини. Особено треба да се внимава на разликите кои се манифестираат во сферата на: квалитетот на наставниците, условите за учење, адекватноста на инфраструктурата, расположивоста со соодветен кадар и физичка достапност на образовните установи. За таа цел, во идниот период треба да се превземат мерки за подобрување на условите за учење, како и инфраструктурата во руралните средини, зголемување на опфатот на деца од помалку развиените подрачја на сите нивоа на образование, зајакнување на системот на професионално усовршување на постојниот наставен кадар и надминување на проблемите со физичката достапност на образовните установи по пат на воведување на служба за транспорт на ученици.

⁵⁶ Службен весник на РМ број 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 81/99, 29/02, 40/03, 42/03, 67/04, 55/05, 113/05, 35/06, 30/07, 49/07, 81/08, 92/08, 33/10, 116/10, 156/10, 42/11, 51/11, 6/12, 100/12, 24/13, 41/14, 116/14 и 135/14

Процесот на реформи и трансформација на **здравствениот систем** во РМ е отпочнат пред неколку години, со цел приближување кон стандардите и критериумите на Европската Унија.

Во здравството во тек се активности со кои треба да се обезбеди повисока и поквалитетна здравствена заштита. Во овие рамки, развојната инвестициска политика дава приоритет на инвестициите кои се ангажираат за совладување на најјургентните тековни проблеми во здравството, реконструкција и санација на постојните објекти, завршување на започнатите објекти и набавка на нова неопходна опрема.

Социјалната заштита и понатаму треба да се остварува преку установите за социјална заштита во кои ќе се обезбедува заштита на лицата неспособни за работа (хендикепирани) и на сите оние, кои како резултат на транзиционите процеси се најдоа на маргините на социјалната сигурност. Истовремено, потребно е да се преземаат активности за подобрување на условите за сместување во специјализираните установи за стари и изнемоштени лица, деца без родители и хендикепирани лица. Во 2017 година во оваа област состојбата е иста како во предходните. Во однос на предучилишни установи - детски градинки со ППРМ планирани се да се згрижат 70% од децата на предучилишна возраст.

Последните статистички податоци за Установи за згрижување и воспитување на деца (детски градинки) се однесуваат на 2016 година и истите се прикажани во Годишниот извештај за спроведување на ППРМ во 2016 година. Врз основа на ова, не може да се даде анализа на остварување на Просторниот план на Република Македонија во 2017 година.

Во областа на детската заштита, приоритетните инвестициони активности треба да се насочени кон изградба на нови објекти и реконструкцијата на постојните објекти.

Развојната политика во областа на **културата** генерално е насочена кон заштита на културно - историските споменици и обезбедување на услови за работа во институциите за културни дејности, инвестирање во работата на археолошките локалитети, продолжување со изградба, реновирање и доизградба на нови објекти на културата.

Согласно доставените податоци, во 2017 година, нема нови изградени, ниту пак други слични градежни зафати на објекти од културата.

Во понатамошниот период треба да продолжат основните програмски определби за развој на **спортот и рекреацијата** кои треба да се насочени во правец на проширување на мрежата на објекти и капацитети, работа врз измена на наставните планови и програми за физичка култура, подобрување на опременоста на постојните објекти и изградба на нови.

5.3.6. Индустрija

Во просторната развојна структура на економијата во Република Македонија, индустријата е значајна компонента која делува поттикнувачки на развојот на другите дејности: земјоделството, шумарството, трговијата, градежништвото, сообраќајот, занаетчиството, комуналните дејности итн. Индустријата од просторен аспект претставува фактор за алокација на комплементарни дејности во индустриските зони и стопанските комплекси со цел заокружување на целокупниот процес на репродукција. Развојот и

разместувањето на индустриските дејности и капацитети во просторот влијае на динамизирање и модернизација на локалната и национална економија.

Индустриската активност генерира развој на економијата, но истовремено, доколку не се превенира, неповолно влијание врз животната средина. Според парадигмата на одржливиот развој, економскиот развој и заштитата на животната средина прават единствен процес на меѓусебни интерактивни влијанија и спреги.

Деловната активност на индустриските субјекти во 2017 година се одвиваше во услови на недостиг на сопствена акумулација, мал обем на инвестиции, незадоволително техничко-технолошко ниво, неповолна производствена структура со доминација на индустриски гранки со ниска додадена вредност.

Според расположивите статистички податоци секторите: Рударство и вадење на камен; Преработувачка индустрија; Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација, Снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината во 2017 година остварија номинален пораст на бруто домашен производ од 1,5% во однос на 2016 година и структурно учество од 16,9% во вкупниот БДП на националната економија. Само преработувачката индустрија во 2017 година оствари пораст со номинална стапка од 0,3% и учество од 11,8% во БДП на Република Македонија.

Во однос на просторната дисперзираност на индустриските објекти, согласно статистичките податоци за активните деловни субјекти во индустрискиот сектор во 2017 година, најголема концентрација има во Градот Скопје⁵⁷ и во градовите Битола, Гостивар, Куманово, Охрид, Прилеп, Струмица, Тетово и Штип. Наспроти нив, најмал број на индустриски субјекти има во општините: Арачиново, Вевчани, Градско, Демир Капија, Дојран, Зелениково, Конче, Лозово, Могила, Новаци, Пласница, Ранковце, Росоман, Старо Нагоричане, Центар Жупа и Чашка.

Од локациски аспект, индустријата по својот карактер е дејност која претпоставува концентрација во определени точки (полови, оски и зони) на повеќе гранки кои користат заедничка инфраструктура и други заеднички служби и сервиси, што позитивно влијаат врз економските ефекти. Ваквата концентрација на индустријата со комплементарен карактер, едновременно е и најпогодниот облик за зачувување и унапредување на животната средина.

Индустријата во Р Македонија не ги поседува во доволна мерка атрибутите на високата технологија, усогласени со одржливиот развој: мала суровинска и енергетска интензивност, висока информативна и научна интензивност, високо учество на стручната работна сила, висока фрагментација на пазарот со специфични барања, високи вложувања во предкомпетитивни истражувања и сеопфатно влијание врз карактеристиките на голем број сегменти на социо-економскиот систем.

Според тоа останува и понатаму развојната планска определба за потребата од пошироко воведување и развој на еколошки-просторно прифатливо индустриско производство преку развој на штедливи технологии во однос на природните ресурси, енергијата и горивото и работната сила и (или) малкуотпадни, односно безотпадни технологии.

⁵⁷ Посебна административна територијална организација со 10 општини.

5.4. Сообраќај и врски

5.4.1. Сообраќајна инфраструктура

Во Република Македонија во 2017 година се изградени вкупно 65,4km регионални и локални сообраќајници, и тоа, 4,4 km регионални и 61 km локални.

Во 2017 година е извршена реконструкција на постојни железнички линии во должина од 48,1km и тоа на делниците:

- Куманово-Бељаковце (од km.0+603 до km.30+915, должина 31,312 km)
- Битола -Кременица (од km.129+300 до km.146+100, должина 16,8 km)

Во 2017 година според податоците од Агенцијата за цивилно воздухопловство нема промени во просторот во однос на воздушниот сообраќај.

За наредниот период неопходни се интензивни активности за воспоставување проактивна политика на Републиката во сите сегменти кои имаат влијание врз пораст и унапредување на делот на сообраќајна инфраструктура што би придонело и за зголемување на вкупните ефекти и вкупната економија на Р. Македонија.

5.4.2. Комуникациски и доставни системи

Во домаќинствата, деловните субјекти и институциите во Р.Македонија има континуиран пораст на користењето на интернетот последните неколку години. Регистрираните претплатници во најголем дел го користат широкиот опсег на интернет. Со Просторниот план на РМ до 2020 година се планирани 80 000 интернет корисници. Во 2017 година регистрирани се 396 295 корисници на широкопојасен интернет како и 1 266 280 корисници преку мобилните мрежи на РМ.

Мобилните оператори ги конвергираа услугите со понуди во мобилната, фиксната телефонија, интернет и телевизиските услуги.

Со Просторниот план на РМ до 2020 година се планираше да има 45 телефонските приклучоци на 100 жители и 25 мобилни телефони на 100 жители. Во 2017 година регистрирани се 17,67 телефонски приклучоци на 100 жители и 96,83 на 100 жители во мобилната телефонија.

Според бројот на претплатници и реализиран сообраќај во 2017 година оне.ВИП е водечки оператор на пазарот во Р.Македонија. Планираната покриеност на територијата од 98% и населението од 100% со сигнал на мобилната телефонија скоро во целост е остварено. Но, покриеноста на Р.Македонија со сигнал и квалитетот на сигнал е поле кое треба и понатаму да се унапредува.

Бројот на ТВ претплатници и во 2017 година е во подем. Најголем број на корисници се кај операторите: оне.ВИП, Македонски Телеком и Роби.

Иако во последните години е намален вкупниот обем, поштенскиот сообраќај има значајна улога во финансискиот сектор, издаваштвото, трговијата и маркетингот.

5.5. Заштита и унапредување на животната средина, природното и културното наследство и развој на туризмот

5.5.1. Животна средина

Од периодот на донесување на Просторниот план на Република Македонија до денес, земјата бележи напредок во усогласување на законодавството во областа на заштита на животната средина со препораките од земјите членки на ЕУ.

Евидентно е интегрирање на компонентите за заштита на животната средина меѓу останатите компоненти, клучни за креирање на мерки за одржлив развој во земјава, посебно во областа на просторното планирање и во текот на 2017 година. Законските обврски за изработка на стратемиска оцена на влијанијата врз животната средина на планските документи како и оцена на влијанијата на проектите врз животната средина се почитуваат во пракса. Заклучно со 2014 година индустриските капацитети ја исполниле својата обврска за поднесување на барање за добивање на дозволи за усогласување со оперативен план, со цел интегрирано спречување и контрола на загадувањето на медиумите и областите во животната средина. Меѓутоа, голем дел од мерките предвидени со оперативните планови имаат пролонгиран рок за нивна реализација. Анализата на состојбата со индустриските жешки точки покажува дека постои напредок во подготовката на документацијата за управување со контаминирани локалитети, но она што недостасува се видливи резултати од еколошка санација на индустриските жешки точки.

Информативните листови доставени од општините не содржат сеопфатни податоци врз основа на кои може да се прикажат промените во просторот во областа на животната средина. Но, постои позитивна тенденција на примена на дел од планските мерки и одредби за заштита на животната средина, која се огледува во иницијативите за воспоставување на заштитни зони на изворите, санација на дивите депонии и мерките кои се превземаат за намалување на загадувањето од инсталациите.

5.5.2. Природно наследство

Во текот на 2017 година, од страна на Секторот за природа при Управата за животна средина - МЖСПП, не се превземени активности кои се однесуваат на областите содржани во Просторниот план на Република Македонија.

Во тековната година од страна на Владата се усвоени следните стратешки документи: Националната стратегија за заштита на природата со Акционен план (2017-2027) и Националната стратегија за заштита на биодиверзитетот со Акциски план (2018-2023).

По нарачка на град Скопје изработена е Стручна студија за заштита и зонирање на просторот на паркот на природата Гази Баба и истата е прифатена со Одлука на совет на Град Скопје.

Исто така, во тековната година е изработена Студија за воспоставување на зелени коридор по течението на реката Серава, од изворот до вливот во реката Вардар и на река Лепенец од клучката кај село Орман до вливот во реката Вардар.

5.5.3. Културно наследство

Во текот на 2017 година во заштитата на културното наследство постои континуитет во областа на валоризација и ревалоризација на недвижното културно наследство. Во предметната година е постигната промена во однос на статусот на недвижните културни добра како и стапенот на нивна заштита. Продолжува изработката на **Елаборати за валоризација** на недвижни културни добра како и изработка на **Заштитно-конзерваторски основи** на детални и генерални урбанистички планови што позитивно ќе влијае во изработката на Просторните планови на Република Македонија.

5.5.4. Развој на туризмот и организација на туристичките простори

Основната вредност на македонскиот простор од аспект на развој на туризмот се постојните потенцијали и извонредни услови што ги поседува Републиката во однос на геостратешката поставеност, разновидноста на природни и создадени вредности на кои се надоврзува човековиот ресурс како основа за нови вложувања во оваа профитабилна дејност која што во 2017 година оствари позитивни резултати.

Просторот на Р Македонија согласно туристичката валоризација се карактеризира со исклучително богатство на природни и антропогени атрактивни туристички вредности. Со концептот за развој и организација на туристичките простори утврден со Просторниот план на Р Македонија, дефинирани се десет туристички региони со 54 туристички зони. Во рамки на туристичките простори утврдени се околу 200 туристички локалитети со локално, регионално, национално, меѓународно и транзитно значење.

Во 2017 година, вкупниот број на туристи во Р Македонија изнесува 998 841, односно значаен пораст од 16,6% во однос на претходната година. Бројот на домашните туристи оствари зголемување за 6,3% и достигна бројка од 368 247 туристи, а бројот на странските посетители е зголемен за 23,5% и достигна бројка од 630 594 туристи во 2017 година. Во вкупниот број туристи во 2017 година, домашните туристи учествуваа со 36,9%, додека странските туристи учествуваа со остатокот од 63,1%.

Бројот на ноќевањата за 2017 година изнесува 2 775 152 ноќевања што претставува зголемување за 12,8% во однос на претходната година.

Во однос на планските определби дефинирани со концептот за развој на туризмот и организација на туристичките простори утврден со Просторниот план на Република Македонија може да се заклучи дека обемот и нивото на туристичката понуда заостанува зад реалните рецептивни можности и потенцијали во просторот. Со Просторниот план на Република Македонија беа испланирани вкупно 110 000 легла до крајот на 2020 година. Во 2017 година во сите видови сместувачки капацитети евидентирани се вкупно 74 257 легла, што претставува 67,5% од вкупно планираните до крајот на планскиот период.

Емитивни сфери кои имаат значително учество во вкупниот број доаѓања на странски туристи во 2017 година се: Турција учествува со 20,6%, Србија со 8,4%, Грција со 7,1%, Бугарија со 7,3%, Холандија со 4,3%, Германија со 3,7%, Полска со 3,5%, Албанија со 3,4%, Хрватска со 2,5%, САД со 2,4% и др.

Според информативните листови на годишните извештаи добиени од локалната самоуправа и надлежните институции за 2017 година во областа на туризмот и организација на туристичките простори евидентирани се промени во

просторот во неколку општини. Објектите кои се во градба или се веќе изградени од областа на туризмот и угостителството се лоцирани во општините: Боговиње, Брвеница, Гевгелија, Демир Капија, Петровец и Ресен.

Во текот на 2017 година планирани се површини за туристичка намена според усвоена или во постапка на усвојување урбанистичко-планска документација во следните општини: Демир Капија, Куманово, Липково, Ресен и Старо Нагоричане.

Добиените податоци укажуваат на посветеноста на локалните самоуправи во превземањето иницијативи за поттикнување на развојот на туризмот во своите подрачја. Но останува потребата за динамизирање на мерките и активностите на политиката на Државата во сите сегменти кои имаат влијание врз пораст и унапредување на туристичката понуда и зголемување на вкупните ефекти од оваа стопанска дејност врз вкупната економија на Република Македонија.

5.6. Заштита од воени разурнувања, природни и техничко-технолошки катастрофи

Сознанијата за случените непогоди се генерираат од три извори: Единиците на локална самоуправа, Дирекцијата за заштита и спасување и Центарот за управување со кризи. Воочливо е дека методологијата на подготовка на податоците и нивната конзистентност се разликува од една до друга година во рамки на истите извештајни единици. Вториот заклучок се однесува на неусогласеноста на истородните податоци од различните институции.

Овие факти, поткрепени со отсуство на званичен извештај за случените непогоди, не дозволуваат да се врши подетална анализа на типолошката и просторната појава на непогодите, ниту на обемот на штети кои тие го предизвикуваат.

5.6.1. Заштита од воени загрозувања

Тргувајќи од проценките за степенот на загрозеноста на оделни сегменти на територијата на Републиката од евентуалните воени дејства, евидентно е сознанието дека на најголемите разурнувања ќе бидат изложени просторите со висока концентрација на т.н. критични постројки и објекти. Тоа се во прв ред Градот Скопје и другите градови и населени места, каде се очекуваат и најголемите загуби и жртви на цивилното население, што впрочем и се случило во сите досегашни современи војни од глобален и локален карактер.

Со цел да се пристапи кон примена на законската регулатива за изградба на засолништа, донесени се и уредби со кои подетално е разработена оваа материја како во однос на надлежностите на Советите на општините и градоначалниците, така и во однос на инвеститорите при проектирањето и изградбата на објектите. Специфичноста на областа за заштита и спасување и неспроведувањето на одредбите од Законот за заштита и спасување (во периодот 2017 година не е евидентирана изградба на ниту едно засолниште) ја наметнува потребата од преиспитување на легислативата и нејзината спроведливост.

5.6.2. Заштита од природни катастрофи

За што поуспешно справување со последиците од природните непогоди потребно е да се утврди нивниот потенцијал, односно подложноста на определен простор кон соодветен вид непогоди, а потоа да се утврди и ранливоста, односно просторната дисперзија на населбите и другата изградена структура, т.н. критични инсталации.

Оттука, за успешно функционирање на заштитата од природни и елементарни катастрофи во процесот на планирање потребно е да се води грижа значајните инсталации (објекти) да се лоцираат во простори со најмал степен на ризик, т.е. најмала подложност на непогоди.

Во процесот на планирање потребно е да се води сметка за пристапноста до подрачјата подложни на непогоди со цел да се овозможи брза интервенција и евакуација на загрозеното население и заштита на материјалните добра.

Повеќе видови природни непогоди се забележани во текот на 2017 година. Согласно добиените информативни листови, регистрирани се најмалку 41 шумски пожар во 5 општини и 543 пожари на отворени површини, во 7 општини.

Во извештајната 2017 година, во летниот период и месец Август, забележани се големи опожарувања во општините Македонски Брод, Чашка, Маврови Анови, како и пожари во скопскиот регион и селото Кондово, за дел од кои Владата прогласи кризна состојба.

Од 17 јуни 2017 година, започнува нагласена сеизмичка активност во југозападниот дел на Р.Македонија, во Охридско-Преспанскиот регион со епицентар во поблиската и подалечна околина на градот Охрид. Во период од месец дена, се забележани над 1 200 земјотреси, од кој најсилниот е регистриран на 03 јули 2017 година, со магнитуда од 5,1 степени по Рихтер, а со епицентар на 5 km североисточно од селото Косел, на длабочина од 5km. Во период од повеќе недели континуирани потреси, предизвикана е материјална штета на станбени и угостителски објекти како и на дел од сакралната архитектура.

Тие како појава не се опфатени во информативните листови, а единствените релевантни информации може да се црпат од материјалите објавени на web страниците на Општина Охрид, на Дирекцијата за заштита и спасување и од извештаите на печатените и визуелни медиуми.

Во 2017 година, според анализираните податоци од информативните листови доставени од единиците за локална самоуправа, регистрирана е појава на свлечишта на две локации и тоа:

- Општина Маврово и Ростуше - свлечиште во КО Ростуше-пред бензинска пумпа Ростуше, со површина од 2 ha.
- Општина Македонска Каменица - свлечиште с.Моштица, Маала Бабенец, со површина од 0,02 ha.

5.6.3. Заштита од техничко-технолошки катастрофи

Заштитата од технолошките хаварии е директно поврзана со причините за нивно настанување и опфаќа:

- Примена на безбедносните стандарди при изградбата, одржувањето и користењето на инсталациите;
- Постојана контрола на процесите и складовите со опасни материи;
- Изолирање на постојните и идни опасности (инсталации) од зоните на домување и јавни функции.

Според податоците од достасаните информативни листови, во 2017 година нема евидентирано техничко-технолошка хаварија.

5.7. Информациски систем за просторно планирање

Во изминатата 2017 година започнати се неколку значајни активности за реализација на планските определби од областа на просторниот информациски систем, зацртани со Просторниот план на Р. Македонија. Министерствата и институциите основачи на НИПП имаат обврска до 2019 година согласно делегираните одговорности да ги стандардизираат и креираат новите збирки на податоци согласно INSPIRE Директивата. Целта е да се олесни пристапот, размената, употребата и дистрибуцијата на стандардизирани просторни податоци и услуги на ефикасен и усогласен начин. Во наредниот период од големо значење е пополнување на содржините на националниот гео-портал со стандардизирани збирки на податоци и услуги.

Единиците на локалната самоуправа, со ретки исклучоци, заостануваат во процесот на имплементација на просторно информацискиот систем. Исклучок се Градот Скопје и дел од ЕЛС во Скопје каде се реализирани проекти за надградба на функционалноста на ГИС системите и просторните бази на податоци. За подобрување на состојбата во наредниот период особено внимание треба да се посвети на надградба на хардверската и софтверската инфраструктура и човечките ресурси во делот на ИТ и ГИС.

Агенцијата за катастар на недвижности во 2017 година продолжи со активности кои се дел од националниот гео-портал.

Агенцијата за планирање на просторот во 2017 година во делот на ГИС технологијата ги реализира следните активности:

- ажурирање на базите на просторни податоци за: Просторен план на Источен плански регион и Просторен план на Национален парк Пелистер,
- ажурирање на WEB сервисите за: Просторен план на Република Македонија и Услови за планирање.

Интерните WEB сервиси претставуваат добра основа за ГИС порталот на Агенцијата и нивно јавно публикување согласно INSPIRE стандардите.

6. Препораки

Во време на четвртата индустриска револуција на динамични глобални промени во сферата на науката, технологијата, информатиката, дигитализацијата, урбанизацијата, општествените и економски релации на човечкиот капитал и вештачката интелигенција насочени кон постигнување на одржливиот развој на Планетата Земја и освојување на Универзумот, потребни се организациски промени во сите сегменти на националниот развој вклучително и областа на просторното планирање во чиј домен е изработката на Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија.

Во контекст на современите трендови на ефикасност и кооперативност, во ова поглавје се иницирани таксативно неколку предлози за поголема функционалност на Годишниот извештај како мал придонес во духот на позитивните промени. Дадени се основните препораки за подобрување на содржината, формата, конзистентноста, информативноста и практичната употребливост на Годишниот извештај.

1. Измена на содржината на Информативниот лист за состојбите и промените во просторот во текот на една календарска година и измена на Упатството за негова изработка.

Во текот на изминатите четиринаесет години од донесувањето на Просторниот план на Република Македонија (месец јуни 2004 година), настанаа квалитативни промени во информациската и документациската основа во сите области релевантни за Просторниот план. Токму заради тоа постојната форма и содржина на Информативниот лист не соодветствува на новините и информациите потребни за ефикасна, квалитетна, сеопфатна и навремена евалуација на постојната состојба во сите домени на просторниот систем на државата, следење на спроведувањето на Просторниот план и согледување на трендовите на развој согласно актуелните динамични промени во современата социоекономска, урбанистичка, инфраструктурна и територијална рамка на Европската Унија кон која претендираме.

2. Измена на Правилникот за постапката, начинот на изготвување, содржината на извештаите и рокови за нивно доставување („Службен весник на РМ“ број 42/05, 111/06 и 17/10).

Оваа измена е неопходна заради усогласување со измената и дополнувањето на содржината и формата на Информативниот лист.

3. Согласно законските надлежности, соодветното Министерство да обезбеди квалитетни, навремени, сеопфатни и целосно пополнети информативни листови од сите извештајни единици.

Досегашната пракса на доставување одговори на информативните листови покажа недоследност на извештајните единици во однос на нивната законска обврска за пополнување на информативните листови.

Гледано по години, одзивот се движеше од околу 70% во првите години со тренд на постојано намалување достигнувајќи помалку од 45% добиени одговори во 2016 година. Во тековната 2017 година, процентот е зголемен и изнесува 60,7. Овој процент не е соодветен за да обезбеди целосно и сеопфатно информирање базирано на информативните листови за настанатите промени во просторот на Република Македонија во годината за која се изработува Извештајот. Податоците содржани во пополнетите информативни листови честопати се повторуваат (исти податоци од претходните години), не се целосни или не се соодветни на реалната состојба во областа за која се наменети. Затоа е неопходно, ресорното министерство односно Министерството за животна средина и просторно планирање, согласно неговата надлежност, да превземе активности за обезбедување сеопфатни, целосни и точни информации од информативните листови кои ги пополнуваат извештајните единици.